GRÁGÁS

ISLÆNDERNES LOVBOG I FRISTATENS TID,

udgivet efter

det kongelige Bibliotheks Haandskrift

og oversat

af

VILHJÁLMUR FINSEN,

for

det nordiske Literatur-Samfund.

Fjerde Del.
Oversættelse II. Efterskrift.

KJØBENHAVN.
TRYKT I BRØDRENE BERLINGS BOGTRYKKERI.
1870.

GRAAGAASEN.

Fattigafsnittet.

128.

Det er fastsat, at sine trængende Slægtninge bör hver Mand her i Landet forsörge. Sin Moder bör man först forsörge. Men om man orker mere, skal man forsörge sin Fader. Dersom man kan mere, skal man forsörge sine Börn. Kan man mere, skal man forsörge sine Södskende. Dersom man kan mere, skal man forsörge de Personer, som man er nærmest til at tage Arv efter, og de Personer, hvis Forsörgelse man mod Arvesalg[1] har overtaget. Dersom man kan mere, skal man forsörge sin frigivne, som man har givet Friheden. Men dersom nogen af de Personer, som nu ere anförte, gaaer paa Tiggeri, med dens Villie, hvem (efter det anförte) Forsörgelsespligten paahviler, og han har Midler til at forsörge dem, paadrager han sig derved Straffeböder (af tre Mark). En Mand er uberettiget til ved Arvesalg at unddrage sig fra at forsörge nogen af disse Personer, eller nogen af de trængende Slægtninge, som (forövrigt allerede) ere komne til at paahvile ham til Forsörgelse af hans Midler.

Har han ikke Midler til Forsörgelsen, skal han gaae i Gjældstrældom for sin Moder. Er det ikke Moderen, men Faderen, der trænger til Forsörgelse, skal han gaae i Gjældstrældom for ham. Dersom han er gaaet i Gjældstrældom for sin Fader, og hans Moder senere behöver Underhold, skal hans Faders Forsörgelse gaae over til dennes Frænder, men han skal gaae i Gjældstrældom for sin Moder. Har han ikke Formue til at forsörge sine Forældre, skal han

---

1) *See ovenfor c. 127, I, p. 246.*

gaae til deres nærmeste Slægtning, der har Formue til at forsörge dem; han skal tilbyde Slægtningen at gaae i Gjældstrældom for dem hos ham; ei kan Slægtningen fordre större Gjæld (aftjent) af Gjældstrællen, end denne vilde være værd, dersom han var (virkelig) Træl. Dersom han tidligere er taget i Gjældstrældom (hos en anden), men den Mand, der har enten hans Fader eller Moder til Forsörgelse, finder det bedre at have ham i Gjældstrældom hos sig end ikke at have ham, skal denne Mand gaae hen og byde for ham et ligesaa stort Belöb, som den Gjæld udgjör, hvorfor han er Gjældstræl, og skal han da udgaae af Gjældstrældommen paa det Sted, og gaae i Gjældstrældom hos den anden for sin Fader eller sin Moder. Dersom han ikke vil gaae i Gjældstrældommen, er den anden dog ligefuldt berettiget til at erklære ham for sin Gjældstræl. Men vil han undgaae den anden eller flygte, skal denne begive sig til hans Hjem og opfordre ham til at begive sig hen (med ham), men vil han ikke begive sig derhen, skal den anden, dersom han vil, ligefuldt paalægge ham Gjældstrældom. Han skal lyse det for sine fem nærmeste Nabobönder. Han skal (ligeledes) lyse paa Lovbjerget, at han har paalagt ham Gjældstrældom, og er efter den Tid berettiget til at nedlægge Forbud imod at andre Folk huse Gjældstrællen eller lade ham arbeide for sig.

Ere de, der trænge til Forsörgelse, fjernere beslægtede, end at den paagjældende er nærmest til at arve dem, skal han desuagtet forsörge dem af sin Formue, dersom han har saadan. Men Formue har han dertil, dersom han har tilstrækkeligt til Underhold i fire Halvaar for sig og den trængende Slægt, han (allerede) har at forsörge, og for dem, som han da overtager til Forsörgelse, og skal der regnes fuldt Underholdsbelöb for enhver af dem, naar noget mangler i, at den vedkommende ved sit Arbeide kan fortjene tilstrækkeligt til sit Underhold.

Man kan gjöre hvilket man vil, at gaae i Gjældstrældom for sine Börn eller ogsaa at overdrage dem til andre i Gjældstrældom. Sit Barn skal hver Mand her i Landet forsörge. Fader skal forsörge sit Barn for Totrediedele, men Moder for en Trediedel; men have de sluttet Formuesfællig,

skal hver af dem i et saadant Forhold forsörge Barnet, som svarer til deres Andel i Formuen. Dersom Skilsmisse finder Sted mellem Ægtefolk, og de ikke begge have Formue til at forsörge deres Afkom, skal hver af dem forsörge Börnene i et saadant Forhold, som de have Formue dertil. Men dersom den ene af dem formaaer at forsörge Börnene, skulle disse, saalænge det er Tilfældet, ikke fordeles bort mellem andre Slægtninge til Forsörgelse. Og bör hver af Ægtefællerne forsörge Börnene i Forhold til deres Arbeidskræfter, dersom ingen af dem har Formue dertil. Dersom to Ægtefolk skifte Börnene imellem sig, skal Skiftet skee saaledes, at hun har det Barn, som dier, det förste Aar, om de end ville senere skifte paa anden Maade. Dersom Faderen döer först, skal Moderen have Börnene hos sig, men Faderens Arvinger skulle yde hende Underholdningsbidrag. Döer Moderen för end Faderen, og der er efterladt Formue, skal han have Börnene hos sig, saalænge de ere i Barnealderen, men hendes Arvinger skulle yde ham Underholdningsbidrag. Dersom baade Faderens og Moderens Formue slipper op, skulle Börnene fordeles mellem Familierne, for Totrediedele til Faderens og for en Trediedel til Moderens Æt. Dersom den ene af Forældrene har mere end til sit eget Underhold, skulle Nabobönder vurdere, hvor meget denne har mere end til sig selv, og skal det ydes til Börnenes Forsörgelse paa det Sted, hvor de ere, men af den Del af Forsörgelsen, Forældrene ikke kunne bestride, skulle Totrediedele tilfalde Faderens og en Trediedel Moderens Æt.

Det er ret at fordele trængende (mellem de flere lige nær beslægtede, der skulle forsörge dem) paa det Sted, hvor de blive trængende til Forsörgelse; ogsaa er det ret at Slægtningene i deres eget Hjem fordele de trængende. Dersom de blive trængende til Forsörgelse för Fardag, skulle de fordeles saasnart de blive trængende. Det er ret at fordele trængende ved Fardagstid, dersom der er Udsigt til, at Forældrene ville lide Mangel i Aarets Löb, saavelsom at fordele deres Formue med dem, dersom der er nogen — forudsat at der kun haves Midler til Underhold for to Halvaar eller mindre for dem, som der skulle forsörges. Alle de

som have Andel i de trængendes Forsörgelse, skulle, dersom de ere i samme Böigd, paa Vaarthinget opfordres til at komme tilstede, naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren. Men skal Fordelingen foretages senere, skulle de, syv Nætter för Mödet, indbydes til dette, men Nabobönder (til at foretage Fordelingen) skulle altid tilkaldes tre Nætter för Fordelingen, og de skulle tilkaldes fra Omegnen af det Sted, hvor Slægtningene lade foretage Fordelingen af de trængende. Fem Nabobönder skulle fordele de trængende med Haanden paa (en hellig) Bog; er der kun een trængende, skulle de dele saaledes, at hver af dem, hvem det tilkommer at forsörge ham, underholder ham i to Halvaar (ad Gangen), men ikke i længere Tidsrum. Dersom Nabobönderne, uagtet de ere tilkaldte, ikke indfinde sig til Fordelingen, paadrage de sig Straffeböder af tre Mark. Dersom der kommer tre Bönder og to Tjenestekarle, bliver deres Fordeling desuagtet gyldig. Den, der opfordrede til Fordelingen, skal bede Nabobönderne at fordele de trængende med Haand paa Bog. Ville de det ikke, da paadrage de sig Straffeböder (af tre Mark), og skal Domstolen dömme dem til at foretage Fordelingen fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag. Faderen skal lade fordele sine Börn til Forsörgelse og före dem, under Aflæggelse af Ed, til den, hvem Forsörgelsen er tilfalden. Men dersom Faderen ikke foretager Fordelingen, skal den gjöre det, som har Andel i de trængendes Forsörgelse, eller, naar han ikke gjör det, hvem der vil, og skal Fordelingen skee ved Lodkastning. Dersom flere Personer ere lige nær beslægtede med det Barn, der skal forsörges, skal den, der lader Fordelingen foretage, opfordre sine fem nærmeste Nabobönder til at dele Forsörgelsen imellem dem; og skulle Nabobönderne kaste Lod mellem dem om, hvem af dem först skal modtage Barnet, eller dernæst eller sidst. Den, der lader Fordelingen foretage, skal bringe Barnet til den, som det tilfaldt först at overtage Forsörgelsen, og sige ham, hvorlænge han skal beholde det og til hvem han skal overbringe det. Ikke skal den samme trængende oftere under Aflæggelse af Ed föres til ham end eengang (hvorimod Eden udelades, naar Omgangen igjen kommer til ham), og skal Overbringelsen skee under

Angivelse af det Forhold, hvori den trængendes Underhold er ham tildelt. Den, der först modtager den trængende, skal (naar han har havt ham i den bestemte Tid) aflevere ham fra sig under Tilkaldelse af Vidner, og paa samme Maade skulle de övrige, der forsörge den trængende, aflevere ham, den ene til den anden. Men ville de ikke modtage den trængende, paadrage de sig Straffeböder (af tre Mark), men den, der vilde have afleveret ham, skal tage ham hjem med sig og fordre af hine dobbelt Underholdsbetaling.

Den trængende skal underholdes af den Linie af Ætten, som han ved Fordelingen er tilfalden, indtil han er sexten Aar gammel. Dersom en trængende, der er tilfalden een Linie af Ætten, döer för end en trængende, der er tilfalden en anden Linie, skal det være dens Fordel, som den trængende var tildelt. Det er fastsat, at Forsörgeren (hvor Fordeling mellem Ætlinierne har fundet Sted) skal, naar den trængende er sexten Aar gammel, före ham til den nærmeste Slægtning — hvem det saa er, der indtil da har underholdt ham; da er han udover Barnealderen og hans Forsörgelse skal tilfalde hans Slægtninge paa samme Maade som anden Arv; man skal före ham under Edsaflæggelse til Slægtningens Hjem og meddele hjemfaste Mænd, med hvad Hjemmel man har fört ham derhen.

129. Om Edförsel.

Det er fastsat, at man skal, under Aflæggelse af Ed, overlevere den trængende til den Slægtning, der skal modtage ham, i Slægtningens Hjem, og forholde sig dermed, som med Stævning. Dersom Folk opholde sig i Sæterhytten, og den hele Landhusholdning er der, er det ret, at edföre den trængende der. Dersom man træffer Slægtningen ved hans Arbeide ude, kan den trængende edföres til ham der; men er den trængende ikke istand til alene at gaae hjem til Huset, skulle de, som medbragte ham, tilbyde at före ham til Huset, dersom den anden er ved sit Arbeide. Paa den Maade skal den, der medbringer den trængende, edföre, at han skal tilkalde to eller flere Vidner — „til Vidnesbyrd om, at jeg sværger Ed paa Korset, Loved, og

det siger jeg Gud, at jeg veed ikke nogen anden Mand inden Böigden, som har Formue eller Evne dertil, nærmere forpligtet til at forsörge denne trængende end dig" — og skal han nævne hans Navn og angive, af hvad Grund han förer den trængende til ham — „og jeg edförer ham til dig efter Loven" — og skal han nævne baade den trængende og den, der skal modtage ham. De to Mænd, der ledsage ham, skulle aflægge samme Ed og sværge, at Edföreren ikke veed nogen anden Mand inden Böigden nærmere forpligtet til at forsörge den trængende, end ham.

Naar den trængende er sexten Aar gammel eller ældre, skal han edföres (til den, der da skal modtage ham), uagtet han (allerede engang) för er bleven edfört, da han var yngre, og skal den, der edförer, ved Edens Aflæggelse anvende hvilket han vil, enten et Kors eller en (hellig) Bog, som er större end en Bog, man bærer om Halsen.

Naar Mænd edföre en trængende og der gjöres Modstand mod dem, saa at de ikke kunne naae at komme til Hjemmemarken, kunne de gyldigen edföre paa det Sted, hvor de kunne komme længst hen. Dersom de blive saaledes overmandede, at Modstanderne tage den trængende og edföre ham til den Mand, der förte ham med sig derhen, skal hver af dem, der har deltaget i Modstanden, betale tre Mark i Straffeböder, og skal deres Edförsel være ugyldig. Dersom man förer en trængende til en Mand, som ingen Formue har, er det som om han ikke er bleven fört. Dersom man förer den trængende til en Mand, som ikke staaer i noget Slægtskabsforhold til den trængende, er det som om denne ikke er bleven fört. Dersom nogen förer en trængende, som han selv bör forsörge, til en anden, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark). Dersom en Mand, der ikke er i noget Slægtskab med den trængende, eller som ikke er pligtig at forsörge ham, edförer ham til den Mand, der bör modtage den trængende, og denne Mand lader den edförte trængende gaae paa Tiggeri, paadrager han sig Straffeböder af tre Mark; men döer den trængende af den Grund paa aaben Mark, straffes han med Landsforvisning, og skal der (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder, men fem Nabobönder, dersom Sagen gaaer ud paa Straffe-

böder; den, der medbragte den trængende, kan vælge at tage ham hjem med sig, om han vil, og fordre dobbelte Underholdspenge af den anden, og skal denne desuden betale Straffeböder (af tre Mark).

Man skal före den trængende til den Mand, som er nærmest beslægtet med den trængende, af dem, der have Formue til at modtage ham; ogsaa er det gyldigt at före ham til en fjernere beslægtet af ham, men som er i samme Böigd, og denne skal da ved Dom overföre den trængende fra sig til den, der bör modtage ham, og fordre Underholdspenge (for den forlöbne Tid) af ham. Man er berettiget til at före den trængende til hans (nærmeste eventuelle) Arving, om denne end ikke har saa stor Formue, at han er forpligtet til at forsörge ham, men Arvingen skal overföre den trængende fra sig med Bistand af Hreppens[1] Beboere. Dersom Hrepsbeboerne ere uenige, og nogle ikke ville före den trængende til Slægtningene, skulle de raade, der ville före ham; er der nogle (af Beboerne), som intet foretage sig (hverken for at före den trængende til Slægtningene, eller for at lade ham blive), regnes det som om de nægte Förselen; de, der ikke ville före den trængende, skulle da forsörge ham. Det er ret at overlevere den trængende ved Skib, dersom den, der skal modtage ham, vil reise bort. Dersom den Mand, til hvem en trængende er edfört, ikke har Formue til at forsörge ham, skal han ved Dom overföre Forsörgelsen fra sig (til en anden), og tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder til Kvidudsagn, om han har Formue til at forsörge den trængende eller ikke. Man kan paa Vaarthinget edföre en trængende, dersom den, der skal modtage ham, selv hörer derpaa.

Dersom en Mand döer fra de trængende, som ere edförte til ham, skulle de, dersom han var deres (nærmeste eventuelle) Arving, fölge med Arven (efter den afdöde), saalænge den strækker til; de skulle fölge med Arven i Forhold til den Andel, hvori han skulde have arvet den trængende. Er der intet Efterladenskab, eller den afdöde ikke var nærmest til at arve den trængende, skal den Mand

1) *Communens, Fattigdistrictets.*

modtage den trængende, som har Formue eller Evne dertil og er nærmest beslægtet. Dersom dens Formue, der forsörger den trængende, slipper op, skal hver af dem (baade Forsörgeren og den trængende) tilfalde sin nærmeste Slægtning til Forsörgelse; det kalder man Fattigmöde.

Ei skal man edföre til den samme Mand flere end een trængende af een og samme Slægtslinie i Tidsrummet mellem to Althing, men er der flere end een trængende af samme Linie, skulle de (övrige) afgives til Mænd, der ere fjernere beslægtede; men Modtageren skal ved Dom overföre Forsörgelsen fra sig, og fordre Erstatning for Underholdet fra den, der skal forsörge den trængende.

Dersom en Mand underholder en trængende, hvis Forsörgelse paahviler en anden, og den forsörgelsespligtige (senere) erhverver Formue, skal Underholderen fordre Erstatning af den forsörgelsespligtige for Underholdet, saameget som han dertil har anvendt, uden Renter. Dersom den trængendes Formue voxer op eller der tilfalder ham Formue, skal Forsörgeren af ham fordre Erstatning for Underholdet, saa meget som han dertil har anvendt, uden Renter. Ei kan han fordre det Belöb af den trængendes Efterladenskab, dersom han ikke har villet fordre det af ham selv, medens han levede.

130. Om Lysning af Fattigsag.

Det er fastsat, at man skal paa Thinge lyse til Sögsmaal angaaende den trængendes Forsörgelse imod den, der er nærmest til at tage Arv efter denne, og skal Sagsögeren fordre Kvidudsagn af Nabobönder, om den sagsögte er (nærmest eventuel) Arving til den trængende eller ikke, eller om det paahviler ham at forsörge den trængende eller ikke, og skal han da til saadant Kvidudsagn tilkalde fem Nabobönder til den, mod hvem Lysning er foretagen. En saadan trængende skal han dömmes til at forsörge, med mindre han skaffer sig et Forsvarskvidudsagn. Og skal han til Forsvarskvid tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder, til Udsagn, om han har Formue eller Evne til at forsörge den trængende. Dersom Kviden giver det Udsagn, at han ikke

har Formue eller Evne til at forsörge den trængende, skal den, der har foretaget Lysningen, tilkalde hans fem nærmeste Nabobönder til Kvidudsagn, om han for en Del formaaer at underholde den trængende eller slet ikke. Han skal for en saadan Del forsörge den trængende, som Kviden udsiger, at han kan det. Den, der foretog Lysningen imod ham, skal fordre Forsvarskvidudsagn for ham, dersom andre ikke ville det. Gives der Udsagn om, at han ingen Formue har, skal Sagsögeren lyse til Sögsmaal imod den Frænde til den trængende, som han formener at have Formue til Forsörgelsen. Han skal ved Domstolen opregne Slægtskabet mellem den trængende og den, han lyser til Sögsmaal imod, og bevidne paa sin Ære, at det og det — som han da har anført — er sand og ret Opregning af Slægtskabet mellem dem. Han skal have to Mededsmænd; de skulle bevidne paa deres Ære, at det og det, som Sagsögeren da har anført, er ret og sand Slægtskabsopregning imellem dem. Da skal den sagsögte dömmes til at forsörge den trængende, med mindre han skaffer sig et lovligt Forsvar. Men det er lovligt Forsvar, dersom Kviden udsiger, at han ikke har Formue til Forsörgelsen; men et andet Forsvar er det, dersom han skaffer en nærmere beslægtet, der har Formue eller Evne til Forsörgelsen, og skal Sagsögeren da strax lyse til Sögsmaal imod den Mand, og beholde den trængende selv, dersom han ikke hos ham faaer denne anbragt til Forsörgelse; da (först) skal den sagsögte (der saaledes er angivet som den nærmere beslægtede) indlade sig paa den Forsörgelsessag, der er tillyst mod ham, naar der iforveien er afgivet Kvidudsagn i den tidligere Sag, eller han ved Haandtagslöfte er gaaet ind paa (uagtet saadant Kvidudsagn ikke er afgivet) at modtage Sögsmaalet. Dersom Sagsögeren ikke veed, hvor dens Hjemstavn er, mod hvem han anlægger Fattigsag, og Sagsögeren skal tilkalde Nabobönder til Kvidudsagn, skal han tilkalde disse fra den trængendes Naholag. Kjender han ikke dette, skal han tilkalde dem fra sit Nabolag. Dersom den trængendes (nærmeste eventuelle) Arving og den, hvem Forsörgelsen (i hans Sted) kommer til at paahvile, ere blevne sagsögte hver for sin (Fjerdings-) Domstol, skal Sagsögeren ved den Domstol, hvor den sagsöges, imod

hvem Lysning senere fandt Sted, lade före de Vidner, der bleve tilkaldte, da Kvidudsagn blev givet om, at Arvingen ikke havde Formue til Forsörgelsen.

Naar Kviden giver det Udsagn, at den Mand, mod hvem Fattigsag er tillyst, er uden Midler til Forsörgelsen, og Sagsögeren ikke vil foretage videre for at skaffe den trængende et Forsörgelsessted, kan enhver, der vil, anlægge Sag for at skaffe ham dette. Vil ingen gjöre det, skal den trængende tildömmes Forsörgelse paa det Sted, hvor han hidtil har havt den. — Dersom intet Forsvar fremkommer for den, der sagsöges til at overtage Forsörgelsen, skal han og den Hrep, hvori han er, dömmes til Forsörgelsen, og skulle Hrepsmændene beholde den trængende det Aar, men næste Sommer skulle de begjære Forsvarskvidudsagn for den, der var dömt til Forsörgelsen, saaledes, at dersom Kviden udsiger, at der Sommeren iforveien vilde være blevet afgivet Kvidudsagn om at han var uformuende til Forsörgelsen, dersom der da var blevet begjært Forsvarskvidudsagn, da bör Domstolen tildömme den trængende samme Forsörgelse, som han har havt næstforhen, og frigjöres da den, der det foregaaende Aar er dömt til Forsörgelsen.

Dersom de Mænd, som ere dömte til at forsörge den trængende, og de, der för have havt ham, ere i samme Fjerding, skulle de, der för have havt ham, bringe ham til den Mand, der er dömt til Forsörgelsen. Dersom man ikke vil modtage en tildömt trængende af samme Fjerding, er Straffen Landsforvisning, og er det ret at stævne derfor, saasnart det viser sig, at den trængende gaaer paa Tiggeri. Man er berettiget til, om man vil, at bringe en tildömt trængende til den, der skal modtage ham, naar det er i samme Fjerding, og er Straffen, naar den trængende ikke modtages, som foranfört, og stedse er der Straf af Landsforvisning, dersom man lader en tildömt trængende gaae paa Tiggeri. Dersom den trængende er udenfjerdings, skal det ved Domstolen fastsættes, paa hvilket Sted den forsörgelsespligtige skal afhente den trængende, og skal han paa det Sted afhente ham og have fört ham bort i det seneste naar sex Uger ere tilbage af Sommeren. Vil han ikke afhente ham til den Tid, skulle de, der have havt den

trængende för, beholde ham det Aar og fordre dobbelt Underholdsbelöb af hin; de skulle stævne desangaaende og fordre Belöbet betalt den fölgende Sommer, Onsdagen midt i Althinget, og foretage Stævningen, hvilket de ville, enten paa Bondens Kirkegaard (paa Thingstedet) eller paa Lovbjerget, og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straffeböder (af tre Mark); Sagsögeren skal, inden han stævner, have tilkaldt sine fem nærmeste Nabobönder, for med Haand paa (en hellig) Bog, at vurdere, til hvor stort Underholdsbelöb den trængende i det Aar kan ansættes. Det Belöb skal den sagsögte dömmes til at betale næste Sommer, Onsdagen midt i Thinget, paa Bondens Kirkegaard, med Böder og med Renter. Den, der hidtil har havt den trængende, har det Vilkaar, om han vil, at medtage denne til Althinget, og bringe ham til den Bod, hvor den, der skal modtage ham, har sit Opholdssted, og före ham til denne under Vidners Tilkaldelse — forudsat at den, der skal modtage den trængende, er paa Thinge. Men er han der ikke, skal han, under Vidners Tilkaldelse, före den trængende til den forsörgelsespligtiges Hrepsfæller, til den Bod, hvor det störste Antal af dem er samlet, og sige saaledes: „at jeg förer den trængende til Eder, fordi I ere alle i een Hrep." De bör da tage den trængende hjem med og fordre sine Omkostninger godtgjorte af den, som er dömt til at forsörge den trængende. Dersom den, der hidtil har havt den trængende, ikke medtager ham til Thinget, skal den anden afhente den trængende fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag. Men dersom den, hvem den trængende er tildömt, da ikke afhenter ham, skal den hidtilværende Forsörger tilkalde Vidner derpaa, og dernæst stævne der paa Stedet og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straf af Landsforvisning.

Ingen bör medtage en trængende, han skal forsörge, til Althinget og lade ham bede om Mad der. Men medtager han ham, er Straffen Landsforvisning. Ingen skal lade en trængende, han skal forsörge, blive tilbage paa Althinget, naar han reiser bort. Men dersom han lader ham blive tilbage, er Straffen Landsforvisning. Dersom en Mand flytter eller förer en trængende, som en anden Mand

er pligtig til at forsörge, til Althinget, og den trængende gaaer om der og tigger og beder om Mad, straffes han med Landsforvisning.

131. Om omvandrende Tiggere.

Ingen skal give omvandrende Tiggere Mad her paa Thinget. Ei skal man i den Hensigt lade sine Boder staae aabne ved Spisetid. Komme omvandrende Tiggere derind ved Spisetid for at bede om Mad, skulle Bodeierne skaffe Mænd til at före dem ud. Om de end föres ud paa en meget haard Maade, ere de ikke berettigede til Böder derfor, dersom der ikke tilföies dem noget Saar. Men giver man dem Mad, er Straffen Landsforvisning. Straffen er ogsaa Landsforvisning for den, der eier Boden, dersom han ikke skaffer Folk til at före dem ud. Saadanne omvandrende Tiggeres Boder, der bede om Mad paa Althinget, ere ufredhellige, dersom de nedbrydes. Dersom Folk ville forsvare deres Boder, er Straffen for enhver, der gjör det, Landsforvisning, og Forsvarerne falde som ufredhellige, dersom de blive dræbte. Dersom de omvandrende Tiggere före Gods med sig, kan man, om man vil, tage det altsammen fra dem. Laaner eller leier man omvandrende Tiggere sit Gods for at medtage det til Thinget, og Godset bliver taget fra dem, da haves der intet Krav paa Tilbageleveringen deraf. Det Gods alene har man Krav paa at faae udleveret, om det end er taget fra Tiggere, som disse have tyvstjaalet, eller som de have faaet med paa en saadan Maade, at det var uden dens Samtykke, der havde Raadighed over det.

132.

Dersom en Mand efterlader en trængende, han skal underholde, uden Forsorg, eller förer ham til en anden Hrep, end den trængende skal være i, straffes han derfor med Tremarksböder. Dersom en Mand löber til en anden Hrep fra de trængende, han skal forsörge, er Straffen derfor nu Landsforvisning; Hrepsmændene skulle ikke lade den trængende gaae paa Tiggeri; de skulle före den trængende

til ham. Dersom en Mand löber ud af Fjerdingen fra en trængende, han skal underholde, eller han förer ham til en anden Fjerding, end han skal være i, er Straffen derfor Landsforvisning, og tilkommer Sögsmaalsretten i saadanne Sager Hrepsmændene. Ligesaa, dersom han löber bort ud af Landet fra den trængende, han skal forsörge, da er Straffen derfor Landsforvisning. Dersom en Mand faaer Mistanke om, at den, der skal forsörge en trængende, vil löbe bort ud af Landet fra denne, kan han nedlægge Forbud, hvad enten han vil paa Lovbjerget eller ved Skibet, imod at han reiser bort. Han skal ved lovligt Forbud forbyde Skibsstyrerne saavelsom Skibsfolkene at före ham bort fra de trængende, som han er pligtig til at forsörge; Skibsstyrerne straffes, for at medtage ham, med Landsforvisning, dersom de faae Kundskab om det nedlagte Forbud, men Skibsfolkene med Straffeböder (af tre Mark). Dersom den trængende sidder tilbage paa Stranden, naar de reise bort, er Straffen for at medtage Forsörgeren med Skibet den samme, som om Forbud var nedlagt. Tager en Mand en trængende og skjuler ham for den, der vilde tage ham bort med, paadrager han sig Forpligtelsen til at forsörge den trængende saalænge han har Formue dertil og han har Efterretning om at den bortreiste er i Live. Dersom en Mand har tinget en trængende, han skal forsörge, i Underhold her i Landet, og (derefter) reiser ud af Landet, skal den, der har modtaget den trængende, beholde denne i sex Halvaar, dersom han ikke passer paa, naar den anden reiser bort. Man skal tinge den trængende, som man skal forsörge, i Underhold for sex Halvaar; da kan man straffrit reise bort.

133.

Dersom der er to, der i Forening skulle forsörge en trængende, og de begge ere i een Fjerding, skulle de flytte den trængende imellem sig. Ere de Mænd, der have en trængende at forsörge sammen, i to forskjellige Fjerdinger, skulle de fordele Forsörgelsen saaledes, at hver af dem skal efter Omgang have den trængende i to Halvaar eller længere Tid. Er der flere end een trængende, og de,

der skulle forsörge dem, ikke ere alle i een Fjerding, skal den af de forsörgelsespligtige, der vil tilveiebringe en Afgjörelse, tilkalde paa Thinge sine fem nærmeste Nabobönder til at fordele de trængende imellem de forsörgelsespligtige. Men disse skulle derefter paa Lovbjerget indbyrdes kaste Lod om de trængende. Dersom den trængende ikke er istand til at reise fra den ene Böigd til den anden, skal den, hos hvem den trængende har Ophold, paa Thinget tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder for at vurdere den trængende imellem Slægtningene: til hvor stort Belöb det skal ansættes, at tage den trængende for bestandig; men Betalingsterminen for den Godtgjörelse, de (övrige Slægtninge) skulle udrede, skal fastsættes til den fölgende Sommer, paa Bondens Kirkegaard, Onsdagen midt i Althinget; men da er den trængende ikke istand til at reise fra en Böigd til en anden, naar han ikke kan reise fulde Dagsreiser. Dersom den (Slægtning), der boer udenfor Fjerdingen, finder, at Ansættelsen er for höi, kan han vælge at hente den trængende og fordre Godtgjörelse efter samme Vilkaar, som forhen var bestemt. Dersom den trængende döer snart (efter Fordelingen), skal Forsörgeren, saafremt det findes, at han har havt ham i for kort Tid (i Forhold til Godtgjörelsen), udrede et saadant Belöb, som hans fem nærmeste Nabobönder vurdere det til. Dersom flere have en trængende sammen at forsörge, og den trængende döer, skal det være deres alles Gavn.

134. Om trængende.

Sin frigivne skal hver Mand forsörge, med mindre den frigivne har Midler til sit Underhold, eller der er födt ham en efter Loven arvedygtig Sön eller Datter, der formaaer at forsörge ham. Frigiveren er berettiget til, naar den frigivnes Forsörgelse kommer til at paahvile ham, at tage Börnene, dersom saadanne ere til, hvad enten han vil flere eller færre af dem, i Gjældstrældom i Löbet af tolv Maaneder, efterat den frigivnes Forsörgelse er tilfaldet ham. Men for en saadan Andel skal han forsörge den frigivne, som svarer til det Forhold, hvori han (i Forening med andre) har givet ham Friheden.

Dersom to Mænd have en trængende at forsörge i Forening, og den ene vil reise bort fra Landet, skal den af dem, der vil tilveiebringe en Afgjörelse, tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder for at vurdere, til hvor stort et Belöb det skal ansættes at have den trængende for bestandig her i Landet. Den af dem skal vælge, som her i Landet vil holde den trængende. Ville de begge her i Landet beholde den trængende, skulle de kaste Lod indbyrdes om, hvem af dem skal have ham. Men Terminen for Udredelsen af Godtgjörelsen skal fastsættes til fjorten Nætter efterat de kastede Lod, paa dens Bopæl, som det tilfaldt at forsörge den trængende.

135. Om den, der skal forsörges ifölge Arvesalg.

Dersom man overtager en Persons Underhold imod Arvesalg[1], skal det altid holdes, naar Kviden giver det Udsagn, at Overenskomsten er ligelig for begge Parter. Finder dens (nærmeste eventuelle) Arving, der har overtaget Forsörgelsen, at Overenskomsten ikke er ligelig, skal han tilkjendegive sin Utilfredshed, naar han faaer Kundskab derom, og lyse sin Indsigelse paa Lovbjerget, og skal da Overenskomsten være ugyldig.

Dersom en Mand tinger en trængende i Underhold mod Vederlag, og der senere (af andre) bliver lyst til Sögsmaal mod ham til at overtage Forsörgelsen, kan han ikke anvende det (at han har indtinget den trængende) til Forsvar for sig paa anden Maade, end ved at anlægge Sag mod den, der havde modtaget Betaling for at bestride Underholdet, eller, dersom denne er död, mod dem, der (som Arvinger efter ham) skulle overtage Forsörgelsen.

Dersom en trængende tinges i Underhold paa saadanne Vilkaar, at den, der overtager Forsörgelsen, derved selv vil blive forarmet, paadrager Forsörgeren, om han end modtager den trængende, ikke sine Arvinger Forpligtelsen til at forsörge denne.

1) *See c. 127, I, p. 246.*

136. Om trængende, der skulle forsörges af udenlandsværende Mænd.

Dersom den Mand er udenlands, der er (nærmest eventuel) Arving til den trængende, skal der lyses til Sögsmaal imod ham til at overtage Forsörgelsen, og skal man opfordre den Gode til at danne Tolvmandskvid i Sagen, der vedgaaer at have den sagsögte i sit Thinglag, eller, naar *ingen* vedgaaer det, den Gode, i hvis Thinglag Sagsögeren selv er, og fordre Udsagn af Kviden, om det tilkommer den sagsögte (som Arving) at forsörge den trængende eller ikke. Giver Kviden det Udsagn, at det tilkommer ham, skal Sagsögeren begjære Udsagn af Tolvmandskviden, om den sagsögte vilde have Evne til at forsörge den trængende eller ei, dersom han var her i Landet med de Midler, han eier. Men dersom Kviden udsiger, at han vilde have Evne til at forsörge den trængende, dersom han var her med de Midler, han har, skal Domstolen dömme den Mand til at overtage Forsörgelsen, som — blandt dem, der have Formue eller Evne til at overtage Forsörgelsen — her i Landet er nærmest beslægtet med den (udenlandsværende), der er pligtig til at forsörge den trængende, uanseet, at den Mand (der saaledes skal overtage Forsörgelsen) ikke er i noget Slægtskab med den trængende. Sagsögeren skal opregne Slægtskabet mellem den, der er udenlands, og den, som kommer til at overtage Forsörgelsen, og skulle tre Mænd bevidne paa deres Ære, at den Opregning af Slægtskabet mellem dem, som de da have anfört, er sand.

Dersom den (i Udlandet værende) Mand, der har at forsörge den trængende, eier Gods her i Landet, skal den, der har den trængende hos sig, stævne den Mand, der har det Gods i Bevaring her i Landet, og stævne med Hensyn til det Gods, som den udenlandsværende eier; han skal paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkalde fem Nabobönder til den sagsögte; men de skulle give Udsagn, om det Gods er der i hans Bevaring eller ikke, eller hvor meget Gods der er, og skal Domstolen dömme Ihændehaveren af Midlerne til at udrede saa meget deraf til Forsörgelsen, som denne be-

regnes til. Men dersom intet Gods er her i Landet, skal den, der bestrider Forsörgelsen, fordre Erstatning for Underholdet af hin, naar han kommer her til Landet, med Renter.

137. Dersom en frigiven bliver trængende.

Naar en Mand vil skaffe en frigiven anbragt hos hans rette Forsörger, skal han lyse til Sögsmaal imod Frigiveren, dersom denne er i Live, men ellers imod den, der, af arvedygtige Mænd, er nærmest beslægtet med Frigiveren og er i Live. Sagsögeren skal fordre Kvidudsagn af Nabobönder, om hin gav ham Friheden eller ei. Dersom han sagsöger Frigiverens Arving til at forsörge den trængende, skal en Kvid af Nabobönder give Udsagn, om Arvingen skulde tage Arv efter Frigiveren eller ikke. Men sagsöger han en fjernere beslægtet, skal Slægtskabet mellem Frigiveren og den, som den trængende fordres forsörget af, opregnes. Den sagsögte skal tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder til Forsvarskvidudsagn, om han har Formue eller Evne til at underholde den trængende eller ikke, og han slipper fri, dersom det udsiges, at han ikke har Formue. Et andet Vilkaar har han: at han kan fordre Forsvarskvidudsagn, om Frigiveren har givet sin (egen) Træl Friheden eller ikke. Udsiger Kviden, at han har frigivet en anden Mands Træl (ved at kjöbe ham fri), men ikke sin egen, bör han dömmes fri, men ellers ikke. Det tredie Vilkaar har han, at begjære Forsvarskvidudsagn, om Frigiveren kjöbte Trællen for at frigive ham, eller ikke. Udsiger Kviden, at han kjöbte ham for at frigive ham, og betalte mere end Halvdelen af Kjöbesummen, da frikjendes han for Forsörgelsen, og denne tildömmes den, der skulde modtage Kjöbesummen af ham for den frigivne.

138. Om trængende, der skulle forsörges af udenlandske Mænd.

Dersom en Mand, der ingen Frænde har her i Landet, bliver trængende, skal man lyse til Sögsmaal om Overtagelse af Forsörgelsen imod hvem man vil, og imod Be-

boerne af Fjerdingen (hvor den trængende og den sagsögte er). Sagsögeren skal opfordre den Gode, i hvis Thinglag den, han har navngivet som sagsögt, er, til Dannelsen af Tolvmandskvid, til Udsagn, om den, der skal forsörges, er i den Fjerding bleven trængende til Fattigforsörgelse; udsiger Kviden, at han i den Fjerding blev trængende til Forsörgelse, skulle alle Fjerdingsmændene dömmes til at forsörge ham.

Dersom en Mand kjöber en Træl for at bruge ham som Avlskarl, bör han forsörge ham, om han bliver trængende, og ligeledes bör Trællen underholdes af Kjöberens Slægt.

139. Om trængendes Overförsel her til Landet.

Dersom en Mand overförer hertil en trængende, der ikke kan skaffe sig Mad i to Halvaar med den Helbred, han havde, da Overföreren modtog ham, da paadrager han sig Forpligtelsen til at forsörge den trængende, og skal der lyses til Sögsmaal imod ham og en Tolvmandskvid tilkaldes til Udsagn, om han har overfört den trængende til Landet; da bör han dömmes til at forsörge denne. Er der flere Skibsstyrere end een, skulle de underholde den trængende efter det Forhold, hvori de vare Medeiere af Skibet, — med mindre de skaffe sig lovligt Forsvar: de skulle tilkalde deres fem nærmeste Nabobönder til Kvidudsagn, om de efter Loven vare forpligtede til at före den trængende hertil eller ei, eller om de ved en Konges eller andre mægtige Mænds Overmagt bleve nödte til at medtage ham hertil, eller om de troede, at den trængende havde Formue her i Landet. Tilveiebringe de et af disse Forsvarskvidudsagn, som jeg nu anförte, kommer Forsörgelsen af den trængende ikke til at paahvile dem.

140.

Man bör hverken tinge sin Fader i Underhold ud af Landet eller sin Moder, og ei sin Kone og ei sine Börn, eller noget af sit Afkom, med mindre de have saadanne Lyder, at de, dersom de vare Trælle, vilde have staaet

lavere i Værdi paa Grund af deres slette Egenskaber; ei skulle Lyderne tages i Betragtning, förend den vedkommende er sexten Aar gammel. — Men tinger man de anförte Slægtninge i Underhold udaf Landet, er Straffen Landsforvisning.

141. Om Börns Opfostring.

Dersom man opföder et Barn for en anden og tager det til Opfostring, skal man opföde Barnet indtil det er sexten Aar gammelt. Men dersom Barnet faaer slette Egenskaber, inden det er sexten Aar gammelt (saa at Fostringen ophörer), skal Vederlaget betales tilbage, og skal Hovedstolen (der er betalt i Vederlag for Opfostringen) beregnes med et lige Belöb for hvert Aar. Dersom Fosterfaderen sender Barnet hjem fra Opfostringsstedet, skulle samtlige de Midler fölge med Barnet hjem, som han havde modtaget. Dersom den anden havde vist ham Tjenester, og han derfor har taget et Barn til Opfostring for ham, og han derpaa sender Barnet hjem, skulle Nabobönder vurdere, hvor meget Tjenesterne kunne ansættes til. Dersom Faderen tager Barnet bort fra Fostringsstedet, skulle samtlige Midler, der fulgte med Barnet derhen, blive tilbage, med mindre Nabobönder give det Udsagn, at Barnets Behandling paa Fostringsstedet ikke var til at udholde; da skal det hele Vederlag for Opfostringen tilbagebetales. Dersom enten Fosterfaderen eller Fostermoderen döer, skal den efterlevende af dem beholde Barnet med de Midler, som da ere tilbage. Dersom den Mand, der tog Barnet til Opfostring, efterlader sig Arvinger, skulle de, om de ville, beholde Barnet med de Midler, som da ere tilbage. Ville de lade Barnet reise hjem, skulle de (tilkaldte Nabobönder) beregne, hvor meget af Opfostringspengene er vederlagt (ved at Barnet i den forlöbne Tid er blevet fostret), og hvormeget ikke. Dersom Faderen, efterat Fosterfaderen og Fostermoderen ere döde, vil tage Barnet bort, skulle Nabobönder vurdere, hvad der af Opfostringspengene er vederlagt og hvad ikke. Dersom Barnet er sygeligt paa Fostringsstedet,

skulle de, der fostre det, före det hjem, og skulle Nabobönder vurdere, om det hele Opfostringsvederlag eller noget deraf er fortæret.

142. Om fredlöses Börn.

Fredlöses eller landsforvistes Börn og uarbeidsdygtige Slægtninge — alle saadanne, som de fredlöse eller landsforviste vare nærmest til at tage Arv efter — skulle gaae paa Omgang i den Fjerding, hvor Namsretten (til Deling af den fredlöses eller landsforvistes forbrudte Formue) er afholdt.

Hvosomhelst det er (enten Faderen til det uægte Barn eller en anden paa hans Vegne), der ved Haandtag indgaaer Forlig (om Leiermaalsstraffen), skal dog Barnet, dersom Faderen ved Haandtag vedgaaer at være Fader til det, forsörges af Faderens Slægt, uanseet at Faderen er uformuende, og det samme gjælder om alle de Börn, der ere i Moders Liv inden Ægteskabet er indgaaet, indtil de ere sexten Aar gamle.

En Mand er berettiget til Leiermaalsböder for en Kvinde, han i Ungdommen har forsörget, dersom der ligges hos hende, men Sögsmaalsretten for Leiermaalet tilkommer hendes Frænder; han skal fordre Leiermaalsböderne af Sagsögeren (der under Leiermaalssagen skal inddrive dem), paa samme Maade som man fordrer andet Tilgodehavende.

143.

Det sagde Gudmund[1] var Lov, at Faderen til et Barn og de Brödre eller Söstre, som Barnet er nærmest til at tage Arv efter, skulle fortære alle Barnets Midler, ligesom det selv. Er der fjernere Slægtninge, der skulle forsörges af dets Midler, skulle disse vige bort af Barnets Formue, dersom der ikke er mere end Underholdsmidler indtil det er sexten Aar gammelt.

Kun i det Tilfælde er en Mand pligtig til at modtage andre trængende Slægtninge til Forsörgelse (foruden dem,

1) *Gudmund Thorgeirsson, der var Lovsigemand fra 1123—1134.*

han har), naar han har tilstrækkeligt til Underhold for fire Halvaar for sig og sin Slægt, som han (allerede) har at forsörge, og endvidere for dem, han da skal modtage. Alle de, der ikke kunne arbeide tilstrækkeligt for at fortjene deres Underhold, skulle regnes for fulde trængende, uagtet det ikke er saa.

Naar man under Aflæggelsen af Ed förer en trængende til den, der skal forsörge ham, kan Edförselen foretages paa dennes Bopæl, dersom Mænd, som have lovligt fast Hjem, eller Folkene der i Huset höre derpaa, eller ogsaa kan man före den trængende til ham selv personlig (om det end ikke er paa hans Bopæl).

Man er berettiget til, om man vil, at före de trængende, som en anden, der er i samme Fjerding, er dömt til at forsörge, til denne, og er Straffen ligesom forhen er anfört, dersom den trængende ikke modtages, og stedse er Straffen Landsforvisning, dersom man lader en trængende, man er dömt til at forsörge, gaae om at tigge.

Man er ikke pligtig til at forsörge uægte Börn af en Mand, naar man tidligere for det halve eller mere har deltaget i at forsörge deres Fader, og denne burde været forsörget af andre Slægtninge, dersom disse havde havt Midler dertil.

Hver Mand skal, uagtet han er uægtefødt, dersom han har Formue dertil, forsörge sin Fader og sin Moder, og han skal tage Arv efter dem, dersom ingen er i Live af dem[1], der have en ved Loven bestemt Arveret.

Ligesaa nöie skal Gods vurderes til (Bestemmelse af, om man har tilstrækkelig Formue til at overtage) Fattigforsörgelse, som til Tiende. Alt skal vurderes undtagen Foraarslevninger i Landhusholdningen, samt Hverdagsklæder og tilsvarende Natteklæder for dem, man har at forsörge.

Naar en Fattigsag tillyses imod en gift Kone, skal hendes Mand, dersom han er paa Thinge, begjære Forsvarskvid for hende, men Sagsögeren skal, naar han har foretaget Lysningen, underrette ham derom. Men er Konens Mand ikke paa Thinge, naar en Fattigsag er lyst imod hende, og

1) *Nemlig Forældre samt ægtefödte Börn og Södskende, cfr. ovenfor cap. 118, I, S. 218.*

ligeledes naar den Mandsperson ikke er paa Thinge, som Sagen anlægges imod, skal Sagsögeren opfordre den Gode, i hvis Thinglag den sagsögte er, til at begjære Forsvarskvidudsagn for denne, men Goden skal vælge, om han vil begjære Kvidudsagnet eller ikke, saaledes at Sagsögeren (ellers) kan gjöre det inden Domstolene drage ud for at paakjende Sager. Naar Sagsögeren skal begjære Kvidudsagn, om den sagsögte har Formue eller Evne til at forsörge den trængende, skal han have tilkaldt Kviden inden Domstolen drager ud; det er da en Sögsmaalskvid. Men dersom andre begjære Kvidudsagnet, skulle de begjære det ved Domstolen, og efterat Sagsögeren först har opfordret Modparten til at fremkomme med sit Forsvar, og er det en Forsvarskvid. Men dersom der gives det Udsagn, at den Mand, imod hvem Sagen, inden Domstolen drog ud, var tillyst, ikke har Formue til Forsörgelsen, kan man lyse til Forsörgelsessag (imod en anden) saalænge Domstolene ere ude (og beskjæftigede med Sagers Paakjendelse), og behöver Sagsögeren da ikke at underrette den, han sagsöger, om Lysningen; desuagtet skal enhver tage sig i Vare (for at Sagen kan blive anlagt mod ham), men Sagsögeren skal dog, dersom andre ikke ville det, begjære Kvidudsagn (for ham).

Dersom en Mand fra Norge eller Hjaltland (Shetlandsöerne) eller Orknöerne eller Færöerne eller Katanes (Caithness) eller (iövrigt) fra Norges Konges Rige avler et uægte Barn her og lader det blive tilbage, og det ved Haandtagsoverenskomst eller Ildpröver afgjöres, at han er Fader til det, kan man gyldigen före det til en Mand, der er af samme Fylke som Faderen, og skal det föres til ham en halv Maaned inden han drager bort med sine Klæder fra sit Opholdssted hos den Bonde, hvor han har været, og skal man med Barnet tilbyde ham ti Örer Vadmel. Vil han ikke modtage Barnet, skal hin for anden Gang före det til ham, under Aflæggelse af Ed, ved Skibet (hvormed han vil bortreise), og dernæst anlægge Sag, dersom det behöves; til en saadan Mand skal Barnet föres, som har sex Hundrede Alen eller mere Gods. Ei er man da (naar Förselen skeer anden Gang) pligtig til at lade Bidraget (af de ti Örer) fölge med, undtagen man vil.

Ei er nogen pligtig til at modtage til Forsörgelse en trængende Slægtning, der er beslægtet med ham i den ulige Sidelinies tredie og fjerde Led, eller i den lige Sidelinies fjerde Led, med mindre han har Midler til sex Halvaars Underhold for sig selv og for dem, han (allerede) har at forsörge, saavelsom for dem, som da skulle overtages til Forsörgelse. Han kan vælge imellem enten at bidrage ti Örer — hver Öre beregnet til sex Alen — til en saadan trængendes Underhold, der er beslægtet med ham i den ulige Sidelinies fjerde og femte Led eller den lige Sidelinies femte Led, eller ogsaa at modtage ham. En Mand er ikke pligtig til at modtage til Forsörgelse en trængende, der er beslægtet med ham i den ulige Sidelinies fjerde og femte Led eller den lige Sidelinies femte Led, med mindre han har saamegen Formue, at han har Midler til Underhold i otte Halvaar for sig selv, og for sin Familie, saavelsom for den, som da skal overtages til Forsörgelse.

Ei er nogen pligtig til at modtage til Forsörgelse flere end to, i den lige Linies fjerde Led med ham beslægtede uægte Börn af samme Fader, med mindre Börnenes Fader er gildet.

Den ene af Ægtefællerne skal, dersom den har Formue, forsörge den anden Ægtefælle, med mindre denne er vanvittig, men naar Vanviddet er helbredet, skal Ægtefællen vende tilbage til sin Mage og til det ægteskabelige Samliv.

Kun i det Tilfælde kan en trængende föres til sin (nærmeste eventuelle) Arving paa en saadan Maade, at Forsörgelsen skal paahvile Arvingens Hrep, dersom Arvingen har Formue til sit Underhold i de næste tolv Maaneder, eller han kan arbeide for sin Mad, og dog kun under den Betingelse, at han selv har Bestyrelsen af sin Formue.

Dersom man löber ud af Hreppen fra dem, man skal forsörge, til en anden Hrep, er Straffen Landsforvisning, og tilkommer Sögsmaalsretten Jordeieren eller Hrepstyrerne, men, om de ikke ville, da hvem der vil.

Man er berettiget til at lyse til Sögsmaal imod alle Fjerdingens Beboere til Overtagelse af en saadan trængendes Forsörgelse, som ikke her i Landet har nogen Frænde, der har Formue til at overtage Forsörgelsen, og skal man, som

den, Sagen anlægges imod. nævne en Bonde, der boer i det Thinglag, hvori den, der skal forsörges, blev trængende, og man skal opfordre den Gode, i hvis Thinglag den, imod hvem Sagen blev tillyst, er, til Dannelse af Tolvmandskvid, til Udsagn om, at den trængende ingen Frænde har her i Landet, der har Formue til at forsörge ham.

Dersom der mod een Mand paa engang lyses Sögsmaal til Forsörgelse af tvende trængende, skal han modtage den af dem, der er nærmest beslægtet med ham, dersom han ikke har Midler til at forsörge dem begge. Ei skal der lyses til Sögsmaal mod een Mand paa samme Thing til Forsörgelse af flere trængende end tre af een Slægtslinie.

Man er berettiget til at anlægge Forsörgelsessag, uagtet man ikke er ankommen til Thinget i Begyndelsen af dette, dersom man ikke kan faae en anden Mand til at anlægge Sagen paa sine Vegne.

Det er lige rigtigt, hvilket man vil, med Hensyn til Erstatning for en trængendes Forsörgelse, som Nabobönder skulle vurdere, at de ansætte den edelig hjemme eller paa Thinge ved Domstolen. Men vil man anlægge Sag til Udredelse af dobbelte Underholdspenge, skal man (tillige, for Unddragelsen af at overtage Forsörgelsen) gjöre Paastand paa Tremarksböder.

Naar man forsörger en trængende, som man ifölge Loven er forpligtet til at underholde, og man ikke har givet den trængende hvad man har anvendt paa hans Underhold, og den forsörgede senere erhverver Formue, eller Formue tilfalder ham, kan Forsörgeren selv eller hans Arving, der ikke er fjernere beslægtet med Forsörgeren end Mosterssön — forudsat, at han, ved Forsörgerens Död, var Arving efter denne — fordre Underholdet erstattet, uden Renter. Forsörge to Ægtefolk en trængende, skulle Arvingerne efter den af dem, som den trængende var beslægtet med, fordre Erstatningen for Underholdet. Paa samme Maade kunne (til Erstatning for Underholdet) fordres de Böder, der betales for den forsörgedes Drab, eller for Leiermaal med den forsörgede Kvinde, dersom Böderne vilde tilfalde saadanne Personer, der ere Frænder til Forsörgeren, og det i den Slægtslinie, i hvilken denne er beslægtet med dem, der

ellers skulde tage Böderne. Dersom den, der er nærmest til at arve den trængende, ikke er istand til at forsörge ham, og Forsörgelsen derfor efter Loven kommer til at paahvile en fjernere beslægtet, og den trængende ikke er fjernere beslægtet med den, der var nærmest til at arve ham, end som Mosterssön, kan den, der har forsörget den trængende, dersom den, der var nærmest til at arve den forsörgede, erhverver Formue eller Formue tilfalder ham, fordre (af ham) hvad han har anvendt til Underholdet erstattet uden Renter, og ligesaa Forsörgerens Arvinger, der ikke ere fjernere beslægtede med denne end Mosterssönner.

Ei skal Forsörgelsen af flere end to uægte Börn tilfalde Faderens Fædrenefrænder, medens de ere i Barndomsalderen, og ei heller hans Mödrenefrænder.

Börn af Personer, der formedelst Vanart gaae fra Hus til Hus og tigge, skulle ikke tilfalde Frænderne til Forsörgelse, saalænge Forældrene gaae om paa Tiggeri. Men dersom Forældrene, efterat have gaaet om paa Tiggeri, have i to Halvaar havt fast Opholdssted, kunne Börnene föres til Slægtningene til Forsörgelse. Har den ene af Forældrene efter Tiggervandringen taget fast Ophold, skal den af dem, der gaaer om paa Tiggeri, have Börnene, med mindre Kviden giver det Udsagn, at den tiggende ikke ved sit Arbeide kan fortjene Mad og Klæder, og skal det da være rigtigt at före Börnene til Frænderne til Forsörgelse. Gaae Forældrene senere igjen paa Tiggeri, er det ret, at Börnene föres til dem fra Forsörgelsesstedet. Det er Vanart, dersom Folk gaae paa Tiggeri fra Hus til Hus formedelst Ladhed eller andre Udyder, som afholde gode Mænd fra at ville have dem hos sig.

Fæsteafsnittet.

144.

Sön, sexten Aar gammel eller ældre, fribaaren og arvedygtig og saa forstandig, at han kan bestyre (sin) Arv, er Fæstningsmand for sin Moder. Men er ikke Sön til, da er den Datter, som er gift, (nærmest dertil) og skal da hendes Mand bortfæste sin Svigermoder. Men dernæst er Fader Fæstningsmand for sin Datter. Men dernæst skal samfædre Broder bortfæste sin Söster. Men er ikke Broder til, skal Moder bortfæste sin Datter; det er det eneste Tilfælde, i hvilket en Kvinde bortfæster en Kvinde. Er ikke Moder til, skal den Mand bortfæste Kvinden, der er gift med hendes samfædre Söster. Dernæst skal sammödre Broder bortfæste sin Söster. Dernæst den Mand, der er gift med hendes sammödre Söster. Men derefter skal den nærmeste Frænde blandt arvedygtige og indenlandske Mænd være Fæstningsmand, med mindre Kvinder, der ere gifte, ere nærmere beslægtede; da skulle deres Mænd bortfæste.

Naar en Enke bortfæstes til en Mand, skal hendes Samtykke fölge med, med mindre det er Faderen, der bortfæster hende: da skal han raade. Er der flere Mænd, der skulle tage Bestemmelsen om en Mö skal bortfæstes, skal den raade, der er ældst af Brödrene. Men blive de ikke enige, skal den raade, der er af samme Mening som hun. Men dersom de ville forhale hendes Giftermaal, og give to Friere Afslag, der maatte ansees for passende Partier, skal hun raade med Hensyn til den tredie, dersom ogsaa det Parti findes at være passende, med en eller anden af hendes Frænders Samtykke. Enke er berettiget til selv at bortfæste sig til en Mand, hun för har været gift med, uagtet hendes

Formynders Samtykke dertil ikke er erhvervet, dersom de ikke ere beslægtede i de forbudne Grader og dersom de ikke ere blevne skilte formedelst Uformuenhed til at forsörge deres trængende Slægt.

Dersom saadant Slægtskab opdages mellem den Mand, der har fæstet sig en Kvinde, og Fæstemöen, at Ægteskab mellem dem ikke kan finde Sted, skal den af dem, der vil oplöse Forbindelsen, begive sig i Löbet af den næste halve Maaned, efterat samme har faaet Kundskab derom, til den anden, og opregne Slægtskabet, som for en Domstol, og bevise det ved at bevidne Rigtigheden deraf paa sin Ære, ligesom ved en Domstol, og have fem Mænd til (som Mededsmænd) at bevidne det med sig Men dersom Slægtskabet ikke er saa nært, at det er til Hinder for at de kunne indgaae Ægteskab, men nærmere end den lige Sidelinies syvende Led, skal der betales en Kjendelse til Lovretten af den af deres Formue, der ikke vil lade Slægtskabet være til Hinder for Ægteskabets Indgaaelse. Naar Slægtskabet er i den ulige Sidelinies sjette og syvende Led, skal der betales ti Örer[1] til Lovretten, men, naar det er i den lige Sidelinies sjette Led, Hundrede Alen. Men er Slægtskabet i den ulige Sidelinies femte og sjette Led . . . . . og tilkommer Sögsmaalsretten hvem der vil. Naar man skal betale den större Tiende af sit Gods for at faae Tilladelse til Ægteskab (i de halvforbudne Grader), skal der af det Tiendebelöb til Lovretten betales Hundrede Alen, og er det da, som om der af hver Fjerdedel af Tienden betales fem Örer. Man skal og, om man end udreder den större Tiende, betale den lovbestemte Tiende hvert Aar af sit Gods, ligesaavel da, som ellers, men det Foraar, som Udredelsen af den större Tiende finder Sted, skal der af hver Fjerdedel af den bortfalde saameget, som man betaler i hver Fjerdepart af den lovbestemte Tiende. Men af det Tiendebelöb, som da bliver tilbage, skal den Biskop, der forestaaer Landsfjerdingen, have en Fjerdedel, men en anden Fjerdedel af Tienden skal udredes til Thingvalla[2]. Dernæst

---

1) = *60 Alen; et Hundrede = 120 Alen (Vadmel); om större Tiende s. I, 244.*

2) *Thingsletten, Stedet hvor Althinget holdtes,* ɔ: *til Lovretten.*

skal den, der skal betale Tienden, raade for de to Fjerdedele af samme, der da ere tilbage, med Biskoppens Samtykke. Men dersom man ikke udreder den större Tiende (naar saadant skal gjöres, for at erholde Tilladelse til Ægteskab i halvforbudne Grader), er Straffen Landsforvisning, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder, og tilkommer Sögsmaalsretten hvem der vil. Naar man skal betale Tiende . . . . sex Lammeskind med Ulden paa. Men dersom Slægtskabet er nærmere end den ulige Sidelinies femte og sjette Led, er Straffen for at indgaae Ægteskabet Landsforvisning, med mindre de faae det Forsvarskvidudsagn, at Manden ikke vidste Slægtskabet, da han giftede sig med den Kvinde, og Slægtskabet (derhos) er fjernere end i Sideliniens fjerde Led; da dömmes han ikke til at betale nogen Pengestraf og bliver frifunden, og skulle Ægtefolkene dömmes til at skilles ad. Ei skal der heller være nærmere Svogerskab mellem dem, dersom han för har havt en Kone, eller hun en Mand, end i den lige Sidelinies femte Led. Aandeligt Slægtskab skal der ei være mellem dem af den Slags, at den ene af dem har holdt den anden, eller den ene den andens Börn under Daab eller under Primsignelse[1] eller (ved Confirmationen) under Biskoppens Haand, og den ene af dem skal ikke have döbt den anden eller den andens Börn. Den samme Bestemmelse gjælder om en Præst, dersom han har döbt Kvinden (han vil gifte sig med), eller hendes og hendes forrige Mands Börn.

Men dersom den Mand, som har fæstet sig en Kvinde, bliver syg, skal han en halv Maaned forud (for Brylluppet) sende Bud til den Mand, der har bortfæstet Bruden, om at han formedelst Sygdom ikke kommer til Brylluppet, og at man ikke behöver at före Fæstemöen hjem til ham, om end dette er vedtaget, og skal han angive, af hvad Grund han ikke kan indfinde sig til Brylluppet. Da skal Brylluppet ikke være för end Aaret efter til samme Tid, med mindre den, der skal tage Kvinden, vil lade det være för, og skal han i saa Fald sende Bud en halv Maaned eller længere Tid för, og skal da alene bestride Omkostningerne ved Brylluppet.

1) *Meddelelse af Korsets Tegn, en Ceremoni, der gik forud for Daaben.*

Men bliver han ikke helbredet i Löbet af de næste tolv Maaneder, skal Fæstemaalet være ophævet, med mindre begge Parter ville det anderledes. Naar man fæster sig en Kvinde, skal Fæstemaalet holdes saalænge som det var bestemt. Men dersom Fæstemanden efter Udlöbet af den fastsatte Tidsfrist forsömmer at holde Bryllup med Kvinden, da erklærer Loven Fæstemaalet for oplöst, og han har ikke större Ret til den Kvinde, end om hun ikke var bortfæstet til ham. Dersom det ikke er bestemt, naar Bryllupet skal holdes, eller hvor længe Fæstemaalet skal bestaae, gjælder Fæstemaalet i tolv Maaneder fra den Tid, Kvinden er bleven fæstet, men ikke længere. Men dersom hun bliver syg, skal den, der har bortfæstet bende, sende Bud om at hun er syg, men Fæstemanden skal raade, om han vil (fuldbyrde Ægteskabet ved at) gaae i Seng sammen med Kvinden. Men bliver Ægteskabet da ikke fuldbyrdet, skal den, der skal holde Bryllupsgildet, bestemme, om Bryllupet skal holdes för end til samme Tid det fölgende Aar eller ikke, og sende Fæstemanden Bud en halv Maaned för (Bryllupet); men bliver hun ikke helbredet inden samme Tid det næste Aar, da er Fæstemaalet ophævet, med mindre Fæstemanden vil vente længere. Men paadrager han eller hun sig Sager, der före til Straf af saadan Fredlöshed, at den fredlöse ikke maa underholdes af nogen, er det en Grund til at modsætte sig Ægteskabets Fuldbyrdelse. Men dersom Landsforvisnings- eller Fredlösheds-Sager blive reiste mod Fæstemanden, i hvilke han skal dömmes til at have sin Formue forbrudt, dersom han bliver overbevist, eller i Anledning af hvilke Drabshævn kan udöves inden Sagen foretages paa Altbinget, kan Formynderen vælge, om han vil paadrage sig Ansvaret ved at holde Fæstemöen tilbage eller ikke; hun ansees rettelig holdt tilbage, dersom Fæstemanden overbevises om Sigtelsen, men viser det sig, at den er usand, er Fæstemöen ikke rettelig holdt tilbage. Dersom der findes at være Slægtskab, skal Fæstemanden eller den, der bortfæstede Kvinden, sende Bud, den ene til den anden, og opregne Slægtskabet og bevidne paa sin Ære Rigtigheden af samme, ligesom ved en Domstol, men dernæst skal Fæstemaalet erklæres oplöst.

Men dersom Fæstemanden vil oplöse Fæstemaalet, er der ingen Straf derfor; men Brudekjöbesummen skal fordres saaledes som den var betinget, og med de Vilkaar, som ved Fæstningseontracten vare vedtagne, dersom han (og ikke en anden for ham) skulde udrede Brudekjöbesummen. Men Fæstemöens Formynder har det Vilkaar at stævne paa den sagsögtes Bopæl — eller hvor det rette Stævningssted er — til Udredelse af hele Brudekjöbesummen, eller at stævne paa det Sted, hvor Brylluppet skulde holdes, den næste Sögnedag efterat det skulde have fundet Sted, til Betaling af hele Brudekjöbesummen, og skal der under Sagen föres de Vidner, der bleve tilkaldte ved Fæsteforholdets Stiftelse, men Domstolen skal fastsætte Betalingstiden efter hvad Vidnerne have udsagt om Overenskomsten. Men, dersom den Mand, der har bortfæstet Kvinden, vil oplöse Fæstemaalet, skal Fæstemanden paa den Dag, der var bestemt til Brylluppet, begive sig derhen, og, dersom han ikke opnaaer det paa anden Maade, fordre Fæstemöen og Opholdssted der (i den Tid, Brylluppet skulde vare). Men den næste Sögnedag skal han begive sig derhen, og nedlægge Forbud imod, at hun holdes inde for ham, eller at der lukkes Dör og Hængsler for hende, og er han berettiget til at stævne til Udredelse af den Medgift, som da skulde udredes, samt det Bidrag, som Formynderen skulde afgive til Bryllupsudgifterne. Man kan fordre Medgiften med alle de samme Vilkaar, som forhen er sagt om Brudekjöbesummen, forsaavidt denne skulde fordres. Man er og berettiget til at stævne Formynderen den næste Sögnedag paa den Gaard, hvor Brylluppet skulde være, for at han har holdt Kvinden tilbage, og kan Stævningen foretages saaledes, at Formynderen hörer selv derpaa, eller ogsaa paa hans Bopæl, og skal man (i Stævningen) gjöre Paastand paa Landsforvisning, og samme Straf er der, efterat Fæstemanden har nedlagt Forbud mod at Kvinden holdes inde, for alle dem, der höre derpaa og (derefter) ere sammen med hende i Hus, og ligesaa for dem, der faae Kundskab om Forbudet og ere (derefter) sammen i Hus med hende. Alle de Mænd paadrage sig Landsforvisning, som forholde ham hans Fæstemö, hvad enten de gjöre det i Raad eller paa anden Maade;

der skal (til Kvidudsagn i saadan Sag) paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder fra den sagsögtes Nabolag. Dersom andre Mænd, end den, der har bortfæstet Kvinden, forhindre Ægteskabets Fuldbyrdelse, kan saavel den, der bortfæstede Kvinden, som Fæstemanden paastaae dem dömte til Landsforvisning, og er det rette Stævningssted mod alle dem, der forhindre Ægteskabet, paa det Sted, hvor Bryllupet skulde holdes; i det Tilfælde skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte. Men med Hensyn til Samværen i Hus med Fæstemöen skal en Tolvmandskvid tilkaldes. Den sagsögte skal tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder *til* Forsvarskvidudsagn om, at han ikke har vidst, at han var i samme Hus som Kvinden, efterat Forbud var nedlagt mod at holde hende tilbage, eller ogsaa om, at han ikke har vidst, at Forbud var nedlagt mod hendes Tilbageholdelse. — Men dersom en Mand, der ikke er Kvindens Formynder, fæster hende bort, er det uden noget Ansvar for Formynderen eller for andre Mænd at oplöse Forbindelsen. Men gifter man sig med en Kvinde, som Formynderen ikke har fæstet bort, kan Formynderen stævne ham og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Landsforvisning og paa personlige (Leiermaals-) Böder af hans Gods; den, som har bortfæstet Kvinden, kan af Formynderen paastaaes dömt til Landsforvisning. Den Mand, der har taget Kvinden til Ægte, skal fordre (Kvidudsagn) eller begjære Forsvarskvidudsagn om, at han har ment, at den, der bortfæstede Kvinden til ham, var Formynderen. Kun i det Tilfælde hjælper det ham, dersom han ikke vidste Besked om, hvem Formynderen var, og kan han da paastaae den, der bortfæstede Kvinden til ham, dömt til Landsforvisning. Men ei nytter det ham, om han formedelst Retsvildfarelse ikke veed, hvem der er Formynder. — Ei skal man tage sig en Fæstemö, der bortfæstes af en Kvinde . . . . om hun end var Trælkvinde. — Dersom Kviden udsiger det (at Fæstemanden har troet, at det var Formynderen, der bortfæstede Kvinden), frifindes han i Sagen, men skal dog betale personlig Bod til den, der skulde have bortfæstet Kvinden, med mindre Kvinden selv har bortfæstet sig, da hjælper Udsagnet af Forsvarskviden ham ikke, og skal der da anlægges Sag der-

for som for andet Leiermaal. Dersom den, der (urettelig) har bortfæstet Kvinden, (efter Formynderens Paastand) bliver dömt til Landsforvisning, er den, der har taget hende til Ægte, berettiget til personlig Bod af hans Gods; men om end Formynderen ikke anlægger Sag mod ham, kan dog den, der har taget Kvinden til Ægte, fordre personlig Bod.

En Kvinde er fæstet, naar Fæstemanden har Vidner tilstede paa, at den anden bortfæster Kvinden, N. N., til ham ved lovligt Fæstemaal, et lydeslöst Parti og med fuld Hjemmel. Da er det med fuld Hjemmel, naar den rette Fæstningsmand bortfæster Kvinden. Men da er det lydeslöst, naar hun ikke vilde være ringere i Værdi, dersom hun var Trælkvinde. med den Helbredssvaghed, hun har, eller hun bar andre Lyder eller Feil, der (naar hun var Trælkvinde, dog) ikke vilde forringe hendes Værdi. Men viser det sig, at hun har saadanne Feil (der vilde forringe hendes Værdi, dersom hun var Trælkvinde), da straffes den, der med Vidende derom bortfæstede Kvinden til ham, med Landsforvisning, og dersom Fæstemanden vil, kan han af den Grund vægre sig ved at fuldbyrde Ægteskabet. Vil Formynderen fordre Brudekjöbesummen, skal Fæstemanden stævne ham for, at han, med Vidende derom, har bortfæstet den Kvinde, der har saadanne Feil, at hun paa Grund af dem vilde være ringere i Værdi, om hun var Trælkvinde; han skal stævne ham til Straf af Landsforvisning og paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkalde hans ni nærmeste Nabobönder. Gaaer Kvidudsagnet Formynderen imod, dömmes han til Landsforvisning, men om Udsagnet end frikjender ham, kan han dog ikke gjöre Krav paa Brudekjöbesummen: giver Kviden det Udsagn, at han ikke vidste, at Kvinden havde Lyder, da frifindes han i Sagen, men ei er der Krav paa Brudekjöbesummen, med mindre Sagsögeren (der under en anden Sag fordrer Brudekjöbesummen) faaer det Kvidudsagn af Kvindens fem Nabobönder, at hun ikke har de Lyder, og skal da Brudekjöbesummen udredes.

145.

Dersom den, der har bortfæstet Kvinden, faaer Kundskab om at hun er med Barn, skal han sende Bud til Fæste-

manden og sige ham det, men han skal dernæst bestemme, om han vil gifte sig med hende eller ikke, og frifindes Formynderen for Skyld, dersom han kan faae Kvidudsagn for, at han ikke vidste, at hun var frugtsommelig, da han fæstede hende bort. Men ligges der senere hos Fæstemöen, skal Fæstemanden vælge, om han vil gifte sig med hende, og tilkommer da ham Leiermaalssögsmaalet, men den, der bortfæstede Kvinden, skal have Leiermaalsböder af (Forförerens) Gods. Men vil han ikke gifte sig med hende, tilkommer Leiermaalssögsmaalet Fæstningsmanden, og Fæstemanden skal da have Leiermaalsböderne, og vexler det saaledes mellem dem. Dersom der ligges hos en Kvinde . . . ogsaa Böderne.

146.

En frigiven skal være Fæstningsmand for sin Datter, ligesom en fribaaren Mand, og han er berettiget til Leiermaalsböder for hendes Forförelse; det samme gjælder om en frigiven Kvinde og om uægtefödte Personer.

147.

Dersom en Mand indgaaer Ægteskab med en Kvinde, skal han paa næste Vaarthing aflægge Ed paa, at han ikke veed noget Slægtskab mellem dem, hvorfor der (for at opnaae Tilladelse til Ægteskab) bör erlægges Kjendelse; det er ogsaa ret, at han aflægger Eden for den Gode, som han er i Thinglag med, men Goden skal, under Vidners Tilkaldelse, forkynde det paa Thingskrænten (paa Vaarthinget), naar Flertallet af de thingbesögende er der; men aflægger han ikke Eden, kan han af den, der sagsöger ham, paastaaes dömt til at böde sex Mark, og tilkommer Sögsmaalsretten hvem der vil. Men veed den, der har indgaaet Ægteskabet, at der er Slægtskab imellem dem, skal han erklære, at han vil lade Eden bortfalde, imod at han betaler Kjendelse til Lovretten, og angive hvor meget. Men dersom han ikke næste Sommer til Lovretten betaler Kjendelsen, ti Örer, naar Slægtskabet er een Grad for nær, skal han böde sex Mark; men hundrede Alen skal han betale, naar Slægtskabet

er to Grader for nær, og skal han da böde tolv Mark, dersom Kjendelsen ei betales, og tilfalder Halvdelen af Böderne Sagsögeren, men Halvdelen skal den sagsögte dömmes til at betale til Lovretten, men Sögsmaalsretten tilkommer hvem der vil; Domstolen skal dog ligefuldt (uden Hensyn til hvad der gjælder om Böderne) dömme den sagsögte til at betale Kjendelsen til Lovretten. Men hvad der tilkommer Lovretten, skal være betalt den förste Söndag i Althingstiden. Men de Böder, der skulle tilkjendes Sagsögeren, skal den sagsögte dömmes til at betale paa sin Bopæl, fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag, naar de ere i samme Fjerding, men er den sagsögte udenfor Fjerdingen, skal han dömmes til at betale Onsdagen midt i Althinget, paa Bondens Kirkegaard, den næste Sommer. Det er ligesaa ret at foretage Stævning i Böigden, som paa Thinge at lyse til Sögsmaal: man kan paa Lovbjerget lyse til Sögsmaal og anlægge Sag samme Sommer og tilkalde paa Thinge fem Nabobönder til den sagsögte til Kvidndsagn, om denne har betalt Kjendelse til Lovretten eller ei. Naar man anlægger Sag angaaende hvad der skal betales til Lovretten, er det ret at foretage Stævning i den Sag hjemme i Böigden, og skal man da for Domstolen opregne Slægtskabet, begynde med Södskende og tælle efter Ætlinier, og bevidne paa sin Ære, at det og det er sand og ret Opregning af Slægtskabet mellem denne Mand og denne Kvinde, som han er gift med, og skal man nævne dem begge. Ligesaa skulle ogsaa hans Mededsmænd bevidne paa deres Ære, at de formene, at den Slægtskabsopregning, som han anförte, er sand og ret. De skulle alle tre (Sagsögeren og Mededsmændene) have aflagt iforveien saadan Ed, som anvendes naar man bevidner noget paa sin Ære. Den anden skal opfordre sine fem nærmeste Nabobönder til Forsvarskvidudsagn om, at han ikke har vidst, at han og hans Kone vare i Slægtskab med hinanden, og hjælper det Udsagn (dersom han vedbliver Samlivet uden at betale) ham ikke længer end indtil det förste Althing (efter Ægteskabets Indgaaelse) er forbi.

148. Om Ægtefolks Giftermaal.

Dersom Personer indgaae Ægteskab, der eie mindre Gods end hundrede Lov-Örer — hver Öre ansat til sex Alen — foruden deres Hverdagsklæder — Personer, der ingen trængende Slægtninge have at forsörge — straffes de med Landsforvisning, med mindre Konen er udover den Alder, hvori hun kan faae Börn; men ei skal der (som ellers, naar Landsforvisning finder Sted) holdes Namsret og ei forbrydes deres Formue, og skulle de reise bort ud af Landet med den Familie, de have at forsörge, og ikke komme igjen, med mindre deres Formue forörges saaledes, at de eie hundrede Örer eller mere, eller Konen er naaet udover den Alder, at kunne faae Börn. Der er ogsaa Straf af Landsforvisning for den Mand, som bortfæster Kvinden, med mindre han har saadan Formue, at han kan forsörge de Börn, som de avle, og paadrager han sig, men ikke sine Frænder, Forpligtelsen til at underholde Börnene. Om han end overdrager til en anden Mand at bortfæste Kvinden, eller tillader, at en anden Mand gjör det, da er det, som om han selv bortfæster hende. Dersom den, der har bortfæstet Kvinden, ikke har Formue til at modtage Börnene til Forsörgelse, gjælder samme Forpligtelse for den, der holder Brylluppet i sit Hus, og er der samme Straf for denne, som for Fæstningsmanden, og skal der (i Sagen mod ham, til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte. Sögsmaalsretten i saadanne Sager tilkommer dem, der vilde være nærmest til at forsörge Börnene, eller hvem der vil. Naar formueslöse Personer indgaae Ægteskab, og de (der staae nærmest til at forsörge Börnene) erklære deres Utilfredshed dermed, regnes det som om de intet sige, dersom de ikke anlægge Sag; det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte.

Man bör ikke holde Bryllup Natten forud for en lovbestemt Helligdag eller for en lovbestemt Fastedag. Bryllup skal ikke holdes nærmere för Paaske, end at det er sluttet Löverdagen för Niugersfasten, og ikke nærmere efter Paaske,

end naar en Uge er forlöben fra förste Paaskedag. Man skal ikke holde Bryllup fra Löverdagen næst forud for Litaniedagene[1] indtil den hellige Uge[2] er forbi. Bryllup skal være sluttet Löverdagen forud for Julefasten, og ei skal det være nærmere (efter) Julen end en Uge efter trettende Juledag. De Folk straffes med Landsforvisning, som holde Bryllup paa de Tider, der nu ere opregnede som undtagne, og skal Stævning foretages i Böigden og Sögsmaalsretten tilkomme hvem der vil, og skal der (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte.

149.

Ægteskabsskilsmisse skal aldrig finde Sted her i Landet uden Biskoppens Tilladelse, med mindre de skilles ad paa Grund af Uformuenhed til at forsörge deres trængende Slægt, eller de tilföie hinanden saadan Legemsbeskadigelse, der regnes for större Saar. Naar der er to Ægtefolk, og den ene af dem har Formue, men den anden ingen, og der tilfalder den af dem, der er uden Formue, trængende Slægtninge til Forsörgelse, eller de för ere tilfaldne samme og have fortæret Formuen, skal den af dem, der har Formue tilbage, melde det for sine fem nærmeste Nabobönder og tilkalde Vidner paa: „at jeg vil skilles fra min Fælle af den Grund, at jeg ikke vil lade min Fælles trængende Slægtninge fortære mit Gods.“ Den af dem, som gjör Skilsmisse, skal tilkalde Vidner paa deres Skilsmisse, saaledes at den anden hörer det, og forkynde det derefter for Nabobönder, dersom disse ikke ved Skilsmissen ere tilstede. Der skal, naarsomhelst Ægtefolk skilles af de Grunde, som her ere anförte, forholdes saaledes, at Biskoppen, der forestaaer Fjerdingen, skal bestemme, om de maae indgaae nyt Ægteskab eller ikke.

Dersom saadant Slægtskab opdages mellem to Ægtefolk, at de burde skilles ad, dersom de bleve sagsögte derfor, kunne de straffrit skilles fra hinanden, uden först at ind-

1) *Dagene forud for Chr. Himmelfartsdag.*
2) *Ugen fra förste Pintsedag.*

hente Biskoppens Tilladelse. Dersom Skilsmisse finder Sted imellem dem af disse Grunde, eller der opdages at være nærmere Svogerskab mellem dem, end i Sideliniens femte Led, skal den af Ægtefællerne raade for, om Skilsmisse skal finde Sted, der först bestemmer sig til at skilles fra den anden. Dersom Konen af den Grund vil skilles fra Manden, paadrager man sig intet Ansvar ved (derefter) at huse hende, om end Manden nedlægger Forbud derimod.

Dersom Skilsmisse finder Sted mellem to Ægtefolk af den Grund, at de ikke have Formue til at forsörge deres Börn, skal Skilsmissen være gyldig, hvad enten det er dem selv, der tage Bestemmelse derom, eller det er den Mand, som er nærmest til at forsörge Börnene. Denne skal forholde sig dermed saaledes, at han, naar han har været en Nat paa Sögsmaals- (Afdelingen af Vaar-) Thinget i det Thinglag, han selv hörer til, skal begive sig til Thingskrænten, saaledes at Flertallet af de thingbesögende hörer derpaa, og tilkalde Vidner paa, at han erklærer Skilsmisse mellem Ægtefolkene — og skal han nævne dem begge — fordi han ikke vil forsörge deres Börn (eller Slægt), og skal han först erklære saadan Skilsmisse efterat et af Börnene er tilfaldet ham til Forsörgelse af hans Gods. Men avle de senere Börn, kunne de sagsöges som for andet Leiermaal, og tilkommer Sögsmaalsretten Konens Frænder, men ville de ikke, tilkommer Sögsmaalsretten den, som tog Bestemmelsen om deres Skilsmisse.

Den af Ægtefællerne, som vil gjöre Skilsmisse, skal tre Nætter eller længere Tid för lade Nabobönder tilkalde, for at opgjöre deres Formuesforhold. Paa en Sögnedag skal Tilkaldelsen saavelsom Formuesdelingen skee. Ægtefolkene skulle sværge Ed paa Opgjörelsen, at den er rigtig beregnet. Dersom Nabobönderne finde, at den af Ægtefolkene, der har mindst Formue, ikke har Midler til Forsörgelse af Börnene, skal den af Ægtefællerne, der har Formue, erklære Skilsmisse og tilkalde Vidner derpaa.

Det er fastsat, at naar Ægtefolk blive uenige, kan Biskoppen, dersom han finder at der er gyldige Grunde dertil, tillade Konen at fordre sin hele Formue udleveret fra sin Mand, uagtet han ikke tillader dem lovlig Skils-

misse. Paa den Maade skal hendes Formue fordres, som Biskoppen foreskriver, være sig til næste Foraar eller senere. Konen behöver ikke at lade sin Mand stævne til Möde hos Biskoppen i den Sag, men kun i det Tilfælde, at hun vil erhverve lovlig Skilsmisse. Anlægges der Sag til Udlevering af hendes Formue, og (hendes Mand som) den sagsögte anförer til sit Forsvar, at han er rette Værge for hendes Gods, og at lovlig Skilsmisse ikke er skeet mellem dem, skal Sagsögeren lade före de Vidner, som bleve tilkaldte paa Biskoppens Ord, da han tillod Fordringen af Formuen, og skal da denne tildömmes i Overensstemmelse dermed, saameget, som der er Bevisligheder for. Dersom en Mand skilles fra sin Kone . . . . arvedygtige (Börn). Dersom en Mand skilles fra sin Kone . . . . (nyt) Ægteskab derefter.

Dersom saadant Slægtskab eller Svogerskab opdages mellem Ægtefolk, at de efter Loven ikke maae leve i Ægteskab sammen, men de ikke ville skilles fra hinanden, skal Biskoppen over Fjerdingen skaffe tre Mænd, der erklære paa deres Ære, at det og det Slægtskab eller Svogerskab er mellem dem. Og skal Biskoppen da erklære dem skilte fra hinanden, og bliver det da lovlig Skilsmisse mellem dem.

150. Om Ægtefællers Skilsmisse.

Naar Ægtefolk ville skilles, skal den af Ægtefællerne, som vil gjöre Skilsmissen, opfordre den anden Ægtefælle til at möde hos Biskoppen; Opfordringen skal skee ikke senere end naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren, dersom de, for at möde hos Biskoppen, skulle begive sig til Althinget. Manden skal levere sin Kone en Ridehest, der er dygtig til Reisen, uden Hensyn til hvem af dem har opfordret den anden til at möde hos Biskoppen. Men dersom Biskoppen ikke afgjör Spörgsmaalet, om de skulle skilles eller ikke, kan hendes Formue fordres udleveret fra Manden, ligesom om Biskoppen havde tilladt Skilsmissen. Dersom Konen giver en anden Fuldmagt paa sine Vegne, skulle de Vidner reise (til Thinget), som kunne bevidne, at hun har overdraget til den Mand at möde for hende. De skulle da forebringe deres Anliggende for den Biskop, der er over

Fjerdingen, hvorfra Ægtefællerne ere, den förste Fredag i Althingstiden. Men Biskoppen skal Löverdagen efter sige dem, hvad Tilladelse han giver. Man skal lade före alle de Vidner for Biskoppen, som bleve tilkaldte hjemme i Böigden. Men den af Ægtefællerne, som han giver Tilladelse til Skilsmisse, skal tilkalde Vidner paa Biskoppens Tilladelse, og anden Gang tilkalde Vidner paa deres Skilsmisse: at han eller hun erklærer Skilsmisse mellem dem.

Den af dem, hvem Biskoppen tillader Skilsmisse, skal have saa stor Andel af Formuen i Forhold til den anden, som om denne uden gyldig Grund havde erklæret Skilsmisse. Dersom Manden er Skyld i Skilsmissen, har Konen Krav paa sin Brudekjöbesum og Medgift, og kan der stævnes til Udbetaling deraf den næste Sögnedag efter (den i Althingstiden indtræffende förste) Söndag, dersom Bevismidler haves paa Althinget, men ellers den næste Sommer; dog kan hun fordre (sin Medgift og övrige hende tilkommende) Gods, om hun vil, uagtet hun (paa Grund af, at hun er den skyldige) ikke er berettiget til Brudekjöbesummen. Samme Befordring skal Manden afgive til hende fra Thinget i alle Maader, som til Thinget, hvorledes end Sagen falder ud mellem dem, men gjör han det ikke, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark). Hun skal forholde sig saaledes med Fordringen af sit Gods, at hun, næst efter Vidnesbyrdet om Stævningen i Sagen, skal lade före de Vidner for Domstolen, der bleve tilkaldte, da hun opfordrede ham til Möde hos Biskoppen, og dernæst de Vidner, der bleve tilkaldte, da Biskoppen tillod hende Skilsmisse, dersom saadan Tilladelse er given; dernæst dem, der bleve tilkaldte ved Skilsmisse-erklæringen; derpaa skulle de Vidner föres, der bleve tilkaldte ved Fæstemaalets Indgaaelse, samt Fælligsvidnerne — dersom der har været Fællig — angaaende, hvilke Bestemmelser der ere blevne vedtagne om Ægtefællernes Formuesfællig. Men dersom Fællig ikke var stiftet mellem dem, eller stiftet paa den Maade, at det skulde hæves, naar Skilsmisse mellem dem fandt Sted, skulle hendes fem nærmeste Nabobönder afgive Kvidudsagn om, hvor meget (af sit indbragte) Gods hun har forbrugt siden Ægteskabets Stiftelse. Dersom Arv har tilfaldet dem, medens de levede

sammen i Ægteskabet, skal den af dem, som Arven tilfaldt, tage forlods et tilsvarende Belöb af Godset. Men begge skulle de have forbrugt Renterne af Godset, med mindre andet har været vedtaget ved deres Overenskomst om Fælliget. Den af dem, som en Arv tilfalder, er berettiget til at holde Arvegodset udenfor Fælliget og selv tage Renterne deraf.

Den af Ægtefællerne, som vil erhverve Skilsmisse fra den anden, og vil opfordre den anden til at möde hos Biskoppen hjemme i Böigden, skal give Varsel dertil en halv Maaned eller længere Tid för, (hvilken Adfærd kan bruges) naar man kan gjöre Reisen til Biskoppen paa fjorten Dage; der skal da forholdes med Sagen i alle Maader som paa Althinget, og paa samme Maade skulle alle Vidner föres der, som paa Thinge; ellers bliver deres Skilsmisse ikke gyldig.

151.

Dersom Manden vil löbe bort ud af Landet med sin Kones Gods, er hun berettiget til at give hvem hun vil Fuldmagt til at forbyde ham at reise bort, samt til, om det behöves, at sagsöge ham, saavelsom de Mænd, der medtage ham bort herfra.

Dersom Manden vil före sin Kone imod hendes Villie ud af Landet herfra, kan hun erklære Skilsmisse mellem dem, om hun vil, hvorsomhelst de da befinde dem, naar hun kan bevise, at det har været hans Hensigt, og straffes han, dersom han derefter bortförer hende og hendes Gods, som om de ikke havde staaet i noget Formuesforhold til hinanden; i ingen Henseende har han större Ret over Konen, efterat de (saaledes) ere lovlig skilte, end over en Kvinde, med hvem han ikke har staaet i noget Formuesforhold. Hun behöver ikke at vælge Vidner dertil paa anden Maade, end at tilkalde Mænd, der ere vidnedygtige, til Vidnesbyrd om, at hun erklærer Skilsmisse mellem dem, saaledes som den skal erklæres mellem Mand og Kone; de ere ikke berettigede til at undslaae sig for at tilkaldes som Vidner.

Men med Hensyn til, om Ægtefællerne maae indgaae nyt Ægteskab, skal der forholdes efter hvad Biskoppen tillader.

152.

Naar Ægteskab er stiftet, skal Manden raade for deres Gods og Kjöbslutninger. Ei er Konen pligtig til at være i Fællig med sin Mand med Hensyn til den Landhusholdning, han driver, undtagen hun vil, men er hun i Landhusholdningsfællig med ham, skal hun, om hun vil, raade for Husholdningen inde i Huset samt for Melken af Besætningen. Konen kan raade for et Kjöb af en halv Öres Værdi — Ören beregnet til sex Alen — eller mindre i hvert Tidsrum af tolv Maaneder. Hendes Mand kan omstöde Kjöbet, dersom hun kjöber mere end saa, men har Ret til hvad hun modtager; men den, der slutter Kjöb til höiere Værdi med hende end anfört, paadrager sig Straffeböder (af tre Mark), og har ikke Fordring paa at erholde den Ting tilbage, han solgte hende. Dersom Konen bortskjenker sin Mands Gods, har han Krav paa at erholde det alt tilbageleveret, og kan vælge at sagsöge Modtageren enten for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Sender Manden sin Kone til Thinge, for at afgjöre Gjæld for ham eller deres Pengesager, skulle hendes Haandtagslöfter i den Anledning være gyldige, og ligesaa, dersom hun efter hans Bestemmelse reiser til Skibe (der ere ankomne til Kysten med Varer), for at handle for dem begge, men ei gjælde flere af hendes Haandtagslöfter, med mindre han vil. Det skal og være gyldigt, dersom hun kjöber, hvad der nödvendigvis behöves til deres Husholdning hjemme, medens han er paa Thinge.

En Kvinde maa ikke sælge en halv beboet Jordpart eller mere, ei heller et Godedömme eller et Havskib, dersom hun eier et saadant, uden Formynderens Samtykke.

153. Om Ægtefolks Fællig.

To Ægtefæller kunne indgaae Fællig med hinanden, om de ville, dersom deres Formuesforhold ere ligelige, og Overenskomsten derom er ogsaa gyldig ligeoverfor deres Arvinger.

Fæstemaalscontraeten bör gjælde mellem Ægtefolk, saalænge Fæstevidner leve og ikke anden Overenskomst bliver sluttet. Men dersom der ikke er i Live Vidner, der vare tilstede ved Fæstemaalscontraeten og mindes, hvad den gik ud paa, da indtræder der et lovbestemt Formuesfællig mellem Ægtefællerne, saafremt Ægtemanden, da Ægteskabet blev indgaaet og efterat Brudekjöbesummen var betalt, var Eier af en Mark eller mere, og de have levet sammen i Ægteskab tre Aar eller længere. Dersom de fra Fattigdom arbeide sig Formue til, da indtræder der (ogsaa) lovbestemt Formuesfællig mellem dem, og er lovbestemt Fællig mellem Ægtefolk altid saaledes, at Manden eier Totrediedele og Konen en Trediedel.

154.

Ret har Konen til at forlange af sin Mand en Opgjörelse af deres Formuesforhold, medens to af de Vidner, der have været tilstede ved Fæstemaalseontraeten, ere i Live, men Halvdelen af Vidnerne eller flere ere döde. Hun skal tilkalde deres fem nærmeste Nabobönder for at foretage Opgjörelsen, dersom Vidnerne ikke bringe dem til Enighed derom, eller Manden ikke gjör hende Ret og Skjel (med Hensyn til at hun kan faae Opgjörelsen foretaget).

Ei skal Konen være i Landhusholdningsfællig med sin Mand, undtagen hun samtykker deri.

Dersom Böder blive at udrede af den ene Ægtefælle, skal den, som har begaaet Forseelsen, böde derfor af sit Gods, men indgaae de Formuesfællig, skal den af dem, der ikke har paadraget sig Böderne, have et tilsvarende Belöb forlods uden Renter.

Men Nabobönderne skulle (naar de efter Konens Begjæring skulle foretage en Opgjörelse af Formuesforholdet) beregne med Ægtefællerne, hvor længe hendes Gods har været paa Rente hos Manden, samt hvormeget deraf hun har forbrugt. Hun, eller den ene af Ægtefællerne, skal tilkalde Vidner paa, hvad Nabobönderne udsige, og bör det derefter gjælde imellem dem, saalænge de Vidner ere i Live, med mindre de ville træffe anden Overenskomst.

Lige Ret har hver af Ægtefællerne i Forhold til den

anden Ægtefælle, til at modsætte sig, at der indtræder lovbestemt Fællig imellem dem. Dersom den ene af Ægtefællerne har Midler, og den anden er uden Formue, men denne er forholdsvis saa meget virksommere i at paasee deres Tarv, da indtræder der (naar ellers Betingelserne derfor ere tilstede) lovbestemt Formuesfællig mellem dem.

Saa stor Udgift skal hver af Ægtefællerne afholde til deres (fælles) Börns Underhold, som sammes Andel er i Formuen i Forhold til den anden Ægtefælles, og ligesaa til deres Döttres Medgift. Dersom de ikke have indgaaet Formuesfællig, skal hun tilsvare en Trediedel af Udgifterne til deres (fælles) Börns Underhold, samt af Medgiften til deres Döttre, men han Totrediedele. Dersom de have Formuen i Fællig, skal hver af dem, dersom Arv efter deres Börn tilfalder dem, eller de skulle modtage Böder for Fornærmelser mod deres Börn, tage en saadan Del, som svarer til den Andel, hver af dem har i Fælliget.

155. Hvad der er strafbart ligeoverfor en Kvinde.

Dersom en Mand kysser en Kvinde i Lön, uden andre Folks Vidende, med hendes Samtykke, straffes han derfor med Böder af tre Mark, og tilkommer Sögsmaalsretten den, som er sögsmaalsberettiget for Leiermaal. Men vredes hun derover, tilkommer Sögsmaalsretten hende selv, og er da Straffen Landsforvisning. Dersom en Mand kysser en gift Kone lönligen, er Straffen Landsforvisning, uagtet hun tillader det, og ligesaa dersom hun forbyder det, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn derom) tilkaldes ni Nabobönder. Dersom en Mand beder en Kvinde om Samleie, er Straffen Landsforvisning; det er Sager, hvori Stævning skal foretages i Böigden og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte. Dersom en Mand gaaer til en Kvindes Seng, for at bedrive Utugt med hende, er Straffen Landsforvisning. Dersom en Mand svigagtig iförer sig den kvindelige Hovedbedækning for at forföre en Kvinde, straffes han med Landsforvisning. Dersom en Mand kaster en Kvinde omkuld eller gaaer i Sengen til hende, for at fuldbyrde

Leiermaal med hende, er Straffen Fredlöshed, og skal Stævning foretages i Böigden og ni Nabobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge. Kvinden er sögsmaalsberettiget i alle disse Sager, dersom hun vil vredes derover, og Leiermaalet ikke er blevet fuldbyrdet, ifald hun vil anlægge Sagen, men ellers tilkommer Sögsmaalsretten hendes Formynder — dersom hun ikke vil söge.

Dersom Kvinder afvige saaledes fra Skik og Sædvane, at de gaae i Mandfolkedragt, eller hvilkensomhelst Mandfolkeskik de anvende for at være anderledes end andre, og ligesaa dersom Mandfolk anvende Kvindeskik, paa hvilkensomhelst Maade det er, da er Straffen Landsforvisning for den, enten Mand eller Kvinde, der gjör det; det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Nabobönder til den sagsögte; Sögsmaalsretten tilkommer den, der vil anlægge Sagen.

Dersom en Mand ligger hos en Kvinde, der er fribaaren og har fast Hjem, er Straffen Fredlöshed. Det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden, og skulle Nabobönder til Kvidudsagn tilkaldes fra Gjerningsstedets Nabolag, om man veed det, men ellers fra Nabolaget af den sagsögtes Hjem; ogsaa er det ret at foretage Tilkaldelse fra Nabolaget af hendes Bopæl, dersom man ikke veed noget af de andre Steder.

156.

Sagsöger (i Leiermaalssag) er först Kvindens Ægtemand (naar hun er gift), om han er arvedygtig (ægtefödt). Dernæst er Fader. Dernæst Sön, som er arvedygtig, sexten Aar gammel eller ældre. Dernæst den Mand, der er gift med den forförte Kvindes Datter. Da er samfædre Broder. Da er Moder. Da er sammödre Broder. Men dernæst er den stedse Sagsöger i Leiermaalssagen, som er rette Fæstningsmand.

Dersom der ligges hos en Kvinde, der er i lovlig Gjældstrældom, tilkommer Sögsmaalsretten den, som har Fordringen paa hende, men Straffen er Landsforvisning. Ligges der hos en Trælkvinde, skal man derfor böde tre Mark, og skal

der (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes fem Nabobönder til den sagsögte. Dersom en Mand ligger hos en frigivens Kone, er Straffen Landsforvisning, undtagen Barnet er blevet frigivet, eller hun har en fri Sön, da er Straffen Fredlöshed, og skulle da ni Nabobönder i Böigden tilkaldes (til Kvidudsagn); det samme gjælder om en Kvinde, der er i Gjældstrældom, dersom hun har en saadan fri Sön. Dersom der ligges hos en omvandrende Tiggerske, er der ingen Straf derfor, dersom Forföreren vedgaaer Leiermaalet, men Sögsmaal skal anlægges for at faae ham dömt til at være Fader til Barnet; nægter Forföreren Leiermaalet, skal han betale personlig Leiermaals-Bod; i saadan Sag skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Nabobönder; kun i det Tilfælde er der ingen Straf for Leiermaalet, dersom Kvinden i den halve Maaned, i hvilken Barnet er undfanget, har gaaet fra Hus til Hus paa Tiggeri. Dersom en Mand avler et Barn med en omvandrende Tiggerske, skal han modtage hende og beholde hende, indtil Barnet er födt og hun har faaet sin Helbred efter Barselen; dette skal han ogsaa gjöre, dersom han (for at godtgjöre, at han ei er Fader) vil underkaste sig Ildpröve. Gjör han ikke saa, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Nabobönder til den sagsögte. Sögsmaalsretten tilkommer hvem der vil, undtagen nogen har Kvinden i sit Hus og gjör Udlæg for Udgifterne, da tilkommer Sögsmaalsretten ham, og skal der gjöres Paastand paa personlig Leiermaals-Bod og dobbelt Erstatning for Underholdet, og til at ansætte Erstatningen for Underholdet skal der paa Thinge tilkaldes fem Nabobönder af den Mand, der har gjort Udlæg for Kvinden eller Barnet. Dersom en Mand ligger hos en omvandrende Tiggers Kone, er der samme Straf derfor, som med Hensyn til andre gifte Koner, og tilkommer Sögsmaalsretten Konens Mand, dersom han gaaer paa Tiggeri i sin lovlige Hrep, men om han end gaaer videre omkring, skal han dog, dersom han er ude af Stand til at arbeide for sit Underhold, modtage (Leiermaals-) Böderne for Konen, uagtet en anden anlægger Sagen. Samme Straf er der da (naar det er en Tiggers Kone) for Blodskam i Slægtskab eller Svogerskab, som i andre Tilfælde,

og tilkommer Sögsmaalsretten hvem der vil söge. Dersom Leiermaalssag haves imod en död Mand, skal man foretage Stævning paa det Sted, hvor man vidste, at han sidst havde lovligt Hjem, og gjöre Paastand paa, at han bliver dömt til at ansees som Fader, og paa personlig (Leiermaals-) Bod af hans Gods, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Nabobönder; men er Sagen anlagt, inden han döer, forbrydes alt hans Gods. Dersom man alene vil anlægge Sögsmaal mod en Mand, der er i Live, for at faae ham dömt til at ansees som Fader til et Barn, skal man foretage Stævning paa hans Bopæl, eller hvor han hörer selv derpaa, og paastaae ham dömt til at ansees som Fader og til at betale personlig (Leiermaals-) Bod, og skulle fem Nabobönder tilkaldes paa Thinge, og kan man lyse til Sögsmaal paa Thinget og anlægge Sag samme Sommer, om man foretrækker denne Fremgangsmaade. Dersom en fredlös avler et uægte Barn med en Kvinde, er det ret at lŷse paa Lovbjerget til Sögsmaal imod ham, for at faae ham dömt til at være Fader, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Nabobönder fra Omegnen af det Sted, hvor hun udsiger, at de have havt deres Möde. Udsiger hun ikke, hvor de have havt deres Möde, skulle Nabobönderne tilkaldes fra Nabolaget af hendes Hjem. Men er man noget i Tvivl om den sagsögte er fredlös, skal man sagsöge ham som en ikke domfældt Mand.

Gjör en Mand Fölgeskab med en Kvinde, der vil reise bort, være sig ud af Fjerdingen eller Landet, da er Straffen Landsforvisning for alle dem, der, efter deres egen Bestemmelse og med Vidende om Forholdet, ledsage hende, uden hendes Formynders Samtykke; man skal da (til Kvidudsagn) tilkalde Nabobönder fra Omegnen af det Sted, hvor Stævning foretages. Ledsager man en Kvinde, der vil reise ud af Landet, og fremmer hendes Reise til Skibet, og man veed, at hun ikke har Frænders eller Formynders Samtykke til Reisen, da er Straffen Landsforvisning, og samme Straf er der for Skibsstyrerne, der före hende bort, og for de Mænd, der paatage sig at ledsage hende, men de övrige af Skibsmandskabet straffes med Böder af tre Mark. Til hvilketsomhelst Sted en Mand fölger en Kvinde, og derved unddrager

hende hendes Formynders Raadighed, da er Straffen Landsforvisning.

Dersom en Mand i Udlandet ligger hos en Kvinde (der har Slægt i Island) og avler Barn med hende der, straffes han her i Landet derfor med Fredlöshed, og skal Sögsmaal ikke her foretages inden tre Aar ere forlöbne, med mindre enten Fader eller Moder eller Barnet kommer forinden hertil Landet; i saa Fald kan Sögsmaal strax anlægges her og skal der under Sagen anvendes en af Goden dannet (Tolvmands-) Kvid. Det samme gjælder, dersom der i Udlandet ligges hos en gift Kone; da er Straffen her i Landet Fredlöshed, og tilkommer Sögsmaalsretten her i Landet Konens Frænder, men (Leiermaals-) Böderne hendes Mand; men döer hendes Mand i Udlandet, skal hans Arving, dersom Manden er död der, modtage Böderne. Dersom Slægtskab finder Sted mellem de Personer (som have avlet et Barn sammen i Udlandet), kan der, dersom de sagsöges for Leiermaalet, (ogsaa) her anlægges Sag for Blodskam, som om dette var begaaet her i Landet.

I alle Tilfælde er der Straf af Landsforvisning for begge Parter, dersom de forliges om saadanne Sager, som man ikke er berettiget til at slutte Forlig om uden (Lovrettens) Samtykke, (nemlig) om Blodskam i Slægtskab eller Svogerskab eller i saadant aandeligt Slægtskab, der vilde medföre at et Medlem af en Kvid (der stod i saadant Slægtskab til Parterne) kunde forkastes, eller om (Leiermaal med) gifte Koner, og tilkommer Sögsmaalsretten hvem som vil söge, baade i den oprindelige Sag og i Sagen om, at de have sluttet Forlig i Tilfælde, hvor Forlig ikke maatte indgaaes; i de Sager skulle ni Nabobönder paa Thinge tilkaldes (til Kvidudsagn). Dette er alt Sager, der i det seneste skulle anlægges paa det tredie Althing efterat Forseelsen er begaaet, og det samme gjælder naar en Udlænding (her i Landet) avler Barn med en Kvinde.

Man skal ikke i en Leiermaalssag forliges om ringere Straf end den personlige (Leiermaals-) Bod; men tager man ringere Böder eller indgaaer paa ringere Forligsvilkaar, er Straffen sex Mark, men hvo som vil er sögsmaalsberettiget i begge Sager, saavel den oprindelige Sag, som Sagen i Anledning

af at den paagjældende ved Forlig er gaaet ind paa eller har fastsat ringere Straf.

157.

Alle de Kvinder[1], med Hensyn til hvilke der, naar de lade sig beligge, ikke kan bedes om Lovrettens Tilladelse til Forlig paa ringere Straf end den lovbestemte, de skulle ikke (senere) tage Arv, med mindre de ere blevne tvungne til Samleiet.

Dersom man vil anlægge Sag for Leiermaal, skal man stævne Forföreren for, at han har ligget hos Kvinden og er kommet i de Omstændigheder, at de vilde avle et Barn, dersom det var dem tilskikket; man skal nævne den, man stævner, saavelsom Kvinden og begges Fædre, dersom man veed dem; man skal (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straf af Fredlöshed, og paa personlig (Leiermaals-) Bod til sig selv af den sagsögtes Gods. Paa samme Maade skal man forholde sig med saadant Sögsmaal, om man end kun anlægger Sag for Leiermaal, som naar Kvinden er besvangret (og der tillige anlægges Paternitetssag); man skal forholde sig med Sagen som nu anfört, om man end lyser til Sögsmaal istedetfor at stævne; man skal tilkalde i Böigden (til Kvidudsagn) ni Nabobönder fra Omegnen af Gjerningsstedet.

Dersom en Kvinde döer som Fölge af Barnefödsel, tilkommer Sögsmaalsretten herfor den, der er Sagsöger i Leiermaalssagen, og Forföreren straffes med Fredlöshed; der skal i Böigden (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder fra Omegnen af det Sted, hvor Kvinden döer som Fölge af Barnefödsel.

Man kan stævne for Leiermaal, dersom et Barn er avlet, paa den Maade: „at han har ligget hos Kvinden“ — og skal man nævne hende — „og er kommet i de Omstændigheder, at han kunde være Fader til det Barn, som hun födte“ — og skal man angive, naar hun har barslet, og nævne Barnet; men bevises det ikke, at den sagsögte

---

1) *Herved maa antages at være sigtet til Kvinder, der skjulte deres Barnefødsel eller opgave en urigtig Barnefader eller havde Samleie med visse nærbeslægtede, see A. M. I, 228.*

er Fader, kan man anlægge Sag mod en anden næste Sommer.

Ligger en Mand hos en Kvinde, der er beslægtet med ham i Sideliniens tredie Led . . . . . . den er sögsmaalsberettiget, som vil. Dersom en Kvinde er besvangret . . . . ni Nabobönder til Kvinden.

158. Om Leiermaalssager.

Ingen Sag for Leiermaal, der har Besvangrelse i Fölge med sig, forældes, förend (fra den Tid at regne, da) den sögsmaalsberettigede har Kundskab om Forseelsen. Samme Straf er der for Forföreren, i hvor længe Forseelsen skjules for den sögsmaalsberettigede, som om Forseelsen var nylig begaaet paa den Tid, da han faaer Kundskab om den.

Dersom Sager om Leiermaalsböder . . . . . . forhen er anfört.

Naar det er en anden, end den sögsmaalsberettigede, der anlægger Leiermaalssagen, og han gaaer ind paa ringere Forlig, end han vilde have gjort, dersom han (selv) skulde have hvad der af den sagsögte skal betales, straffes han med Landsforvisning og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder; Sögsmaalsretten mod ham tilkommer den, der skal modtage Belöbet.

Ei skal man anlægge Paternitetssag med Hensyn til samme Barn mod flere Mænd samme Sommer end een. Man kan sagsöge paa engang saa mange, som man vil, samme Sommer for Leiermaal med samme Kvinde. Anlægger man Paternitetssag mod en Mand, skal man stævne ham for, at han har ligget hos Kvinden N. N., og er kommet i de Omstændigheder, at han vilde have avlet det Barn N. N., som den Kvinde födte, dersom det var dem tilskikket; man skal angive, naar hun er kommet ned med Barnet, og nævne Barnet, dersom man veed dets Navn, saavelsom ogsaa Kvinden og den, man anlægger Paternitetssagen mod. Man skal foretage Stævningen paa den sagsögtes Bopæl eller hvor man faaer ham selv i Tale, og (i Stævningen) gjöre Paastand paa, at han dömmes til at ansees som Fader og til at betale personlig (Leiermaals-) Bod; man skal (til Kvidud-

sagn) tilkalde paa Thinge fem Nabobönder til den sagsögte. Ogsaa kan man lyse til Sögsmaal og anlægge Sag samme Sommer.

Ny Lov. Man kan udsætte at anlægge Leiermaalssag, indtil Barnet er födt. Sagen ansees for at være kommet for Dagen, naar den sögsmaalsberettigede har faaet Kundskab om den derved at Kvinden siger ham det, eller naar Barnet er födt.

Dersom en Kvinde ligger hos en Mand, kan den sögsmaalsberettigede, dersom han vil, tage af hende otte og fyrgetyve Örer, ifald hun har Midler dertil. Har hun ikke Midler dertil, kan han paalægge hende Gjældstrældom og forkynde det ved Forliget eller ved Namsretten (der afholdes for at fuldbyrde Dommen over Forföreren).

Ei kunne Fredlösheds- eller Landsforvisningssager (for Leiermaal) anlægges senere end paa det tredie Althing. Sag i Anledning af Paternitet og personlig (Leiermaals-) Bod kan anlægges senere, dersom det behöves. — Alle Leiermaalssager . . . . — Sögsmaal kan anlægges indtil det tredie Althing er forbi fra den Tid, Sagsögeren har faaet Kundskab om Sagen, for Leiermaal med gifte Koner eller for större (grov) Blodskam, samt naar en Udlænding avler Barn (her i Landet) med en Kvinde. Ei skal der lyses til Sögsmaal for Leiermaal . . . . Dersom en Kvinde er besvangret . . .

Dersom der ligges hos en Kvinde, inden hun er bortfæstet til en Mand, og det opdages efterat hun er bleven gift med ham, da ere hendes Frænder sögsmaalsberettigede i den Sag, men ei hendes Mand; dem tilkommer ogsaa (Leiermaals-) Böderne.

Alle Leiermaalssager skulle, naar Kvinden har födt Barnet ikke senere end Löverdagen i Fardagstiden, anlægges paa næste Althing, dersom Sagsögeren er indenfjerdings og da har faaet Kundskab om Sagen.

Ei skal man i Sager om Leiermaal eller om (fornærmelige) Digte, naar den sagsögte er en Indenfjerdingsmand, ved Althingets Slutning foretage Lysning af Sögsmaal for at anlægge et saadant til næste Sommer.

Dersom en fredlös Mand avler et uægte Barn med en Kvinde, da er det ret at lyse paa Lovbjerget til Paternitets-

sögsmaal imod ham; man skal (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde fem Nabobönder fra Nabolaget af det Sted, hvor hun siger at de have havt deres Möde. Siger hun ikke, hvor de have havt deres Möde, skulle Nabobönder tilkaldes fra Omegnen af hendes Hjem.

Naar en Mand, som Fader til et uægte Barn, bliver dömt til Fredlöshed eller Landsforvisning, behöve disse Börn ikke at föres til Namsretten, men der skal (ved Namsretten) tildömmes dem Forsörgelse paa Omgang i den Fjerding, hvor Namsretten er bleven holdt.

Dersom der ligges hos en udenlandsværende Mands Kone, tilkommer Sögsmaalsretten dem, som her i Landet ere nærmest beslægtede med Konen, men (Leiermaals-) Böderne tilfalde Manden; men döer han udenlands, skal hans Arving modtage (Leiermaals-) Böderne.

Dersom en Mand formedelst Modvillie undlader at sove i Seng sammen med sin Kone i sex Halvaar, ere hendes Frænder berettigede til at fordre hendes Gods udleveret fra Manden og til personlig (Leiermaals-) Bod i Tilfælde af hendes Forförelse, og skal hun da selv bestyre sit Gods. Dersom Ægtefolk leve adskilte i sex Halvaar, uden at det er paa Grund af Mandens Uvillie mod Konen, skal han, saaledes at hun hörer derpaa, eller paa hendes lovlige Bopæl, saaledes at Mænd, som der have fast Hjem, höre derpaa, tilbyde hende et Opholdssted (sammen med sig), som han forud har skaffet; han kan ogsaa gjöre Tilbudet paa Lovbjerget eller (paa Vaarthinget) paa Thingskrænten, og skal han gjöre det hvert Foraar; ellers kan han ikke fordre personlig (Leiermaals-) Bod i Tilfælde af at hun bliver forfört. Ei nytter det, at han byder hende hjem til sig, dersom Biskoppen tillader hende selv at bestemme sit Opholdssted.

Med Hensyn til större Blodskam i Slægtskab og i Svogerskab, skal, naar de Sager blive rettelig stævnede og man bliver overbevist om Skylden, ingen Indsigelse (om at den skyldige har været uvidende om Slægtskabet eller Svogerskabet) tages i Betragtning. Leiermaal med gifte Koner eller Nonner straffes ligesom större Blodskam i Slægtskab eller i Svogerskab.

Dersom en Kone forlader sin Mand, kan han indbyde hende til at komme hjem, og derefter, paa det Sted, hvor hun er, eller hvor han veed, at hun sidst har havt Natteherberge, nedlægge Forbud imod, at nogen huser hende, og straffes de, der vide, at Forbud er nedlagt mod at huse hende, men desuagtet ere sammen med hende, med Landsforvisning; Manden har ogsaa det Vilkaar paa Lovbjerget at nedlægge Forbud imod, at nogen huser hende.

Landsforvisning er Straffen for al urigtig Angivelse af Forældre. Det er urigtig Angivelse af Forældre, dersom man, med Vidende om at det er urigtigt, vedkjender sig at være Fader til anden Mands Barn, eller angiver en anden Mand at være Fader til sit Barn, og gjöre alle de sig skyldige i urigtig Angivelse af Forældre, der deltage deri, være sig at de urigtig opgive, hvem der er Fader til Barnet eller Moder til det, eller begge Dele.

Naar Biskopper ville bede om (Lovrettens) Tilladelse . . . . . og mindre Blodskam i Slægtskab.

Det er fastsat, at dersom en Mand avler et Barn med en Kvinde, der er beslægtet eller besvogret med ham, saaledes at det er mindre Blodskam i Slægtskab eller Svogerskab, eller dersom en gift Mand avler Barn med en anden Kvinde end sin Ægtehustru, eller en Mand avler et Barn med en Kvinde, hvis Mand lever, uagtet denne ikke er berettiget til personlig (Leiermaals-) Bod i Tilfælde af hendes Forförelse, og Biskoppen over Fjerdingen eller hans Ombudsmand forbyder dem at leve sammen, men de ikke rette sig efter hans Bestemmelse, da bör den skyldige betale til Biskoppen tre Mark Vadmel, og er Betalingsterminen derfor paa Bondens Kirkegaard (paa Althingsstedet), Onsdagen midt i Thinget, næste Sommer efterat der er blevet gjort Brud paa Biskoppens Bud, og er Straffen tre Mark, naar Belöbet ikke betales, og skal Sagen anlægges af den, som Biskoppen giver Fuldmagt dertil. I Löbet af et Aar (men ikke efter den Tid) kan Biskoppen fordre Böder i saadanne Sager.

Det er större Blodskam i Slægtskab . . . ni Nabobönder paa Thinge.

Naar Haandtagslöfte ikke kan opnaaes . . . Sagsögeren og den sagsögte.

Naar man behöver . . . . . er Vidnesbyrd angaaende Afsigelse af Dommen.

Det er fastsat i Lovene, naar (Fader) . . . men Lovrettesmændene skulle give Svar.

159.

Dersom en Mand bortförer en Kvinde imod hendes Villie og vil ægte hende, straffes han med Fredlöshed, og ligesaa de, der bistaae ham i det Forehavende. Der er samme Straf for ham, uagtet det er en anden Mand, der bortförer Kvinden for ham efter hans Anslag, og ligeledes for dem, der ere med paa Færden. Dersom Folk fordre Kvinden udleveret fra ham eller fra de Mænd, der ledsage ham, og ikke faae hende udleveret, ere de ufredhellige med Hensyn til alle Legemsbeskadigelser ligeoverfor alle de Mænd, der fordre Kvinden udleveret. Ni Nabobönder skulle (til Kvidudsagn i Sagen mod Bortförerne) tilkaldes i Böigden fra Omegnen af det Sted, hvorfra Kvinden er bortfört. Den, som anlægger Sagen, kan vælge den Fremgangsmaade, at foretage Stævning imod dem alle i Böigden, paa det Sted, hvor Kvinden havde sit Hjem, da hun blev bortfört; ogsaa kan han, om han vil, vælge, at lyse paa Lovbjerget til Sögsmaal mod dem og anlægge Sag samme Sommer. Landsforvisning straffes alle de Mænd med, der, med Vidende om Sammenhængen, fra den Tid, Kvinden blev bortfört og indtil Sag anlægges, ere sammen med de Mænd, der vare med paa Færden, da Kvinden blev bortfört. De, som have bortfört Kvinden eller have deltaget i Anslag derom, eller som huse hende, skulle sagsöges ved Fjerdingsdomstolen for den Fjerding, hvorfra Flertallet af Nabobönderne (der skulle afgive Kvidudsagn i Sagen) ere tilkaldte. Naar en Kvinde bortföres, er hun ikke berettiget til at give Fuldmagt til at fordre hendes Gods udleveret eller til at före nogen (andre) Sager paa hendes Vegne, inden det Althing er forbi, hvorpaa Sögsmaal anlægges for Bortförelsen, med mindre hun kommer tilbage til sine Formyndere og Sögsmaal for Bortförelsen ikke anlægges.

160.

Bortförer man en Mands Fæstemö, kan hendes Formynder saavelsom hendes Fæstemand paastaae alle dem, der have Del i Bortförelsen, straffede med Fredlöshed. Den Mand, der gifter sig med den bortförte Kvinde, straffes for Giftermaalet med Fredlöshed, om han end ikke har deltaget i Bortförelsesfærden. Med Hensyn til alle de Sager, der reise sig af Bortförelsen: om Anslaget, om Henreisen, om Bortförelsen og om Giftermaalet, er det ret, at Nabobönder (til Kvidudsagn) tilkaldes fra Omegnen af Kvindens Hjem. — Kun i det Tilfælde skal i Sager om Anslag til Bortförelse Stævning foretages paa hendes Hjem eller Nabobönder tilkaldes fra Omegnen af dette, naar den sagsöges, med hvem hun gifter sig, og han ei har været med paa Bortförelsesfærden. Dersom andre Mænd, der ikke vare med paa Færden, sigtes for Anslag til Bortförelsen, skulle de stævnes paa deres Hjem, eller hvor Sagsögeren faaer dem i Tale, og Nabobönder tilkaldes paa Thinge.

161.

Dersom en Kvinde, der ikke er gift, er frugtsommelig, og den (i Leiermaalssagen) sögsmaalsberettigede kommer for at spörge hende, hvem der er Fader til det Barn, som hun er frugtsommelig med, da er hun pligtig til at sige ham det. Men dersom hun ikke vil sige ham det, kan den sögsmaalsberettigede kalde de fem Nabobönder til, der ere nærmest det Sted, hvor Kvinden da er, og (i Forening med dem) ved Pinsler bringe hende til Bekjendelse. Saaledes skal han pine hende, at hun hverken faaer Saar eller Huden bliver blaa. Dersom den, der er Fader til Barnet, med Vidende (om at han er det), dölger det med hende (at han er Fader), skal der ei indgaaes Forlig med ham om Leiermaalet, uden at særlig Tilladelse (af Lovretten) dertil er begjært. Samme Straf er der da for dem begge, som om de have begaaet större Blodskam i Slægtskab eller Svogerskab; lige Straf er der for urigtig Angivelse af Barnefader eller Barnemoder i det Tilfælde som ellers, og skal Stæv-

ning i Sagen foretages i Böigden, og ni Nahobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn). Dersom hun siger, hvem der er Fader til Barnet, skal den sögsmaalsberettigede spörge hende, hvor deres Möde har fundet Sted, og skal han da (til Kvidudsagn) tilkalde de ni Nabobönder, der boe nærmest Mödestedet, forsaavidt de (med Hensyn til Slægtskab og Svogerskab til Parterne) kunne være Medlemmer af Kviden. Siger hun ikke, hvor deres Mödested har været, eller den sögsmaalsberettigede ikke kan komme til at spörge hende, skal han tilkalde ni Nahobönder til den sagsögte. Men veed han ikke den sagsögtes Hjem, skal han tilkalde ni Nabobönder til Kvinden.

Dersom der ligges hos en Kvinde, og hendes Barn eller en Person, over hvis Gods hun er Værge, skal modtage Böderne (for det med hende begaaede Leiermaal), skal hun ikke desto mindre (uagtet hun er Værge) ikke have Værgemaal over Böderne eller nyde Frugterne af dem.

Dersom en frugtsommelig Kvinde bliver fredlös eller landsforvist, er der ikke (som ellers med Hensyn til fredlöse og landsforviste) Straf for at yde hende Föde eller anden Hjælp, og ei bliver hun ufredhellig, inden hun staaer op af Barselsengen.

162.

Naar Biskopper ville bede om (Lovrettens) Tilladelse til at der maa sluttes Forlig om större Blodskam i Slægtskab eller om Leiermaal med gift Kone, skulle de, strax naar de bede om Tilladelsen, angive, hvilken Eftergivelse eller Formildelse af Straffen de ville, at de skyldige skulle have, samt hvad Forseelse de have begaaet, og skulle de vedkommende da slutte Forliget, eftersom der erhverves Tilladelse til. Det er större Blodskam, naar en Mand ligger hos en Kvinde, der er beslægtet med ham i den lige Sidelinies tredie Led eller nærmere. Gifter han sig med en Kvinde, der er beslægtet med ham i Sideliniens tredie Led eller nærmere, hjælper det ham ikke, om han faaer Forsvarskvidudsagn om, at han ikke bar vidst Slægtskabet. Det er

större Blodskam i Svogerskab, dersom en Mand ligger hos, eller er gift med en Kvinde, som hans Farbroders Sön, eller en nærmere Slægtning, har været gift med, eller har avlet et Barn med, eller er bleven overbevist om at have begaaet Leiermaal med. Det samme gjælder ogsaa, dersom der mellem to Kvinder, han har været gift med, eller avlet Börn med, eller er bleven overbevist om at have begaaet Leiermaal med, er saadant Slægtskab, at de ere Börn af to Brödre eller to Söstre eller ere nærmere beslægtede. Större Blodskam i Slægtskab eller Svogerskab straffes med Fredlöshed, og skal den Sag anlægges inden tredie Althing, dersom det ikke er skeet för. Landsforvisning er Straffen for mindre Blodskam i Svogerskab og Slægtskab.

163.

Dersom Slægtskabet mellem Mand og Kvinde ikke er saa nært, at det er til Hinder for at de kunne indgaae Ægteskab, men en Grad nærmere end i den lige Sidelinies syvende Led, skal der betales tre Mark til Lovretten af den af deres Gods, som ikke vil lade Slægtskabet være til Hinder for Ægteskabets Indgaaelse. Dersom Slægtskabet er i den ulige Sidelinies sjette og syvende Led, skal der betales tre Mark til Lovretten, men naar det er i den lige Sidelinies sjette Led, sex Mark. Men er Slægtskabet i den ulige Sidelinies femte og sjette Led, kunne de desuagtet indgaae Ægteskab, om de ville, men de skulle betale den större Tiende af deres Gods, og skal der af Tiendebelöbet betales sex Mark til Lovretten, dersom det strækker dertil. Men om end Tienden er ringere, skal der dog betales sex Mark til Lovretten, og skal man betale Hundrede Alen for de sex Mark, men Biskoppen skal raade for den Del af Tienden, der bliver tilovers. Betaler man ikke den större Tiende, er Straffen Landsforvisning, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder; Sögsmaalsretten tilkommer hvem der vil.

164. Om Hesteridning.

Dersom en Mand springer op paa Ryggen af en andens Hest uden Tilladelse, paadrager han sig sex Örers Ubjemmels-

böder. Rider han frem fra Stedet, paadrager han sig Straffeböder af tre Mark. Trende Hesteridt er det, som straffes med Fredlöshed. Det förste er, dersom en Mand rider saa langt, at der er tre Gaarde paa hans ene Side og han rider forbi dem. Det andet er, dersom man rider over saadanne Fjelde, hvorfra Elve falde til begge Sider ned i Böigderne. Det tredie er, dersom man rider fra en Fjerding til en anden. Uagtet Ridtet hörer til de (tre) mere strafbare, kan man dog stævne som for det mindre strafbare. Naar man stævner en Mand for saadant Hesteridt, at han har redet Sagsögerens Hest forbi tre Gaarde, og gjör Paastand paa Straf af Fredlöshed samt Uhjemmelsböder — men naar Straffen er Fredlöshed, skal en Tolvmandskvid anvendes — og Kviden erklærer ham skyldig, kan den sagsögte begjære Forsvarskvidudsagn, om han har redet forbi saadanne tre Gaarde, der alle laae paa den ene Side, saa nærved, at en Mand med sunde Öine kunde ved Dagslyset see hans Ridt fra alle de Gaarde, dersom der blev lagt Mærke dertil, og der ikke har ligget i Veien Bakker eller Höider, der vilde forhindre det.

Dersom man laaner en Mand en Hest, eller denne har leiet Hesten, da paadrager han sig intet Ansvar for Behandlingen, med mindre han bruger Hesten i længere Tid eller paa en videre Strækning, end der var ham tilladt. Laaner man en Mand en Hest, der tilhörer en anden Mand, paadrager Udlaaneren sig samme Ansvar, som om han selv bruger Hesten. Eieren af Hesten kan ogsaa vælge at sagsöge den, hvem den blev laant til, men denne frifindes i Sagen, dersom Kviden udsiger, at han har troet, at den, der laante ham Hesten, har eiet eller leiet den. Dersom en Mand tager en Hest tilleie til Thingreise, indestaaer den for Hesten, som bruger den. Men faaer Hesten Saar (af Sadelen), skal den henstaae i fjorten Dage efterat den er kommet hjem; er den da helbredet, skal der intet betales derfor. Er Saaret ikke da helbredet, skal den hele Skade (Saaret og Afsavnet) vurderes, dersom Eieren har havt Men af at undvære Hesten imidlertid. Döer Hesten paa Thingreisen, skal Leieren betale den, som den blev vurderet, da han leiede den. Blev den ikke da vurderet, skulle fem

Nabobönder til den, der eiede Hesten, vurdere den, som den var værd, inden hin leiede den, og skal da Leien indbefattes i Hestens Vurderingssum. Eieren kan anlægge Sag mod den, der har udlaant eller udleiet hans Hest, og skal han dömmes skyldig, dersom Kviden udsiger, at Hesten er bleven beholdt i længere Tid end Eieren havde tilladt eller havde udleiet den; Eieren kan vælge at anlægge Sagen mod hvem han vil (den, der har gjort sig skyldig i Fremleie eller Fremlaan, eller den, som har leiet eller laant Hesten af denne). Dersom Eieren sender en Mand med sin (Ride-) Hest eller Arbeidshest i sit Ærinde, paahviler der den, der har den med, intet Ansvar for den, dersom han behandler den paa den Maade, som den anden böd, og som han vilde have gjört, dersom han selv havde eiet den.

Dersom en Hest kommer paa en Mands Græsgang, og den ikke tilhörer de Mænd, der boe nærmest ved ham eller deres Tjenestekarle, er han berettiget til at ride Hesten paa de Græsgange, som hans Kreaturer gaae paa, paa hans Grund, og samme Ret have de Mænd, der i hans Sted kunne möde paa Thinge fra hans Gaard[1], saavelsom de af Folkene paa hans Gaard, som han tillader det. Han skal ikke give den Fodbaand paa, i den Hensigt (at have den tilstede, for) at bruge den, og ikke ride den paa en saadan Maade, at den beskadiges. Bonden skal ved Kirkesamlinger eller Hrepsmöder kundgjøre, at den Hest, som han ei veed hvem eier, er kommen der. Har Hesten været der en halv Maaned efterat han har kundgjort det, er han berettiget til at tilkalde fem Nabobönder for med Haand paa (en hellig) Bog at vurdere den, men efterat den er vurderet, er han berettiget til at bruge den og skal indestaae for den, som om han eiede den. Ei skal han bruge Hesten længere end en halv Maaned, uden at den bliver vurderet. Dersom Eieren kommer til, er han berettiget til at have, hvilket han vil, Hesten eller dens Værdi; saaledes skal Hestens Vurderingssum være, som den var værd, da Bonden oplyste den. Bonden skal være ansvarlig for den Brug, han har gjort af Hesten, dersom Eieren vælger Hesten, og skal Bonden godtgjöre

1) *See c. 77 og 89.*

ham det, dersom Hesten da er slettere, end da han modtog den.

Dersom to Mænd eie en Hest sammen, er hver af dem berettiget til at benytte den til sin Fornödenhed, men ingen af dem har Ret til at udlaane eller udleie den til andre Mænd, uden begges Samtykke haves. Dersom den ene af dem udleier Hesten, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark); ogsaa straffes Leieren for Brugen, dersom han vidste, at Hesten tilhörte dem begge.

Hvad enten Mænd eie en Hest eller en anden Ting af Værdi sammen, og den ene af dem önsker Skifte, da skal han under Vidners Tilkaldelse med en Uges Varsel opfordre den anden til Foretagelse af Skifte; han skal med tre Nætters Varsel have tilkaldt fem Nabobönder til den, der har Tingen i sit Værge, for at foretage Skiftet og at vurdere Tingens Værdi med Haand paa (en hellig) Bog, i dens Hjem, der har den i sit Værge. Sameierne skulle derefter kaste Lod, og skal den af dem have Tingen, som Loddet træffer, men betale Værdien til den anden i dens Hjem, der skal betale den, inden to Ugers Forlöb. Kommer han ikke for at betale, og der ikke er givet Haandtagslöfte (paa at betale til en anden bestemt Tid), paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark) samt Modvillighedsböder.

Uagtet en Mands Nabobönder eie en Hest, er han berettiget til at ride den hjem fra sine Enge, eller fra de Steder, hvor han bjerger sit Hö, hvad enten det er om Vinteren eller Sommeren; han skal behandle den som sine (egne) Heste.

Dersom flere Mænd ride en Mands Hest, eller der er flere Mænd, der tage Bestemmelse om Ridtet, eller paa hvilkensomhelst Maade de bruge Hesten forbi tre Gaarde, eller foretage andet saadant Ridt, som medförer Straf af Fredlöshed, da straffes de alle med Fredlöshed, der i Forening raade for Brugen.

Dersom en Mands Hest, der er tæmmet saaledes, at Bidsel kan anvendes paa den, löber efter en (ridende) Mand til nærmeste Gaard, skal denne bede Folk (der) at tage Hesten, og straffes han da ikke, om den end löber til en anden Gaard; hine paadrage sig Straffeböder (af tre Mark), dersom de vægre sig (ved at holde Hesten tilbage); paa samme

Maade forholdes der paa den anden Gaard. Beder han paa den tredie Gaard (om at Hesten maa blive taget), og hans Bön ikke opfyldes, paadrage de Mænd sig Landsforvisning, der vægre sig, dersom han för har bedet om Bistand paa to Steder, men ellers Straffeböder (af tre Mark), og tilkommer Sögsmaalsretten ham. Hvad enten en Mand lader en Hest löbe efter sig forbi to Gaarde eller een Gaard, paadrager han sig Straffeböder af tre Mark, dersom han ikke paa den nærmeste Gaard har bedet Folk om at binde Hesten, men lader han den löbe forbi den tredie Gaard, paadrager han sig Landsforvisning. En Mand er berettiget til, dersom en Hest löber efter ham, at sætte den ind i Hus, og melde det for Folk (paa Gaarden). Dersom der er flere Bönder, der boe sammen paa Gaarden, og nogle af dem ville gjöre Ret og Skjel (ved at sörge for, at Hesten bliver tilbage) man andre ikke, straffes de, der ikke gjöre det. Dersom en Mand gaaer hen og tager en Mands Hest, og andre Mænd ikke med hans Vidende have Bemyndigelse til at have Hesten i sit Værge, og han strax förer den til Eieren, og behandler den som han vilde have gjort, om han havde eiet den, paadrager han sig ikke Straf derfor, dersom han af den Grund tog Hesten og förte den til Eieren, at han dermed vilde gjöre ham Gavn. Lader man anden Mands Hest löbe efter sig ud af Böigden og over saadanne Fjelde, hvorfra Elve flyde til begge Sider ned i Böigderne, er Straffen Landsforvisning. Lader man en Mands Hest löbe efter sig fra en Gaard i den ene Fjerding til en anden Fjerding, straffes han med Landsforvisning. Dersom en Hest kommer til en Mand i ubebyggede Egne, falder der intet Ansvar paa ham for at den löber efter ham, dersom han gjör den fast paa den nærmeste Gaard, om den end löber fra den ene Fjerding til den anden eller over saadanne Fjelde, hvorfra Elve flyde til begge Sider ned i Böigderne.

Binder man Halen af en Mands Hest i Munden paa den, er Straffen Landsforvisning. Straffen er Landsforvisning, dersom man skralder med Hesteskralden paa Bedestederne ad en Mands Heste, der er paa Thingreise, saaledes at de blive skye, men naar det skeer paa andre Steder, er Straffen Straffeböder (af tre Mark). Dersom man skjærer

Halen af en Mands Stodhingst, er Straffen Landsforvisning. Skjærer man Halen af en Mands Thinghest, eller af en Mands Hest, der er paa Reise til Bryllup, er Straffen Landsforvisning; en Thinghest er det, naar man er paa Thingreisen. Dersom man skjærer Halen af saaledes, at Snittet gaaer ind i Benet, er Straffen Landsforvisning. Skjærer man saaledes, at Snittet gaaer ind i Benet, er Straffen Landsforvisning. Skjærer man Halen af andre Heste, paadrager man sig Straffeböder af tre Mark. Saarer man en Hest, da paadrager man sig derved Straffeböder af fire Örer, dersom intet Tab foraarsages. Saarer man Hesten saaledes, at Skade derved er tilföiet, paadrager man sig Straffeböder af tre Mark. Bliver der fem Örers Skade deraf eller mere, er Straffen Landsforvisning.

165. Om Ansvar.

Hvilkensomhelst Ting man har til Laans fra anden Mand, da indestaaer Laantageren for den. Udlaaner man et Skib til en Mand, og denne beholder det i saa lang Tid, som det er laant ham og ikke til en længere Reise (end der var tilladt ham), da indestaaer Laantageren for Skibet, og er uberettiget til Fremlaan eller Fremleie af Skibet, og er det som han brugte det uden Tilladelse, dersom han bruger det i længere Tid eller for en længere Reise, end de bleve enige om. Han skal (efter Afbenyttelsen) anbringe det ligesaa sikkert som det var, da han tog det, og sætte det op paa Strandbredden paa samme Sted, med mindre de vare blevne enige om andet. Dersom han har saa faa Folk, at han ikke kan faae Skibet sat op paa en saadan Maade, at det er uden Fare, skal han sende Bud til Eieren og underrette ham om, hvordan det staaer til, og tilbyde sin Hjælp. Dersom Eieren begiver sig derhen saasnart han kan, indestaaer Laantageren for Skibet, indtil Eieren kommer, eller indtil han kunde være kommet, dersom han vilde, men ikke længere end saa. Dersom et Skib er udlaant til en Mand, kan han have saamange Folk, som han vil, med sig paa Skibet, men Last bör han ikke före paa det, med mindre det er ham tilladt.

Drager man en Mands Skib frem fra Stedet ud til Stranden uden Tilladelse, paadrager man sig Straffeböder af (tre Mark) og, dersom man bestiger det, Uhjemmelsböder. Den samme Straf er der, dersom man med Skibet gjör en saadan Reise, som regnes for mindre strafbar, skjöndt en anden drager Skibet ud paa Söen. Dersom man skyder anden Mands Skib ud paa Söen og lader det drive bort, er Straffen Landsforvisning; ni Nabobönder til den sagsögte skulle paa Thinge tilkaldes (til Kvidudsagn). Dersom en Mand omkaster eller borttager en af de Sidestötter, hvorved Skibet paa Stranden er opstillet, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark) og skal være ansvarlig for Skibet, og derhos betale Skadeböder, dersom Skade flyder deraf; men bliver der fem Örers eller större Skade, er Straffen Landsforvisning. Dersom man ifölge sin vilkaarlige Bestemmelse tager en Mands Skib og reiser med det tvers over Fjorde eller forbi tre Gaarde langs med Landet, saaledes at der er tre Gaarde paa den ene Side, er Straffen Fredlöshed; Sagen skal anlægges som for saadant Hesteridt, der regnes for det mere strafbare. Gjöre de en kortere Reise med Skibet end forbi tre Gaarde, eller kortere end tvers over en Fjord, paadrage de sig Straffeböder (af tre Mark) samt Uhjemmelsböder; der skal paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Nabobönder til den sagsögte. Dersom en Mands Skib (der er opsat paa Strandbredden, ved Storm) hæves op og kastes over paa en anden Mands Skib, bærer den, der fastgjorde det Skib, der bævedes op, Ansvaret for begge Skibene. Paa samme Maade skal der forholdes, om en Mands Tömmer kastes over paa en andens Skib. Tager en Mand fra en andens Skib Aarer eller Gangbrædter eller andet Redskab, som hörer til Skibet, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), dersom han leverer det tilbage; benytter han sig deraf til sin Fordel, straffes han for selvraadig Tilvendelse og skal betale dobbelt Erstatning. For alt hvad man beskadiger ved en Mands Skib, skal der betales Straffeböder (af tre Mark) og Beskadigelsesböder samt Skadeserstatning, men dersom Skaden er fem Örer eller mere, er Straffen Landsforvisning. Drager man anden Mands Skib ud af

Skibsskur (hvor det ifölge Overenskomst er hensat), skal man fastgjöre det, som man vilde gjöre, om man eiede det.

166. Om Havskibe.

Dersom to Mænd eie et Havskib sammen, og den ene vil udrede det til Reise, men den anden ikke vil, skal den, der vil udrede Skibet til Reise, begive sig hen for at tale med den, der eier Skibet sammen med ham, og under Tilkaldelse af Vidner bede ham at komme til Skibet fjorten Nætter senere og at tilstede saadan Vurdering af Skibet, som udföres af Nabobönder, og saadant Skifte, som de foretage; han skal, syv Nætter inden Skiftet skal foretages, tilkalde fem Nabobönder, Jordeiere, dem, som boe nærmest Skibet, saadanne Nabobönder, som have de Egenskaber, at de kunde være Kvidmænd og ei derfra vilde være udelukkede formedelst Slægtskab eller Svogerskab med Parterne, til at taxere og edelig vurdere Skibet mellem Parterne, og alt det Redskab skulle de samme Nabobönder vurdere, som fölger med Skibet, baade Master og Vandkar og Ankere og alt hvad de begge eie sammen. Nabobönderne skulle ansætte Skibet til Værdi i Varer eller renset Sölv, og vurdere det den Dag, som de bleve tilkaldte til. Men naar Nabobönderne have vurderet Skibet, skal den, der vilde gjöre Reise med samme, vælge, om han vil have Skibet eller dets Vurderingssum. Vil han heller have Vurderingssummen end Skibet, skal han fjorten Nætter derefter hente Belöbet paa den andens Hjem, og vælger han Skibet, skal han syv Dage derefter betale den anden Værdien paa det Sted, hvor Skibet er. Dersom Nabobönder ere tilkaldte for at vurdere et Skib, ere de pligtige til at begive sig derhen, men de, der ei gjöre det, paadrage sig Straffeböder (af tre Mark), og skulle de dömmes til at foretage Vurderingen fjorten Nætter efter (Althingets Slutning ved) Vaabentag og de straffes med Landsforvisning, dersom de da ikke begive sig derhen. Dersom tre af Nabobönderne komme tilstede, medens nogle af dem ikke möde, skulle Tjenestekarle tilkaldes for at foretage Vurderingen tilligemed de tre Nabobönder, saaledes at der bliver fem ialt. Det er fastsat med Hensyn til de

Skibe, som ere her om Vinteren eller komme saa tidlig (om Sommeren) hertil Landet, at der er Tid samme Sommer til at sagsöge Nabobönderne, naar de vægre sig ved at foretage lovligt Skifte (at i saa Fald skulle Nabobönderne betale Böder for deres Vægring). Dersom Skibsstyreren (naar han er Medeier af Skibet) modsætter sig Skifte af Skibet, og han ikke ved Haandtag samtykker deri, skal han sagsöges ligesom Nabobönderne og samme Straf er der for ham som for dem. Er der ikke Tid til at anlægge Sag samme Sommer, er Skibsstyreren, naar han bedes om Skifte og negter det, samt Nabobönderne, naar de tilkaldes og ikke indfinde dem, strax undergivne Landsforvisningstraf. Dersom den ene af Medeierne ikke vil indrömme Skifte af Skibet, skal den af dem, der vil gjöre Reise med Skibet, forbolde sig, som om den anden havde samtykket i Skifte, og naar Nabobönderne have vurderet Skibet, skal han afgive Vurderingssummen til en af Nabobönderne syv Nætter efter at de have foretaget Vurderingen, og bliver da Skibet hans, men Vurderingssummen den andens.

Dersom begge Skibsstyrerne (der i Forening eie Skibet) ville gjöre Reise med Skibet, og de ere uenige om, hvem der skal beholde det, eller de ikke ville eie det sammen, uden at dog nogen af dem vil gjöre Reise med det, skal der forholdes med Vurderingen, som forhen anfört, men de skulle kaste Lod om, hvem der skal have Skibet og hvem dets Vurderingssum. Forpligter den, der skal have Skibet, sig til at betale Vurderingssummen for Skibet, men ikke har betalt den, skal den anden (ikke) bære Ansvaret for Skibet, (længere end) indtil det er draget en Skibslængde hen ad mod Stranden.

Lader en Mand et Havskib fremdrage (ud paa Søen) imod dens Villie, som eier Skibet sammen med ham, straffes han med Landsforvisning; reiser han bort med det, straffes han med Fredlösbed. Baade med Hensyn til Skibets Fremdragning og dets Anvendelse til Reise skulle (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes de ni Nabobönder, der boe nærmest Havnen.

Tager man flere Personer med sit Skib, end at Skibet kan bære deres Varer, skulle de, der sidst komme til Skibet

med deres Klæder og mindst arbeide ved Skibets Udredning, fratræde. Skibsstyreren kan af hver af dem, der har betinget sig Overförsel med Skibet, men maa fratræde, sagsöges til Straffeböder (af tre Mark). Saamange skulle fratræde, som behöves indtil Skibet er istand til at foretage Reisen. Men de fratrædende skulle have (tilbage) den Overförselslön, som de skulde betale, saavelsom hvad de have udredet til Husholdningsredskaber i Skibsboden (paa Stranden) eller til Fortöiningsreb. Da er Skib ladet efter Söfartslovene, naar det deles i fem Dele, Trefemtedele under Vandet, og Tofemtedele over Vandet, og skal det maales ved Midten af Skibet. Dersom de Personer, der have betinget sig Overförsel, ikke komme til Skibet, kunne Skibsstyrerne paastaae dem dömte til Straffeböder (af tre Mark) og til Böder for brudt Haandtagslöfte; ogsaa have Skibsstyrerne Krav paa Overförselslönnen og alt hvad de vare blevne enige om at de skulde betale. Dersom saamange af dem, der skulle reise, udeblive, at Skibet ikke kan foretage Reisen, er Straffen Landsforvisning for alle dem, der fratræde paa en saadan Maade, at Kviden udsiger, at Skibet formedelst deres Udeblivelse ikke kan foretage Reisen.

Naar Mænd ere blevne opfordrede til at fremdrage eller opdrage Skib med syv Nætters eller længere Tids Varsel, og ikke komme tilstede, paadrage de sig Straffeböder (af tre Mark). Man kan foretage Opfordringen paa Steder, hvor et större Antal Folk er kommet sammen, og skal man betegne det Sted ved Stranden, hvor Skibet er, og er Opfordringen gyldig, om den end foretages paa en Helligdag. Alle de Bönder, som (ere saa formuende, at de) have at betale Thingreiselöusafgift og ikke drive deres Landbrug uden Tjenestekarle, skulle være pligtige til at begive sig derhen; de skulle medtage derhen deres Tjenestekarle, med Undtagelse af Faarehyrden. Holder Bonden sin Tjenestekarl fra at möde, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), men er det Tjenestekarlen, der selv er Skyld i sin Udeblivelse, skal han betale Böderne. Tjenestekarlene skulle selv forsyne sig med Heste (for at ride til Stranden), dersom de have dem; have de ikke Heste, skal Bonden skaffe dem saadanne. Ei er Bonden pligtig til at skaffe Hest til

Tjenestekarlen, førend syv Uger ere forlöbne af Sommeren, og ei senere (paa Aaret), end naar fire Uger ere tilbage af Sommeren. Paa en saadan Maade skulle Bönderne opfordres til Skibsdragning, at alle erfare det, eller ogsaa skal der sendes Bud til dem; hvor Fjorde og Sunde ere imellem, skal Bonden skaffe Tjenestekarlene Baad (til Overfarten); ogsaa ere de pligtige til at tage derhen, naar Skibsstyrerne skaffe dem Baad. Men Skibsstyrerne skulle (den Dag, de möde) give dem Mad to Gange, Morgen og Aften. Skibsstyrerne skulle opföre Skibsskur og skaffe Rullestokke til at lægge under Skibets Kjöl ved Opdragningen, og Reb til at trække Skibet med, og forberede Alt, med Skibsfolkenes Bistand. Naar Folk komme for at drage Skib, frigjöre de sig for at betale Straffeböder dersom de tre Gange af alle Kræfter tage i Rebene, efterat Skibsstyrerne iforveien have forberedt Alt. Dersom det ikke lykkes at faae Skibet opdraget, bære de Ansvar for Skibet, som paa lovlig Maade ere opfordrede til at opdrage det og ikke indfinde sig. Havnen er det Sted, hvor Stævning skal foretages mod dem, der have betinget sig at reise med Skibet, men ikke indfinde sig, men man kan ogsaa lyse paa Lovbjerget til Sögsmaal i saadanne Sager og anlægge Sag samme Sommer; man skal da (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde fem Nabobönder af den sagsögte, med mindre saa mange af dem, der skulde reise med, fratræde, at Skibsstyrerne ikke faae tilstrækkeligt Mandskab til Reisen; i dette Tilfælde, samt til at vurdere Skaden, dersom Skibet beskadiges ved at de, der ere opfordrede til Skibsdragningen, ikke indfinde sig, skal der paa Thinge tilkaldes ni Bönder, der boe nærmest ved Havnen.

Paa saadanne Steder skal man søge Havn, hvor Opsætning af Skibe för har fundet Sted, dersom man kan komme dertil, og ere baade Folkene fra Skibet og de Mænd, der komme for at kjöbslaae med dem, berettigede til at benytte der Vand og Græsgange; ei skal den samme Mand være der længere i Træk med sine Heste for at kjöbslaae med dem end tre Nætter. Alle Mænd, med Undtagelse af Nordmænd, skulle betale Havneafgift: en Alen Vadmel, eller Ulden af et Faar — en saadan Uldtot, at sex lignende udgjöre et haspet Garnbundt — eller et Lammeskind med

Ulden paa; Jordeieren skal have den Afgift, men han skal ogsaa levere dem Husrum til deres Skibsredskaber; derhos skulle Skibsstyrerne betale Jordeieren Opsætningsafgift, ni Alen, for Skibet. Skibsstyreren kan hegne om sit Skib med Græstörv og Sten, og foretage det Arbeide paa Jordeierens Grund, paa et Sted, hvor der hverken er Ager eller Eng.

Skibsfolkene skulle yde Skibsstyreren Bistand og bære hans Varer ud paa Skibet og fra det. De skulle fölge hans Skib, indtil det er tilbörlig opsat paa Stranden, og vente paa ham fjorten Nætter, indtil det er skeet; ogsaa skulle de føre Skibsredskabet til Opbevaringsstedet med ham. Skibsstyrerne skulle i alle Maader udrede sit Skib saaledes, at det er vel södygtigt med Hensyn til alt Skibsredskab og med Hensyn til Vand, ikke mindre Vand, end at der er sex Mand om en Tönde. Skibsstyrerne ere berettigede til af den, der gjör Reisen med, at erholde Leie for Skibsboden og Husgeraadet i samme, saasnart saadant er blevet benyttet, samt den halve Overförselslön for Reisen med Skibet, naar de have brugt Seil, men det hele Beløb, naar de ere saavidt ankomne til et andet Land, at Landtunger fra Fastlandet gaae ud forbi deres Bagstavn eller de ere ankomne til en Ankerplads.

Dersom man befinder sig i den Tilstand paa Havet, at Flertallet af dem, der ere ombord, finder det raadeligt at udkaste en Del af Ladningen, skal det först udkastes, som er överst af tunge Varer, men hvad der udkastes, skal regnes dem alle lige til Skade, om end faa af dem have været Eiere af det udkastede; Skaden skal fordeles lige paa alt Godset. Den Mand, der ikke vil udrede Skadeserstatning til Eieren af det udkastede, paadrager sig Straffeböder (af tre Mark), og skal betale det dobbelte af hvad han skulde have udredet i Erstatning; man kan stævne de Mænd paa det Sted, hvor de bære deres Klæder fra Skibet; ogsaa kan man paa Lovbjerget lyse til Sögsmaal og anlægge Sag samme Sommer.

Hver Mand skal skaffe Huder til Dækning af sine Varer, saaledes at lige mange Sække ere under lige store Huder.

Dersom man hugger et saadant Hug, der gaaer igjennem Yderklædningen, i en Mands *Havskib*, er Straffen Landsforvisning og ligesaa i hvadsomhelst Henseende man beskadiger et Skib eller Skibsredskab eller Master, undtagen naar Skaden er fem Örer stor eller mere, da er Straffen Fredlöshed; det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden, og skal der paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte.

Lige pligtig er man til at opdrage som til at fremdrage Skib, dersom Opfordring dertil er skeet paa lovlig Maade. I Havnen ved Skibet er det Sted, hvor de Mænd, der ikke komme til Skibsdragning, skulle stævnes, men i saadanne Sager skal der (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes fem Nabobönder til den sagsögte. Ei er man pligtig til oftere i een Sommer end eengang at indfinde sig til Opdragning af samme Skib; det samme er fastsat om Skibets Fremdragning.

167. Om Kjöbslutning ved Skibes Ankomst.

Det er fastsat i vore Love, at man skal ikke af reisende ved deres Skibe kjöbe udenlandske Varer til höiere Priser, end efter den Taxt, der ansættes af de tre Mænd, som antages dertil i hver Böigdkreds. Grændseskjellene for Kredsene ere fra Langanes til Lonshede, fra Lonshede til Arnarstakkshede, fra Arnarstakkshede til Mundingen af Thjorsaa, fra Mundingen af Thjorsaa til Reykjanes, fra Reykjanes til . . . . De skulle sætte Taxt paa Mel og paa Lærred og Ved og Vox og Tjære; men man skal böde tolv Mark Vadmel, dersom man kjöber dyrere end Taxten er. De skulle have sat Taxten inden Udlöbet af den næste halve Maaned, efterat Skibet er blevet landfast. Men kjöbes der för end Taxten er ansat, eller til höiere Pris end efter den, tilkommer Sögsmaalsretten de Mænd, der skulle bestemme Taxten; den, der anlægger Sagen, skal hjemme paa sin Bopæl foretage Stævning inden Udlöbet af en halv Maaned, efterat han har faaet Kundskab om Kjöbslutningen, og skal han anlægge Sagen ved en Hrepsdomstol. Han skal tre Nætter inden Rettens Afholdelse (til Kvidudsagn) tilkalde

sine fem nærmeste Nabobönder, der ere Jordeiere. Retten skal holdes fjorten Nætter senere end Stævningen er foretaget, men den sagsögte skal have Kundskab derom en Uge för Rettens Afholdelse. Det skal være en Domstol af tolv Mænd. Samme Straf (som anfört) er der, dersom saadanne Varer fölge med Kjöbet (af en Vare), som paa en eller anden Maade findes at gjöre Kjöbet mindre fordelagtigt (end om Varen var kjöbt alene). Domstolen skal tildömme Sagsögeren tolv Mark, men han kan nedsætte Belöbet, om han vil, og tage sex Mark, men ikke mindre. Sagsögeren er berettiget til, om han vil, at give en anden Mand Fuldmagt til at anlægge Sagen, og skal denne forholde sig med Sagsanlæggelsen ligesom Sagsögeren selv. Men ville de (der ansætte Taxten) ikke anlægge Sagen inden Udlöbet af den halve Maaned, kan hvo der vil af Indenböigdsmændene i Böigdkredsen anlægge Sagen med samme Fremgangsmaade. Men dersom flere Skibe komme til een Havn eller samme Kreds, skulle de samme Kredsforstandere bestemme, hvad Forskjel der skal gjöres paa Priserne ved hvert Skibs Ankomst; de skulle have fastsat det inden en Uges Frist, efterat Skibene ere blevne landfaste; ei skal man kjöbslutte den Uge, inden Taxten er sat. Ei er det mindre rigtigt at stævne de Sager til Althinget eller til Vaarthinget, dersom man vil det heller.

Man er berettiget til at anlægge Sag ved disse Böigddomstole mod Udlændinger for Drab og for Legemsbeskadigelser og for Leiermaal og for Ran. Sagen skal, inden Udlöbet af en Maaned efterat den sögsmaalsberettigede har faaet Kundskab om Sagen, anlægges paa en af de Mænds Bopæle, der skulle ansætte Taxt for Kjöbslutninger ved Skibes Ankomst; der skal, tre Nætter eller længere Tid för end Domstolen skal holdes, (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder fra Omegnen af Domstedet. Men Tolvmandsdomstolen skal dömme om Sagen fjorten Nætter efterat Sag er anlagt. Der skal dömmes om fattiges Forsörgelse (af deres Slægtninge) og om Gjæld, og alle saadanne Bevismidler anvendes som ved en Namsret, men ei skal en saadan holdes. Der skal Sagsögeren modtage Forlig, dersom det tilbydes ved Domstolen; en af de Mænd, der skulle sætte Taxt for Kjöbslutninger

ved Skibes Ankomst, skal fastsætte Forligsvilkaarene og aflægge saadan Ed, som anvendes ved Femterretten, paa at han ikke vilde have bestemt for sig selv et större Beløb for en lignende Sag. Men den sagsögte skal tilbyde at udrede Belöbet der paa Stedet, og er Sagsögeren ikke pligtig til at modtage Forligstilbudet, undtagen Forliget tilbydes paa saadan Maade.

168.

Fjorten ere de (Hellig-) Dage om Aaret, paa hvilke man ikke skal fremdrage et Havskib eller, dersom det forud er sat paa Sidestötter (og derved forelöbig sikkret for Söen), opdrage det.

Om den Mand, der, uagtet han er opfordret dertil, ikke indfinder sig for at fremdrage et Skib, eller, dersom det er det der behöves, opdrage det, (er det fastsat, at) han skal derfor böde sex Mark, dersom det ikke lykkes at faae Skibet frem eller op, og ere Skibsstyrerne sögsmaalsberettigede, og er det ret at stævne den næste Sögnedag derefter, saaledes at de höre derpaa, der paa lovlig Maade have betinget sig Reise med Skibet. Men höre de det ikke, skal der om Sagens Anlæg foretages Lysning for tre Nabobönder der paa Stedet.

169.

Alle Kjöbslutninger skulle holdes mellem Folk, uagtet Vidner ei ved samme ere tilkaldte, undtagen fire: naar man kjöber Jord eller Godedömme eller Havskib eller fæster sig en Fæstemö. Straffen er Landsforvisning, om man bryder disse Overenskomster, men Straffeböder af tre Mark for Misligholdelse af andre Kjöbslutninger — stedse, naar Nabobönder eller Vidner udsige, at Kjöbet er blevet afsluttet.

170.

Dersom en Mand finder Gods over Jorden paa sin Grund, skal han tre Sommere paa Althinget oplyse det;

da, dersom der ikke den tredie Sommer fremkommer nogen Eier dertil, erhverver han Eiendomsretten over Godset. Finder en Mand Gods under Jorden paa sin Grund, skal han paa Althinget anmelde det eengang; fremkommer der ingen Eier dertil, erhverver han da Eiendomsretten derover. Kun i det Tilfælde fremkommer der rettelig en Eier til Godset, dersom den melder sig, som det er blevet stjaalet fra, eller ogsaa hans Arvinger.

171. Om jordgravet Gods.

Dersom en Mand graver sit Gods i Jorden for at bevare det der, Guld eller Sölv, straffes han med Landsforvisning. Sögsmaalsretten tilkommer den, der vil anlægge Sagen; man skal (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde ni Nabobönder til den sagsögte.

Jordlösningsafsnittet.

172.

Det er fastsat, at naar en Mand voxer op til Indlösning af Jord (som hans Værge i hans umyndige Alder har afhændet), skal han begynde paa Lösningen naar han er sexten Aar gammel. Har han flere Jorder at indlöse end een, skal han indlöse en Jord hver Sommer, indtil alle ere indlöste, med mindre han vil indlöse flere Jorder paa engang. Begynder han senere eller lader han en Mellemtid gaae hen, skal han have sluttet Indlösningen Sommeren efter at han forud er bleven tyve Aar gammel. Ugyldig er hans Indlösning efter den Tid, og han har ikke senere noget Krav paa Lösning. Han skal paa Lovbjerget lyse til Indløsning af den Jord, han vil løse, og angive, hvad Jord det er, og nævne den Mand, fra hvem han indlöser Jorden: han skal lyse til Sögsmaal, som han vil anlægge næste Sommer ved Fjerdingsretten i den Fjerding, hvor Jorden er beliggende. Paa saadan Maade skal han foretage Lysning paa Lovbjerget, at Lovsigemanden hörer det, men Lovsigemanden er pligtig at sige Folk (naar de spörge derom) hvad der er Lov. Den, der indlöser Jorden, kan (vælge den Fremgangsmaade, at) spörge under Tilkaldelse af Vidner, om den anden erkjender den Jord, som han vil indlöse, for sin eller ikke, og om han er i Besiddelse af Retten til ved Forbud at hindre andre i dens Benyttelse. Erkjender han ikke Jorden for sin, er han pligtig til at sige, hvem han har overdraget den til. Formener den, der indlöser Jorden, at den anden siger ham andet, end hvad der er Tilfældet, skal han lyse til Sögsmaal imod den, som han formener, uden Hensyn til hemmelige Overenskomster, at have Ret til ved Forbud

at forhindre andres Benyttelse af Jorden. Dersom man vildleder en Mand med Hensyn til den Maade, hvorpaa han skal anlægge Jordlösningssag, er Straffen Landsforvisning; det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder. Hver af de Mænd, som have eiet Jorden, er pligtig til at stævne sin Hjemmelsmand til at hjemle ham Jorden, til det Thing, hvorpaa hin anlægger Jordlösningssagen. Det er ret, at hver af dem, der faaer Kundskab om, at Indlöseren har foretaget Lysning af Jordlösningssagen, stævner sin Hjemmelsmand, men ogsaa kan man vælge at bede sin Hjemmelsmand at hjemle sig Jorden.

Han skal den Sommer, han indlöser Jorden, foretage lovlig Lysning af den Jordlösningssag, som han den forrige Sommer har tillyst, og skal han lyse til (Sögsmaal ved) Domstolen der. Han skal tilkalde de ni Nabobönder, der ere nærmest den Jord, han indlöser, til Kvidudsagn, om hans Fader eller den Mand, han har taget Arv efter — han skal angive, hvem den Mand var, og nævne hans Navn — paa sin Dödsdag har eiet den Jord eller ikke. Dersom Nabokviden udsiger, at en Mand, som Sagsögeren har taget Arv efter, har paa sin Dödsdag eiet Jorden, skal Jorden tildömmes ham, med mindre den sagsögte tilveiebringer lovligt Forsvar. Den sagsögte skal tilkalde sine fem nærmeste Nabobönder til Kvidudsagn, om Gjæld er kommen til at paahvile Jorden, saaledes at den unge Mands Hovedstol maatte formindskes, eller om der var trængende Slægtninge, der skulde forsörges af Godset, eller ikke; dersom Kviden udsiger, at Gjæld kom til at paahvile Jorden, skal Sagsögeren fordre Nabokvidudsagn, om Jorden er bleven solgt til saa höi en Pris, som den var værd. Udsiger Kviden, at Jorden ikke er bleven solgt til saa höi en Pris, som den var værd, skal den sagsögte begjære Kvidudsagn, om Jorden er bleven solgt til saa höi en Pris, som Afhænderen kunde opnaae, eller ikke. Giver Kviden det Udsagn, at Afhænderen har solgt Jorden til saa höi en Pris, som han kunde opnaae, beholder den sagsögte Jorden. Da skal den, der indlöser Jorden, fordre Kvidudsagn, om det har været fordelagtigere for ham, at Jorden blev solgt som skeet er, eller ikke. Ud-

siger Kviden, at det har været fordelagtigere for ham, at Jorden blev solgt, end om den ikke var bleven det, kan Sagsögeren hegjære Kvidudsagn, om der har været Forpagtningsgaarde eller Servituter i andre Mænds Jorder til at sælge først, saaledes at noget af Hovedbolet kunde beholdes uafhændet eller Hovedstolen beholdes uangrebet, uden at Hovedbolet blev afhændet, eller om dette ikke har været Tilfældet. Giver Kviden det Udsagn, at der har været Forpagtningsgaarde eller Servituter, som først kunde afhændes, gaaer Jorden tilbage til Indlöseren, men ellers ikke. Forpagtningsgaarde eller Servituter i andre Mænds Jorder, dersom saadanne höre til (Hovedbolet), skulle først sælges, men dernæst Hovedbolet, dersom Gjæld kommer til at paahvile det. Det er fastsat, at dersom Jorden ikke er bleven solgt til saa höi en Pris, som Afhænderen kunde opnaae, eller dersom Gjæld ikke er kommen til at paahvile Jorden, gaaer Jorden tilbage og skal tildömmes Indlöseren.

Dersom flere Mænd have eiet Jorden, og den er bleven solgt fra Mand til Mand, skal hver af dem ved Domstolen lade sine Kjöbslutningsvidner, som de have tilkaldt hjemme fra Böigden, afgive Vidnesbyrd, eller, dersom der mangler dem Vidner, lade Nabobönder afgive Kvidudsagn (om Kjöbet).

Den, der först solgte Jorden, kan baade af den, der kjøbte af ham, og af den unge Mand paastaaes dömt til Landsforvisning. Dersom den förste Kjøber med fuld Vidende har kjöbt en Jord, som han vidste, kunde ventes indlöst, kan han ikke fordre den förste Afhænder straffet, men han skal have erstattet af den, der först solgte Jorden, lige saa meget, som han har givet for den, og saaledes den ene af den anden, hver af sin Sælger. Domstolen skal tildömme Indlöseren Jorden til næste Betalingstermin[1], men den (hidtilværende Besidder), der boer paa Jorden, skal indtil Fardag, som Forpagter, beboe den. Domstolen skal tildömme alle de Mænd, der have eiet Jorden, Erstatning for deres udlagte Kjöbesum, at betale den Torsdag, da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, paa den Jord, der indlöses,

1) *Herved sigtes udentvivl til Udløbet af den syvende Sommeruge, see nedenfor, samt, blandt andet, ovenfor c. 122.*

med mindre de (som hörende til samme Thinglag. paa Vaarthinget) have Betalingstermin sammen; da skal det være Betalingsstedet. Kun i det Tilfælde er Straffen Landsforvisning, dersom det i det mindste er en halv Gaard, hvorpaa særlig Landhusholdning kan drives, som man ikke kan skaffe en anden Hjemmel for. Er Jorden mindre end saa, skal der betales Straffeböder af tre Mark. Er Jordparten saa liden, at en Domstol og de Mænd, som efter Loven der bör möde, ei kan sidde derpaa, skal Indlösningen finde Sted ved Domstolen paa Thinge, og skal Stævning i den Sag foretages i Böigden og fem Nabobönder paa Thinge tilkaldes (til Kvidudsagn).

Dersom Jordens Bygninger ere blevne bedre, men der er lige mange Bygninger, som da Jorden tilfaldt den unge Mand i Arv, skal han ikke (ved Indlösningen af Jorden) betale derfor. Men ere Bygningerne blevne slettere, og der er lige mange, som da Jorden tilfaldt den unge Mand i Arv, skal det ei erstattes ham. Er der opfört flere Bygninger, og den Mand, der boede der, har opfört dem af sit Tömmer, kan den unge Mand vælge at kjöbe Tömmeret i dem eftersom Nabobönder, med Haand paa (en hellig) Bog, vurdere det, og betale derfor saa meget, som de fastsætte; men vil han ikke kjöbe, bör den anden have sit Tömmer. Er der færre Bygninger end da Jorden tilfaldt Indlöseren i Arv, skal den, der har ladet dem forfalde, erstatte dem til den förste Sælger af Jorden, men denne skal betale det til den unge Mand eftersom Nabobönder vurdere det. Dersom der er Skovland, skal det (af den, der i Mellemtiden indtil Indlösningen besidder Jorden) benyttes, ligesom det forhen har været benyttet: man kan bruge Ved til Brændsel, hvor det för er blevet brugt dertil, og bruge Ved til Bygninger og til Kul for at skjærpe Leer med, samt til at istandgjöre Husholdningsgjenstande. Dersom en Forstrand hörer til Jorden, kan man benytte (Tömmeret, der opdriver paa) den, paa samme Maade, som Skov kan benyttes. Dersom Skoven benyttes mere end anfört, skulle Nabobönder vurdere det, saavelsom al den Forringelse, Jorden har lidt ved dens Skyld, fra hvem den indlöses.

173.

Dersom det tilfalder en Mand, som er udenlands, at indlöse Jord, skal han i det seneste begynde Indlösningen, naar han har været en Vinter her i Landet; ogsaa er det ret, at han begynder den Sommer, han kommer her til Landet, dersom han vil. Han skal forholde sig med al sin Jordindlösning, som den Mand, der her i Landet voxer op til Jordindlösning, med Undtagelse af, at han skal foretage den uden Mellemrum.

174.

Dersom man bestemmer sig til at afhænde sin Jord mod Kjøbesum til en anden Mand, skulle de begge med hinanden bestemme Grændseskjellene for Jord og Skove og Enge og Forstrande og Jagt og Fiskeri og Sommergræsgange, dersom der er saadanne, og alle de Herligheder, der skulle fölge med Jorden; de ere ogsaa pligtige til at omtale alle de Herligheder, som andre Mænd eie i Jorden, eller som den solgte Jord har i andre Mænds Jorder. Jordkjöb skal sluttes ved Haandtag; ellers er det som ukjöbt. De skulle aftale med hinanden at befare Markeskjellene inden den sidste Uge för Vinterens Begyndelse, og skal man da befare dem. Bestemme de ikke ved Kjöbslutningen, at Markeskjellene skulle befares, skal Kjöberen med fjorten Nætters eller længere Tids Varsel opfordre Sælgeren dertil, men Sælgeren skal med syv Nætters eller længere Tids Varsel opfordre de Mænd, der have tilgrændsende Jorder, samt de Mænd, med hvem Besidderen af den solgte Jord eier Skove eller Enge eller Forstrand sammen, til at befare Skjellene. De skulle indfinde sig ved Skjellene inden Middag paa det Sted, som Kjöberen, naar han opfordrer Sælgeren til Markeskjelsgang, angiver. Paa de Steder er det ikke Pligt at befare Skjellene, hvor Fjorde strække sig foran Landet (og danne Skjellet), eller hvor Skjellet dannes af saadanne Aaer, hvori Fiske, der fanges i Garn, gaae; men ligger der foran Aamundingen Sandbanker ude i Vandet, skal Skjellet angives (uden at befares). Dersom man eier Part af Öer, hvoraf

en anden Mand eier den anden Del, og hvori Skjel findes, skulle disse paavises, ligesom paa Fastlandet. Ei er det Pligt at befare Markeskjel, hvor der er saadanne Fjelde, hvorfra Elve flyde til to Sider ned i Böigderne. Ei er det Pligt at gaae op til Fjelds udenfor Fægræsgangene; paa saadanne Steder skulle Skjellene angives (uden at befares). Dersom Snee er paa Jorden, skulle de indfinde sig syv Nætter eller kortere Tid senere; det er ogsaa ret, at de ved Haandtag beramme Befarelsen af Markeskjellene til en (endnu) senere Tid, dersom alle de, der have Skjel sammen, blive enige derom.

Blive de ikke enige om Markeskjellene, skulle de, der have Jorder, der grændse til den solgte Jord, nedlægge Forbud mod Benyttelsen af deres Jorder indtil de Skjel, som de ansee for at være rette. Nedlægge de ikke Forbud, ansees det som om de erklære dem enige i de Markeskjel, som Sælgeren af den solgte Jord angiver. Dersom den, der nylig har kjöbt en Jord, indlader sig paa at nedlægge Forbud med Hensyn til sin Jord, skal det Forbud være ugyldigt, og paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark) for Nedlæggelsen af Forbudet; ogsaa skal da Forbud komme imod Forbud, og skulle de, der forhen havde Jorder, der grændsede til den kjöbte Jord, nedlægge (Mod-) Forbudet. Naar Forbud (af de tilgrændsende Jorders Eiere) er nedlagt med Hensyn til en Jord, skal den, der har kjöbt Jorden, vælge, om han vil frigjöre den for Forbudet, eller om han vil, at den, der solgte Jorden, skal gjöre det. Vælger han, at Sælgeren skal frigjöre Jorden for Forbudet, skal denne have frigjort Jorden inden Udløbet af de næste tolv Maaneder; men frigjör han ikke til den Tid Jorden, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), og skal betale Kjöberen det Jordstykke, med Hensyn til hvilket Forbud er nedlagt, saaledes som fem Nabobönder med Haand paa (en hellig) Bog for Retten vurdere det. Den Mand, som frigjör Jord for Forbud, skal stævne den Mand, der nedlagde Forbudet, inden Udlöbet af den næste Maaned efterat det er nedlagt, til Afstaaelse af Jorden. Men den, som stævnes til Afstaaelsen, skal opfordre sin Hjemmelsmand til at hjemle ham Jorden, eller ogsaa stævne ham dertil, inden Udlöbet af den næste

Maaned, efterat han er bleven stævnet; hver af dem (der har besiddet Jorden), saalænge Jorden er gaaet i Kjöb og Salg mellem Mand og Mand, skal, inden Udlöbet af en Maaned, stævne sin Hjemmelsmand eller opfordre ham til Hjemmel. Er der nogen af dem, der ikke inden Udlöbet af en Maaned har foretaget Opfordringen eller Stævningen, forspilder han Sagen for sig selv, og hans Opfordring eller Stævning er ugyldig. Paa samme Maade skal den kræve Hjemmel, som fordrer Afstaaelse af Jord, og samme Fremgangsmaade skal han anvende, og saaledes skulle de alle forholde sig. Fem Nabobönder, der boe nærmest ved Jorden, skulle give Kvidudsagn om Markeskjel, men fem Nabobönder til den sagsögte om, hvem der har Adkomst til Jorden; alle Bönderne skulle tilkaldes paa Thinge. — Dersom en Mand nedlægger Forbud imod at andre benytte et Jordstykke, som er fem Örer eller mere værd, og han veed, at han ikke eier det Jordstykke, som han tilegner sig, straffes han med Landsvisning, og er det en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden; man skal (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde ni Nabobönder til den sagsögte. — Dersom Kjöberen vælger selv at frigjöre Jorden for Forbudet, er Sælgeren ikke pligtig til at erstatte ham det Jordstykke, med Hensyn til hvilket Forbud er nedlagt, med mindre han har solgt ham mere, end han skaffer Hjemmel for. Det Jordstykke, med Hensyn til hvilket Forbudet er nedlagt, skulle de (der nedlægge Forbudet) benytte, indtil det er frigjort for Forbudet, som om de eie det, og kan Kjöberen af Jorden foretage Frigjörelsen, naar han vil, og skal hver i det Tilfælde omsider have hvad der tilkommer ham.

175. Dersom man dølger Markeskjel.

Dersom man dølger Markeskjel, eller angiver urigtige Skjel, eller flytter Skjellene for Jord eller Skov eller Enge, er Straffen Landsforvisning, hvosomhelst det gjør, og er det en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden; ni Nabobönder skulle (til Kvidudsagn) tilkaldes paa Thinge.

Dersom den, der har solgt en Jord, kommer hen for at paavise Kjöberen Jordens Skjel, skal han hjemle ham Jorden til de Skjel, som han angav, da han

solgte ham Jorden, og som ere rette, saavelsom det halve af Skjellene. Dersom de Mænd ikke ere komne der tilstede, som have tilgrændsende Jorder, og de ere syv Nætter forud opfordrede til at befare Markeskjellene, erhverver Kjöberen Jorden med de Skjel, hvormed Sælgeren har overdraget ham den. Dersom Kjöberen ikke indfinder sig til Markeskjelsgang til den Tid, han har opfordret til samme, eller han ikke paa lovlig Maade har opfordret til den, staaer det den, der har tilgrændsende Jord, frit for, om han vil, at nedlægge Forbud imod at Kjöberen bruger den Tredjedel af Jorden udenfor Hjemmemarksgjerderne, der ligger nærmest dens Jord, der nedlægger Forbudet. Ei skal han nedlægge Forbudet med Hensyn til den Del af Jorden, hvor Kjöberen har sin Bolig. Dersom den, der nedlagde Forbudet, er berettiget til at nedlægge Eiendomsforbud, tilkommer ham Benyttelsen af Græsset af Jordstykket, baade af Enge og Græsgange; ei skal han benytte Skov; og dersom den anden benytter det Jordstykke, med Hensyn til hvilket Forbudet er nedlagt, straffes han i det Tilfælde for Benyttelsen af sit eget. Dersom ingen af begge Partier indfinder sig for at befare Skjellene eller der ikke paa lovlig Maade er blevet opfordret til at befare dem, ere de, der forhen have havt de tilgrændsende Jorder, berettigede til at nedlægge Forbud; de skulle inden Udløbet af de næste tolv Maaneder efter den Tid, da de vare pligtige til at befare Skjellene, have nedlagt Forbud med Hensyn til Jorden, dersom de ville forbyde Benyttelsen af mere end deres egen Jord. Dersom Kjöberen af Jorden kommer for at befare Markeskjellene, men den, der solgte Jorden, ikke indfinder sig, uagtet han paa lovlig Maade er bleven opfordret dertil, kan han af Kjöberen paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark), og skal Domstolen dömme ham til at paavise Markeskjellene den Torsdag, da en Maaned er tilbage af Sommeren, samt til at betale Erstatning for al den Skade, som Kjöberen har havt (af Udeblivelsen).

Naar Forbud er nedlagt mod at en Mand benytter et Jordstykke, skal han drive sit Fæ (til Græsning) til den Krog af Jorden, der er fjernest fra det Stykke, med Hensyn til hvilket Forbud er nedlagt. Er der flere, der have

nedlagt Forbud, skal han lade drive Fæet til Midten af sin Græsgang hver Aften, og skal Fæet være fundet (og samlet) naar Solen er midt i Öst; det[1] kaldes Hyrdens Opstaaelsestid; ogsaa skal han lade Folk vogte Fæet om Dagen. *Om* Fæet græsser paa andre Mænds Græsgange, paadrager han sig, naar det drives bort derfra som nu anfört, ikke noget Straffeansvar mod dem for saadan Græsning. Græsser han Fæet videre end saa, kan han af dem, der nedlagde Forbud med Hensyn til deres Jord, paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark). Dersom Bonden stævnes for Græsningen, kan han fordre Forsvarskvidudsagn, om han har havt en saadan Hyrde, der kunde have drevet hans Fæ ud af Sagsögerens Mark, dersom det havde været Hyrdens Hensigt at gjöre det, eller om han ikke har havt en saadan Hyrde. Giver Kviden det Udsagn, at han har en Hyrde, der kunde have uddrevet Fæet, da den Græsning fandt Sted, som Bonden sagsöges for, naar Hyrden (blot selv) havde havt Villien dertil, da straffes Hyrden med Straffeböder, men ikke Bonden.

176. Om Engedomstol.

Dersom en Mand vil opfordre en anden Mand til Afholdelse af Engedomstol, skal han begive sig til den Mands Hjem, som han er uenig med om Engen, og opfordre ham der til Afholdelse af Engedomstol, og beramme den til at holdes syv Nætter senere, og angive, hvad Eng det er, samt det Sted, hvor Retten skal holdes; han skal stævne ham til Afstaaelse og til Udlevering (af Engen) og paastaae Engen sig tilkjendt. Han skal paa en Sögnedag opfordre til Afholdelse af Engeret; han skal tre Nætter eller længere Tid för opfordre fem Nabobönder til at komme til Domstolen, for at afgive de Kvidudsagn, som han vil opfordre dem til, og som de ere pligtige til og retteligen kunne afgive Udsagn om. Begge Parter skulle komme til Domstolen för Middag, saaledes at Domstolen til den Tid er udnævnt.

1) ɔ: *at Hyrden staaer saa tidlig op om Morgenen, at han allerede har samlet Faarene inden Solen staaer lige i Öst = inden Kl. 6.*

Hver af de to Parter skal have tyve Mænd med sig, og af dem tage Dommerne; Kvidmændene skulle være foruden dette Antal. Hver af dem, den, der fordrer Engen afstaaet, og Besidderen af denne, skal udnævne tre Mænd til Dommere; hver af Parterne skal tilbyde den anden at udöve Forkastelsesret med Hensyn til Dommerne og skal Forkastelsesretten udöves som ved Tolvmandskvid, men den skal opfordre til Anvendelse af Forkastelsesret med Hensyn til Kviden, som har tilkaldt den; Forkastelsesret skal udöves med Hensyn til Kviden som med Hensyn til andre Nabokvider. Bönder skulle fremfor Tjenestekarle tilkaldes (til Kvidudsagn), dersom de ere til, saadanne Bönder, som boe nærmest Stedet, og som med Hensyn til Slægtskab og Svogerskab (til Parterne) retteligen kunne være Medlemmer af Kviden. Gyldigt er det, om to Tjenestekarle blive i Kviden, dersom Bönder forkastes af samme. Hver af Parterne skal komme til det nærmeste Hus ved Engen, der ligger paa deres Vei, og der skal hver af dem tælle sine tyve Ledsagere; af de tyve Mænd skulle de tage Dommere og Vidner og Mænd til alle de Retshandlinger, som skulle foregaae ved Domstolen. Men dersom flere Mænd ledsage dem end anfört, kunne de overskydende af Ledsagerne paastaaes dömte til Straffeböder (af tre Mark) af den af Parterne, der vil sagsöge dem. Ed skulle de aflægge med Haand paa (en hellig) Bog eller paa Korset, inden Sagsögeren fremsiger sin Sag, og det skulle alle de gjöre, der have retlige Forretninger at udföre. Da skal Sagsögeren fremsige sin Sag, saaledes beskaffen, som han har stævnet den; derpaa skal Stævningsvidnesbyrd föres; dernæst skal Kvidudsagn afgives, om den Mand, efter hvem Sagsögeren tog Arv, har eiet den Eng paa sin Dödsdag eller ikke. Har Sagsögeren kjöbt Engen, skal han före sine Kjøbevidner; ere de ikke til, skal en Kvid af fem Naboböuder give Udsagn om det, som Vidnerne skulde have aflagt Vidnesbyrd om. De samme Naboböuder skulle afgive alle Kvidudsagn med Hensyn til Engafstaaelse. Naar Sögsmaalsbeviserne ere fremförte, skal Besidderen af Engen fremföre Forsvarsbeviserne, og skulle alle retlige Forretninger udföres der paa samme Maade, som ved en Thingsdomstol, men dernæst skal

Domstolen tildömme den af dem Engen, som beviser Hjemmel til den. Dersom den ene af dem kan skaffe Hjemmel, men den anden ikke, skal Besiddelsen af Engen tildömmes den, der skaffer Hjemmel, men da skal der ved Thingsdomstolen pröves, hvem der har Eiendomsret til Engen. Dersom de ikke blive enige om, hvilken Dom de skulle afsige, skal Flertallets Mening gjöre Udslaget. De skulle afsige Moddomme, naar der er tre sammen af een Mening, hvilken af de to Halvdele af Domstolen det end er, og de skulle forholde sig med Moddommen, som ved en Fjerdingsret. De skulle være der, indtil de have afsagt deres Dom. Engedomstol skal holdes, hvor Engen er græsbevoxet, men kun paa et saadant Sted skal Engedomstol holdes, hvor man er enig om, hvem der er Eier af den Grund, hvor Domstolen holdes. Dersom de afsige Moddomme, skal Sagen pröves i Fjerdingsretten for den Fjerding, hvor Engeretten er afholdt. Ere Moddomme afsagte i Engedomstolen, skal den, der hidtil har havt Engen, beholde den, indtil Sagen er afgjort ved Thingsdomstolen.

177.

Dersom Mænd eie Jord sammen, og den ene vil fordre Jordskifte af den anden, skal han den Torsdag, da der er en Uge tilbage til Sommeren, begive sig til den Mands Hjem, med hvem han vil oplöse Jord-Sameiet. Han skal tilkalde Vidner paa, at han stævner ham hjem — saaledes at den stævnte skal være hjemme paa sin Bopæl syv Nætter senere — og erklære, at han da vil komme, for at opfordre ham til Jordskifte, eller, dersom Nabobönder ikke see, hvorledes Jorden skal skiftes, Ansættelse af det Antal Fæ, hver af dem kan holde paa Jorden. Naar han kommer til den andens Bopæl, skal han tilkalde Vidner paa: „at jeg opfordrer dig til lovligt Skifte af Jorden“ — og skal han nævne ham — „eller til Ansættelse af Fæhold, dersom Nabobönder ikke see, hvorledes lovligt Skifte mellem os skal skee, Torsdagen, naar fire Uger ere forlöbne af Sommeren, saavelsom til (fælles) Gjerdesætning“ — dersom han vil tilföie det. Han skal angive den Gaard, hvor den stævnte först skal indfinde

sig; de skulle begge komme der för Middag. Den, der vil lade Jorden skifte, skal syv Nætter eller længere Tid för tilkalde de fem Bönder, som boe nærmest Jorden, der skal skiftes, og ere Jordeiere, og med Hensyn til deres (Slægts- og Svogerskabs-) Forhold til alle de Mænd, der eie Del i den Jord, der skal skiftes, gyldigen kunne være Medlemmer af en Kvid. Han skal begive sig til den Bondes Bopæl, som han vil tilkalde til at skifte Jorden; han skal tilkalde Vidner: „Jeg tilkalder Vidner til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer dig til Jordskifte, til at foretage lovligt Skifte mellem os, og til at skifte der Huse og Enge, tilligemed dine fire Fæller, og til at komme der för Middag; jeg opfordrer dig ved lovlig Tilkaldelse.“ Naar en Mand (der eier Jord sammen med en anden) opfordres til Jordskifte og ikke ved Haandtag giver sit Samtykke dertil, paadrager han sig derved Straffeböder af tre Mark, og skal Domstolen dömme ham — naar han sagsøges — (til at rette for sig) fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag; og skal han da dömmes til at udrede Böderne og til at indrömme Jordskiftet. Men dersom Nabobönderne (der ere opfordrede til at foretage Skiftet) ikke indfinde sig, paadrage de sig Straffeböder (af tre Mark) og skulle de dömmes til fjorten Nætter efter Vaabentag at skifte Jorden. Men dersom de ikke indfinde sig for at skifte, saaledes som dömt er, straffes de med Landsforvisning. Men dersom det er den anden Lodseier, som er dömt til at indrömme Skiftet, skulle Nabobönder tre Nætter forinden (Skiftets Afholdelse) tilkaldes, men indfinder han sig da ikke, straffes han med Landsforvisning, og skulle de desuagtet foretage Skiftet. I disse Sager skal Stævning foretages i Böigden, og skulle fem Nabobönder til den sagsögte tilkaldes (til Kvidudsagn).

178.

Naarsomhelst man skal skifte Jord eller dele trængende Slægtninges Forsörgelse mellem sig eller i hvadsomhelst Henseende man skal afholde Lovskifte eller Vurdering, skulle (de) Mænd (der skulle foretage Skiftet eller Vurderingen) sværge lovlig Ed med Haand paa (en hellig) Bog

eller paa Korset. Paa saadan Maade skulle de skifte Jord mellem alle de Mænd, som eie Del i Jorden, at hver kan nyde sit, og skal en særskilt Del tilskiftes enhver; ingen af dem skal drive sit Fæ fra sit Hjem over en andens Jord; Jord skal skiftes imod Jord, men ei skulle Bygninger skiftes imod Jord (saaledes at den ene faaer Bygninger, den anden Jord), men hvor noget af Jorden er slettere end andet, skal det (sidste) have saa meget större Udstrækning, at begge Lodder blive lige gode.

179.

(Skiftet skal foretages saaledes, at) Vand skal falde til alle Gaarde, og skal hver Lodseiers Jord være i Sammenhæng. Nabobönderne skulle skifte Bygningerne ligeligt imellem dem; de kunne dele Bygningerne tversover, om de ville, men ei skulle Bygninger skiftes efter Længden. Kommer en Bygning ved Skiftet til at staae paa en andens Grund, skal Bygningen være der, medens Eieren af Huset vil det, men han skal fra sin Grund tilföre alt hvad der (af Sten og Grönsvær) behöves til at istandsætte Bygningen, men dersom han vil flytte den fra Stedet, skal han före den over paa sin Grund.

180.

Man er berettiget til at bryde Jord for at anvende den til gjödet Hömark eller Ager, uagtet flere end een eie Jorden sammen. De, der senere forstörre deres Hömark, skulle dertil indtage ligesaa god Jord (som de Lodseiere, der först have gjort det).

Naar Nabobönderne ikke see, hvorledes lovligt Skifte af Jorden skal finde Sted, skulle de dog skifte Bygninger og Enge og gjödet Hömark og Agerjorder, dersom der er saadanne, men bestemme det Antal Fæ, som hver Lodseier maa have paa Græsgangene. De skulle paa saadan Maade bestemme Antallet af Fæ til Græsgangene, at de formene, at Fæet ikke vilde afgive större Fordel, om end Antallet var ringere, men at Græsgangene dog ere fuldt besatte. Man

skal da regne en Stud, der er tre Aar gammel eller ældre, lige med en Ko, men tvende toaarsgamle eller yngre Stude lige med en Ko; ei skulle Kalve regnes med; en treaarsgammel eller ældre Hest lige med to Köer; en toaarsgammel eller yngre Hest lige med en Ko; ei skulle Föl regnes med; tyve Lam lige med en Ko; (ligeledes lige med en Ko:) ti gamle Beder, eller fem Geder. Ei skulle Svin medtages ved Ansættelsen af den Besætning, der maa holdes paa Jord eller Græsgang.

Dersom en Mand har i den Hensigt kjöbt Andel i Jord, at han vilde lade skifte til sin Gaard, hvad der var nærmest, skal der kastes Lod om, hvad han skal have; har han ikke kjöbt i den Hensigt, skal han have den Lod, der er nærmest hans Jord.

Dersom der er Snee paa Jorden naar Nabobönder skulle skifte Jord eller ansætte Besætning til Græsgange eller bestemme Retningen af Gjerder, er det ret at de vente, indtil sex Uger ere forlöbne af Sommeren, med mindre Jorden er dem ligesaa bekjendt som om de saae Alt.

181.

Dersom en Mand vil opfordre en anden til (fælles) Gjerdesætning, skal han foretage Hjemstævning (hvorved den anden stævnes til at være hjemme paa sin Bopæl til en vis Tid), ligesom naar han begjærer Jordskifte, og ligesaa skal han tilkalde Nabobönder til at dele Gjerdesætning mellem dem, paa saadan Maade, at de kunne faae Gjerderne opförte i tre Sommere i Mellemrummene mellem de Tidsrum, der ere bestemte til andre Landbrugsarbeider. Hver af dem skal paa sin Jord have et middelmaadigt Antal Tyende (hvorfra der skal gaaes ud ved Fordelingen af Gjerdesætningsarbeidet); ei skal man af den Grund (for at kunne udföre Gjerdesætningen) sælge noget af sin Jord eller gjöre Brug af andre Jorder (ved at anvende Tjenestefolkene fra dem). De skulle opföre lovligt Gjerde, men et lovligt Gjerde er fem Fod tykt nede ved Jorden, men tre Fod oventil; det skal fra Fodstykket naae op til Skulderen af en Mand, som har fuldkomne Mellemrum mellem Haandledene og

Albuerne og hvis Favn er af fuldkommen Störrelse. Nabobönderne skulle rette deres Markeskjel, lade de udstaaende Tunger gaae op imod hinanden, og om der end er Forskjel paa de udstaaende Stykker, skulle Nabobönderne fordele det, dersom det Stykke, det gjælder om, er mindre værd end fem Örer. Aldrig kan man tilpligte en anden til Gjerdesætning, hvor der ikke paa Stedet kan tages Grönsvær eller Sten, men det maa tilföres med Hest eller Slæde. De skulle begge begynde Gjerdesætningen paa et Sted og gjerde hver til sin Ende, med mindre de blive enige om andet. Den, som opfordrede til Gjerdesætningen, er *berettiget* til at gjöre Gjerdet længere (end der var bestemt), om han vil. Dersom den, der er opfordret til Gjerdesætning, ikke opförer Gjerdet (for sin Del), skal den, der opfordrede dertil, opföre sin Del, og paadrager han sig intet Ansvar for Græsning (af den andens Mark), om end hans Fæ slipper forbi Enden af Gjerdet. Den anden, der ikke vil gjerde, paadrager sig Straffeböder (af tre Mark) og straffes for Græsning (af dens Mark, der har opfordret til Gjerdesætning), og skal Domstolen dömme ham til Gjerdesætningen; derhos skal han til den, der gjerder, betale Erstatning for den Skade, hans Fæ gjör. Dersom han sætter ringere Gjerde, end i Loven er fastsat, eller han ganske vægrer sig, og han paa lovlig Maade er opfordret til Gjerdesætningen, er der samme Straf for ham, hvilken af de to Ting, han gjör.

Dersom der i den Linie, hvori Gjerdet skal sættes, falder et Hjemmemarksgjerde — men det er Hjemmemarksgjerde, bvor en gjödet Hömark strækker sig ud til Gjerdet — er Eieren af Hömarken berettiget til, om han vil, at opföre Gjerdet alene, og tage da udenfor Gjerdet hvad der (af Grönsvær og Sten) udfordres til samme. Önsker han, at de begge sætte Gjerdet, da kan han, om han vil, vælge (senere) alene at istandsætte det, og tage hvad der til Istandsættelsen behöves udenfor Hjemmemarksgjerdet, men vil han ikke alene istandsætte Gjerdet eller opföre sit Hjemmemarksgjerde, skal hver af dem istandsætte den Del, han har opfört, og tage, bvad der behöves til Istandsætningen paa det Sted, hvor de toge hvad der udfordredes til at opföre Gjerdet. Men dersom der i den Linie, hvor Gjerdet skal

sættes, komme Hugstskove iveien, skal Gjerdet sættes udenom dem. Men er det Oprykningskrat, skal der gjerdes igjennem det; men det er Oprykningskrat, naar man oprykker Buskene, men Hugstskov, naar Vedet hugges. Ligger der Enge, der tilhöre andre, i den Linie, hvori Gjerdet skal sættes, skal man gjerde den nærmeste Vei, og erstatte Eierne deres Enge, saaledes som Nabobönder med Haand paa (en hellig) Bog vurdere dem: at de faae en anden Eng, lige god og lige stor og lige let at benytte. Dersom Gjerdet gaaer tvers over en Alfarvei, skal der være en Ledaabning paa Gjerdet af en Favns og en Alens Bredde, og der skal haves et Led derfor, saaledes at man, om man vil, kan siddende til Hest lukke det op og i. Den, der opförer Gjerdet, er berettiget til at flytte Ledaabningen paa Gjerdet et Pileskud eller kortere, saaledes at det er udenfor Alfarveien, naar det er ligesaa godt at ride der igjennem. Dersom der gjerdes tvers over en Alfarvei, saaledes at der ikke er Ledaabning paa Gjerdet, skal der betales Straffeböder (af tre Mark), og er Gjerdet ufredhelligt, og man er berettiget til at bryde Aabning paa Gjerdet, om det end er en Helligdag, naar man gaaer igjennem det; men dersom der gjerdes for Ledaabningen, kan hvo der vil anlægge Sag: naar der ikke er Ledaabning paa Gjerdet.

I Mellemrummene mellem de Tidsrum, der ere bestemte til de almindelige Landbrugsarbeider, skal Lovgjerde opföres: Foraarsarbeidstiden er indtil der er en Maaned forlöben af Sommeren, men dernæst er der Gjerdesætningstid i to Maaneder; da er der Höslætstid andre to Maaneder, men dernæst er der Lovgjerdesætningstid den sidste Maaned af Sommeren.

182.

Dersom en Mand under sin Landhusholdning driver flere Jorder end een, og han (fra den ene Jord) vil begive sig til Sæter (der hörer til den anden Jord) over anden Mands Grund, er han berettiget til to Gange om Sommeren at begive sig med sit Fæ derover til Sæteren og fra den; kun i det Tilfælde oftere, dersom Fæet gaaer ud af sine

Græsgange ind paa andres Marker: da er han berettiget til at drive sit Fæ hjem. Han skal gaae ad de Veie, der have været der fra tidligere Tid, naar der er saadanne, men gaaer han over en Mands Eng, skal han före den Hest, han ikke rider paa, ved Tömmen efter sig. Dersom der er Sumpe paa hans Vei, er han berettiget til at gjöre Broer paa den anden Mands Grund, og tage Materialet til dem der, men gaaer han over en Mands Eng og denne derved lider Skade, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark) og skal erstatte ham Skaden, eftersom dennes Nabobönder vurdere den med Haand paa (en hellig) Bog.

183.

Det er fastsat, at ingen Mand skal lade sin Gaard ligge öde. Kan han ikke faae Leieafgift for den, skal han, i det seneste naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren, begive sig til de Mænds Huse, der boe nærmest den ubeboede Jord, og tilkalde Vidner, og tilbyde dem at tage Gaarden til Leie, saaledes som Nabobönder vurdere Afgiften til. Dersom de tage Jorden til Leie, skulle de paa samme lade Kreaturerne fortære det Hö, der faaes af Jorden; ogsaa skulle de vedligeholde Bygningerne, som paa en Leiejord, og skulle de i alle Maader behandle Jorden som en Leiejord. Dersom de ikke tage Jorden til Leie, skal han nedlægge Forbud mod, at de benytte den, og skal han forholde sig med det Forbud, som med en Stævning. Ogsaa kan han gyldigen nedlægge Forbudet mod dem paa Lovbjerget. Ei paadrage de sig Straf for Græsning af Jorden, inden de faae Kundskab om Forbudet.

Dersom man driver eller lader drive sit Fæ ind paa anden Mands Jord, paa saadan Maade, at man vil græsse det paa en andens Eiendom, og der deraf bliver fem Örers eller större Skade, straffes man med Landsforvisning, men bliver der mindre Skade end saa, skal man betale Straffeböder (af tre Mark) og erstatte Skaden, saaledes som Nabobönder vurdere den.

184.

Dersom to Mænd boe hver paa sin Side af en Aa, og den ene af dem vil gjöre Bro over den, skal han tilbyde den anden at gjöre Broen. Vil denne ikke gjöre den, skal den tilbydende anlægge den, og opbryde Materiale (af Sten eller Grönsvær) dertil paa begge Sider af Aaen. Dersom den anden har Men af de Veie, der danne sig til Broen, skal den, der anlagde Broen, erstatte ham det, saaledes som fem Nabobönder til den skadelidte med Haand paa (en hellig) Bog vurdere Skaden. Dersom en Mand, der ikke eier Grund paa nogen af Aaens Sider, vil anlægge Broen, skal han tilbyde Eierne af de tilliggende Jorder at anlægge den, men de skulle, om de ville anlægge den, begynde Arbeidet inden Udlöbet af de næste tolv Maaneder, men i modsat Fald kan han anlægge Broen, og opbryde Materiale dertil paa begge Sider af Aaen. Den, der anlægger en Bro, kan fastsætte, eftersom han vil, til hvilket Brug den maa anvendes, og kundgjöre i Lovretten, hvad Fredhellighed der skal tilkomme den, og hvad Straf der skal være, dersom Bestemmelserne overtrædes. Der skal og betales Erstatning efter Nabobönders Vurdering til dem, der eie de tilgrændsende Jorder, dersom de have Skade af de Veie, der danne sig hen til Broen.

Ingen af dem, der eie Jord hver paa sin Side af en Aa, skal forbyde hinanden at holde (Færge-) Baad paa den. Vil en anden Mand (hvis Grund ikke grændser til Aaen) holde Baad paa Aaen, er han berettiget dertil, dersom Baaden holdes der stedse saalænge der ikke er Is paa Aaen, og dersom der ikke tages Færgelön. Men bliver der Skade af de Veie, der danne sig (hen til Færgestedet), skal Erstatning betales derfor, som forhen anfört.

185.

Dersom man uden Tilladelse bruger, eller slaaer Græs paa, en andens Grund og beskadiger Jorden uden Tilladelse, skal man betale Straffeböder af tre Mark. Men flytter man

(Höet) bort eller benytter sig deraf, kan Jordeieren bestemme, om han vil anlægge Sag for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse.

Dersom man lader sit Fæ drive ind paa anden Mands Grund eller paa saadan Maade, at man vil at det skal gaae derhen, er Straffen Landsforvisning. Dersom Fæ gaaer ud af sine Græsgange ind paa anden Mands Mark, er der kun i det Tilfælde Straf for Græsningen, dersom der er nedlagt Forbud mod at Marken benyttes, og der med Forbudet, dersom hin ikke selv börer derpaa, er forholdt som med Stævning. Det samme Forbud mod Brug af Græsgange skal gjælde i tolv Maaneder. Forbud mod Brug af Græsgange kan gyldigen nedlægges paa Lovbjerget eller, dersom Parterne höre til samme Thinglag, paa Vaarthinget, og er der kun Straf for Overtrædelsen af samme, dersom den, mod hvem Forbudet er nedlagt, faaer Kundskab derom.

Dersom en Mand paa en lovlig Helligdag foretager Stævning, eller nedlægger Forbud med Hensyn til Benyttelsen af Jord, paadrager han sig Straffeböder af tre Mark og hans Stævning eller Forbud bliver ugyldigt.

186. Om Brand af udtörret Græs.

Dersom en Mand vil brænde udtörret Græs paa sin Jord, skal han bede dem, som boe nærmest og have Jorder, der grændse til hans, om Tilladelse, og desuagtet erstatte dem Skaden, dersom saadan foraarsages derved. Men dersom Ilden udbreder sig til saadanne Folks Bygninger eller Jorder, der ikke have givet Tilladelse til Branden, eller dersom Skove brænde for dem, er Straffen Landsforvisning.

Hver Mand eier al Jord-Væxt, der voxer paa hans Grund. Bær og Tang[1] er man berettiget til at spise paa anden Mands Grund, men dersom man förer saadant bort uden Tilladelse, paadrager man sig Straffeböder af tre Mark. Dersom man tager Kvan[2], skal man betale Straffeböder af

1) *Alga saccarifera (efter andre: fucus palmatus og fucus ovinus).*
2) *Angelica archangelica.*

tre Mark, men dersom det er af tre Alens Værdi, kan Eieren vælge, om han vil anlægge Sag for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Dersom man oprykker Kratris paa en Mands Grund, paadrager man sig Straffeböder af tre Mark; dersom det er af tre Alens Værdi, og den, der opriver det, gjör sig Fordel deraf, kan der anlægges Sag for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse.

187.

Dersom man har en Eng, der er indesluttet af en anden Mands Jord, skal Eieren af denne begynde at afholde sit Kvæg fra at græsse paa Engen den Torsdag, da sex Uger ere forlöbne af Sommeren, aarle om Morgenen. Men den Mand, der har en Eng indesluttet af en anden Mands Jord, skal lade höste Höet af den först (inden han höster Höet af sine andre Enge). Höster han ikke Höet af Engen saaledes som fastsat er, og han vil höste det, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark) og baade Höet og Engen er ufredhellig. Har han i flere Mænds Jorder indesluttede Enge, skal han den ene Sommer slaae Græsset af en Eng förpst, den anden af en anden, og först slaae Græsset af de Enge, han har hjemme ved Gaarden, naar Græsset af alle de andre er slaaet.

Han er berettiget til at foretage Opdæmninger paa Engen, dersom han vil, og grave Gröfter i sin Eng og derefter lede Vandet over Engen. Han skal paa sin Eng lade Vandingen tage sin Begyndelse og derfra skal Vandet falde i den gamle Rende; ei skal han ved sin Vandledning beskadige andre Mænds Jorder. Dersom andre Mænds Fæ faaer Skade i de Gröfter, han graver, skal han erstatte det. Ei skal man foretage Vandledning paa sin Jord paa en saadan Maade, at det fordærver den Mands Jord eller Eng, der boer nedenfor; men lider han deraf fem Örers eller större Skade, straffes den med Landsforvisning, der foretog Ledningen af Vandet, men er Skaden mindre end som saa, skal han betale Straffeböder (af tre Mark) og Erstatning for Skaden.

188. Om Gjerdesætning.

En Mand er berettiget til, om han vil, at sætte lovligt Gjerde om sin Eng (som er indesluttet af anden Mands Marker), i alle Tilfælde, hvor der ikke inden Engens Enemærker ligger Græsningsmarker, tilhörende Andre, af fem Örers Værdi eller mere; han skal paa sin Eng opgrave Grönsvær til Gjerdet; han skal lade en Ledaabning være paa Gjerdet. Han er berettiget til at lukke Gjerdet, om han vil, naar sex Uger ere forlöhne af Sommeren, men han skal have bjerget sit Hö fra det indgjerdede Stykke og oplukket Gjerdet naar fire Uger ere tilbage af Sommeren; efter den Tid tilkommer Græsningsretten den, der eier Jorden (inden hvilken Engen ligger), og er Engen og Höet ufredhelligt, dersom Höet da ei er bjerget, og kan den, der har Ret til Græsningen, (da) oplukke Leddene. Slaaer man ikke paa anförte Maade Græsset af den Eng, man eier indesluttet af anden Mands Jorder, eller man ikke sætter lovligt Gjerde om den, da er Engen ufredhellig for Græsning af den Mands Fæ, der er græsningsberettiget paa Grunden, hvor Engen er beliggende.

189.

Man er berettiget til at opföre lovlig Indhegning om sit Hö inden en andens Enemærker (der omslutte Engen, hvoraf Höet er höstet), og skal paa sin Eng opgrave Grönsvær dertil. Falder Indhegningen, skal den, der er græsningsberettiget omkring den, sende Bud til den Mand, der har Hö i samme, og afholde sit Fæ fra at komme til hans Hö, men denne skal begive sig derhen, naar han faaer Kundskab derom. Men begiver han sig ikke derhen, som anfört, er Höet ufredhelligt for den Mands Fæ, der er græsningsberettiget omkring Indhegningen. Men dersom Snee falder op ad Indhegningen (saaledes at Fæet kan bestige denne), skal den græsningsberettigede sende Bud til Eieren af Indhegningen, eller ogsaa selv skuffe Sneen omkring den bort. Begiver den, der eier Höet, sig ikke derhen, naar han faaer at vide, at Snee er falden omkring Indhegningen, da er Höet ufredhelligt, som om Indhegningen var nedfalden.

190.

Hver Mand eier de Engevæxter, der voxe i hans Engs Enemærker. Voxer Engen videre, tilfalder den (tilvoxede) Eng den, der eier Jorden, inden hvilken Engen ligger. Dersom Skov voxer paa en Mands Eng, der ligger inden en anden Mands Jord, er Eieren af Engen berettiget til at oprykke Risbuskene, og tilkommer Vedet den, inden hvis Jord Engen ligger; men bliver det til en Hugstskov, skal den, inden hvis Jord Engen ligger, have Skoven og levere den anden en Eng, som fem Nabobönder, der boe nærmest Engen, hvori Skoven opvoxede, finde ligesaa fordelagtig for ham. Dersom en Eng, som en Mand eier inden anden Mands Jord, fordærves ved at Fugle lægge deres Æg der, bör Jordeieren, dersom denne vil benytte Æglægningen, levere ham en lige saa god Eng (istedet). Dersom Engen (derved) bliver ubrugbar, skal Jordeieren have Engen; han skal levere den anden en Eng, som Nabobönder finde, vil være ham ligesaa fordelagtig, som Engen var inden Æglægningen begyndte paa den.

191. Om Ledning af Vand.

Hver Mand er berettiget til paa sin Grund at lede det Vand, der har sit Udspring i hans Jord; men dersom det er Bröndvand, der benyttes af Folk, skal enhver fra sin Grund lade det flyde ud i den gamle Rende, men dersom der desuagtet (ved at det benyttes til Vanding af Markerne) foraarsages dem Skade, af hvem det för benyttedes som Bröndbæk, skal det ikke anvendes til Vanding. Leder man saadant Vand, der danner Markeskjel, over sine Enge, og den, der eier Halvdelen af Vandet, finder, at han lider Skade derved, skulle fem Nabobönder skifte Vandet mellem dem. Dersom Vandet er saa ringe, at det ikke nytter dem at dele det, skal hver have det sin Uge.

Man er berettiget til (paa Reise) at lade sine Heste bede paa andre Mænds Marker om Sommeren, paa Steder, hvor Höslætsjord og saadan Jord, hvor Græsset ei er blevet

slaaet, mödes; ei skal man lade dem bede paa Jorder, der bruges til Höslæt.

Man bör gjöre lovlig Indhegning om sine Höstakke paa sin Grund, naar de ere i Pileskudsafstand fra anden Mands Markeskjel, dersom man vil frede sit Hö (for den andens Fæ); men er der ei lovlig Indhegning om de Höstakke, der ere saa nær ved en andens Jord, at de ere i Pileskudsafstand derfra, ere Höstakkene ufredhellige for den Mands Fæ, der boer saa nærved. Dersom dennes Fæ, ved at trænge sig hen til en saadan Höstak, som der ikke er lovlig Indhegning om, trædes under Födder, men der burde have været lovlig Indhegning derom, skal den, der eier Höstakken og skulde holde lovlig Indhegning om den, erstatte Fæet, saaledes som fem Nabobönder vurdere det. Dersom Mænd have fælles Græsgange og Græsset slaaes paa saadan Jord, da ere de Mænd, der eie Höet, pligtige til at have lovlig Indhegning om deres Höstakke.

Hver Mand eier Afgröden af sin Jord. Men dersom Vande, der danne Markeskjel, bryde et Jordstykke, paa hvilket Grönsværet bliver siddende fast, af en Mands Jord, da eier den Holmen, som för eiede den, men ei skal han nedlægge Forbud mod at andre benytte den, men han skal bruge det Jordstykke, saaledes som han vil; han kan, om han vil, före Vandet tilbage i den gamle Rende. Ei skal Eieren af den tilgrændsende Jord drive sit Fæ til det Jordstykke, men ei straffes han, dersom Fæet streifer derhen ud af sine Græsgange. Dersom der er Eng i det Jordstykke, skal den tilgrændsende Jordeier afholde sit Fæ derfra, som om det var en Eng (tilhörende anden Mand), der var indesluttet af hans Jorder, og skal Eieren af Jordstykket höste Græsset deraf (ligesaa betimelig), som af en Eng, han har inden en anden Jords Enemærker. Dersom der voxer Eng i den gamle Vandseng, eier hver af Eierne af de tilgrændsende Jorder det halve deraf.

192. Om Jord, hvortil Forkjöbsret er betinget.

Dersom en Mand afhænder sin Jord til en anden, og han vil betinge sig lovlig Forkjöbsret til Jorden eller lovligt

Pant i den, skulle de ved Haandtag slutte Overenskomst om den Forkjöbsret eller det Pant, som de blive enige om. Den Forkjöbsret eller det Pant, som de ved Haandtag have vedtaget, skal lyses paa Lovbjerget paa næste Althing efter deres Kjöbslutning. Dersom de vedtage, at det ikke skal være Pligt at lyse Forkjöbsretten eller Pantet, skal det ikke være gyldigt, og hviler der da hverken Pant eller Forkjöbsret paa Jorden. Naar lovlig Forkjöbsret — eller lovligt Pant — er lyst först for Nabobönder og senere paa Lovbjerget, behöver den Forkjöbsret ikke oftere at lyses, saalænge de (ved Lysningen tilkaldte) Vidner ere i Live, og den, der har Forkjöbsretten, husker, hvem Vidnerne var, og saalænge de leve begge, der have sluttet Overenskomsten. Dersom Vidnerne döe, eller den, der har Forkjöbsretten, ikke erindrer, hvem der blev tilkaldt som Vidner ved Lysningen, eller dersom den döer, til hvis Jord Forkjöbsret er betinget, skal Forkjöbsretten lyses hver tredie Sommer paa Lovbjerget, men lyses Forkjöbsretten ikke saaledes, er den bortfalden. Dersom den, der havde Forkjöbsretten, döer, skulle den afdödes Arvinger skifte Forkjöbsretten mellem sig. Er der flere end een, der (som Sælgere) have (betinget sig) Forkjöbsret, skal den, der (paa sine og de andres Vegne) har Forkjöbsretten, hver tredie Sommer paa Lovbjerget lyse den — eller Pantet, dersom det er et saadant, der er betinget. Man kan gyldigen overdrage til en anden at lyse Pant eller Forkjöbsret. Man kan gyldigen sælge eller bortskjænke Forkjöbsret til — eller Pant i — Jord eller andre Ting af Værdi. Naarsomhelst en Mand har lovlig Forkjöbsret til eller Pant i en anden Mands Eiendom, være sig Jord eller andet Gods, og det er en anden, end den, der oprindelig betingede sig Forkjöbsretten eller Pantet, skal han lade foretage Lysning hver tredie Sommer, og skal Forkjöbsretten lyses paa Lovbjerget paa det næste Althing (efterat den er gaaet over til en anden), og skal man sige til Eieren af den Jord eller den Ting, som Forkjöbsretten eller Pantet paahviler, og sige det under Tilkaldelse af Vidner: „Du skal tilbyde mig den Jord" — skal han sige — „eller anden Eiendom" — dersom Pant eller Forkjöbsret paahviler

en saadan — „og eier jeg nu den Forkjöbsret — eller Pant", dersom det er et saadant.

Naar der er lovligt Pant, skal man for en Fordring paa een Öre tage to Örer i Jorden, efter den Værdi, hvortil den af Nabobönder med Haand paa (en hellig) Bog ansættes den Torsdag, da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, samme Sommer, som Betalingen til Forfaldsdag er udebleven; da erhverver han af Jorden dobbelt saa meget, som han havde tilgode hos den anden. Nabobönderne skulle tilkaldes tre Nætter eller længere Tid för. Paa samme Maade skal der forholdes, naar man har betinget sig Pant i andre Gjenstande: man skal tage to Örer for een, med mindre man betinger sig Pant i en mindre værdifuld Gjenstand end saa, og tilfalder Gjenstanden strax Panthaveren, naar Gjelden ei betales den Dag, der er betinget. Paa samme Maade er det ogsaa lovligt Pant, om Parterne have fastsat en Sum, som Jorden skal være værd (istedetfor at lade den vurdere).

Den, som skal tilbyde en anden at gjöre Brug af sin Forkjöbsret, skal den förste Sommerdag indfinde sig med en, der gjör Modbud, om Middagen eller för paa Dagen; han skal tilkalde Vidner og tilbyde ved lovligt Tilbud den Mand, der har Forkjöbsret til Jorden, at kjöbe den til samme Pris, som den anden byder imod ham. Da skal Modbyderen sige, til hvad Pris han vil kjöbe. Derpaa skal den forkjöbsberettigede, om han vil, vælge at tage Jorden, og er da deres Kjöb afsluttet. Vælger han ikke at tage Jorden, er hans Forkjöbsret bortfalden, med mindre den, der har gjort Modbudet, kjöber Jorden saa meget billigere, end det Modbud belöb sig til, der blev opstillet mod den forkjöbsberettigede, at Sælgeren overdrager Jorden til Modbyderen for en i det mindste fem Örer ringere Kjöbesum. Vælger den forkjöbsberettigede at tage Jorden, og hine blive overbeviste om Svigen, straffes de med Landsforvisning, og er det en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden; der skal paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til de sagsögte, og skal han have anlagt Sagen paa det tredie Althing efter at Forseelsen er begaaet; dersom Svig bevises, skulle de nærmeste fem Bönder, der ere

Jordeiere, med Haand paa (en bellig) Bog vurdere Jorden, men den forkjöbsberettigede skal betale et saadant Belöb, som de have vurderet Jorden til; dersom Kjöbesummen for Jorden (allerede) er betalt, er han berettiget til et saa stort Belöb hos Sælgeren, som Nabobönder vurdere Jorden billigere end han kjöbte den. Vælger den forkjöbsberettigede ikke at tage Jorden, og et svigagtigt (Mod-) Bud er blevet gjort, er der samme Straf for dem, som forhen angivet, og skal der saaledes forboldes med al Sagsanlæggelse, som jeg forhen anförte; den, der havde Forkjöbsretten, skal stævne til at deres Kjöbslutning skal være ugyldig, og skal den være ugyldig, dersom Kvidudsagn gives for, at der har været Svig, og skal han have omstödt Kjöbslutningen paa det næste Althing, efter at Jorden er bleven bam buden. Har Jordeieren ikke nogen, der gjör (Mod-) Bud, den förste Sommerdag, men har det dog naar tre Uger ere forlöbne af Sommeren eller tidligere i Tidsrummet efter förste Sommerdag, skal ban, en Uge eller længere Tid inden Budet skal skee, have stævnet den forkjöbsberettigede til at være hjemme, og sige ham, hvad Modbud der er gjort, men den (forkjöbsberettigede), der (da) kjöber Jorden, skal modtage den, og næste Sommer betale Kjöbesummen med Renter, den Torsdag, da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, med mindre de inden den Tid (som hörende til samme Thinglag, paa Vaarthinget) have Betalingstermin sammen. Har Jordeieren senere end anfört en, der gjör Modbud paa Jorden, men har dog en saadan paa Vaarthinget, skal han ikke desto mindre anvende samme Fremgangsmaade ved sit Tilbud, som forhen anfört; ei skal han senere sige (den forkjöbsberettigede) det end en Uge för Thinget. Dersom Kjöbet (da paa Vaarthinget) sluttes, skal den, der eiede Jorden, det Aar boe paa Jorden, som paa en Leiejord, og bvilkensomhelst Overenskomst han end træffer (med en anden, der boer der), skal han i Forhold til Kjöberen bære Ansvaret for Jorden, som om han selv boede der, og tilkommer Sælgeren alt Gavn af Jorden det Aar, og indestaaer han Kjöberen for Beskadigelser, eftersom Nabobönder vurdere dem. Men Kjöbesummen skal betales næste Sommer paa den samme Jord uden Renter, den Torsdag, da syv

Uger ere forlöbne af Sommeren, med mindre de blive enige om andet.

193.

Dersom den Mand, der har Forkjöbsret til en Jord, reiser ud af Landet eller ud af den Fjerding, hvor Jorden er, skal han begive sig til Eieren af Jorden, og under Vidners Tilkaldelse sige ham, hvem han skal tilbyde Jorden, og skal den Mand, hvem Jordeieren skal tilbyde Jorden, være i samme Fjerding som Jorden, hvortil Forkjöbsretten haves.

Dersom Eieren af den Jord, hvortil Forkjöbsret er betinget, döer, behöver Jorden ei at tilbydes, naar den afdödes Arvinger eller hans Kone, om han har haft en saadan, ved Udlösning (af den afdödes efterladte) erhverve den.

Naarsomhelst Forkjöbsret til eller Pant i en Jord ikke er lyst, saaledes som nu er anfört, da er Lysningen urigtig, og er det som Lysning ei var foretaget, og er da bortfaldet Pantet eller Forkjöbsretten til Jorden, hvilketsomhelst af disse Baand der har paahvilet den.

Dersom en Mand vil sælge en Jord, hvortil Forkjöbsret er betinget, skal han begive sig til den forkjöbsberettigede i den förste Del af den sidste Vintermaaned[1], og sige ham, at Jorden er tilfals; ogsaa er det gyldigt, at han kommer senere, om han end först kommer en Uge för Sommeren i det seneste; han skal tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd" — skal han sige — „at jeg stævner Dig til at være hjemme, og jeg beder Dig at være hjemme den förste Sommerdag; jeg vil da komme og tilbyde Dig Forkjöbsret til Jorden og have tilstede en Modbyder, der vil kjöbe" — og skal han angive, hvilket Modbud den, der vil kjöbe, gjör. Dersom han ikke har nogen, der vil gjöre Modbud, skal han dog före samme Tale til den forkjöbsberettigede, undtagen at han skal sige ham, at han ikke har nogen, der byder paa Jorden, — „og vær du forberedt paa, at jeg vil komme her til dit Hjem den förste Sommerdag, dersom jeg faaer en

---

1) *Fra Marts til April.*

Kjöber til Jorden". Dersom han syv Nætter för Sommeren faaer en, der byder paa Jorden, skal han begive sig hen og sige den forkjöbsberettigede det, og angive, hvad Modbud der er gjort; derpaa skal den anden i den Uge bestemme sig. Faaer han, tidligere end tre Nætter för Sommeren, en, der vil gjöre Bud paa Jorden, skal han dog (uagtet det ikke er skeet för) begive sig til den forkjöbsberettigede og sige ham under Vidners Tilkaldelse, hvad Modbud der er gjort paa Jorden, og er hin pligtig til den förste Sommerdag at vælge (om han vil benytte sin Forkjöbsret), dersom Jordeieren har sagt ham det tre Nætter för Sommerens Begyndelse. Faaer han (endnu) senere en, der gjör Bud paa Jorden, kan han gyldigen tilbyde den forkjöbsberettigede Jorden naar han faaer ham selv i Tale, men denne skal da vælge tre Nætter senere. Han er berettiget til, dersom han senere end förste Sommerdag faaer en, der gjör Modbud paa Jorden, at stævne den forkjöbsberettigede syv Nætter inden Tilbudet skal skee til at være hjemme paa sin Bopæl, og skal denne tre Nætter derefter vælge, om han vil have Jorden eller ikke. Vælger den forkjöbsberettigede at tage Jorden, og han gjör det den förste Sommerdag, skal han betale Kjöbesummen den Torsdag, da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, paa den Jord, hvortil Forkjöbsretten havdes, med mindre de tidligere (som hörende til samme Thinglag, paa Vaarthinget) have Betalingstermin sammen; da skal Betalingen skee der. Er det senere end förste Sommerdag at han vælger at tage Jorden, skal Kjöbesummen betales den næste Sommer derefter, den Torsdag, da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, og skal Betalingen skee paa den Gaard, hvorpaa Forkjöbsretten hvilede, med mindre de tidligere (paa Vaarthinget) have Betalingstermin sammen, da skal Betalingen skee der. Den forkjöbsberettigede er pligtig til at være hjemme den förste Sommerdag, dersom han stævnes til at være hjemme til den Tid, for at vælge om han vil benytte den tilbudte Forkjöbsret, saaledes som nu er anfört; er han da, uden at have Forfald, ikke hjemme, og han heller ikke har en Mand, som Haandtagsoverenskomst kan sluttes med, til at vælge paa sine Vegne, er Jorden frigjort for Forkjöbsretten. Man kan gyldigen over-

drage til en anden Mand at tilbyde den, der har Forkjöbsret til en Jord, at gjöre Brug af den. Dersom den forkjöbsberettigede ikke troer, at det forholder sig rigtig med Tilbudet, skal den anden lade före de Vidner, der bleve tilkaldte, da det blev ham overdraget at tilbyde Benyttelsen af Forkjöbsretten. Den, der gjör Modbud paa en Jord, hvortil der haves Forkjöbsret, skal, naar han byder en Kjöbesum for den, byde den i lovbestemte gangbare Betalingsmidler (ikke i Mageskifte mod anden Jord); ellers er det, som om den Jord, hvortil Forkjöbsretten haves, ikke er tilbudt den forkjöbsberettigede.

(Kun) om den Forkjöbsret til andens Jord skal hver Mand foretage Lysning, som tilkommer ham, men Jordeieren skal tilbyde Benyttelsen af den Forkjöbsret, som den anden har lyst og som tilkommer denne.

Naar en vis Kjöbesum er bestemt for Jorden (for hvilken Sælgeren kan indlöse den, naar Kjöberen vil sælge den), da er Jordeieren ikke pligtig at have nogen, der gjör Modbud, men Jorden skal tilbydes ligesom en Jord, hvortil Forkjöbsret haves, og der skal forholdes med Tilbudet og alt andet, ligesom naar en Jord, hvortil lovlig Forkjöbsret haves, tilbydes.

194. Om Græsningsstykker.

Dersom Eieren af en Jord, hvortil en anden har Forkjöbsret, har Græsningsstykker, indesluttede af en anden Mands Jord, eller dersom der inden den Jords Enemærker, hvortil Forkjöbsret haves, findes Græsningsstykker (der ikke ere indbefattede under Forkjöbsretten), kan Jordeieren (uden den forkjöbsberettigedes Samtykke) sælge de Stykker, om han vil, dersom de ikke ere af större Værdi end fem Örer. Eieren skal tilkalde fem Nabobönder til at vurdere Stykket, og skal Kjöbesummen betales til næste Betalingstermin[1]. Men det kaldes Ufredsstykke. Dersom den, inden hvis Jord et saadant Stykke ligger, vil kjöbe det, er Eieren pligtig til at sælge det. Ligesaa, dersom Eieren af Stykket vil sælge det, da er den pligtig til at kjöbe, der er Eier af den Jord, inden hvilken det ligger.

1) *Ved Udløbet af den syvende Sommeruge, eller paa Vaarthinget.*

Man er berettiget til, om man vil, (midlertidig) at overdrage for Vederlag en Jord, hvortil en anden har betinget sig Forkjöbsret, men ikke for længere Tid end tre Vintre i Træk. Dersom den forkjöbsberettigede har Mistanke om at Jorden er solgt (for bestandig), har han to Vilkaar: han kan stævne Sælgeren for Salget af Jorden og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straffeböder (af tre Mark) og sex Örer for brudt Haandtagslöfte; han kan ogsaa vælge at stævne til at Kjöbet erklæres ugyldigt. Han skal tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd om" — skal han sige — „at jeg stævner dig" — og skal han nævne ham — "for at du har kjöbt en Jord, hvortil jeg har Forkjöbsret" — og skal han angive, hvad Jord det er — „og stævner jeg til at det Kjöb erklæres ugyldigt, og jeg paastaaer, at Jorden tilkjendes mig" — og skal han angive, hvad Jord det er. Ei er han pligtig til at anlægge Sag (til Straf) for Salget af Jorden, undtagen han vil.

Naar man kjöber en Jord, som en anden har Forkjöbsret til, med Vidende (om Forkjöbsretten), skal den forkjöbsberettigede stævne til at Kjöbet erklæres ugyldigt og gjöre Paastand paa Tremarksböder. Kjöber man en Jord, hvortil Forkjöbsret haves, men uden at vide, at det er en saadan Jord, kan den, der solgte ham Jorden, baade af Kjöberen og den forkjöbsberettigede paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark) og Böder for brudt Haandtagslöfte.

195. Om Jord, hvortil Forkjöbsret haves.

Dersom umyndige Börn have Forkjöbsret til en Jord, skal Jorden tilbydes deres Værge, dersom han er inden Fjerdingen, og der skal forholdes med Tilbudet, som forhen er anfört. Vælger han at tage Jorden, skal han have den, dersom den unge Mand (efter at være bleven myndig) ikke vil have den. Dersom Börnenes Værge vælger ikke at tage Jorden, kan Jordeieren sælge den og behæfte den med samme Forkjöbsret (til Fordel for den umyndige), som der var för. Börnenes Værge skal foretage Lysning af Forkjöbsretten til eller Pant i Jord, dersom Börnene have saadan Ret; kun i det Tilfælde er det Pligt at byde den

forkjöbsberettigede Jorden, dersom Lysning af den er skeet. Men ei skal Jordeieren sælge Jorden saaledes, at den unge Mands Forkjöbsret ikke paahviler den. Men den unge Mand skal lyse sin Forkjöbsret eller sit Pant naar han er sexten Aar gammel.

196. Om Jord, hvortil Forkjöbsret haves.

Dersom den, der har Forkjöbsret til en Jord, er reist ud af Landet, skal den, (der er hans Ombudsmand og) hvem Benyttelsen af Forkjöbsretten tilbydes, paa den Maade vælge at kjöbe Jorden, at han skal betale sine Penge for den, dersom den forkjöbsberettigede ikke vil have Jorden, naar han kommer her til Landet, men den forkjöbsberettigede kan tage Jorden, om han vil, men da skal han betale den anden (der paa hans Vegne har kjöbt Jorden), hvad Afgiften af Jorden har været mindre end Renten af Kjöbesummen, fra den Tid, han kjöbte Jorden. Dersom den fraværendes Ombudsmand hverken bestemmer sig til at tage Jorden eller ikke at tage den, eller vælger ikke at tage den, skal Jorden sælges med den samme Forkjöbsret (til Fordel for den fraværende), som forhen hvilede paa den.

197. Om Agerland.

Dersom Folk eie Agerland sammen, skal den af dem, der vil lade skifte, begive sig til den andens Hjem, og opfordre ham til Skifte af Agerlandet saavelsom af Gjödningen; (Opfordringen skal skee) syv Nætter för Skiftet, og man skal forholde sig i alle Maader med Deling af Agerland, som naar Folk skifte Huse eller Enge.

198. Om Hödrift.

Naar Hav eller Vande eller Storm driver flere end een Mands Hö sammen, skal den, der har Hö blandet med en andens Hö og paa en andens Grund, begive sig til den Mands Hjem, der eier Jorden, hvor Höet er, og opfordre ham til Höskifte; (Opfordringen skal skee) paa en Sögnedag, tre

Nætter eller længere Tid inden Skiftet skal foretages, dersom han faaer ham selv i Tale, men ellers en Uge eller længere Tid för, dersom han ikke træffer ham selv. Han skal tilkalde de Nabobönder, der boe nærmest det Hö, som han forlangte skiftet, saadanne Mænd, der ikke eie Del i Höet; han skal tre Nætter för Skiftet tilkalde fem (saadanne) Nabobönder til at afgjöre, hvad Del han eier af Höet, og opfordre dem til at komme der för Middag; med Hensyn til disse Nabobönder kan anvendes Forkastelsesret som med Hensyn til Nabobönder, der skulle foretage Engeskifte. Dersom den anden undslaaer sig for Höskifte, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark); men benytter han sig af Höet, da er det selvraadig Tilvendelse. Kræver hin ikke Skifte, förend han har fört Höet hjem, tilkommer der hin saameget af det samlede Höes Værdi, som Nabobönder vurdere, at Höet var værdt, da den, der bragte det hjem, ragede det op. De Mænd (hvis Hö er bortdrevet) kunne törre deres Hö paa dens Grund, hvor det er drevet hen, men ei bör de age eller före det bort, förend det er skiftet. Dersom Eieren af Höet ikke kan age det hjem til sig, skal han opföre lovlig Indhegning om det paa dens Grund, hvor han törrede det, og paa hans Jord foretage Jordarbeiderne ved Indhegningen, paa et Sted, hvor der hverken er Ager eller Eng. Dersom Hö driver hen paa en Mands Eng og Eieren af Engen faaer Skade deraf, skal Höeieren böde Skaden, som de fem Bönder, der boe nærmest Engen, vurdere den. Dersom Hö driver hen paa en Mands Græsgang, skal Höeieren sætte lovlig Indhegning om Höet samt törre det.

Ei paadrager man sig Straf ved at lade sit Fæ græsse paa andens Græsgang, med mindre der (af Græsgangseieren) er nedlagt Forbud mod at andre benytte den, og der — dersom den anden ikke selv hörer paa Forbudsnedlæggelsen — er forholdt med Forbudet som med Stævning, og skal Forbudet være i Kraft i tolv Maaneder med Hensyn til Græsgang. Man kan gyldigen ved Nedlæggelsen af Forbud paa Vaarthinget forbyde de Mænd, der höre til samme Thinglag, Benyttelsen af Græsgange, men kun forsaavidt straffes de, dersom de have Kundskab om det Forbud, der er nedlagt.

Jordeieren skal anföre, hvem han ved Forbudet forbyder Brugen af Jorden, og skal Forbudet fremsiges paa en Sögnedag, ligesom en Stævning.

Stævner en Mand, eller nedlægger Forbud med Hensyn til Jord, paa en Helligdag, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), og er hans Stævning eller Forbud, hvilken af Delene det er, ugyldigt.

199. Om Skovskifte.

Dersom to eller flere eie Skove sammen, og den ene af Medeierne finder, at der forbruges for meget af Skoven, og den, der forbruger mindre af Skoven, vil kræve Deling af den, skal han begive sig hen for at tale med den Mand og til dennes Hjem, i Forhold til hvem han vil skifte Skov — eller faae ham selv i Tale fjorten Nætter för — og tilkalde Vidner: til Vidnesbyrd om, at han stævner ham til at være hjemme — og skal han anföre hans Navn — en Uge senere, til Skovskifte, og skal han have hjemstævnet ham naar fire Uger ere forlöbne af Sommeren eller för, og opfordre ham til Skovskifte syv Nætter inden Skifte skal skee. Han skal tilkalde Vidner: „jeg tilkalder (Vidner) til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer dig N. N. til Deling af den Skov, som vi eie sammen" — og skal han anföre, hvad Skov det er — „at komme der efter syv Nætters Forlöb, för Middag; jeg opfordrer dig til lovligt Skifte". Den anden skal ved Haandtag give Löfte om at indfinde sig, dersom han vil indrömme Skovskiftet. Indrömmer han ikke Skovskiftet, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark). Men dersom man ikke fordrer Skovskifte (til den Tid om Foraaret), som nu er anført, skal der ventes til om Efteraaret, og skal Skoven da ei skiftes för end efter den Söndag, da der (Torsdagen) næstforhen er fire Uger tilbage af Sommeren. Den, som vil lade skifte, skal tre Nætter forud tilkalde fem Nabobönder, Jordeiere, der boe nærmest Skoven, og tilkalde Vidner: „Jeg tilkalder (Vidner) til Vidnesbyrd om, at jeg tilkalder dig N. N. til at begive dig hen til Skovskifte, til at skifte imellem N. N. og mig, at komme der för Middag, og skifte Skov imellem os; jeg tilkalder

dig ved lovlig Tilkaldelse". Nabobönderne skulle skifte Skoven saaledes, at de aabne Steder, hvor Skoven er borthugget, tildeles den, der har forbrugt mest af Skoven. Dersom Skoven ikke er hugget saaledes, at der er opstaaet aabne Pladser, men Træerne ere blevne huggede enkeltvis efter Udvalg, skulle de dog skifte saaledes, at den, der har forbrugt mindre af Skoven, faaer et forholdsvis saa meget större Stykke, at de finde, at deres Lodder blive lige. Dersom Nabobönderne finde, at den anden har forbrugt mere end sin Del af Skoven, straffes han derfor med Tremarksböder, og skal han derhos betale dobbelt Erstatning derfor, saaledes som de fem Nabobönder, der boe nærmest ved Skoven, vurdere det.

Man bör ikke hugge i en Skov, som to eller flere eie sammen, undtagen alle Medeierne tillade det. Hugger man i Skoven efter en af Medeiernes Tilladelse, og den, der har hugget, sagsöges derfor, skal han begjære Forsvarskvidudsagn, om han troede, at den, der gav ham Tilladelsen, eiede Skoven alene eller ikke. Giver Kviden det Udsagn, at han troede, at hin var Eneeier, da er det tilstrækkeligt til hans Forsvar, men den, der tillod Skovhugsten, kan af dem, der eie Skoven sammen med ham, paastaaes straffet med Tremarksböder, og skal han betale dobbelt Erstatning til hver af dem, eftersom hver tilkommer.

Dersom en Mand drager gjennem anden Mands Skov med Slæde eller (Hest med) Klövsaddel eller Vidie-Agetöi eller Vogn eller Sommerslæde, og hans Redskab gaaer itu, kan han hugge i Skoven hvad han behöver til Istandsættelsen, og lade de beskadigede Stumper ligge tilbage. Han skal paa den næste Gaard, der ligger paa hans Vei, anmelde hvad han har hugget; han skal ved Haandtag love Skoveieren Betaling, saaledes som Nabobönder vurdere den, og have udredet den inden Udlöbet af de næste fjorten Nætter; ellers er Hugsten af Vedet ikke berettiget.

Dersom man hugger et Træ eller to i en andens Skov og ikke fører dem bort, paadrager man sig (Tremarks-) Böder og sex Örer i Beskadigelsesböder, og skulle Bönder, der boe nærmest ved Skoven, give Kvidudsagn derom. Förer man Træerne bort, kan Eieren af Skoven gjöre Paastand paa

Straf for selvraadig Tilvendelse, (nemlig) paa Tremarksböder og dobbelt Erstatning, og skal (til Kvidudsagn) anvende fem Nabobönder til den sagsögte. Hugger man et eller to Træer i andens Skov og skjuler Stubben, og förer Træerne bort fra Skoven, har Skoveieren to Vilkaar: det förste, som forhen er anfört; det andet, at paastaae den, der skjulte Stubben, dömt for Tyveri og anvende en Tolvmandskvid, dannet af den Gode, som den sagsögte er i Thinglag hos. Hugger man tre eller flere Træer i andens Skov og förer dem bort ud af Skoven, har Skoveieren samme Vilkaar, som naar Stubben skjules. Hugger man ind igjennem Overfladen paa et Træ eller skraber Overfladen af, saaledes at det gjör Skade, skal der betales Straffeböder (af tre Mark) og sex Örer i Beskadigelsesböder; men gjör man derved fem Örers eller större Skade eller man hugger et Birketræ, der betegner Markeskjel, kan man af hver af dem, der have deres Markeskjel ved den Birk, paastaaes straffet med Landforvisning. Flytter en Mand Skjellene for Skov eller Enge eller Sommergræsgange eller Gaarde, kan han af hver af dem, som der har sine Skjel, paastaaes straffet med Landsforvisning og skal der (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte.

Dersom en Mand eier Skov inden en andens Enemærker, kan han benytte den til Hugst, som om den var inden hans egne Enemærker. Han skal ikke have Heste der om Natten; han kan der lave (Træ-) Kul og skal have fört dem bort inden næste Vinternætter[1], og dække (Kul-) Gravene, saaledes at Fæ ikke falder i dem. Dersom han ikke dækker Gravene, ansees han med Straffeböder af tre Mark; han skal erstatte det Fæ, som der lider Skade af Gravene, saaledes som fem Nabobönder til den sagsögte vurdere det. Vil han benytte sig af Kvistene, skal han bære dem sammen i Bunker, og ligesaa udtörrede Stammer eller Stubbe, og have fört dem bort inden Udlöbet af de næste tolv Maaneder. Vil han benytte sig af Stubbene, skal han have ryddet dem inden næste Vinternætter. Ere Stubbene ikke ryddede inden næste Vinternætter, eller dersom Kvistene

1) *De sidste Dage för Vinterens Begyndelse i October.*

eller de udtörrede Stammer ei bæres sammen i Bunker, tilfalder saadant Ved Eieren af Jorden, inden hvilken Skoven ligger; om ogsaa Vedet er samlet i Bunker, ansees dog Eieren af disse med Straffeböder (af tre Mark), dersom de ikke ere förte bort inden Udlöbet af de næste tolv Maaneder, men naar Eieren har samlet Vedet i Bunke, er det hans, hvad enten det er raat Ved eller tört.

Eieren af den Jord, inden hvis Enemærker en andens Skov ligger, er berettiget til at græsse sit Fæ i den, saalænge Fæet fortærer mere Græs end Ved. Naar Eieren af Skoven boer saa nær ved den (at han kan det), er han berettiget til at græsse sit Fæ i Skoven, dersom det fortærer mere af Skoven end af Græsset. Græsser Jordeieren i andens Skov og Fæet fortærer mere Skov end Græs, ansees den, der gjör det, med Straffeböder (af tre Mark) og skal böde Skaden, saaledes som fem Nabobönder vurdere den. Driver han eller lader drive sit Fæ i anden Mands Skov og der deraf bliver fem Örers eller större Skade, er Straffen Landsforvisning, og er Skoveieren sögsmaalsberettiget. Græsser man sit Fæ i en Skov, man har inden anden Mands Jorder, og Fæet fortærer mere af Græs end af Skov, ansees man med Straffeböder (af tre Mark), og er Eieren af Jorden, inden hvilken Skoven ligger, sögsmaalsberettiget i den Sag. Dersom en Mand, der hverken er Eier af Skoven eller Jorden, inden hvilken den ligger, driver eller lader drive sit Fæ til Skoven, kan han af hver af dem paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark); men skeer der fem Örers eller större Skade paa Skoven af hans Fæ, kan han af Skoveieren paastaaes straffet med Landsforvisning.

Hver Mand er Eier af det Ved, der voxer frem inden hans Skovenemærker, saalænge han der har gammelt Ved. Dersom Eieren af den Jord, inden hvilken Skoven er, har Mistanke om, at Skoveieren (til Skade for Græsningen) benytter Vedet mindre, end han vilde, dersom han selv var Eier af Jorden, kan Jordeieren stævne ham til at gjöre Ret og Skjel, og paastaae hvad der voxer frem af nye Træer i Skoven fradömt ham, paa Grund af at han forbruger mindre af Skoven, end han vilde gjöre, dersom han ikke havde Hensyn (alene) til Skovvæxten; han skal stævne paa den

sagsögtes Bopæl og tilkalde (til Kvidudsagn) de Bönder, der boe nærmest ved Skoven. Dersom Kviden udsiger, at den anden har forbrugt mindre af Skoven, end han vilde have gjort, dersom han ikke havde haft Hensyn (alene) til Skovvæxten, mister han hvad der voxer frem af nye Træer, og tilkomme disse Jordeieren, men den, der för eiede de gamle Træer i Skoven, beholder dem.

Dersom en Skov, som to eller flere Mænd eie sammen, hugges helt op, skulle de skifte de Birke, der danne Skjel, mellem sig og hugge dem sidst.

200. Om Fæ streifer ind paa fremmede Græsgange.

Dersom Fæ streifer ind paa fremmede Græsgange, og man (saaledes) græsser det paa anden Mands Ager eller Eng, ansees den, der lader sit Fæ græsse der, med Straffeböder (af tre Mark) og skal betale Erstatning for Skaden. Dersom den anden driver det tilbage paa den Maade, at han driver det ind paa Ager- eller Engjord, eller saaledes, at han vilde, at det skulde gaae ind paa Ager eller Eng, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark) og skal betale Erstatning for Skaden; dersom der af saadan Fædrift skeer fem Örers eller större Skade, er Straffen Landsforvisning og Sögsmaalsretten i Sagen tilkommer den, der er Eier af Ageren eller Engen — eller af Höstakken, dersom Fæet drives til en saadan. Dersom en anden Mand driver Fæet ind paa en Mands Ager eller Eng eller Höstak, med sit Vidende (om at det er urigtigt), efter sin og Fæeierens Bestemmelse, skulle de begge betale Straffeböder (af tre Mark), og er Straffen ligestor for dem begge, hvad enten Skaden bliver större eller mindre. Dersom en Mand driver eller lader drive anden Mands Malkefæ saaledes, at det ikke bliver malket til en af de Tider, det skal malkes, eller han vil lade det udeblive til Malketid, straffes han med Landsforvisning; men da udebliver Fæ til Malketid, naar Fæ, der skulde hjem om Morgenen, kommer hjem om Aftenen, eller det, der skulde hjem om Aftenen, kommer om Morgenen. Dersom man sætter anden Mands Malkefæ ind eller driver det saa stærkt eller saarer det

saaledes, at Fæet giver mindre Melk, er Straffen Landsforvisning, og tilfalder Sögsmaalsretten i Sagen den, hvem Melken af Malkefæet tilkommer. Dersom den Mand sagsöges for at han har drevet anden Mands Malkefæ paa saadan Maade, at det er udeblevet til Malketid, kan han begjære Forsvarskvidudsagn, om den anden kunde have fundet sit Malkefæ, dersom han havde villet, saaledes at det ikke var udeblevet til Malketiden. Dersom Kviden giver det Udsagn, at han kunde have fundet eller ladet finde sit Malkefæ, om han havde villet, saaledes at det ikke var udeblevet til Malketiden, frifindes den sagsögte.

201. Dersom flere eie Sommergræsgang sammen.

Naar to eller flere eie Sommergræsgange sammen, skulle de drive deres Fæ til Sommergræsgangen naar otte Uger ere forlöbne af Sommeren og drive det til Midten af Græsgangen, og skulle de have drevet det ud af Græsgangen, naar fire Uger ere tilbage af Sommeren. Dersom andre Mænd drive sit Fæ til Sommergræsgangen, end de, der eie den, og de ikke have Tilladelse dertil fra alle dem, der eie Sommergræsgangen, kunne de af hver af dem, der ei have givet Tilladelsen, paastaaes dömte til Straffeböder (af tre Mark). Ei skal man slaae Græs i Sommergræsgang, men gjör man det, paadrager man sig Straffeböder (af tre Mark), og Höet er ufredhelligt, men förer man Höet bort, kunne Græsgangseierne vælge at anlægge Sag til Straf for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Ei bör man tillade nogen at drive Fæ til Sommergræsgang, uden det forholdsmæssige Antal Fæ, som falder paa enhver, bestemmes; da kan enhver udfylde sit Antal. Bliver Folks Fæ tilbage paa Sommergræsgangen (om Efteraaret), er det uden Ansvar for Eierne (af Fæet). Ei bör man opföre Sæterhytter paa Sommergræsgangen; Eierne af Græsgangen ere berettigede til at nedbryde Sæterhytterne, men den, der opförte Sæterhytten eller lod den opföre, kan af hver af dem, der eie Sommergræsgangen, paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark), lige Straffeböder i Forhold til hver af dem. Ingen bör græsse Fæ paa en Sommergræsgang de to Uger i Mellemrummet

fra den Tid, da sex Uger ere forlöbne af Sommeren, indtil otte Uger ere forlöbne af den. De Mænd, der boe nærmest Sommergræsgangen (men ikke eie Del i den), ere berettigede til stedse at græsse deres Malkefæ paa Græsgangen, undtagen fra den Tid, da sex Uger ere forlöbne af Sommeren, indtil den Mandag, da der, Löverdagen forud, er fire Uger tilbage af Sommeren. Dersom man græsser Fæ paa Sommergræsgangen de to Uger, som den skal henligge ubrugt, kan hver af Græsgangseierne anlægge Sag derfor til Straffeböder (af tre Mark). Dersom man fra Sæterhytter græsser Fæ paa Sommergræsgang, kan man af hver af dem, der eie Sommergræsgangen, paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark).

Dersom der ikke tages Bestemmelse om det forholdsmæssige Antal af Fæ, som af hver enkelt maa drives til Sommergræsgangen, eller der vel er tagen saadan Bestemmelse, men Græsgangen er bleven saa meget slettere, at Fæet vilde blive federe, dersom der var et ringere Antal paa Græsgangen, og en (af Eierne) vil lade tage Bestemmelse om det Antal Fæ, der maa drives paa Sommergræsgangen, skal han begive sig til Thingskrænten paa det Vaarthing, hvor han selv er Thingmand, og tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer alle de Mænd (der ere Medeiere af Græsgangen), til at begive sig til den Sommergræsgang, som vi eie sammen" — og skal han angive, hvad Sommergræsgang det er, og nævne nogle Mænd (af Eierne) — „og at komme der för Middag" — og skal han angive, hvor de skulle komme, for at træffe sammen —" efter fjorten Nætters Forlöb, og jeg opfordrer alle de Mænd, der eie Sommergræsgangen, til at lade bestemme det forholdsmæssige Antal Fæ, som hver af dem maa græsse der, og vil jeg da (forinden) have tilkaldt Nabobönder til at bestemme Antallet af det Fæ, der maa drives til den Sommergræsgang." Han skal, syv Nætter eller længere Tid för, til at bestemme Antallet af det Fæ, som hver maa drive til Græsgangen, tilkalde fem Nabobönder, dem, der boe nærmest Græsgangen og det Sted, hvor de skulle træffes, og som ere Jordeiere, saadanne Bönder, der ingen Del eie i Græsgangen, og mod hvilke ingen Indsigelse kan gjöres med Hensyn til deres

Slægtskab og Svogerskab med ham selv, og skal han ikke tilkalde Fædre eller Brödre eller Sönner af de Mænd, der eie Græsgangen sammen med ham. Den, der vil tilkalde Nabobönder til Ansættelse af Antallet af Fæ til Sommergræsgang, skal tilkalde Vidner: „Jeg tilkalder Vidner til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer dig, N. N., til at begive dig hen efter syv Nætters Forlöb, for at bestemme Antallet af det Fæ, der maa drives til vor Sommergræsgang, og til at komme der för Middag" — og skal han angive, hvor han skal indfinde sig. Paa en Sögnedag skulle Nabobönder tilkaldes og Ansættelsen af Fæantallet foretages. Ed skulle Nabobönderne forud aflægge. Til alle de Eder, som man ikke aflægger paa Thinge, skal den, der foretager Tilkaldelse til saadanne Forretninger, ved hvilke Ed skal aflægges, skaffe en (gudelig) Bog eller et Kors. Men Nabobönderne skulle bestemme Antallet af det Fæ, der maa drives til Sommergræsgangen, paa saadan Maade, at Fæet ikke, efter hvad de formene, vil blive federe ved at Antallet af samme paa Græsgangen er ringere, men de dog formene, at den er fuldt besat. Bestemmelse af Fæes Antal til Sommergræsgang skal skee inden otte Uger ere forlöbne af Sommeren.

202. Om Ansættelse af Fæes Antal til Sommergræsgang.

Antallet af det Fæ, som hver af Eierne efter Ansættelsen kan drive til Sommergræsgangen, kan han udfylde, hvad enten han vil med sit eget Fæ eller andres. Den af dem, der har et större Antal Fæ paa Sommergræsgangen, end han er ansat til, kan af alle de övrige Græsgangseiere paastaaes anseet med Straffeböder (af tre Mark). Ansættelsen skal skee ved at beregne det Antal Fæ, der svarer til en Koes Værdi, paa samme Maade, som naar saadan Ansættelse skeer med Hensyn til Græsgange nærmest ved en Gaard. Ei bör Svin haves paa Sommergræsgang; ufredhellige ere de.

Dersom man ikke er enig om (Adkomsten til) en Sommergræsgang, skal den, der vil bringe Spörgsmaalet derom til Afgjörelse, begive sig til Thingskrænten, den förste

Sögnedag (efter Thingets Begyndelse), paa det Vaarthing, hvor han er Thingmand, og tilkalde Vidner: „Jeg tilkalder Vidner til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer og beder alle de Mænd, der ansee sig for at have Del i den Sommergræsgang og gjöre Paastand paa at eie den, til indbyrdes at kaste Lod om, hvem der skal afholde Domstolen ligeoverfor mig, og til at have kastet Lod saa betimelig, at de kunne sige mig Besked paa Höstthinget“, — og skal han angive, hvad Sommergræsgang det er. Dersom de ville bringe Sagen til Afgjörelse, skulle de begive sig til Höstthinget og kaste Lod der, dersom der ei forinden er kastet Lod, og skal den, hvem Loddet har truffet, ved Haandtag samtykke i Afholdelsen af Domstolen. Men dersom nogle tilbyde Lodkastning, men andre ikke indfinde sig til den, ere de, der indfinde sig og tilbyde at gjöre Skjel, frie for Straf, men alle de övrige, der ikke gjöre det, kunne af den, der stillede Opfordringen, sagsöges til Straffeböder (af tre Mark). Dersom de ikke træffe Afgjörelse om, hvem der skal afholde Domstolen ligeoverfor ham, saaledes at han faaer det at vide paa det Höstthing, der holdes af den Gode, han er i Thinglag hos, kan han vælge, hvem af Medeierne af Sommergræsgangen skal afholde Domstolen ligeover for ham, og skal han sige det (paa Höstthinget) paa Thingskrænten eller paa det Sted (paa Thinget), hvor nye Love forkyndes, med mindre den, han vælger, er tilstede der; da skal han sige det til ham selv; han skal under Vidners Tilkaldelse sige det og paa samme Maade skal han udvælge (den, der skal afholde Domstolen ligeoverfor ham). Den, der vil fordre Afholdelse af Domstolen, skal begive sig til den Mands Bopæl, som han vælger at afholde Domstolen imod, og tilkalde Vidner: „Jeg tilkalder Vidner til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer dig N. N. til at afholde Sommergræsgangs-Domstol ligeoverfor mig og at indfinde dig efter fjorten Nætters Forlöb“ — og skal han angive Stedet, hvor Retten skal afholdes — „og at komme der för Middag; jeg opfordrer dig ved lovlig Opfordring“. Han skal stile sin Opfordring saaledes, at de skulle afholde Domstolen den Mandag, da der næste Löverdag forud er fire Uger tilbage af Sommeren, dersom den Mandag er en Sögnedag; men er det en Helligdag, skal det

skee den næste Sögnedag derefter. Paa en Sögnedag skal Opfordring om Domstolens Afholdelse skee, men er den Dag, der falder fjorten Nætter för Domstolens Afholdelse, en Helligdag, skal han foretage Opfordringen den næste Sögnedag forud. Til saadan Tid skal han opfordre til Afholdelse af Domstolen, at den Dag, paa hvilken han bestemmer at Domstolen skal afholdes, saavelsom den næste Dag derefter, ere Sögnedage. Dersom de Mænd, som skulle afholde Domstolen, blive syge eller saarede, skulle de ved Haandtag overdrage til en anden Mand at udnævne Dommerne saavelsom at före alle de Forhandlinger, som de skulde udföre ved Domstolen, og skulle de Vidner föres ved Domstolen, der bleve tilkaldte, da den syge overdrog til en anden Mand at före sin Sag, men Forkastelse af Dommerne skal udöves efter Hensyn til Dommernes Forbold til den, der blev opfordret til Afholdelse af Domstolen (ikke til den, der möder paa hans Vegne). Dersom den, der er opfordret til at afholde Domstolen, ikke udnævner Halvdelen af Dommerne, skal den, der har opfordret til Afholdelsen, udnævne hele Domstolen, og er det da ligesaa gyldigt, som om de begge foretog Udnævnelsen, og kan der da ingen Forkastelsesret udöves med Hensyn til Dommerne. Dersom begge Parter, der skulle udnævne Dommerne, komme til Domstolen, skal hver af dem udnævne sex Dommere. Indfinder den opfordrede Part sig ikke, skal Opfordreren udnævne tolv Mænd. Hver af Parterne, der skal afholde Domstolen, kan anvende den större Forkastelsesret[1] med Hensyn til Dommernes (Slægtskabs- eller Svogerskabs-) Forhold til den anden Part. Hverken Fader eller Sön eller Broder til nogen af dem, der eie Del i Sommergræsgangen, skal have Sæde i Domstolen. Den, der opfordrede til Afholdelse af Domstolen, skal syv Nætter eller længere Tid för (til Kvidudsagn) tilkalde de fem Nabobönder, der boe nærmest Græsgangen. Hver af Græsgangseierne skal, syv Nætter eller længere Tid för, tilkalde sine Hjemmelsvidner til den Domstol, de afholde, men er der ikke Vidner til, skulle de ved Domstolen, istedetfor Vidnerne, opfordre de Nabobönder, som den, der opfordrede

1) *Jfr. ovenfor c. 25.*

til Afholdelse af Domstolen, tilkaldte til at möde ved denne, til at give Kvidudsagn om, hvilken Del i Sommergræsgangen hver af dem eier. De to Mænd, som afholde Domstolen, tilkommer Forkastelsesretten (med Hensyn til Dommerne). Alle de Mænd, der have lovlige Forhandlinger at fremföre ved Domstolen, skulle aflægge Ed. Hver af Parterne skal aflægge Ed paa: „at jeg vil gjöre Paastand paa at eie saadan Del i Sommergræsgangen, som jeg formener, at jeg eier"; derefter skal Kviden give Udsagn, om hver af dem eier saadan Andel, som han gjör Paastand paa, eller mindre. Vidner og Kvidmænd og Dommere skulle aflægge Ed paa samme Maade, som ved en Domstol paa Thinge. Domstolen skal tildömme hver af dem, hvad Bevismidlerne godtgjöre, at der tilkommer dem. De Nabobönder, som ere blevne tilkaldte til Domstolen, skulle opfordres til at bestemme Antallet af det Fæ, som enhver kan have paa Sommergræsgangen, dersom saadan Ansættelse ikke er skeet för. De Mænd, som ikke före sine Beviser ved Domstolen, skal intet tildömmes. Dersom (nogle af) de Mænd, sem eie den Sommergræsgang, i Anledning af hvilken Domstol er afholdt, ere i umyndig Alder eller reiste ud af Landet, og Sagen for deres Vedkommende ikke er bleven gjort gjældende ved Domstolen, skulle de ved en Thingdomstol fordre, hvad der tilkommer dem, og stævne alle de (övrige) Mænd, som eie Græsgangen. — Alle Hovedbeviser skulle være förte for Domstolen, inden Solen er gaaet ned, men Dommerne skulle dömme den Nat, med mindre de alle ere enige om at gjöre det Dagen efter; deres Domstol skal være afsluttet för Middag den anden Dag (efter Domstolens Sammentræden).

203. Dersom Fæ streifer til Skade for Folk.

Det er fastsat, at dersom Fæ, som er drevet til Sommergræsgang, streifer ind paa Folks Enge eller til Höstak, skal Fæeieren ikke derfor betale Straffeböder. Dersom Fæ gaaer ud af Sommergræsgang ind paa dens Jord, der boer nærmest Græsgangen, har denne tre Vilkaar: det förste, at drive Fæet til Midten af Sommergræsgangen; det andet, at have det paa sin Jord; det tredie, at drive det hjem til

Fæeieren. Driver han det ind paa anden Mands Jord, kan denne fordre ham anseet med Straffeböder (af tre Mark). Det er fastsat om den, ind paa hvis Jord Fæet da drives, eller ogsaa om det af sig selv gaaer ind paa den, at han har ganske samme Vilkaar, som den, der boer nærmest Sommergræsgangen, og ligesaa hver af de Mænd, ind paa hvis Jord Fæet kommer. Det Vilkaar have de ogsaa, at lade det Fæ, der gaaer ud af Sommergræsgangen, gaae hvorhen det vil. Driver man anden Mands Goldfæ (der gaaer eller har gaaet paa Sommergræsgangen) paa saadan Maade, at fem Örers eller större Skade lides derved, regnes det for Skadetilföielse af den mere strafbare Art, og er Straffen Landsforvisning og er Fæeieren sögsmaalsberettiget i den Sag mod den, der drev Fæet eller lod det drive.

204. Om Sultefold.

Dersom den Mand, der boer nærmest en Sommergræsgang, vil gjöre en Sultefold (for deri at indsætte Fæ, der fra Græsgangen kommer ind paa hans Mark), er han berettiget dertil; han skal paa Thingskrænten paa Vaarthinget i det Thinglag, han selv hörer til, kundgjöre, at han vil anbringe en Sultefold paa sin Jord, paa den Side af sin Gaard, der vender mod Sommergræsgangen, eller ogsaa, at han har anbragt en saadan; han skal tilkalde Vidner ved Kundgjörelsen og benytte sig af dem, dersom han sagsöges for, at Fæet har sultet der. Han skal gjöre Sultefolden paa saadan Maade, at Folks Fæ, som der indsættes, ikke drukner eller trædes under Födder, og skal han lade en Ledaabning være paa den med Led eller Dör for, saaledes at den kan lukkes op eller i. Naar det er om Löverdagen at han indsætter Goldfæ, der gaaer ud af Sommergræsgangen, skal han gjöre det för Non[1]. Dersom Fæet trædes under Födder i Sultefolden i Skarn eller Trængsel, eller det drukner, eller Gjerdet falder paa det, har den Ansvaret, som satte det ind; skeer der fem Örers Skade, er Straffen Landsforvisning; om end Fæet sulter eller stanger hinanden saaledes i Folden, at det döer,

1) *Kl. 3 eller $3^1/_2$ E. M.: Helligaftenens Begyndelse.*

indestaaer den, der indsatte Fæet, ikke derfor. Man kan slippe sit (af Foldeieren indsatte) Fæ ud af saadan Fold, uagtet det er Helligdag; ei skal man drage det ud, dersom det er Helligdag; enten skal man udslippe alt Fæet af Folden eller lade det alt blive inde, dersom det er nödvendigt at drage det ud. Naar Eierne af Fæet slippe det ud af Sultefolden, ere de pligtige til at drive det til Midten af Sommergræsgangen eller længere. Slippe de Fæet ud, men ikke drive det paa saadan Maade, ansees de med Straffeböder (af tre Mark), dersom Fæet (derefter) græsser paa Foldeierens Jord. Om en Mand end driver sit Fæ til Midten af Sommergræsgangen, men lader andre Mænds Fæ, der, da han slap sit Fæ ud, var inde tilligemed hans, gaae paa Foldeierens Jord, kan Foldeieren fordre ham dömt til Straffeböder (af tre Mark). Han er berettiget til at gjöre hvilket han vil, at slippe alt Fæet ud og drive det til Midten af Sommergræsgangen, eller alene slippe sit ud og indelukke det, der er tilbage, men han paadrager sig Straffeböder (af tre Mark) for alt Fæet, dersom Foldeierens Jord bliver Gjenstand for Græsning derved at han oplukkede Folden. Men bryder man Sultefold, skal man betale Straffeböder (af tre Mark) og sex Örer i Beskadigelsesböder, og derhos Erstatning; bliver Skaden fem Örer eller mere, er Straffen Landsforvisning. Ei skulle Heste sættes i Sultefold.

205. Om Gjerdesætning.

Dersom den Mand, der eier Jord nærmest Sommergræsgangen — men det er Sommergræsgang, hvad to eller flere Mænd eie sammen — vil fordre Gjerdesætning, skal han begive sig til Thingskrænten paa Vaarthinget i det Thinglag, hvor han selv er Thingmand, til en Tid, da störste Delen af de thingbesögende er tilstede, paa en Sögnedag, og tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd om, at jeg opfordrer og beder alle de Mænd, som eie den Sommergræsgang“ — og skal han angive, hvad Græsgang det er — „om Gjerdesætning, at opföre lovligt Gjerde mellem min Jord og deres Sommergræsgang, at indfinde sig för Middag efter fjorten Nætters Frist“ — og skal han angive, hvor

de skulle træffes — „jeg vil da have tilkaldt de Nabobönder, der boe nærmest det Sted, hvor Gjerdesætningen skal skee“, — og skal han under Tilkaldelse af Vidner opfordre (Nabobönder) til at dele Gjerdesætningen mellem ham og Eierne af Sommergræsgangen. Nabobönderne skulle være tilkaldte syv Nætter eller længere Tid för. Eierne af Sommergræsgangen skulle opföre det halve Gjerde, men den, der opfordrede til Gjerdesætningen, det halve; de skulle opföre saalangt Gjerde, som han vil, og skulle de hver for sig istandsætte den Del af Gjerdet, som de have opfört.

206. Om Gjerdesætning.

Dersom Eierne af en Sommergræsgang ville opfordre den Mand, der har Jord nærmest Græsgangen, til Gjerdesætning, skulle de begive sig til hans Hjem og opfordre ham til Opförelse af Gjerde, og forholde sig, som om der skulde opföres lovligt Gjerde mellem beboede Gaarde. Gjerdets Længde skal beroe paa, hvor langt et Gjerde Nabobönderne see, at Eieren af Jorden kan opföre i tre Sommere, men Eierne af Sommergræsgangen skulle opföre halvt Gjerde mod ham. Dersom Nabobönderne finde, at der behöves længere Gjerde, end at den, der er opfordret til Gjerdesætningen, vil være istand til at opföre Halvdelen af det, skulle Eierne af Sommergræsgangen opföre den Del af Gjerdet, som han ikke i tre Sommere orker at opföre. Der skal være lovlig Ledaabning paa Gjerdet, paa lovlig Maade indrettet, dersom en Alfarvei gaaer til Gjerdet. Man er berettiget til, medens man er sysselsat med saadan lovlig Gjerdesætning, at skaffe sig Ildebrændsel og drive sit Fæ hjem til Gaarden; ei skulle Gjerdesætterne drive andre Sysler, saaledes at det sinker Gjerdesætningen. Hvilkensomhelst af Parterne det er, der ikke opfylder sin Pligt mod den anden med Hensyn til Gjerdesætningen, da skal der forholdes med Sögsmaal derfor, som naar man opfordres til Gjerdesætning mellem beboede Gaarde. Man er pligtig til at lukke lovligt Led efter sig paa et lovligt Gjerde, dersom det er indrettet, som ved Lov er fastsat. Lukker ikke den Led i, der sidst gaaer igjennem det, paadrager han sig Straffeböder (af tre

Mark) og tilkommer de Böder den, der skulde vedligeholde Led paa Gjerdet. Naarsomhelst et Led paa et Gjerde brydes, skal der betales Straffeböder (af tre Mark) og sex Örer (i Beskadigelsesböder) samt Erstatning for Skaden.

Naar lovligt Gjerde er sat mellem en Sommergræsgang og den Gaard, der er nærmest den, skal der ikke være Sultefold paa Gaarden.

Dersom en Mand driver en andens Fæ ud af en Sommergræsgang og det ikke kommer tilbage, kan Fæeieren fordre ham anseet med Straffeböder (af tre Mark) og skal den, der har uddrevet Fæet, være ansvarlig for det.

207. Om Svin.

Ei bör Svin haves paa Sommergræsgang; de ere, hvor de findes paa andre Mænds Jorder end Eierens, ufredhellige for hvad Skade der tilföies dem, med mindre det er et (til Töiring bestemt) Hjemmemarkssvin, der har en Ring eller Knap eller Lænke i Trynen. Slaaer en Mand en andens Svin paa sin Grund og dræber det, skal han dække den döde Krop, saaledes at ikke Dyr eller Fugle kaste sig over den, og skal han sende Eieren af Svinet Bud. Veed han ei, hvem der eier Svinet, skal han kundgjöre det for sine Nabobønder eller paa næste Hrepsmöde. Sender han ikke Bud til Eieren af Svinene, eller gjör det saa sent, at de fordærves efter den Tid, at han fik at vide, hvem der eiede dem, kan han af Eieren paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark) og skal betale enkelt Erstatning. Dræber man et Svin, for at före sig det til Nytte, kan Eieren af Svinet vælge, om han vil anlægge Sag for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse, men dersom Svinet bedærves, fordi han ei har kundgjort (at det var dræbt), som anfört, og der bliver fem Örers eller större Skade deraf, er Straffen Landsforvisning. Dersom man dræber et Svin paa en andens Grund, end sin, er det som om man dræber det paa dens Grund, der eier Svinet.

208. Om Jagt og Fiskeri.

Hver Mand er berettiget til at jage Fugle og fange Fisk paa sin Grund. Tager en Mand Fugle, der ere mærkede (for at betegne hvem de tilhöre), skal han sende Bud til Eieren af Fuglene og bevare dem, saaledes at de ikke lide Skade. Gjör han sig Fordel af dem, kan Eieren af Fuglene vælge, om han vil paastaae ham dömt for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Dersom en Mand vil jage Fugle paa Vande, som han eier sammen med flere, skal han först roe foran sin egen Grund, men om de end derefter fare hen og tage Fuglen ved en anden Jord eller paa anden Mands Grund, er Vildtet dog deres. Ei bör han forfölge Fugle saaledes, at de drives ud af anden Mands Jagtenemærker. Dersom man gaaer ind paa anden Mands Jagtenemærker uden Tilladelse, kan Jagteieren vælge at paastaae Straf enten for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse.

Dersom der er Markeskjelsaaer, ere begge (tilgrændsende Jordeiere) berettigede til udelt Fangst i Aaen, og kunne drage Vaadet til hvilken af Aabredderne de ville; de skulle ikke tillade andre at fange i Aaen. Dersom den ene finder sig brösthulden i Forhold til den anden, skal han opfordre den, der eier Aaen sammen med ham, til Deling af den, og til at indfinde sig efter syv Nætters Forlöb, og skal han, tre Nætter eller længere Tid inden Aaen skal deles, tilkalde fem Nabobönder. De Bönder skulle tilkaldes, der boe nærmest Aaen; de skulle dele saaledes, at hver af Eierne har Fangsten i en Uge ad Gangen eller i kortere Tid; de (af Nabobönderne), der ville dele efter de længste Tidsdele, skulle raade. Om der end ikke indfinder sig flere Bönder end tre (medens de andre to ere Tjenestekarle), er deres Deling dog gyldig. Den Fordeling skal gjælde mellem Parterne den Sommer, og de ere da berettigede til at tillade (andre) Folk Fangst, hver for sin Andel.

Ei skal man lægge Net tvers over en Aa og (derved) forhindre Fiskens Gang, eller sætte Kar eller Kurve i Aaen, eller gjerde den saaledes, at der ikke bliver en Aabning tilbage, med mindre man eier hele Aaen. Net skal lægges langs med Bredden. Et Gjerde eller Net er ufred-

helligt, dersom det sættes eller lægges tvers over Aaen og kan den, der gjerder saaledes, af hver af dem, der ere Eiere af Fangsten ovenfor, fordres dömt til Straffeböder (af tre Mark). Dersom Aaen deler sig i flere Arme, skal man ikke forhindre Fisken i at komme frem i nogen af Armene, med mindre der i en af Armene er mindre Fiskegang end i en anden og man alene er Eier af Aaen ovenfor.

209. Om Ting, der opdrive fra Söen.

Hver Mand er berettiget til hvad der opdriver paa Stranden foran hans Grund af Ved og Sælhunde og Hvaler og Fiske, med mindre Forstrandsretten er ved Salg afhændet fra Jorden eller givet hort eller afhændet i Betaling, og tilkommer Forstrandsret enhver, hvor han har Hjemmel dertil.

Dersom Ved kommer paa en Mands Forstrand, skal han mærke det med sit Vedmærke; han er berettiget til at vade ud efter det, dersom Træet er saa stort, at han ikke (ellers) kan faae det op fra Flodmaalet. Dersom det Træ kommer paa anden Mands Forstrand, eier den sit Træ, som eier Mærket, men den, paa hvis Grund Træet er opdrevet, skal, saasnart han kan, sende Bud til Træeieren. Dersom Ved gjennem Aamundinger, der danne Forstrandsskjel, opdriver paa Land, tilkommer Vedet Eieren af Jorden (nærmest) ovenfor Forstranden (naar denne er skilt fra Jorden). Dersom Birke-Ved driver (ned ad en Aa) ud til en Aamunding, der danner Forstrandsskjel, tilkommer Vedet den, der eier Jorden (nærmest) ovenfor Forstranden. Dersom Ved driver ned ad Aaer og fæstes paa Sandbanker (i Aamundingen) eller driver op paa Land, tilkommer Vedet Eieren af Grunden (hvor det er opdrevet) eller af Sandbankerne, med mindre een Mand eier Skoven ovenfor (og det altsaa er sikkert, at Træet er hans). Dersom nye Aamundinger brydes ud igjennem Folks Forstrande og der driver Ved igjennem saadan Munding op paa Land (ovenfor Forstranden), tilkommer Vedet den, der eier Forstranden udenfor. Dersom en Mand tager et eller to Træer, begge tilsammen kortere end tre Alen, af en Mands Forstrand, straffes han med Tremarksböder og skal betale dobbelt Erstatning. Men

tager man et Træ, der er tre Alen eller længere — eller om de end ere kortere, men alle tilsammen ere tre Alen — kan Eieren af Vedet anlægge Sag, hvad enten han vil for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Naar Træer ere skjulte i Jorden höiere oppe end Havets Flod nu naaer op, tilkomme de Træer den, der er Eier af Jorden ovenfor Forstranden. Men dersom Træer ere i Flodmaalet, om de end ere dækkede af Sandet eller faste i Sten, tilkomme Træerne Eieren af Forstranden ovenfor Flodmaalet.

210. Hvorledes der skal forholdes med Forstrande.

Dersom Folk roe langs med Land og bryde Aarer eller Gangbrædter, eller deres Fartöi beskadiges, ere de berettigede til at tage Ved af anden Mands Forstrand og istandsætte deres Fartöi og lade det beskadigede Redskab blive tilbage og melde det i den nærmeste Böigd, hvor de komme til Hus. De skulle betale Eieren, naar de træffe sammen med ham, hans Ved eller ved Haandtag love at betale ham det, saaledes som de Nabobönder, der boe nærmest ved Forstranden, vurdere det. Dersom de ikke ved næste Hus, de komme til, anmelde, at de have taget Vedet, eller dersom de ikke betale eller ved Haandtag love at betale Vedets Værdi til Eieren, paadrage de sig Straf for Borttagelsen.

211. Om Vedflytning.

Man er berettiget til at bortflytte (til Land) det Ved, man finder flydende længere ude (paa Söen) foran anden Mands Strand, end at man (fra Land) kan see en uflækket Fisk paa Baadens Side; det skal være en Torsk, saa stor, at den, naar den er flækket, er en Alen bred over Ryggen. En saadan Fisk kaldes gild. Fisken skal kunne sees paa den Side af Baaden, der vender mod Land, fra yderste Ebbemaal paa Stranden. — Man er berettiget til at tage og bortflytte Ved ved Stranden, dersom der ikke er Udsigt til at det vil blive landfast — med mindre

det er saa nær ved en Mands Forstrand, at man paa Baadens Side fra en saadan Forstrand, hvorpaa Drivgods kan blive landfast, vilde kunne see en Fisk, forsaavidt der ikke imellem Stranden og Baaden var Land, der hindrede Udsigten. Paa denne Maade skal man forholde sig ved at tage hvadsomhelst der paa Söen driver og kan föres til Land, og ligesaa naar det er en Hval.

Dersom man förer Ved (der er taget paa Söen) op paa anden Mands Forstrand, skal Vedet ikke ligge der længere end tre Nætter, dersom det er en Forstrand, hvorpaa Fisk eller Ved kan opdrive; men ligger det længere der, ansees den, der förte det derhen, med Straffeböder (af tre Mark). Han er berettiget til at före det op paa Landjorden ovenfor Forstranden og skal (da) have bortfört det inden Udlöbet af tolv Maaneder.

212. Om Fangst paa Söen.

Alle ere berettigede til Fangst udenfor Garnsætningsmaal, uden derved at paadrage sig Straf; men yderste Garnsætningsmaal er det, hvor et Sælhundenet, tyve Masker dybt, ved Ebbetid naaer til Bunden, saaledes at Flodholterne da flyde over Vandet.

213. Om Försel af Hval til Forstranden.

Dersom en Hval opdriver paa en Mands Forstrand, skal han, om det end er Söndag, fæste den ved Landjorden, paa saadan Maade, at han ikke antager, der er Fare for at den vil slides lös, hvad enten han dertil har gamle Strenge, eller saadanne, som han dertil skjærer af Hvalen. Han er berettiget til at fæste den med Strenge, som han rister af Hvalen, og före Strengene op omkring Stokke eller Stene. Han skal flense Hvalen. Dersom afflensede Stykker af Spækket eller Kjödet skylles bort for ham og opdrive paa en andens Strand, tilhörer (Stykkerne af) Hvalen Eieren af Stranden, dersom den opdriver i længere Afstand end et Pileskud fra Skjellet mellem de to Forstrande. Dersom Hvalen slides lös med Strengene og opdriver paa anden

Mands Strand, tilhører Hvalen den, ved hvis Forstrand Strengene først ere anbragte i Hvalen, saafremt en Stump af Strengen er tilbage paa Landjorden og Kviden giver det Udsagn, at Hvalen var fæstet paa saadan Maade, at det vilde have holdt i samme Veir, som der var, da de havde fæstet Hvalen. Udsiger Kviden, at det ikke vilde have holdt, er det som Hvalen ikke var bleven fæstet, og den, der fæstede Hvalen, eier da ingen Del i den.

214. Om Hvaldrivt.

Dersom en Hval driver op paa en Forstrand, der hörer til en Leiejord, paa hvilken en Leilænding boer, skal han fæste Hvalen og sende en Mand, der kan reise fulde Dagsreiser, til Forstrandseieren, inden han gaaer ud paa Hvalen for at flense den. Naar han har afsendt Manden, skal han og de, der ville gjöre det med ham, flense Hvalen, og flense den til Erhvervelse af Fjerdedelen — saaledes at de, der flense, faae en Fjerdedel (af hvad de flense) — indtil Eieren af Hvalen kommer tilstede; da bör Eieren af Hvalen raade for den Del af den, der er tilbage uflenset. De, der have flenset Hvalen, indestaae Eieren af den for hele den Del af Hvalen, der er flenset. Men skylles den Del ud, der ikke endnu er flenset, bære de ikke Ansvar for den, dersom Kviden giver det Udsagn, at de, der flensede Hvalen, havde fæstet den ved Landjorden paa saadan Maade, som de vilde have gjort, dersom de havde eiet Hvalen; men gives ikke saadant Udsagn, bære de Ansvaret.

Dersom en Hval driver op paa en Forstrand, hvor een er Eier af Jorden ovenfor Forstranden og en anden af Forstranden, kan enhver (deltage i at) flense Hvalen, som Eieren af Jorden ovenfor tillader det, med mindre Eieren af Forstranden har givet en anden Mand Fuldmagt, og skal denne da tage Bestemmelse om Flensningen. Eieren af Jorden ovenfor Forstranden skal paa samme Maade sende Bud til Forstrandseieren og paa samme Maade forholde sig i alle Henseender, som naar en Leilænding boer ovenfor en Forstrand, der tilhörer Eieren af den Jord, han boer paa.

215. Om Drivhval.

Dersom en Hval driver op paa en Mands Grund, tilhörer hele Hvalen ham; men ifald der er Harpun i den, tilhörer Halvdelen af Hvalen den, der har kastet Harpunen, dersom han indfinder sig for at flense Hvalen. Men paa saadan Maade skal Forstrandseieren söge efter Harpunen, som om han (selv) havde en af ham kastet Harpun i en Hval paa en andens Strand. Veed han, hvem der har kastet Harpunen, skal han sende Bud til ham, dersom denne er i saadan Nærhed, at man kan reise frem og tilbage til ham samme Dag, saa lang som Dagen er paa den Aarstid. En harpuneret Hval skal, veiet paa en Bismer, vurderes af fem Nabobönder, men Jordeieren skal flense Harpunerens Lod og erhverver Halvdelen af det flensede, dersom Harpuneren ikke indfinder sig. Men kommer han tilstede, naar en Del af Hvalen er flenset, skal han altid tage Bestemmelse om Flensningen af den Del, der er tilbage, men den anden, der har flenset Hvalen (inden Harpunerens Ankomst), skal (da) have Fjerdedelen af hvad han har flenset. Men dersom Forstrandseieren og han ere uenige om, hvorvidt det er den Harpun, han har kastet, skulle to Mænd ved Bevidnelse paa deres Ære bevise det med ham, og Harpunen skal da ansees kastet af den, der (saaledes) paastaaer at have gjort det. Men dersom Harpunen ikke findes i Hvalen, men i Spækket eller Kjödet af den (efterat det er borte fra Stranden), skal Vurderingen foretages af de Nabobönder, der ere nærmest det Sted, hvor Harpunen findes.

Dersom en Hval, som Folk (tildels) have flenset og hvori en Harpun findes, skylles ud, kan Harpuneren, hvorsomhelst den driver iland, fordre sin Andel af alle de Mænd, der eie Forstranden, hvor Hvalen driver op, ihvor mange Steder den end kommer til, og det samme gjælder om man end flenser den flydende paa Vandet eller paa et Skjær.

Den (Forstrands- eller Jordeier), som (naar Harpuneren ikke er tilstede) skal ophevare Harpunen, skal lade Hvalen vurdere og veie paa Bismer, i Paasyn af alle Eierne af Forstranden, hvor Hvalen kom, eller af dem, som (naar

Hvalen ikke er drevet op paa en Forstrand) fra et Fartöi have flenset den — forudsat, at de, inden de have solgt Hvalen, erfare, at der er Harpun i den — hvad enten det er dem, der först eller sidst flense Hvalen. De Nabobönder skulle vurdere Hvalen, som boe nærmest det Sted, hvor Hvalen kom iland. Alle de Mænd, som have faaet Andel af denne Hval, og vide, at der var Harpun i den, skulle hver af sin Del medföre til Althinget et saa stort Belöb, som der tilkommer Harpuneren. Medföre de ikke et saa stort Belöb, regnes det for selvraadig Tilvendelse, og skulle de betale dobbelt Erstatning for hvad der mangler i Belöbet, og er det en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden og der skal (til Kvidudsagn) tilkaldes paa Thinge fem Nabobönder til den sagsögte. Harpuneren kan vælge den Fremgangsmaade, at paastaae den anden, naar denne dölger, at Harpunen er funden, dömt til Fredlöshed, og skal der (da, til Kvidudsagn) tilkaldes paa Thinge ni Nabobönder til den sagsögte; samme Ret har han mod den, der gjör sig Fordel af Hvalen og veed, at der er lagt Dölgsmaal paa Harpunen. Men Harpuneren kan ogsaa vælge den Fremgangsmaade, at paastaae den, der lægger Dölgsmaal paa Harpunen, dömt for selvraadig Tilvendelse, og skal denne da böde tre Mark og betale dobbelt Erstatning for hele Harpunerens Lod af Hvalen. De Mænd, der eie Lod i Hvalen og ikke vide, at der er blevet lagt Dölgsmaal paa Harpunen, skulle, naar de faae Kundskab om, at der har været Jern i Hvalen, hver for sig byde Harpuneren en saadan Del af Hvalens Værdi, som om de (fra först af) havde flenset den i den Tanke at erhverve en Fjerdedel af Harpunerens Lod, men dersom de vente, indtil han anlægger Sag mod dem, skulle de betale et saadant Belöb, som vilde have tilfaldet Harpuneren, dersom han strax fra först af selv havde flenset Hvalen. Behöver han at anlægge Sag mod dem derfor, skal han (til Kvidudsagn) tilkalde deres fem Nabobönder. Dersom en Hval, hvori en Harpun er funden, bliver solgt, skal den, der har solgt den, medbringe Kjöbesummen til Althinget — saa meget som Harpunerens Lod bliver af Hvalen, naar den er bleven flenset i den Tanke at erhverve Fjerdedelen af Harpunerens Lod — men med-

bringes den ikke til Thinget, har Harpuneren Krav paa hele (sin Andel af) Hvalens Værdi, forsaavidt den ikke er betalt til ham, og han kan stævne hvad enten han vil paa Lovbjerget eller paa Bondens Kirkegaard (paa Althinget), og gjöre Paastand paa tre Mark i Böder og dobbelt Erstatning af det, der ikke er betalt. Dersom Hvalen er bleven vurderet, og Belöbet ikke betales (til Harpuneren), kan Harpuneren stævne hvad enten han vil paa Bondens Kirkegaard eller paa Lovbjerget til Udredelse af Belöbet og gjöre Paastand paa tre Mark i Böder. Dette er det rette Stævningssted — om Torsdagen midt i Althingstiden — naar man ikke, som fastsat er, udreder Hvalens Værdi.

Men dersom Hvalen driver op paa en Leiejord, skal Leilændingen strax sende en Mand, der reiser fulde Dagsreiser, til den, der eier Jorden eller har Ret til Hvalen, men indtil Eieren kommer tilstede, skal Leilændingen og de Mænd, der efter hans Bestemmelse deltage deri, flense Hvalen med Ret til at erhverve en Fjerdedel af det flensede, men de skulle bære Ansvaret for at det flensede ikke skylles ud, men saasnart Eieren kommer tilstede, skal Skifte (af det flensede) finde Sted.

Men dersom flere Mænd eie Forstranden (sammen), og ikke alle komme tilstede, skal man sælge en andens Lod (der er fraværende) paa samme Maade (med samme Omhu for hans Tarv) som man sælger sin egen. Men komme alle Eierne tilstede, og de ere uenige om Eiendomsretten (til Forstranden), skal ingen gjöre Krav paa mere end der tilkommer ham, men dersom nogen modtager mere end der tilkommer ham, er Straffen derfor som for selvraadig Tilvendelse. Men ere de uenige om Delingen, eller alle Eierne ikke komme tilstede, skulle de fem nærmeste Bönder skifte med Haand paa (en hellig) Bog alt hvad der har nogen Værdi.

Men dersom flere Harpuner ere i Hvalen, erhverves der alene noget ved den Harpun, som har medfört Döden, og som er bleven forevist paa Lovbjerget med de samme Mærker paa Skaftet eller Jernet, hvad enten een Mand eller flere eie Harpunen. Men om ogsaa Harpunen findes i Sandet eller i Indvoldene inden samme Forstrands Enemærker eller i Pileskudsafstand (derfra) paa en anden Forstrand,

skulle Nabobönderne ligefuldt (til Varetagelse af Harpunerens Tarv) vurdere Hvalen, og skulle de tilkaldes tre Nætter för Vurderingen. Men dersom Ben eller Barder findes paa samme Forstrand eller i Pileskudsafstand paa en anden Forstrand, skal der forholdes med dem, som med Hvalen (selv).

Men man skal före Hvalens Værdi — i Örer, beregnede hver til sex Alen — til Althinget, og paa Lovbjerget gjöre Meddelelse om Harpunen og om Hvalens Værdi, men den, der har kastet Harpunen, skal gaae til den andens Bod og opgive Mærkerne paa sin Harpun, men dersom den anden ikke troer ham, skal han (til Bevis for at det er hans Harpun) have Mededsmænd, ligesom hjemme i Böigden, eller sine fem Nabobönder. Men dersom ingen melder sig, skal man tage Belöbet med hjem og i tre Sommere gjöre Anmeldelse (om den fundne Harpun).

216. Om Förse l af Hval til Forstranden.

Dersom en Mand finder en Hval flydende paa Söen, længere ude, end at man paa Sidebeklædningen af en Baad kan see en gild [1] Fisk fra det Sted paa Landjorden, hvor Hvalen kan fæstes, da skal han före den Hval hvorhen han vil; men dersom Folk komme til, er han ikke pligtig til at modtage dem, dersom han ligefuldt kan före Hvalen til Land; men fastgjöre de desuagtet Strenge i Hvalen, erhverve de ikke destomindre ikke Hvalen, dersom Nabobönder give det Kvidudsagn, at den anden iforveien var istand til at före den til Land med den Mandstyrke, han havde. Dersom en Jordeier deltager i Förselen, kan han bestemme sig til at före den til sin Strand, men dersom Veilængden derhen er större, bærer han Ansvaret derfor ligeoverfor sine Ledsagere; af saadan Hval (der föres til en anden Forstrand, end den nærmeste) tilkommer Jordeieren en Tredie-del og dem, der deltage i Förselen, Totrediedele. Men dersom flere Jordeiere deltage i Förselen, skal Hvalen föres til dens af de dertil (paa Grund af Hvalens Nærhed til Forstrandene) berettigede Jordeieres Grund, hvis Forstrand er den nærmeste.

---

1) *See ovenfor c. 211.*

Dersom een Mand eier Jorden, men en anden eier Stranden eller Forstrandsretten, erhverver den sidste ikke en Hval, der er funden flydende paa Söen (og derefter föres til Forstranden), med mindre han har kjöbt Forstranden med al Herlighed. — Naar den ikke er solgt med alle Herligheder, har Jordeieren Ret til Havkalve og Marsvin og Sælhunde og Fiske og Fugle og Tang.

Af en harpuneret Hval tilkommer Jordeieren (til hvis Strand den föres) en Trediedel, en anden Trediedel dem, der före den til Land, og den tredie Trediedel den, der kastede Harpunen; men Jordeieren skal opbevare Harpunerens Lod, ligesom naar det er en Hval, der driver op paa Land.

Dersom en Mands Tjenestekarle finde Hvalen, og han har betinget sig alt deres Arbeide, da erhverver han Hvalen. Men har han alene Ret til hvad de fiske, erhverver han ikke mere, end hvad Nabobönder vurdere, at Fiskeriet er blevet opholdt imidlertid, samt desuden den (ved Fiskeri sædvanlige) Andel, der tilkommer ham som Eier af Baaden, og bære de dog ligefuldt Ansvaret for Baaden, som ellers.

Men dersom Hvalen driver saa meget for Ström eller Vind, at den bestemmer Baadens Retning, men Baaden ikke dens, skal det ansees, som om de ikke have fundet Hvalen.

217. Om Finderens Spæk.

Man er berettiget til Finde-Spæk af en Hval, der, inden den er delt, er tyve Alen lang eller mere, men det (der tilkommer Finderen) er tredive Vætter[1]. Finde-Spæk skal der være, naar de (der finde Hvalen) före Hvalen til Land eller fastgjöre Strenge i den, uanseet at de ikke alene ere istand til at före den til Land. Finde-Spæk tilkommer (ogsaa) dem, der först finde Hvalen, om end andre fastgjöre Strenge i den, medens Finderne begive sig hen for at skaffe Folk til Hjælp (ved Förselen).

Dersom man förer en Hval (til Land) forbi en eller flere Mænds Strande, fra et Sted, der var saa nær ved disse, at en Fisk paa Sidebeklædningen af en Baad kunde sees fra Landjorden, regnes det for selvraadig Tilvendelse.

1) *En Væt = 80 Pund.*

Dersom en Hval driver bort fra en Mands Strand, og der i Hvalen er Stumper af (de brustne) Strenge, saa stærke, at Kviden udsiger, at den, der fæstede Hvalen, troede, at de vilde holde, da erhverver han Hvalen, om den end kommer til et andet Sted, men han skal hente den der med Fartöi eller Heste, og ikke bruge andet der end Vand. Men dersom afflensede Stykker Spæk eller Kjöd af Hvalen drive bort, tilhöre de Eieren af Forstranden (hvor Stykkerne drive op).

Naar man förer en Hval fra et Sted i Fjorde eller Sunde, hvor en Fisk paa Sidebeklædningen af en Baad kan sees fra flere Jorder, da eie alle Jordernes Eiere lige Del i den, om end en af dem förer den til sin Grund. Dersom Folk drive Hvaler i Land, erhverve de Totrediedele og Jordeieren en Trediedel. Dersom Hvaler findes i Vaager, længere ude, end at en Fisk kan sees paa Siden af en Baad, tilkommer enhver hvad han kan före sig til Nytte af den. Kommer der Folk derhen og anvende Vaaben mod Hvalerne og fæste dem ved Iskanten, saaledes at de ikke ville kunne synke, tilkomme Hvalerne dem, der (saaledes) fange dem. Men nægte de at modtage andre Mænds Bistand, indestaae de for Hvalen ligeoverfor dem, hvem de nægtede det, dersom Kviden udsiger, at de vilde have bjerget Hvalen, dersom de alle havde virket sammen. For en saadan Del indestaae de, som der af den tabte Hval tilkommer hine efter deres Antal, dersom Kviden udsiger, at de vilde have bjerget hele Hvalen, naar de alle havde samvirket. Om Folk end kaste Harpuner, der paa Thinge (forud) ere anmeldte, paa Hvaler, der ere i Vaager, have de ikke desto mindre ikke större Ret til Hvalerne end andre; driver Hvalen (derefter) död iland, tilkommer dem Harpun-Lod. Dersom Vaagen, hvori man udenfor yderste Garnsætningsmaal saarer Hvalerne, strækker sig helt til Land, og Hvalerne löbe op paa Land, skal der forholdes, som naar man med Fartöier driver dem op. Enhver er berettiget til hvad han fanger udenfor (yderste) Garnsætningsmaal.

Dersom en Hval driver op paa Skjellet, der adskiller Folks Forstrande, tilkommer Halvdelen af den hver af dem,

saafremt nogen Del af den ligger midt paa Skjellet, uden Hensyn til, paa hvilken af Siderne den största Del ligger.

Dersom en Hval er paa Söen indenfor Garnsætningsmaal, tilhörer den Eieren af Jorden (der er nærmest); men er den længere ude, men en Fisk dog fra Landjorden kan sees paa Sidebeklædningen af en Baad, tilhörer dog ogsaa da Hvalen, dersom den er död, Eieren af Jorden.

218. Om Vrag.

Dersom Lig af Mennesker og Gods kastes iland, bör den nærmeste Bonde före Liget op fra Flodmaal og (naar han er Leilænding) sende Bud til den Mand, der eier Jorden, og skal denne bevare Godset og flytte Liget med Bonden, dersom denne ikke alene har Folk nok dertil. Jordeieren skal af Godset tage Betalingen for Gravsted og Ligsang, og vise Bonden hvad han tager af Godset og hvad der er tilbage; han skal vise sine fem Nabobönder det og lade vurdere det, som kan ventes at blive bedærvet, og sælge det, dersom han vil. Det Gods kaldes Vrag, som tilligemed Lig af Mennesker kastes iland — eller naar man antager, at alle de Mennesker ere forgaaede, som eiede Godset, skjöndt ingen Lig af Mennesker kastes iland med Godset. Jordeieren skal bevare Godset, som han vilde have gjort, dersom han eiede det, men ei skal han være ansvarlig for det. Dersom Arvingerne efter de Personer, som have eiet Godset, komme tilstede, skulle de have to Mænd, der vedkjende sig de afdöde, og mod hvem ingen Indsigelse kan reises paa Grund af deres Slægtskab eller Svogerskab (til Arvingerne), og som vidste, at de afdöde havde baaret det Gods ud paa Skibet; de skulle aflægge Ed derpaa og bevidne paa deres Ære, at de Mænd, eller den Mand, dersom det var een, bare det Gods ud paa Skibet. Naar Arvingerne komme for at fordre Godset, skal hver af dem stævne den, der har Godset i Bevaring, for et saadant Belöb, som de bestemme sig til at fordre; de skulle stævne „til Betaling". De skulle alle stævne til Althinget, og opfordre den Gode, som de, der fordre Godset, ere i Thinglag hos, til Dannelsen af en Tolvmandskvid, til Udsagn om, hvor meget Gods den Mand,

hvem han gjör Paastand paa at arve, har bragt ud paa Skibet, Gods, som har tilhört ham. Paa denne Maade skal hver af dem, der gjöre Fordring paa Godset, före Forhandlingen. Goden skal (som Formand for Kviden) afgive saadant Udsagn, som han formener rettest, og skal den sagsögte dömmes til at udrede saameget Gods, som Kviden giver Udsagn for, med mindre et eller andet Forsvar kommer frem: Den sagsögte skal tilkalde sine fem Nabobönder til Forsvarskvidudsagn om, hvor meget Gods han har modtaget. Derom skulle de give Udsagn. Dersom han iforveien har udredet noget af Godset efter de Love, som nu ere anförte, skal han udrede saa meget mindre. Dersom han paa anden Maade, end her er anfört, iforveien har udredet eller afleveret fra sig noget af Godset, have Arvingerne Krav paa dette. Paa samme Maade, som nu er anfört, skulle de Personer fordre sit Gods, som have havt det med Skibet, uden selv at fölge dermed. Dersom Nabokviden angiver Godset til et mindre Belöb end Tolvmandskviden först havde bevidnet, skulle alle Kravene lide Afkortning i lige Forhold. Dersom nogle af dem, der gjöre Krav paa Godset, senere faae Kundskab derom, skulle de lyse til Sögsmaal imod alle hine (övrige Arvinger), som have modtaget Godset, og kunne de fordre, at Godset, som hine have modtaget, skiftes paa samme Maade (saaledes, at enhver lider Afkortning i lige Forhold). Dersom mere af Vraget har været i Jordeierens Bevaring, end hvad han paa lovlig Maade har udredet, skal han bevare det i tre Aar og derefter anmelde det paa Lovbjerget; ogsaa skal han lade sine fem nærmeste Nabobönder vurdere det med Haand paa (en hellig) Bog eller paa Kors, og skal han nyde Renterne. Men dersom Folk komme senere og fordre Godset, skal (alene) Hovedstolen udredes.

219. Afsnit om Leilændinger.

Dersom en Mand tager en Jord til Leie efter ret Leiecontract og efter lovlig Overenskomst, kan han, om han vil, indfinde sig (paa Jorden) naar sex Uger ere forlöbne af Sommeren; da har han Ret til at benytte Græsgangen

saavelsom til at bære sine Klæder ind. Han og den fraflyttende Bruger af Jorden skulle forenes om Benyttelsen af Husrummet; men er der ikke Plads for dem begge, har den, der hidtil har boet paa Gaarden, Ret til de förste tre Nætter at benytte Fæhusene, men begge skulle de bruge Beboelseshusene. Kun under den Betingelse, at den fratrædende Bruger tillader det eller ikke behöver det hele Husrum, kan den, der da skal boe paa Jorden, have sit Fæ inde (i de tre Dage fra Torsdag, da sex Uger ere forlöbne af Sommeren) til om Löverdagen, men derefter bör den, der har taget Jorden til Leie, raade for Jord og Bygninger, og naar sex Uger ere forlöbne af Sommeren, er den, der hidtil har boet paa Jorden, ikke berettiget til at græsse sit Fæ paa den nye Opsidders Enge. Heste er han berettiget til at have paa Græsgangene indtil Söndagen.

Den, der tager Jord til Leie, skal tage saa mange Tyende, at han kan faae Græsset vel slaaet af Engene.

Dersom Leilændingen leier endel af Jorden til en anden, kan Jordeieren paastaae saavel den, der leiede (endel af) Jorden bort, som den, der tog den til Leie og uden Eierens Samtykke flyttede sin Arne til hans Jord, dömte til Landsforvisning. Ligesaa, dersom den, der har taget Jorden til Leie af Jordeieren, flytter bort fra Jorden, og lader den ligge öde, da straffes han med Landsforvisning.

Dersom den, der har taget Jorden til Leie, ikke kommer til den naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren, skal han betale Straffeböder (af tre Mark) og Böder for brudt Haandtagslöfte, men Jordeieren er da berettiget til at leie sin Jord til hvem han vil, eller ogsaa selv lade den drive. Den, der tager en Jord til Leie, er berettiget til at benytte alt Græs paa Jorden, samt, paa de Steder paa Jorden, hvor der hverken er Ager eller Eng, at foretage alle (Jord- og Sten-) Arbeider, som han behöver for at istandsætte Bygninger eller Gjerder eller til at indhegne sine Höstakke. Men driver han ikke Jorden, som det behöves, og Engene ligge, uden at Græsset slaaes paa dem, skal han betale Straffeböder (af tre Mark) og Böder for brudt Haandtagslöfte, samt Skadeserstatning, dersom Skade foraarsages deraf. Fordærver han Jorden, saaledes at der skeer fem Örers eller större

Skade, er Straffen Landsforvisning. Kommer han ikke til Jorden, naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren, har Jordeieren det Vilkaar, at lade Jorden ligge uden Leie og sagsöge ham til Landsforvisning, dersom han foretrækker det fremfor at have Leieafgiften. Samme Ret har Leilændingen mod Eieren, dersom denne afhænder Jorden bort for ham ved Salg eller leier den til en anden, og kan han da sagsöge Eieren til Landsforvisning.

Den, som tager en Jord til Leie, skal indestaae for hvad Skade Bygningerne lide ved hans Uagtsomhed. Men Jordeieren skal levere ham Ved, dersom han forlanger det, for at stötte Bygningerne, saaledes at hans Fæ er uden Fare. Leilændingen skal omgaaes eller lade omgaaes saaledes med Ild, som om han selv eiede Bygningerne. Omgaaes han mere uforsigtig dermed end saa, og Bygningerne brænde af, straffes han med Landsforvisning, med mindre Kviden udsiger, at det var hans Hensigt at afbrænde dem, da er Straffen Fredlöshed.

220. Leilændingens Rettigheder.

Dersom Folk græsse deres Fæ paa en Leilændings Enge, eller ogsaa dersom de græsse Fæ paa hans Græsgange, er han berettiget til at anlægge Sag derfor eller give en anden Mand Fuldmagt til at anlægge den, om han vil; men vil han ingen af Delene, tilkommer Sögsmaalsretten Jordeieren.

Leilændingen er berettiget til at skjære Törv, eftersom han behöver til Ildebrændsel for sig, paa Jorden, ved det Sted, hvor der för er blevet skaaret; Törvegravene skal han (efterat have skaaret Törven) skuffe sammen. Men er der ikke Törvejord paa den Gaard, han har taget til Leie, er han berettiget til at bruge Ved til Brændsel, dersom der næst forhen er blevet brændt Ved, men begge Dele skal han bruge, dersom det har forhen været saa; han skal forholde sig med Brug af Brændsel, som det har været det næste Halvaar forud, med mindre andet er blevet vedtaget mellem Jordeieren og ham. Dersom en Skov hörer til den bortleiede Jord,

er Opsidderen berettiget til der at hugge sig Ris til Harver og Baand til Saaer og mindre Kar; han er og berettiget til af Skoven at have Kul til Skjærpning af Leer; paa saadan Maade skal han benytte Brændsel af Skoven, som han vilde gjöre, dersom han skulde boe der i længere Tid. Dersom Fuglejagt og Fiskefangst har hört til Jorden, tilkommer saadan Fangst og Jagt ham, ifald den ikke er undtaget. Vil han bort fra Jorden næste Foraar, og han har Brændsel tilovers, tilkommer dette Jordeieren.

Dersom en Mand boer paa saadan Leiejord, hvortil hörer en Forstrand, tilfalder ham af Forstranden de Træstykker, der (ikke) ere (större end) en Alen lange, men vil han istandsætte sine Husholdningsredskaber, kan han tage Ved dertil, hvad enten han vil af Skoven, dersom en saadan hörer til Jorden, eller af Forstranden, og skal han lade det ubrugelige Redskab blive tilbage. Men vil han gjöre sig nye Husholdningsredskaber, er han berettiget til at gjöre det, og lade dem blive tilbage der, naar han tager bort, og anvende saa godt Ved til dem, som han vilde have gjort, om han selv havde eiet Skoven eller Forstranden. Dersom Ved driver op der paa Forstranden, bör Leilændingen drage det op fra Flodmaalet; ogsaa kan han, om han vil, mærke Vedet med Forstrandseierens Mærke. Leilændingen er berettiget til at före Baadsladninger i Land paa Jorden. Dersom en Hval driver op paa Forstranden, er han berettiget til et saadant Læs af Hvalen, som en Hest kan drage, dersom Hvalen er (i det mindste) tyve Alen lang.

Dersom Leilændingen (naar han skal flytte fra Gaarden) har Husholdningskar inde i Bygningerne, skal han have udfört dem saavelsom sit andet Husgeraad i det seneste Löverdagen i Fardageugen[1], med mindre den anden (der skal tiltræde Gaarden) tillader ham at have det længere. Ei skal han bryde Hus, for at udbringe sine Kar, med mindre han sætter det i ligesaa god Stand igjen, som det var för; men i modsat Fald skal han udbringe dem i Staver. Har han ikke bortflyttet sine Husholdningssager naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren, skal han betale Straffeböder (af

1) *See ovenfor c. 78, somt Begyndelsen af dette Capitel.*

tre Mark), med mindre den anden tillader ham (at lade) det (blive længere). Dersom han har Hö tilbage paa Gaarden, i Huse eller Högaarde, skal han have fört det bort för Midsommer[1], med mindre Högaarden er stor nok til dem begge, men han kan sætte Indhegning om sit Hö (andetsteds paa Gaarden) og tage Sten og Grönsvær dertil paa Gaarden paa et Sted, hvor der hverken er Ager eller Eng. Vil han (den fölgende Vinter) drive sit Fæ derhen til Höet, skulle fem Nabobönder bestemme det Antal Fæ, saaledes som de ansee det for ret, der kan fodres af Höet — men Græsning maa ikke tages i Betragtning — og skulle de forud aflægge Ed paa (en hellig) Bog eller Kors. Men Höeieren skal (til Jordeieren) for Pasning af ti Köer eller andet Fæ, der svarer til ti Koesværdier, betale sex Alen af saadant Vadmel, der kan anvendes til Klæder; men Jordeieren skal afgive Husrum og Pasning for Kreaturerne, samt indestaae for at de ikke udmagres eller behandles skjödeslöst. Vil Jordeieren ikke modtage Kreaturerne, er Höeieren berettiget til at flytte Höet bort, om han vil anvende det til sit Fæ, men vil han sælge det, skal Jordeieren have Forkjöbsret dertil.

Med Hensyn til alle Lovovertrædelser, der finde Sted hvad dette Emne angaaer, skal der i alle saadanne Sager foretages Stævning hjemme i Böigden og Nabobönder (til Kvidudsagn) tilkaldes paa Thinge, ni Nabobönder til den sagsögte i alle Landsforvisningssager, men fem Nabobönder hvor Straffen er Pengeböder.

---

1) *Den sidste Del af Juli.*

Om Leieafgifter for Gods.

221.

Man skal ikke udlaane sit Gods mod höiere Rente, end at ti Örer udlaanes mod en Rente af en Öre om Aaret, hvilketsomhelst Gods det er. Dersom nogen udlaaner mod höiere Rente, har han ikke Krav paa mere end saameget, som han laante ud, med Tillæg af lovlig Rente, men han straffes med Tremarksböder, hvad enten han udlaaner sit Gods mod höiere Rente, eller han vurderer det udlaante Gods höiere end efter Loven; Sögsmaalsretten imod ham i den Sag tilkommer den, til hvem han udlaaner Gods mod höiere Rente, eller Gods, der er vurderet for höit, om han vil anlægge Sagen.

Paa saadan Maade skal man bestemme Betalingsterminen for udlaant Gods, at man skal bestemme den Dag, da Godset skal betales, og det Sted, hvor det skal betales; vel er det, dersom der betales för; dog er Betalingsterminen (ogsaa) gyldigen ansat, dersom det bestemmes, at Betalingen skal skee paa Omsætnings- (Afdelingen af Vaar-) Thinget, naar man har været der en Nat, forudsat at Stedet er fastsat. Nu indfinder Udlaaneren sig til Terminen; da skal han tilkalde Vidner paa, at han er kommen til den Termin, der var vedtaget mellem dem, og er beredt til at modtage det Gods, som det var vedtaget, at der skulde betales, men at ingen Mand betaler ham det. Derpaa skal han anden Gang tilkalde Vidner paa, at han stævner ham til Betaling af "saa mange Örer, saa böit beregnede (med Hensyn til Antallet af Alen i hver Öre), som det var vedtaget mellem os, at

her skulde betales"; han skal stævne til Betaling og til Udredelse, og til halvfemte Mark i Paalæg, og angive det Thing, han stævner til, og stævne med Lov-Stævning.

Dersom der mellem Parterne er vedtaget Betaling i Lov-Örer, da ere Lov-Örer: Köer og Hunfaar. En Lov-Öre er ogsaa: sex Alen Vadmel eller saadanne gangbare Pelskapper, der kunne regnes lige med sex Alen Vadmel. Renset Sölv er ogsaa lovligt Betalingsmiddel, og er en Öre af det lige med en Mark af Lov-Örer: saadant lovligt Sölv, der har mere Farve af Sølv end af Messing og taaler Indsnit (uden at forandre Farven) og er ligedan udenpaa og indeni. Sex Ræveskind, det er ogsaa en Lov-Öre. Dersom man siger saaledes: „Du skal betale mig Vadmel og jeg undtager alt andet Gods", da kan den anden ikke gyldigen betale med andet. Dersom man siger saaledes: "Du skal betale mig Vadmel", og man ikke undtager andre Betalingsmidler, da nægter han ikke at modtage (andre) Betalingsmidler, forsaavidt Kviden giver det Udsagn, at den anden ikke har Vadmel til at betale med og at han ikke paa det Tidspunkt kunde faae det. Dersom begge Parter, der have et Mellemværende, komme tilstede, og de ikke blive enige, skal hver af dem udnævne en lovlig Synsmand for sig, for at see det Gods, som der skal betales, og skulle de besee Godset, om det er gyldigt til at betale med eller ikke, hvilkesomhelst Betalingsmidler det end er. Dersom Synsmændene ikke blive enige, skal dens Udsagn, der vil aflægge Ed, gjælde; dersom de begge ville aflægge Eden, skulle de kaste Lod. Dersom de lovlige Synsmænd ere uenige, om det er lovligt Sölv eller ikke, skal hver af Parterne stævne den anden Parts Synsmand for, at han har erklæret for Lov-Sölv, hvad der ikke er det, og gjöre Paastand paa Straffeböder af tre Mark; men naar Sagerne komme for Domstolen, bliver den dömt til Böder, som Dommerne finde at have havt Uret; Sölvet skal bringes frem og forevises. Saadanne Mænd skulle være lovlige Synsmænd, der med Hensyn til Slægtskab eller Svogerskab til hver for sig af Parterne kunde gyldigen være Medlemmer af en Kvid. Dersom de lovlige Synsmænd ere uenige om Vurderingen, og den ene vil kaste Lod, den anden ikke, da skal den, som

tilbyder Lodkastningen, om han vil, aflægge Ed og vurdere Gjenstanden, og skal hans Vurdering da gjælde; det bliver da som om den, der ikke vil kaste Lod, ingen Erklæring har givet.

Dersom man sender en anden Mand til Betalingsterminen for at betale for sig, er hin ikke pligtig til at modtage Betalingen, med mindre han veed, at den Mand har fast Hjem og eier saa meget Gods, at det er ligesaa meget, som det han betaler, for det Tilfælde at han ikke kan skaffe Hjemmel (for det i Betaling afgivne Gods). Dersom den, der skal betale, indfinder sig og fremkommer med Betalingen, men den anden har sendt Mænd til at modtage den, og den betalende tilkalder Vidner paa, at han lader det være til Hinder for Betalingen, at der ingen gyldig Modtager er der tilstede, da skal den, der skal modtage Betalingen, lade sine Vidner sværge Ed og aflægge Vidnesbyrd om, at han skulde modtage det Gods og före de Forhandlinger, som det tilkom Parten selv at före. Har han ikke Vidner, men en Kvid giver det Udsagn, at den anden ikke vilde have betalt, om end Vidnebeviset var blevet fört, er der samme Krav paa Betalingen, som om den, der skulde have den, selv oprindelig var kommen for at modtage den.

Dersom Betalingsterminen indtræffer paa lovbestemte Helligdage eller i Syvugersfasten, skal Modtageren tilkalde Vidner paa, at han er beredt til at modtage Betalingen paa det Sted, hvor den var betinget, og at han ikke der seer nogen, der yder Betalingen som fastsat var. Tilkalde skal han Vidner anden Gang paa, at han lader det afholde sig fra da at foretage Stævning, at der da er lovhellig Tid, eller Syvugersfaste; da skal han stævne den næste Sögnedag paa det samme Sted, hvor Betalingen var betinget. Naar den, der skal modtage Betalingen, indfinder sig til Betalingsterminen, og tilkalder Vidner paa, at han er beredt til at modtage det Gods, som det var fastsat, at der skulde betales, og at der ikke er nogen tilstede, der udreder Betalingen eller yder hvad der er betinget, kan han stævne der paa Stedet den næste Sögnedag eller hvor han faaer den anden selv i Tale eller — som den tredie Fremgangsmaade, han kan bruge — paa hans Bopæl, om det end er senere,

og fölge da alle Paalægsydelser med Belöbet, som med andet Gods, hvorfor fast Betalingstermin er vedtaget og hvorfor Stævning foretages paa Terminsstedet. Det Vilkaar har han ogsaa, at erklære paa Betalingsstedet, at der skal betales lovlige Renter af Godset, medens dette indestaaer hos Skyldneren, samt derhos at erklære det paa Lovbjerget den næste Sommer derefter; da er dette gyldigt for ham, saalænge han erindrer Vidnerne (der bleve tilkaldte da han gav Erklæringen). Dersom Betalingstiden indtræffer paa en Dag, der er hellig fra Ökt[1], er man berettiget til at stævne för Ökt (dersom Betalingen ikke er skeet til den Tid) om man vil, men dersom der (med Hensyn til Helligdagen) intet er til Hinder for at Stævning kan foretages hele Dagen, skal man modtage Betalingen, om den end (först) udredes ved Aftenstid.

Dersom de begge indfinde sig til Betalingsterminen, har den, der skal betale, det Vilkaar at byde den anden til den Bopæl, Skyldneren har havt Vinteren forud; Skyldneren skal (da) ved Terminen ved Haandtag love at betale fjorten Nætter senere (paa sin Bopæl) med Köer eller Hunfaar; ligesaa, dersom han vil betale med Jord, (kan han byde saadan Betaling senere, saaledes at der betales) to Örer i Jord for en Öre af Gjælden, saadan Jord, der er skikket til Beboelse, en halv Gaard eller mere; ligeledes, om han vil betale med Trælle, to Örer i Trælle for en Öre af Gjælden, og er Skyldneren berettiget til at indlöse Trællen i de næste to Halvaar, dersom han har opfödt Trællen. Ei skal man byde til sit Hjem i en anden Fjerding for der at betale.

Ei er man pligtig til (i Betaling) at modtage Fæ tidligere, end naar sex Uger ere forlöbne af Sommeren, og ei er man pligtig at modtage det senere, end naar otte Uger ere forlöbne af Sommeren. Den, som afgiver Fæet i Betaling, skal have tilkaldt fem Nabobönder en Uge eller længere Tid för, til at komme tilstede ved Middag og vurdere Fæet for Parterne med Haand paa (en hellig) Bog. De skulle vurdere Fæet saa meget ringere, end Prisen har

1) *Tiden fra Kl. 3 til 4½ EM, see ovfr. c. 9.*

været paa Omsætningsmödet (paa Vaarthinget), som de finde det ved Betalingstiden mindre fordelagtigt at modtage det. Dersom den anden, der skal modtage Fæet, ikke kommer tilstede, og heller ikke sender en anden i sit Sted, har den, der skal betale, tre Vilkaar; det förste, at drive Fæet til den, der skal modtage det, og Skyldneren kan (da) erklære sig fri for Ansvaret for det, efterat det er blevet vurderet, naar han (iövrigt) lader det behandle, som om han havde Ansvaret for det. Det andet Vilkaar er, at lade Fæet gaae paa sin Jord. Det tredie Vilkaar er, at drive Fæet til den Sommergræsgang, som Skyldneren eier. Dersom den anden kommer tilstede og modtager Fæet, skal han forandre Mærket paa Faar den Dag, han fører dem bort, men paa Nöd skal han have forandret Mærket inden Udlöbet af de næste fjorten Nætter Naar den, der skal modtage Betalingen, ikke indfinder sig til Terminen, og fjorten Nætter (efter den) ere forlöbne, bliver den, der skulde udrede Fæ i Betaling, Eier af det Fæ, han udredede, dersom Mærket ikke den næste Dag er forandret, og den anden, til hvem Betalingen skete, har intet Krav paa Fæet.

Dersom den indfinder sig til Terminen, der skal betale Gods, men ikke hin, der skal modtage det, skal han under Vidners Tilkaldelse tilbyde Betalingen, og udnævne for sit Vedkommende en lovlig Vurderingsmand. Dersom han betaler med Sölv, skal han tage det hjem med, og den anden har ikke Fordring paa mere end Hovedstolen, dersom Betalingen er frembudt uden Svig. Betaleren har det Vilkaar, at erklære sig fri for Ansvaret, og lade alt Godset ligge der tilbage, med Undtagelse af Sölv; men ogsaa kan han vælge at tage alt Godset med hjem og beholde det uden Renter de to næste Halvaar. Men dersom han betalte med Faar, og den anden ikke indfinder sig for at forandre Mærket, bliver Betaleren Eier af Faarene den næste Dag derefter. Dersom den, hvem Godset tilkommer, stævner til Betaling deraf, skal den anden benytte sig af de Vidner, han tilkaldte, da han fremböd Godset til Betaling; dernæst kan Sagsögeren fordre Kvidudsagn af hans fem Nabobönder om, hvorvidt han har frembudt det, fordi han har villet betale, eller han ikke har villet det.

Dersom der er givet Haandtagslöfte om Betaling af Gods, men Betalingstermin ikke fastsat, skal den, der har Godset tilgode hos den anden, stævne denne hjem, saaledes at han skal være hjemme paa sin Bopæl syv Nætter senere, naar han kommer for at fordre det Gods, han har tilgode hos ham, og skal han (i Stævningen) anföre, hvor meget Godset er. De skulle have lovlige Synsmænd med sig, dersom det er Gods, som der ikke ved Loven er sat Taxt paa, men er det Gods, hvorpaa Taxt er sat, skal Betaleren, tre Nætter eller længere Tid för, have tilkaldt Nabobönder til at vurdere Godset (med Hensyn til, om det har de Egenskaber, som Taxten forudsætter). Men dersom han ikke vil betale, skal Fordringshaveren stævne til Betaling af Hovedstolen, som om det var en Gjæld, med Hensyn til hvilken Betalingstermin var ansat, samt til Udredelse af Paalægsydelser som om Betalingstermin var ansat, med Undtagelse af Modvillighedsböder; disse alene bortfalde. — Udlaaner man Gods uden Vidner, og den anden ikke vil betale, da faaer man ikke Renter, med mindre man (paa Lovbjerget) erklærer, at man gjör Paastand paa lovlige Renter. — Den, som har modtaget Haandtagslöfte om Betaling, kan hjemstævne den, der skal betale: bede ham at være hjemme tre Nætter senere, "og da vil jeg komme for at modtage Godset eller stævne til Betaling af et saadant Belöb som det er", og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straffeböder af tre Mark og sex Örer i Modvillighedsböder, stævne "til Betaling og til Udredelse". Dersom man har en Fordring paa en anden, og Betaling er lovet ved Haandtag, og han betaler noget af Gjælden, kan den, der har Fordringen, vælge, om han vil stævne til Betaling af det hele Belöb og lade den anden benytte sig af Beviserne for, hvad der er afbetalt, men ogsaa er det ret, at stævne til Betaling af det, som staaer tilbage af Gjælden. Man paadrager sig Straffeböder af tre Mark, dersom man stævner i Anledning af en Gjæld, naar det hele er betalt, og Böderne tilkomme Skyldneren (som har betalt Gjælden). Naar man har en Fordring paa en Mand, og de bestemme Dag og Sted, naar den skal betales, eller hvor den skal betales, uden at Haandtagslöfte gives, eller ogsaa de tage hinanden i Haanden (uden at egentligt Haandtagslöfte

gives) og de ere enige om, at det skal være en lovlig Betalingstermin, kan Fordringshaveren anlægge Sag som om Betalingstermin var ansat, med Undtagelse af at Böder for brudt Haandtagslöfte bortfalde; han skal paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkalde fem Nabobönder til den sagsögte.

Dersom man ved Haandtag overdrager til en Mand at modtage Gods, som man har tilgode hos en anden, og med Hensyn til hvilket Betalingstermin er ansat, og Fuldmægtigen modtager Godset, men ikke vil betale det til den, det tilkommer, eller lade ham faae det, kan man vælge at sagsöge, hvad enten man vil, den, mod hvem Fordringen havdes, eller den, som fik Haandtagsfuldmagt til at modtage Gjælden, og frifindes den, mod hvem Fordringen havdes, dersom han faaer Kvidudsagn for, at han har betalt Gjælden til den, som Fordringshaveren havde sendt for at modtage den. Fordringshaveren skal stævne den, han har givet Fuldmagt til at modtage Betalingen, og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straffeböder af tre Mark; han skal (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde fem Nabobönder til den sagsögte. Dersom en Mand indfordrer anden Mands Tilgodehavende, uden at have Fuldmagt dertil og uden at det tilkommer ham at indfordre det, kan han af den, som han indfordrer det hos, paastaaes straffet med Landsforvisning; der skal paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte. Dersom Skyldneren betaler Gjælden, skal han stævne (den, der urettelig har indfordret den) til Udbetaling og Udredelse af Belöbet.

Dersom man, af Tillid til en anden, laaner ham eller giver ham i Forvaring Gods, og den anden benægter det og siger, at han intet har modtaget, skal Eieren af Godset anlægge Sag for Tyveri, om han vil; ogsaa kan han vælge at anlægge Sag for selvraadig Tilvendelse, til Betaling af dobbelt Erstatning, og gjöre Paastand paa Böder af tre Mark. Dersom en Mand har en andens Gods i Forvaring og Godset forsvinder af hans Gjemme og de begge eiede Gods i samme Gjemme, bærer hver af dem Ansvaret for sit Gods, dersom begges Gods forsvinder af samme Gjemme. Dersom alene det Gods forsvinder, der blev givet i Forvaring, kan den, der gav det i Forvaring, om han vil, fordre

det af Forvareren, og bör denne betale ham det — men Forvareren har Sögsmaalsretten (imod den, der har borttaget det) — ogsaa kan han anlægge Sag imod hvem han vil derfor (Forvareren eller Borttageren), og selv bestemme, om han vil sagsöge for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse.

Dersom en Mand har udestaaende Tilgodehavende paa Rente og afgaaer ved Döden, og han efterlader sig Sönner eller hans Fader er i Live, ere disse, naar Betalingstermin er ansat med Hensyn til Tilgodehavendet, berettigede til at stævne paa Betalingsterminen til Belöbets Betaling, ligesaa fuldt som om der dertil var givet dem Haandtagsfuldmagt. Et andet Vilkaar have de, hvad enten det er Sönner eller andre Arvinger: at anlægge Sag til Betaling „af Arvegods, hvorfor Haandtagslöfte (til den afdöde) er givet", med Anvendelse af en Kvid af ni paa Thinge tilkaldte Nabobönder, og at gjöre Paastand paa Straffeböder af tre Mark for Skyldnerens Tilbageholdelse af Belöbet. Dersom flere Personer gjöre Paastand paa Arven og ere uenige om, hvem der skal tage den, bör Skyldneren beholde Belöbet indtil Dom er falden, og paadrager sig da ikke Straffeböder. Dersom den, der skal betale Tilgodehavende, afgaaer ved Döden og der er efterladte Sönner, der skulle arve ham, er det ret, at man stævner den ældste af Brödrene til Betaling af den hele Gjæld, dersom intet af Arven er skiftet, og skal der ved Sögsmaalet anvendes en Kvid af ni Nabobönder. Dersom Brödrene have skiftet Arven, eller dersom det er andre Arvinger end Sönner, der tage Arv, skal man stævne hver af dem til Betaling af en saa stor Del, som svarer til det Forhold, hvori de have taget Arv. Naar en Mand afgaaer ved Döden, der skylder en Gjæld, som skal udredes til vedtaget Betalingstermin, skal man stævne hans Arving paa dennes lovlige Hjem til Betaling af Gjælden. Men dersom Fordringshaveren giver Erklæring om, at han gjör Paastand paa lovlige Renter af Gjælden, erholder han desuagtet ikke mere end Hovedstolen. Det sagde Markus[1] var Lov.

1) *Markus Skeggjason, Lovsigemand i Aarene 1084—1107.*

222. Om Paadömmelse af Gjældssager.

Gjæld skal tildömmes med saa stort Belöb, hvorfor Beviser ere förte, at betales fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag paa det Sted, hvor Betalingsterminen var ansat, og med saa mange Örer, hvorfor Beviser ere förte. Dersom det er Gjæld, med Hensyn til hvilken ikke er ansat Betalings-Termin og Sted, skal Dommen fastsætte, at Betalingen skal skee i dens lovlige Hjem, der skal betale, i Pileskudsafstand fra Gjerdet, hvor der hverken er Ager eller Eng, til den Side fra Gjerdet, hvor den, der skal modtage Gjælden, har sit Hjem. Men veed man ikke, hvor Skyldnerens Hjem er, skal Sagsögerens Hjem ved Dommen ansættes til Betalingssted. Dersom hver af Parterne er fra sin Landsfjerding, skal Dommen fastsætte, at Betalingen skal finde Sted Onsdagen midt i Althinget næste Sommer efter, paa Bondens Kirkegaard (paa Thingstedet). Og paa samme Maade skal forholdes, om det end er Gjæld, der skal betales til vedtaget Betalingstermin, dersom hver af Parterne er fra sin Fjerding.

Dersom en Mand ansætter sit Gods, som han udlaaner mod Rente, til höiere Værdi (end den virkelige, for derved at faae höiere Rente end den lovbestemte), eller laaner det ud mod höiere Rente end den lovbestemte, kan der gyldigen lyses til Sögsmaal derfor paa Thingskrænten paa Vaarthinget, dersom Parterne höre til samme Thinglag, og Sagen kan anlægges ved Domstolen der.

Naar Folk blive dömte til Böder, skal Dommen fastsætte, at de skulle betale Böderne i deres Hjem, dersom de höre til samme Fjerding som den, der skal modtage Belöbet. Ere de fra to forskjellige Fjerdinger, skal der ved Dommen fastsættes, at Betalingen skal skee paa Althinget paa Bondens Kirkegaard. Böderne skulle (naar det er Paalægsböder) ved Dommen bestemmes i de samme Betalingsmidler, som vare vedtagne for Hovedstolen. Det halve af idömte Straffeböder (paa tre Mark) skal ved Dommen ansættes til Betaling den följende Sommer midt i Althingstiden paa Bondens Kirkegaard, men Halvdelen hjemme i Böigden, hvor Hovedstolen

efter Dommen skal betales, og der skulle ogsaa alle Paalægsböder betales. Straffeböder (af tre Mark) og alle Paalægsböder skulle ved Dommen ansættes til at betales i Lov-Örer[1].

223. Gjældsdomstol.

Dersom en Mand döer, der er formuelös, er ingen pligtig til at betale hans Gjæld; formuelös var han, dersom han ikke efterlod sig en Mark eller mere. Er hans Efterladenskab större, men Gjælden dog större end Midlerne, da er Arvingen pligtig at indbyde til Gjældsdomstol efter ham, dersom han har efterladt sig i det mindste en Mark. Indbyder han ikke til Gjældsdomstol paa lovlig Maade, eller betaler han af Efterladenskabet til nogen, inden han byder til Gjældsdomstolen, skal han betale Gjælden, saavidt hans Midler strække til; ei skal han gaae i Gjældstrældom derfor. Den Mand, som vil indbyde til Gjældsdomstol, skal gaae til Thingskrænten paa Vaarthinget i det Thinglag, hvortil den afdöde hörte, naar to Nætter ere forlöbne af Thingtiden, og tilkalde Vidner, saaledes at Flertallet af de thingbesögende hörer det; han skal tale saaledes: („Jeg tilkalder Vidner) til Vidnesbyrd om" — skal han sige — „at der skal være Gjældsdomstol efter Forlöbet af to Uger paa det Sted, der var den afdödes Hjem ved Dödsfaldet, og jeg indbyder derhen alle de Mænd, der gjöre Paastand paa at have havt Fordringer paa ham, og (opfordrer dem til) at komme der saa betimelig, at Domstolen kan være udnævnt för Middag." Den, der indböd til Gjældsdomstol, skal, tre Nætter eller længere Tid inden samme, tilkalde fem Nabobönder, dem, som boe nærmest det Sted, hvor Domstolen skal holdes, og som med Hensyn til Slægtskabs- eller Svogerskabsforhold til Parterne gyldigen kunde være Medlemmer af en Kvid. De Mænd, som formene at have Gjæld at fordre der, skulle komme derhen med deres Vidner. Er der ikke Vidner, eller kan man ikke faae fat paa dem, skal Kvidudsagn afgives af de fem Nabobönder, som den, der afholder Domstolen, har tilkaldt derhen, eller af saadanne Nabobönder, som

1) *Jvfr. ovenf. c. 221.*

Fordringshaverne, tre Nætter eller længere Tid inden Domstolens Afholdelse, ville tilkalde fra Omegnen af det Sted, hvor den holdes. Den, som indböd til Domstolen, skal under Vidners Tilkaldelse tilbyde Fordringshaverne at udnævne det halve Antal af Dommerne, men de skulle — dersom nogle af dem ere uvillige dertil eller de kappes om, hvem der skal gjöre det — kaste Lod om, hvem af dem skal afholde Domstolen ligeoverfor ham. Dersom de ikke ville det, skal den, der har indbudt til Domstolen, udnævne alle Dommerne. Men derefter skal hver for sig af dem, der have udnævnt Dommerne, opfordre (Modpartiet) til at anvende Forkastelsesret med Hensyn til Dommerne. Forkastelsesretten med Hensyn til Domstolen skal anvendes saaledes, at i den skal ingen af de Mænd have Sæde, som have Fordringer at gjöre gjældende ved Domstolen, og ikke Fader eller Sön eller Broder til nogen af dem eller tre nærbesvogrede[1] til dem. Derefter skal man kaste Lod om, i hvad Orden Sagerne skulle fremsiges for Domstolen, og dernæst skal hver före sine Vidneshyrd eller Kvidudsagn frem. Den, der opfordrede til Domstolen, skal derhen medtage alt det Gods, som den afdöde har eiet. Har den afdöde havt udestaaende Fordringer hos andre, skulle alle Overenskomster, der ere vedtagne med Hensyn til Fordringerne, holdes. Dersom saadanne Personer, som paa Grund af Ungdom ikke selv have Bestyrelsen af deres Midler, have Fordringer at kræve ved Domstolen, ere de Mænd, som have Værgemaalet over deres Gods, pligtige at begive sig derhen, og bære Ansvaret ligeoverfor de unge Mænd for Belöbet af deres Fordringer, dersom de ikke indfinde sig eller ikke före de Beviser, som behöves. Ligesaa, dersom det er unge Mænd, der ere den afdödes Arvinger, er den Mand, hvem Værgemaalet over deres Gods vilde tilkomme, dersom de eiede saadant, pligtig at indbyde til Gjælsdomstol. Dersom man lægger Dölgsmaal paa noget af de Midler, som den afdöde har havt, er Straffen Landsforvisning; det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden, og skulle ni Nabobönder til den sagsögte tilkaldes (til Kvidudsagn).

Der skal hver have sin Fordring betalt, om det kan

1) *jfr. ovenfor c. 25.*

skee. Har den afdöde efterladt sig Jorder eller Godedömme, skulle fem Nabobönder, der ere Jordeiere og boe nærmest ved Hovedbolet, vurdere alle Jorderne, og skal den, der afholder Domstolen, en Uge eller længere Tid för den have tilkaldt de Bönder. Den skal tage sin Betaling i Jordegods, som har havt den störste Fordring paa den afdöde. — Dersom den afdöde var gift, skal hans Kone have baade Brudekjöbesummen og Medgiften, forudsat, at han, da de giftede dem, har eiet Midler til Brudekjöbesummen, udover sin Gjæld. Har han da ikke eiet Brudekjöbesummens Belöb gjældfrit, men har dog eiet en Mark eller mere tilovers naar hans Gjæld blev regnet fra, skal Kravet paa Brudekjöbesummen (naar Efterladenskabet ikke strækker til at betale Gjælden) lide Afkortning ligesom andre Fordringer. Dersom han ikke, da de giftede dem, har eiet en Mark udover sin Gjæld, skal hun ingen Brudekjöbesum have, men dog bör hun have Medgiften som ellers. Dersom de havde sluttet Formuesfællig, skal hun svare til al Gjæld efter det Forhold, hvori hun havde Del i Fælliget med ham. Men havde hun Husholdningsfællig med ham, uden at (fuldstændigt) Formuesfællig fandt Sted mellem dem, skal hun, efter sin Andel i Fælliget, svare til alt, hvad der til deres Husholdning er kjöbt, samt til alt, hvad der til hendes Fornödenhed er kjöbt, men til intet af det, som er kjöbt alene til hans Fornödenhed. — Dersom en Mand har betinget sig Pant i den afdödes Gods, skal han have den pantsatte Ting, saafremt han paa lovlig Maade har betinget sig Panteretten og lyst den paa lovlig Maade. Dersom to Mænd have betinget sig Pant i samme Ting, og begge paa lovlig Maade, skal den have den pantsatte Ting, hvis Panteret blev stiftet först, men dersom ikke begge have paa lovlig Maade betinget sig Panteret, skal den have Pantet, som paa lovlig Maade har betinget sig det. Dersom ingen af dem har betinget sig Panteretten paa lovlig Maade, skal ingen af dem have Tingen. Om Panthaveren end har betinget sig en bedre Gjenstand i Pant, end der svarer til hans Fordring, skal han, hvorledes det end er blevet vedtaget, ikke have mere, end hans Fordring oprindelig var. Det er ret, at de fem Nabobönder, som ere tilkaldte til

Domstolen, vurdere den pantsatte Ting, og skal da Panthaveren give tilbage saameget som de vurdere Tingen dyrere, end hans Fordring oprindelig var, og skal han da have Tingen. Alle, som der have Fordringer, skulle, naar de ikke have Pant, i lige Forhold lide Afkortning i deres Krav, dersom Efterladenskabet ikke er tilstrækkeligt til Gjælden, og skulle alle Belöb ligelig afkortes.

Alle de Mænd, som der gjöre Fordringer gjældende, skulle aflægge Ed ligesom ved en Thingdomstol, og ligeledes gjælder dette om alle (andre) Mænd, som der have lovlige Forhandlinger at före, men derefter skulle de lade före de Vidnesbyrd og de Beviser, som de have.

Alle Sögsmaal skulle være fremkomne inden Solen er gaaet ned; derefter skal der dömmes om Natten eller Morgenen efter; Domstolen skal være sluttet om Middagen den næste Dag.

Intet Krav har en Mand paa sit Tilgodehavende, dersom han ikke vil komme til Gjældsdomstolen, naar han har faaet Kundskab om at den skulde afholdes, og han kunde komme til den. Har han ikke kunnet komme til Gjældsdomstolen, eller han ikke har faaet Kundskab om at den skulde afholdes, skal han paa Lovbjerget lyse til Sögsmaal imod alle de Mænd, som ved Domstolen have erholdt deres Tilgodehavende, til Udredelse og Betaling af et saadant Belöb, som vilde være faldet i hans Lod, dersom han havde været der; og skal han lyse til Sögsmaal ved Fjerdingsretten for den Fjerding, hvor Domstolen blev afholdt, og skal hans Tilgodehavende tildömmes ham paa saadan Maade, at de alle miste lige meget.

224. Om Leieafgift for Fæ.

Dersom en Mand tager Malkefæ til Leie af en anden ifölge ret Leiecontract, skal han være pligtig til at tilbagelevere det om Löverdagen i Fardageugen[1] næst efter at han leiede det. Kommer Udleieren ikke til den Tid for at modtage det, kan Leietageren den næste Dag efter Söndagen

1) *See ovenför c. 78.*

(efter Fardag) erklære sig fri for Ansvar for det, dersom Fæet til den Tid er sundt og uden Fare. Holder Leietageren Fæet tilbage naar Udleieren kommer for at afhente det, og denne ikke kan faae det, men seer det, er det Ran og Straffen er Fredlöshed. Kan Udleieren ikke opnaae at see det, ansees det, som om Leietageren tager Fæet fra ham. Benytter Leietageren sig desforuden af Fæets Melk, straffes han med Fredlöshed, og samme Straf er der for enhver, som med Vidende (om at han dertil er uberettiget) nyder Fæets Melk. Udleverer Leietageren Fæet da (til den anförte Tid) paa lovlig Maade, skal Udleieren modtage sit Fæ, som han leiede ham, dersom Fæet da er lige saa godt, som det var vedtaget, at han skulde aflevere det til ham. Men dersom Fæet da er slettere, skal den, der afleverer det, have tilkaldt sine fem Nabobönder, og skulle de vurdere den Forskjel, og skal Leietageren der paa Stedet betale Udleieren Forskjellen. Afleveres der til Udleieren slettere Fæ, end der var betinget ham, kan han vælge hvilket han vil, at tage Fæet, der er ham budt, bort med sig og fordre hvad der mangler (af Fæets Værdi), eller ikke tage noget deraf bort med og stævne til Udredelse og Betaling af alt Fæet. Men modtager han ikke Fæet, naar det tilbydes ham, straffes den, der hidtil har havt det, ikke fordi han benytter Melken af det. Dersom det Fæ, som han havde udleiet, er dödt, skal Leietageren udrede til ham andet Malkefæ ligesaa godt istedet, ifald han har det; en Öre i Malkefæ kan træde istedetfor en Öre i andet Malkefæ, og ligesaa kan Malkefæ erstattes med Varer, dersom Leietageren ikke har Malkefæ; han skal ikke levere lamlöse Hunfaar, med mindre han har leiet saadanne.

Dersom Malkefæet faaer saadanne Lyder, at Leietageren formener, at det ikke egner sig til at leve Vinteren over, eller at det ikke vil blive et gyldigt Betalingsmiddel, om det end lever Vinteren over, er han berettiget til at slagte det og betale Udleieren andet ligegodt i Stedet. Slagter han, eller paa en eller anden Maade skiller sig af med Fæet, uden at det har saadanne Lyder, da er det selvraadig Tilvendelse af det mere strafbare Slags[1] og straffes med

1) *Jvfr. c. 227.*

Fredlöshed, og Udleieren har Krav paa det Fæ, som den anden har solgt eller givet bort, hvor det saa er kommet hen.

Dersom Eieren af Leiefæet ikke kommer for at afhente det saa betimelig, som fastsat er, og Leietageren ikke den næste Dag efter Söndagen (efter Fardag) erklærer sig fri for Ansvar derfor, paadrager Leietageren sig ikke Straf ved at bruge Melken af Fæet indtil Torsdagen da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, dersom han (efter Fardag) er boende paa samme Sted og Eieren ikke indfinder sig, men ikke skal Leietageren tage det bort med nogetstedshen. Den Mand, der (efterat Leietageren ved Fardag er flyttet bort til en anden Gaard) boer paa samme Sted, er berettiget til at lade Fæet malke og lade Malkningsudbyttet af Fæet bevare, indtil Eieren kommer for at afhente det, men ogsaa kan han vælge at drive Fæet hen til Eieren, og behandle det, som sit eget Fæ, og er han da ikke ansvarlig for Fæet, dersom han forholder sig saaledes med det.

Naarsomhelst man modtager Melken af en anden Mands Fæ end sit eget, uden Tilladelse og med fuldt Vidende (om at den tilkommer en anden), kan Eieren vælge at sagsöge til Straf af Fredlöshed, eller ogsaa, om han vil det heller, til Straf for selvraadig Tilvendelse. Vil han gjöre den strængere Straf gjældende, skal han stævne, og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Straf af Fredlöshed, og opfordre den Gode, som den sagsögte er i Thinglag hos, til Dannelsen af Tolvmandskvid, til Udsagn om den sagsögte har modtaget Melken af det Fæ, i Anledning af hvilket han har stævnet. Gaaer Tylfterkvidudsagnet den sagsögte imod, skal denne opfordre sine fem Nabobönder til Forsvarskvidudsagn om, — hvilken af Delene han helst mener at kunne stötte Indsigelse paa — enten, at han ikke har vidst (at det var Melken af en andens Fæ), eller at Eieren har tilladt ham det. Hvilketsomhelst af disse Forsvarskvidudsagn der falder ud til hans Fordel, da bliver han fri for Straf, og skal han paa samme Maade begjære Forsvarskvidudsagn, naar Paastanden gaaer ud paa Straf for selvraadig Tilvendelse. Ei nytter det Bonden at faae Forsvarskvidudsagn om, at han ikke har vidst (at det var Melken af en andens Fæ), dersom

Melken af Fæet er bleven brugt paa Gaarden en halv Maaned eller længere Tid uden Afbrydelse.

Dersom man tinger Fæ i Foder hos en anden, bör den Overenskomst, som de have sluttet, holdes mellem dem. Tinger man Fæ i Foder ved gyldig Fodringscontract, skal den, der modtager det, föde Fæet saaledes, at det med Hensyn til Huld er uden Fare, og passe det som sit Fæ og som han vilde gjöre, dersom han eiede det; han er ansvarlig for alle de Lyder og Forringelse i Værdi, som foraarsages ved at Fæet lider Skade af at han passer det paa anden Maade end sit Fæ af samme Slags. Fra den Tid han benytter sig af Melken af det Fæ, der er tinget hos ham i Foder, er han, fra först til sidst, i alle Maader ansvarlig for Fæet, og skal han aflevere det igjen paa samme Maade som Leiefæ Hvadsomhelst Ulykkestilfælde, der indtræffer med Fæet, skal han paa samme Maade bjerge det og paa samme Maade slagte det og paa samme Maade bevare det i alle Henseender, som han vilde have gjort, om han eiede det.

225. Om Mærker paa Fæ.

Hver Mand skal have eet Mærke paa sit Fæ, baade Nöd og Faar. Man skal have mærket sit Fæ, naar otte Uger ere forlöbne af Sommeren, det, som man kan faae fat paa. Gjör man ikke saa, paadrager man sig Straffeböder (af tre Mark). Dersom umærket Fæ kommer ind paa anden Mands Jord end Eierens — med Undtagelse af Lam, der gaae med Moderen hele Sommeren — naar otte Uger ere forlöbne af Sommeren eller senere, er den, der boer paa den Jord, berettiget til at mærke Fæet med sit Mærke, og bliver da Eier deraf, dersom han iforveien viser fem Nabobönder Fæet. Dersom en Mand mærker en andens Lam i (sin) Lammesti (hvor det er kommet sammen med hans egne Lam), paadrager han sig ikke Straf derfor, dersom Kviden udsiger, at han har forment, at han eiede det. Han skal, saasnart han bliver det vaer (at han har begaaet Feiltagelse), tilbyde den anden et godt Lam, umærket, istedet, dersom han har et saadant, og er den anden berettiget

til at vælge, om han vil have det eller hint, som han för eiede. Dersom han ikke tilbyder Lammet, kan han af Eieren paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark). Dersom man mærker en Mands Fæ med sit Mærke og vil tilegne sig andens Fæ og lægger Dölgsmaal derpaa i den Hensigt at stjæle det, kan Fæeieren vælge, om han vil anlægge Sag for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Dersom man mærker en Mands Fæ og giver det et Mærke, der tilhörer en anden end Fæeieren, kan han af hver for sig, Fæeieren og Mærkeeieren, paastaaes straffet med Landsforvisning. Mærker en Mand uden Tilladelse anden Mands Fæ med (selve) Fæeierens Mærke, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark).

Nöd og Faar og Svin skal man mærke paa Örene, men Fugle skal man mærke paa Svömmehuden, og er dette de eneste Lov-Mærker paa saadant Fæ.

Hver Mand er pligtig til ved sin Jord eller ved den Gaard, hvor han boer, (om Efteraaret) at indsamle alle de Faar, han kan finde, og som han har at sörge for (Indsamlingen af), og lade dem drive til de lovlige Faaresamlingsfolde, som Böigdefolkene ere blevne enige om at skulle finde Sted; Straffeböder (af tre Mark) gjælder det for den, der ikke gjör saaledes, og tilkommer Sögsmaalsretten i den Sag hvem der vil af de Mænd, som der have lovlig Faaresamlingsfold sammen med ham, og er han Faareeierne ansvarlig for de Faar, han ikke paa saadan Maade indsamler. Sine Faar alene bör en Mand hjemdrive fra Faaresamlingfolden (efterat enhver der har opsögt sine Faar), men anden Mands Faar ikkun i det Tilfælde, at Faareeieren har bemyndiget ham dertil. Driver han anden Mands Faar fra Faaresamlingsfolden uden Eierens Tilladelse, kan han af Eieren paastaaes dömt til Straffeböder (af tre Mark), og er ansvarlig for Faarene indtil Eieren kan afhente dem. Den erbverver Pattelammet, som eier Moderfaaret, der fører det med sig. Dersom Pattelam forvildes (fra Moderfaarene) i en Faaresamlingsfold, og man er uenig om, hvem de tilhöre, skulle de (der mene at eie dem) opfordre de Mænd, der gjöre Paastand paa dem, til Skifte af dem, og skal da enhver af dem vise de fem Nabobönder, der af dem, som der ere tilstede, boe nærmest Faaresamlingsfolden, de ham

tilhörende Faar, som kunne antages at medföre Pattelammene, og skulle Nabobönderne skifte imellem dem alle de Pattelam, Moderfaarene ikke vedkjende sig. Bliver der Pattelam tilbage, som Hunfaarene ikke vedkjende sig, og Skifte ikke er begjært ved sidste Efteraarsfaaresamling, skal Bonden, der har Tilsyn med Faaresamlingsfolden, forevise Lammene for Nabobönder og sætte sit Mærke paa dem, og bliver han da Eier af dem. Gaae Pattelammene bort fra Faaresamlingsfolden, er enhver, som vil, berettiget til at mærke dem paa sin Grund (naar de findes der). Samme Lov, der gjælder om Pattelam, gjælder ogsaa om Afkom af Nöd og Geder.

Dersom en Mand har Væddere, skal han have sat dem ind paa Foder för Vinternætterne[1], eller forbinde alle dem, som han kan faae indsamlede, saaledes at (andres) Hunfaar, om disse end blive væddergale, ikke blive drægtige. Men gjör han ikke saaledes, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), dersom der ikke foraarsages Skade derved, og er hvem der vil sögsmaalsberettiget. Gjör Vædderen Skade, skal Eieren betale Erstatning for Skaden saaledes som den skadelidtes Nabobönder vurdere den, og er den skadelidte sögsmaalsberettiget. Men gjör Vædderen en Mand fem Örers eller större Skade, straffes den, der eier Vædderen, med Landsforvisning. Dersom en Mands Vædder gaaer sammen med anden Mands Faar efter Vinternætter, og den ei er forbundet, er Faareeieren berettiget til at gilde den, om han vil, og skal han forholde sig dermed, som om han gilder sin egen Vædder; det samme skal gjælde om Gedebukke. Dersom Vædderen döer formedelst Gildningen, skal Faareeieren slagte den og bevare den for Eieren, dersom han træffer ham.

Med Hensyn til de Faar, som der ikke ved Efteraarsfaaresamlingen melder sig Eiere til, skal den Mand, der har Tilsynet med Faaresamlingsfolden, opfordre fem Nabobönder, der ere Jordeiere og ere de, der — af dem, der have at indsamle Faar til Samlingsfolden der — boe nærmest Faaresamlingsfolden, til at fordele de Faar, som Eier ikke der melder sig til, mellem sig og ham selv til Bevaring;

1) *De sidste Dage før Vinterens Begyndelse.*

de sex Bönder, der bevare Faarene, skulle ved Kirkesamling eller hvor Folk (ellers) træffe sammen, kundgjöre, hvor mange Faar der er tilbage der, som der ikke er Eier til, eller ligeledes, hvilket Mærke de have, dersom den kundgjörende veed det. Dersom Eierne af Faarene komme tilstede, kan enhver straffrit före bort de Faar, han eier, og lade Beboeren af den Jord, hvor Faaret var, da han tog det, see det.

Hvorsomhelst en Mand træffer anden Mands Fæ paa en Jord, som han har at varetage, skal han have anmeldt det for Eieren inden Udlöbet af de næste fjorten Nætter, efterat han veed det. Dersom han har Fæet indtil en Maaned er forlöben af Vinteren eller længere, skal Eieren betale ham saadan Foderlön, som Nabobönder vurdere, at Fodringen er værd. Dersom Eieren af Fæet tager det bort paa saadan Maade, at han ikke betaler Fodringen, kan han af den, som havde Fæet i Bevaring, paastaaes dömt til Straffeböder af tre Mark, og skal ligefuldt dömmes til at betale Foderlönnen. Dersom den, som har Fæet i Varetægt, bliver vaer, at Eieren vil tage det bort, paadrager han sig ikke Straf ved at modsætte sig, at Eieren tager det bort, dersom Foderlönnen ikke betales ham. Indfinder Eieren sig ikke til Midvinter, skal den, der har Fæet i Bevaring, tilkalde sine fem nærmest boende Nabobönder, til at vurdere Fæet med Haand paa (en hellig) Bog, og skal han vise dem Mærket paa Fæet og dernæst forandre Mærket saaledes, at han sætter sit Mærke paa det, og bliver han da derefter Eier af Fæet; de skulle vurdere Fæet, som det var værdt, da det kom dertil. Han skal betale den Værdi, som de vurdere Fæet til, det næste Foraar, naar han har faaet at vide, hvem der er Eier af det, og naar denne fordrer det. Tilbageholder han Vurderingssummen for Eieren af Fæet, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark). Forandrer den, der har Fæet i Bevaring, ikke Mærket, eller ikke lader Fæet vurdere, kan Eieren, naar han kommer for at afhente det, tage det bort med og skal betale ham Foderlön, saaledes som Nabobönder vurdere den. Den Mand, som har varetaget Fæet Vinteren over, hvad enten han har forandret Mærket eller ikke, skal anmelde Mærket paa det Fæ, han

Vinteren over har varetaget, paa Thingskrænten paa Sögsmaals-(Afdelingen af Vaar-) Thinget i det Thinglag, hvor han selv er Thingmand, og henvise de Mænd (som eie Fæet) til at indfinde sig paa hans Hjem for at modtage der, hvilken af Delene der tilkommer dem, deres Fæ eller dettes Værdi, naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren. Dersom Eieren ikke indfinder sig, og Varetageren ikke har ladet Fæet vurdere, bör denne, (uagtet det ikke er vurderet) have Malkningsudbyttet af Fæet, som om han eiede det, men er ikke ansvarlig for det; ei skal han paa nogensomhelst Maade skille sig ved Fæet. Han skal tre Foraar oplyse Fæet paa Thingskrænten (paa Vaarthinget), saaledes at Flertallet af de thingbesögende hörer derpaa. Melder der sig ikke Eier til Fæet i Löbet af tre Sommere, skal han oplyse det paa Lovbjerget den tredie Sommer, og erhverver det da til Eie, dersom ingen kjendes ved det.

Dersom Folk erhverve Fæmærke ved Arv, skulle de skifte det som anden Arv. Dersom en Mand, der intet Mærke för har havt, vil begynde Landhusholdning, skal han paa Thingskrænten paa det Vaarthing, hvortil han selv hörer, kundgjöre, hvilket Mærke han vil have, og spörge der, om man veed nogen, der eier det Mærke. Erklære Folk, at de ikke vide nogen i samme Böigd som han, der eier det Mærke, er han berettiget til, uden at paadrage sig Straf, at bruge Mærket. Hver Mand, der flytter med sin Landhusholdning til en Hrep, hvor han ei för boede, skal kundgjöre, hvad Mærke han har, paa det næst afholdende Hrepsmöde i den Hrep, hvorhen han har flyttet sit Bo. Dersom der er nogen i den Böigd, der eier det Mærke, skal den af dem, der i kortest Tid har havt sit Bo i Böigden, forandre sit Mærke, naarsomhelst det er Tilfældet, at deres Faar ville komme til at gaae paa Græsgange sammen. Naarsomhelst de blive vaer, at begge Dele træffer sammen: at deres Faar gaae paa Græsgange sammen, og at de have samme Mærke, skal den af dem, der först erfarer det, sende Bud til den anden om, at de skulle træffes, og sige ham Sammenhængen. Dersom den ene af dem har faaet sit Mærke ved Arv, men den anden ved Kjöb eller Gave, og

de begge lige længe have havt deres Landhusholdning i Böigden, skal den af dem, der ikke har faaet Mærke i Arv, forandre Mærke. I alle de Tilfælde, hvor de enten begge eller ingen af dem har faaet Mærket i Arv, skal den af dem, der har de færreste Faar, forandre Mærket, men have de begge lige mange, skulle de kaste Lod. Dersom de först blive vaer, at de have samme Mærke, efterat deres Faar (om Foraaret) ere drevne op til Fjelds, til Steder, hvor de kunne træffe sammen paa Græsgangene, skulle de opregne de Faar, som de lode drive til Sommergræsgangen, og aflægge Ed paa, at Antallet af deres Faar var det, som de da have anfört, og det var Faar af den og den Slags, og saa og saa gamle. Derpaa skal hver af dem om Efteraaret vise sine fem Nabobönder de Faar, som de faae tilbage (fra Fjeldgræsgangene). Dernæst skal Fordeling efter lige Forhold finde Sted mellem dem med Hensyn til Antallet af de Faar, som de have faaet tilbage, paa saadan Maade, at de fem Bönder, der boe nærmest ved den Faaresamlingsfold, hvor de faae tilbage den störste Del af Faarene, finde, at de have faaet deres Faar tilbage i lige Forhold. Dersom den ene af dem kan skaffe Folk, der bevidne, at nogle af Faarene ere hans, skal han forlods have de Faar, og har da saa meget ringere og et saa meget mindre Antal Faar at vente fra Sommergræsgangen, som svarer til Antallet af dem, han har skaffet Eiendomsvidner paa. Eiendomsvidnerne skulle være saadanne Mænd, som med Hensyn til Slægtskab og Svogerskab vilde gyldigen kunne være Medlemmer af en Kvid. Den, der vil före Eiendomsvidner med Hensyn til sine Faar, skal aflægge Ed paa, at han eiede de Faar, der gik til Sommergræsgangen, og ikke senere har skilt sig ved dem. Men Eiendomsvidnerne skulle aflægge Ed paa, at han var Eier af de Faar, der gik til Sommergræsgangen, og bevidne det paa deres Ære. Dersom den ene af dem faaer bedre eller flere Faar hjem fra Sommergræsgangen, end han skulde have, og lægger Dölgsmaal derpaa, kan den anden, der har samme Mærke som han, vælge at anlægge Sag mod ham for Tyveri eller for selvraadig Tilvendelse. Faaer den ene flere Faar hjem end

den anden, skal denne opfordre ham til lovligt Skifte; indrömmer han ikke lovligt Skifte af Faarene, paadrager han sig Straffeböder (af tre Mark), og skal den anden stævne ham til Betaling af Faarene, saa mange, som Sagsögeren den Sommer mangler i det Antal, han skulde have tilbage fra Sommergræsgangen, og skulle de tildömmes ham, Faar af samme Alder. Sagsögerens Nabobönder skulle give Udsagn om, hvor mange eller hvor gamle Faar, han eiede.

Dersom en Mand, der eier et Fæmærke, hæver sin Landhusholdning, kan han laane Mærket til hvem han vil, men skal dog have sit Mærke saasnart han vil. Hæver han sin Landhusholdning og ikke laaner sit Mærke til nogen, og han ingen Faar har mere, eier han ikke Mærket mere end andre Mænd.

Ingen bör have Fæ, hvorpaa Örene ere skaarne helt af, med mindre der er givet Samtykke dertil i Lovretten; men har man saadant Fæ, er Straffen Landsforvisning. Faaer en Mand i Arv Fæ, hvorpaa Örene ere helt afskaarne, er det uden Ansvar for ham at eie Fæet saalænge det lever, men ei skal han mærke noget Fæ paa saadan Maade. Man skal ikke give en Mand i Betaling Fæ, som Örene ere skaarne helt af, og ei skal man tage saadant i Betaling, med mindre man strax slagter det, eller man er Eier af det Mærke, förend man modtager Fæet.

Med Hensyn til alle de Sager, der opstaae i Anledning af dette Emne, skal der (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte, naar Straffen er Landsforvisning, men fem Nabobönder, naar Straffen er Böder. Og med Hensyn til alt, hvorved der forholdes anderledes i dette Emne, end her er fastsat, er Straffen Böder af tre Mark, med mindre höiere Straf er fastsat.

226. Om Brug af Heste.

Dersom man tinger en Hest i Foder hos en Mand ved gyldig Fodringscontract, er den, der modtager den, ansvarlig for den, ligesom for andet Fæ, der tinges i Foder. Bruger man Hesten, kan Eieren af den anlægge Sag for Brugen,

og er den, der har Hesten i Foder, lige strafskyldig for *Brug af den som* andre Folk, med mindre han skulde i alle Henseender være ansvarlig for den; da er han berettiget til at bruge den som sine Heste, men ei fordærve den, og er den, der er ansvarlig for Hesten, sögsmaalsberettiget for Brugen af den. Ei skal (da) Eieren af Hesten selv bruge den, eller tillade andre Brugen af den.

Ransagningsafsnittet.

227.

Det skal hver Mand have i vort Land, som han eier, med mindre han vil skjænke det bort eller give det i Betaling. Naar man uden Tilladelse tager hvad anden Mand eier, kan der derfor anlægges Sag for selvraadig Tilvendelse, dersom det borttagne er en Penning værd eller mere. Eieren af Tingen skal stævne "for selvraadig Tilvendelse", til dobbelt Erstatning, saaledes som Nabobönder vurdere den, og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Tremarksböder, og (til Kvidudsagn) tilkalde paa Thinge fem Nabobönder til den sagsögte. Dersom man tager fra en Mand Gods, der er en halv Öre eller mere værd, og den, der har taget det, ikke dölger det, er Straffen Fredlöshed, og skal der stævnes for Borttagelsen: for at den sagsögte vil gjöre sig Fordel af Tingen, men ikke for Tyveri. Dersom man tager fra en Mand, hvad der er en halv Öre eller mere værd, og dölger det paa Tyvsvis, da kan der anlægges Sag for, og stævnes for Tyveri, og skal man (i Stævningen) paastaae den sagsögte dömt til Fredlöshed, dersom Kviden erklærer ham skyldig, og skal der tilkaldes en Tolvmandskvid; udsiger Kviden, at han ikke er skyldig, kan den sagsögte ikke anlægge Sag for den fornærmelige Beskyldning, dersom Sagsøgeren har i Stævningen udtrykt sig saaledes og (i Virkeligheden) stævner af den Grund, „at han troede, at han var skyldig" men ikke for at tilföie ham en Forhaanelse. Dersom man stævner en Mand uden Forbehold for at han har stjaalet det eller det, og Kviden udsiger, at han ikke er

skyldig, kan den sagsögte anlægge Sag for de fornærmelige Ord. Han kan strax, naar han hörer det (ved Stævningens Foretagelse), tilkalde Vidner og stævne for Æresfornærmelsen og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Landsforvisning og under Sögsmaalet anvende Vidner (til Bevis for Fornærmelsen). Ogsaa kan han vælge at tilkalde Vidner, naar (Tyvs-) Sagen fremsiges (for Retten), og derefter paa Lovbjerget stævne for Æresfornærmelsen, naar Kviden har erklæret ham uskyldig, og anlægge Sögsmaal samme Sommer. Ogsaa har han det Vilkaar at stævne senere for Æresfornærmelsen og under Sögsmaalet anvende en Tolvmandskvid, og kan den sagsögte ikke benytte sig af noget Forsvarskvidudsagn, dersom han har stævnet uden Forbehold. Dersom man stævner en Mand for Tyveri, som för er bleven bekjendt for og overhevist om Tyveri, er der ingen Straf (for Sagsögeren) derfor, om han end da erklæres for uskyldig deri, dersom Sagsögeren har stævnet fordi han troede, at den sagsögte var skyldig, og ikke vidste, at han var uskyldig. En Tyvssag skal anlægges paa det tredie Althing efterat Sagsögeren har faaet Kundskab om Tyveriet; aldrig forældes Sag for dulgt Tyveri. Paa samme Maade skal der i alle Henseender anlægges Sag for Borttagelse af Gods (som der ikke er lagt Skjul paa), naar der paastaaes Straf af Fredlöshed, som naar Sag anlægges for Tyveri, med Undtagelse af Betegnelsen af Forbrydelsen (som Tyveri). Sag for selvraadig Tilvendelse forældes ikke. Man kan vælge at anlægge Sag mod hvem man vil, enten den, der er i Besiddelse af Tingen, eller den, som man formener har stjaalet den. Lige stor Straf er der for en Mand, dersom han modtager eller kjöber hvad der er tyvstjaalet, med Vidende om at det er det, som for den, der har stjaalet det — den Mand er Tyvshæler — saavelsom for den, der har givet Tyvsraad; disse skulle sagsöges med Anvendelse af de samme Bevismidler, som Tyven. Dersom man sælger eller giver en Mand det, som han veed er tyvstjaalet, og förer den modtagende i Vildfarelse med Hensyn til Hjemmelen til Tingen, om Overdrageren end ikke har vidst det (at Tingen var stjaalet) da Tingen blev overdraget til ham, kan han paastaaes straffet med Fred-

löshed baade af den, han har afhændet Tingen til, og af den, som eiede den; ved Sögsmaalet skal anvendes Tolvmandskvid. Naarsomhelst en Mand har Hjemmel for en Ting, som er taget eller stjaalet fra en anden, og han har forment, at Tingen vilde blive ham hjemmelfast, skjöndt han senere erfarer andet, er han berettiget til at beholde Tingen indtil Dom er falden. Naar en Mand savner sin Ting og han troer at vide, at en anden er i Besiddelse af den, en saadan, som har kjöbt den eller modtaget den i Gave eller faaet den tillaans, og Eieren af Tingen ikke kan opnaae at see den, skal han, under Vidners Tilkaldelse, bede den anden at vise ham Tingen eller fremkomme med den. Dersom han ikke fremkommer med den, kan man erklære ham ansvarlig for Tingen indtil Dom er falden, og stævne ham til Fortabelse af og Udlevering af Tingen, og — dersom han ikke viser Tingen, naar det begjæres af ham — (i Stævningen) paastaae ham dömt til Straffeböder af tre Mark. Dersom man kjender sig ved en Ting, som man seer i en andens Hænder, og denne siger sig at eie den ifölge Gave eller Kjöb eller at have den i Forvaring, og den, der kjender sig ved den, tager den bort, straffes denne med Fredlöshed.

228. Om Ran.

Det er Haandran, naar man tager en Ting ud af Ens Haand eller fra ham. Dersom han ikke holder paa Tingen, men erklærer, at han eier den, og den anden tager Tingen bort, er det voldeligt Ran og straffes med Fredlöshed. Ved hver af disse Handlinger straffes man for sin egen Ting, dersom man tager den fra en Mand, som har Hjemmel for den. Hjemmel har man for Tingen, naar en Mand, der har Raadighed over sit Gods, overdrager Tingen til En, og den modtagende formener, at den Mand vilde kunne hjemle ham Tingen; ellers har man ikke Hjemmel. Voldeligt Ran skal der paa den Maade sagsöges for, at der paa Thinge skal (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte. Dersom man finder sin Ting ude eller inde, og tager den bort, skal man anmelde det for hjemfaste Mænd, dersom saadanne ere der tilstede paa

Gaarden. Men ere de ikke tilstede, skal han fortsætte sin Reise og anmelde det paa næste Gaard og tale saaledes: „Dersom nogen regner sig for Eier af denne Ting, da komme han herhen til mig“ — og skal han angive, hvor hans Hjem er — „og erklære han mig ansvarlig for Tingen indtil Dom er falden“; kun under den Forudsætning kan han forholde sig saaledes, dersom han eiede Tingen, da den bortkom fra ham. Dersom nogen vil fordre Tingen udleveret, skal han indfinde sig inden Udlöbet af den næste Maaned, og erklære Besidderen ansvarlig for den indtil Dom er falden.

Hvad enten Tyveri af Madvarer er af större eller mindre Værdi, naar man stjæler hvad der kan spises eller Dyr til Slagtning, kan der stævnes til Fredlöshedsstraf.

229. Om Ransagninger.

Hvad enten man mister af sit Gods to Örer eller mere, der er borttaget af een Mand i et Tidsrum af tolv Maaneder, da er man, dersom han paa Tyvsvis har lagt Dölgsmaal paa Borttagelsen, berettiget til at stævne for saadant Tyveri til Trældom, som om hans Fader havde været Træl og hans Moder en Trælkvinde og han (ved Födselen) var falden som Træl paa Jorden; man kan paastaae sig tilkjendt alt hans Gods. Man skal da paa Thinge tilkalde ni Nabobönder til den sagsögte (til Kvidudsagn), om han har stjaalet det Gods i det Tidsrum af tolv Maaneder — og skal man nævne hans Navn — og dulgt Borttagelsen paa Tyvsvis, eller han ikke har gjort det. Dersom Kviden giver det Udsagn, at han er skyldig, skal han dömmes til at være Træl med fastbundne Födder, og Sagsögeren tildömmes hans Gods. Den, der anlægger Sag mod ham til Trældomsstraf, skal og overtage Forsörgelsen af den trængende Slægt, som Trællen havde at underholde; han er berettiget til at paalægge den trængende Slægt, som Trællen har at underholde, Gjeldstrældom. Man kan give Trællen Friheden, om man finder at han er det værd, og skal hans Forsörgelse paahvile Frigiverens Æt, og Arven efter ham tilfalde denne.

230. Ransagningsafsnit.

Den Mand, der mister sit Gods, kan ransage, om han vil. Han skal opfordre Mænd inden Huset og af de nærmeste Gaarde til Ransagning med sig, indtil han har tredive Mænd. Ville de ikke gaae med ham, straffes de med Straffeböder af tre Mark. Han skal ikke have flere Mænd end tredive. Han kan begynde Ransagningen, hvor han vil. Dersom han vil ransage flere Gaarde end een, skal han ikke ved Ransagningen overspringe de Gaarde, der ere nærmest den, hvor han begyndte Ransagningen. Han og hans Ledsagere skulle begive sig til Gjærdet paa den Gaard, hvor de ville ransage; tre af dem alene skulle gaae indenfor Gjærdet og til Huset; han skal selv være den tredie, eller den Mand, som han skaffer til at före Forhandlingerne paa sine Vegne. Han skal, under Tilkaldelse af Vidner, bede den Bonde, som der boer, om at denne og de, som der ere tilstede, love og ved Haandtag tilsige dem Leide efter Loven til Ransagning. Bonden skal ei heller have flere Mænd paa Gaarden end tredive; han skal og ved Haandtag tilsige dem Leide, og det skulle begge Parter tilsige hinanden. Dersom Bonden nægter Leide, er Straffen Fredlöshed. Indrömmer han Leidet og giver Haandtag derpaa, skal hver af Parterne udnævne sex Mænd af det andet Parties Midte, dem, som de ville, til at overholde Leidet; da er der, af de tresindstyve Mænd, tolv, der overholde Leidet, men alle de tresindstyve ere under Leide. Bonden er ikke pligtig til at indrömme Leide, dersom Ransagerne ere flere sammen end tredive. Dersom Mænd uden Anmodning slutte sig til deres Flok, straffes enhver, der gjör det, med Straffeböder af tre Mark, og tilkommer Sögsmaalsretten den, der vil ransage. Dersom Bonden har flere Mænd tilstede paa Gaarden end tredive, straffes han med Fredlöshed, og ansees det som om Leidet er nægtet. Tilsige de hinanden Leide, skulle alle de, der för vare udenfor Gjærdet, gaae til Dören; de skulle da, under Tilkaldelse af Vidner, bede Bonden at tillade dem Ransagning. Han straffes med Fredlöshed, dersom

han nægter Ransagningen. De skulle bede ham, at alle de Mænd, som ere derinde, gaae ud med Undtagelse alene af en Mand, der skal bære Lys for dem og lukke Laase op. Naar Ransagningen begjæres paa anden Maade end nu er anfört, er han ikke pligtig at indrömme den. Dersom en anden Adfærd bruges af Bonden, end den, han — som her er anfört — af Ransagerne skal opfordres til, da ansees Ransagningen nægtet. Dersom Ransagningen indrömmes, skulle tre af de Mænd, der ville foretage den, og en af de andres Flok, gaae ind; denne skal bære Lys for dem og oplukke Laase. Fire Mænd skal det være, der gaae ind. De skulle lade sig undersöge, inden de gaae ind, at de ikke bære Tyvekoster ind hos Folk; ligeledes de, der gaae ud. Dersom de ikke ville lade Ransagerne faae Nögler til at oplukke Laasene, blive deres Laase ufredhellige for Brud. De samme Mænd skulle ransage overalt, ude og inde. De skulle ikke ved Ransagningen gjöre saadan Forstyrrelse, hvorved de, der boe paa Gaarden, kunne have Skade eller Pengetab. Dersom Ransagerne bruge Overmagt eller forholde sig paa ulovlig Maade med Ransagningen, anderledes end nu er anfört, straffes de med Fredlöshed, saafremt de ikke finde (Tyvekosterne) derinde, og Bonden ikke overbevises om at være skyldig, men i modsat Fald er der ingen Straf. Men om de end derinde finde Tyvekoster, skal man ikke dræbe de Mænd eller tilföie dem nogen Vold, med mindre Tingen tages ud af deres Hænder. Paa samme Maade skal der forholdes med Sögsmaal for saadant Tyveri (hvor Tingen findes ved Ransagningen), som naar Ransagning ikke finder Sted. Dersom de, der skulle ransage, bære Tyvekoster ind hos Folk, eller lade andre Mænd gjöre det, straffes de med Fredlöshed, og straffes de derhos som ellers, for hvad urigtig Adfærd de bruge med Hensyn til Ransagningen. I alle de Sager, der reise sig i Anledning af Ransagning, skal Stævning foretages hjemme i Böigden og fem Nabobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn).

231. Om Borttagelse af Ting ved Feiltagelse.

Dersom en Mand tager en andens Ting i beboet Hus og vil sige, at det er skeet ved Feiltagelse, skal han have bragt Tingen tilbage inden en Uges Forlöb eller för, og aflevere den til den Mand, der boer nærmest det Sted, hvor han af en Feiltagelse tog Tingen, dersom Eieren ikke er tilstede. Vil den Mand ikke modtage Tingen, skal han tage den hjem med, og angive, hvor hans Hjem er, og være ansvarlig for den, samt medtage den næste Sommer til Althinget og anmelde det paa Lovbjerget. Sag skal anlægges paa samme Maade som for anden Borttagelse af Gods, dersom man ikke forholder sig som nu anfört, eller ogsaa dersom det ikke er Feiltagelse, uagtet det udgives for at være det. Borttagelse ved Feiltagelse skal det ansees for at være, naar man borttager et Vaaben af samme Slags, som det man efterlader, eller en Hest af samme Slags og samme Farve, og det samme, som nu er sagt, gjælder om andre Ting, være sig Fæ eller andre Gjenstande: han skal da borttage en Ting af samme Slags som den han eiede og med samme Farve, og er det dog kun Feiltagelse, dersom Nabobönder ville give Kvidudsagn for at det er det. Og dersom den Mand, der eiede Tingen, ligeledes ved en Feiltagelse tager den andens Ting, skal der forholdes dermed paa samme Maade, som er fastsat om hin, og er der da Feiltagelse paa begge Sider.

Dersom en Mand ved en Feiltagelse tager anden Mands Ting paa Althinget eller oppe paa Fjelde eller i ubeboede Egne, og ikke træffer Eieren inden han kommer til Böigden, skal han anmelde det for de tre Bönder, som der ere nærmest paa hans Vei, efterat han har opdaget, at han har taget feil, og straffes han da ei for sin Omgangsmaade med Tingen, men han skal være ansvarlig for Tingen, og skal medtage den til Althinget næste Sommer, dersom han der ved Feiltagelse har taget Tingen. Dersom Eieren af Tingen til Gjengjæld medtager den andens Ting, straffes han ei heller for sin Omgangsmaade med den, ifald han forholder sig med den saaledes som er fastsat for den anden. Man skal,

inden Udlöbet af en halv Maaned efterat man har faaet Kundskab om Feiltagelsen, have bragt Tingen til Eieren, dersom begge höre til samme Fjerding, eller, om de end ikke höre til samme Fjerding, dersom man med Hensyn til Veilængde kan naae derhen i en halv Maaned.

232. Om Veining.

Det er en lovlig Bismer, hvor otte Fjerdinger ere beregnede til en Væt, men Fjerdingen skal beregnes til tyve Mark[1]. Har man en Bismer, hvor Vægten er större eller mindre end anfört, er Straffen Tremarksböder. Veier man urigtige Vætter, eller maaler urigtige Alen, saaledes at der paa tyve Alen er en Forskjel af en Alen, er Straffen Landsforvisning. Sögsmaalsberettiget i den Sag er den, der derved er bleven forurettet, men vil han ikke söge, kan hvem som vil gjöre det. Ni Nabobönder skulle i saadan Sag tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn). Stævning skal foretages i Böigden.

233. Om Terningkast og Tavl.

Det er fastsat i vore Love, at man skal ikke kaste Terninger for at vinde Penge, men kaster man Terninger, er Straffen Landsforvisning. Man skal eiheller lege Tavl, saaledes at der spilles om Penge eller om nogen af de Ting, som man finder det bedre at have end at undvære. Men for dem, der spille Tavl om Penge eller andre Ting, er Straffen Landsforvisning, og haves der ikke Krav paa hvad der vindes. Men ei skal der kastes med Tærninger. Sögsmaalsberettiget er hvem der vil af Indenfjerdingsmænd, og kan der paa Vaarthinget lyses til Sögsmaal, dersom Sagsögeren og den sagsögte höre til samme Thinglag og den sagsögte er paa Thinge, og skulle fem Nabobönder til den sagsögte tilkaldes (til Kvidudsagn), og skulle Indenfjerdingsmænd foretage Lysningen för (den i Thingtiden indtræffende) Söndag, dersom de tænke at anlægge Sagen, men dernæst,

1) *En Mark = et halvt Pund.*

efter Söndagen, kan hvem som vil anlægge Sagen, dersom den sagsögte er paa Thinge. Men er han ikke paa Thinget, er det ret at foretage Lysning ved Thingets Slutning til Sögsmaals Anlæggelse næste Sommer, og kan man, om man vil, forbyde den sagsögte at reise (imidlertid) til Udlandet. Men dersom to sagsöge een Mand for saadan Forseelse, skal den raade for Sögsmaalet, som vil sagsöge efter Lovens Strenghed.

Om Hrepsordningen.

234.

Lovlige Hrepper[1] skal der være her i Landet. Men det er en Lov-Hrep, hvori der ere tyve eller flere Bönder. Færre skulle der kun være i det Tilfælde, at Lovrettesmændene have tilladt det. De Bönder, som regnes med for at udgjöre en Hrep, skulle (have saadan Formue, at de) have at betale Thingreiselönsafgiften. Deler man sine Hrepper i Fjerdedele eller Trediedele, eller paa hvad anden Maade man vil dele dem, med Hensyn til Madgaver (til de fattige) eller til Tiendeuddeling (til de fattige), er det gyldigt, at der bliver færre i hver Del af Hreppen end tyve. Paa saadan Maade skulle Hrepperne være ordnede, at hver Bonde skal boe nærmest ved den anden; alle Hrepper skulle være ordnede som de ere nu. Fem Jordeiere skulle antages til Anklagere i hver Hrep, for at sagsöge alle de Mænd, som ikke opfylde deres Forpligtelser i Hreppen, samt til at fordele Folks Tiender og Madgaver, og være tilstede ved Folks Edsaflæggelse (med Hensyn til den Formue, de skulle betale Tiende af). Det er gyldigt, at Anklagerne i Hreppen ei ere Jordeiere, dersom alle Hrepsmændene ere enige deri. Dersom en Mand boer paa Grændsen mellem to Hrepper, og han med sin Gaard (ved at flytte til den) kommer ind i den ene af Hrepperne, staaer det ham frit for at vælge at indtræde med sin Gaard i den anden Hrep, saafremt der desuagtet bliver tyve tilbage i den förste Hrep, og de, i hvis Hrep han indtræder, tillade det.

1) *Communer.*

De Mænd, som ved Lodkastning ere blevne Anklagere eller ere antagne dertil paa saadan Maade, at alle Hrepsmænd ere enige derom, ere pligtige til — hvert Antal Anklagere i sin Hrep — at fordele Madgaver og Tiender samt Fattigunderhold. De skulle paa saadan Maade fordele Fattigunderhold, at der falder ligemeget Underhold paa hvert gjeldfrit Hundrede, der tilhörer de Mænd, som boe der i Hreppen. Hrepsmændene ere pligtige til at underholde (i deres Hjem) de Personer, som Anklagerne tildele dem til Fattigunderhold. Saadanne Personer skulle de tildele Bönderne til Underhold, som der i Hreppen blive ude af Stand til at forsörge sig selv, saavelsom Leilændinger og Tyende, hvis Forsörgelse tilfalder Hreppen derved at Bönderne, da de udleiede deres Jorder eller toge deres Tyende, ikke vidste, at de vilde blive trængende til Forsörgelse. Leilændingerne paa sine Jorder, hvad enten det er i hans egen Hrep eller en anden, skal hver Mand forsörge, indtil den Fardag, til hvilken han har leiet dem Jorden; han skal da först lade dem bruge deres egne Midler, men dersom disse ikke strække til, skal den, der leiede dem Jorden, forsörge dem af sin Formue eller ogsaa före dem til deres Slægtninge til Forsörgelse; Tremarksböder er Straffen, dersom man ikke forsörger sine Leilændinger.

Det er fastsat om fattige, der skulle forsörges af Landsfjerdingen, og saadanne, som Hrepsmændene ere pligtige at forsörge, at Hrepsmændene skulle underholde dem ligesaa godt som deres Tyende og skaffe dem Klæder; saadanne fattige bör man ei tinge i Forsörgelse ud af Landet, eller tage i Gjeldstrældom. Dersom de fattiges Arvinger ere i to Hrepper, skulle de (to Hreppers Beboere) fordele saadanne trængendes Forsörgelse mellem sig og före dem fra den ene Hrep til den anden, til deres Forsörgelsessteder; ei skulle de lade dem gaae paa Tiggeri fra Hus til Hus. Dersom en Mand lader en trængende, han har at forsörge, gaae paa Tiggeri i Hreppen, eller forlader ham, eller förer ham til en anden Hrep, end han skal være i, eller löber bort fra ham, straffes han med Tremarksböder, og skal man bringe ham den trængende, men ikke lade denne gaae paa Tiggeri. Dersom en trængende bliver paa ulovlig

Vis fört til en Mand i Hreppen, eller efterladt der i Hreppen, skal den Mand, til hvem den trængende er fört, dersom han finder det nödvendigt, at der afholdes en Hrepsforsamling, skjære (en Budstikke i Form af) et Kors og bære det til nærmeste Hus og der beramme en Hrepsforsamling paa sin Bopæl efter syv Nætters eller længere Tids Forlöb, og bestemme, hvorhen den anden skal bære Korset; derefter skal hver af dem lade Korset bære fra sig saaledes som den, der skar det, fastsatte det, og lade det bringe omkring til alle Verdenskanter. Dersom Folk forsinke Korsombæringen, eller ikke indfinde sig til Hrepsforsamlingen, straffes hver af dem med Tremarksböder; men da forsinke de Korsombæringen, dersom de, uden at være hindrede ved Forfald, ikke bringe Korset strax bort fra sig, naar de have Kundskab om at Korset er kommet; og da indfinde de sig ikke til Hrepsforsamlingen, dersom de ikke komme för Middag paa den fastsatte Dag. Alle Bönder, der ere sammen i Hrep, skulle ombære Hrepsforsamlings-Budstikken, om end nogle af dem ere mindre formuende, end at de hör betale Thingreiselönsafgift; ogsaa paahviler dem alle lige Pligt til at komme til Hrepsforsamlingen. Man er ligefuldt pligtig til at indfinde sig paa Hrepsforsamling, dersom man veed, at den skal holdes, om Korset end ikke medfölger Budet derom til vedkommende. Anklagerne skulle i lige Forhold paaligne de Mænd Fattigunderhold, der sidde hjemme, som dem, der ere tilstede i Forsamlingen. Ei skal en Bonde samtidig, af fattige, der skulle forsörges paa Omgang i Hreppen, underholde baade et Mandfolk og en Kvinde, der er i den Alder, at hun kan faae Börn; ei skal Fattigunderhold paalignes saaledes, at saadanne Personer samtidig ere paa eet Sted. Man bör ikke underholde Tiggere fra andre Hrepper; men underholder man saadanne, er Straffen Tremarksböder. Ogsaa er Straffen Tremarksböder, dersom Hrepsmændene ikke underholde som sine Tyende dem, som Anklagerne have paalignet dem, eller ikke give Madgaver, saaledes som disse ere tildelte de fattige. Naarsomhelst man behandler en Person, som man skal underholde, saa ilde, at det for den forsörgede ikke er til at udholde, hvad enten man har

ham i Huset hos sig eller tinger ham ind hos andre, staaer det enhver, der vil, frit for at tage den forsörgede fra det Sted, hvor det (saaledes) ikke for ham er til at udholde, og skaffe ham et bedre Opholdsted og fordre dobbelt Underholdsbetaling af den anden (fra hvem den fattige er taget), saaledes som fem Nabobönder til den, der skal fordre Underholdsbetalingen, vurdere det med Haand paa (en hellig) Bog. To sögsmaalsberettigede er der imod Bonden, dersom han ikke giver Madgaver til den Person, som det er tildelt ham at give dem til: sögsmaalsberettiget er Anklageren i Hreppen; ogsaa er den sögsmaalsberettiget, som skulde modtage Madgaverne. Anklagerne ere lige forpligtede til Fattigunderhold i Hreppen og til at give Madgaver, som andre Mænd; og straffes Anklagerne med Tremarksböder, dersom de ikke sagsöge de Mænd i Hreppen, som ikke give Madgaver, eller som ikke (i deres Huse) underholde de fattige, som Anklagerne rettelig have tildelt dem til Underhold, eller som ikke indfinde sig paa Hrepsforsamlinger, eller ikke bringe Budstikke omkring om saadanne Sammenkomster, eller som underholde Udenhrepsfolk.

Dersom man vil sagsöge en anden ved en Hrepsdomstol, skal Anklageren begive sig hen og afmærke et Sted til Afholdelse af Domstolen, udenfor den Mands Gjærde, som han vil sagsöge, i Pileskuds-Afstand derfra, og skal han afmærke Stedet paa den Side, der vender til hans eget Hjem, paa et Sted hvor der hverken er Ager eller Eng; han skal gjöre det paa én Sögnedag. Han skal begive sig til den Mands Hus, som han vil sagsöge, og tilkalde Vidner: "til Vidnesbyrd om, at jeg berammer Afholdelse af Domstol imod dig" — og skal han nævne ham — "efter syv Nætters Forlöb, at vi skulle afholde Domstol, og (opfordrer dig til at) komme der saa betimelig, at Dommerne kunne være udnævnte för Middag" — og skal han angive Stedet for Domstolens Afholdelse; men derefter skal han stævne ham for det, han vil sagsöge ham for, og til den Domstol, som han har berammet, og (i Stævningen) gjöre Paastand paa Tremarksböder. Anklageren skal tilkalde fem Nabobönder til den sagsögte (til Kvidudsagn)

om det, hvorpaa hans Stævning er gaaet ud, og skal han tilkalde dem tre Nætter eller længere Tid inden Domstolens Afholdelse, og foretage Tilkaldelsen og ligeledes Stævningen paa en Sögnedag. Hver af Parterne skal medtage Indenhrepsmænd til Domstolen, og skal hver af dem have ti Mænd og deraf udtage Dommere og Vidner; Kvidmænd skulle være udenfor dette Antal. Tre Mænd skal hver af Parterne udnævne til Dommere. Dersom den sagsögte ikke vil udnævne Dommere, skal Sagsögeren udnævne alle Dommerne, og er det ligesaa gyldigt, som om de begge havde udnævnt Domstolen. Domstolen skal holdes paa en Sögnedag; den skal ikke holdes i Syvugersfasten eller paa lovbestemte Helligdage. Ei skal Domstolen afholdes i disse sex Uger: de to Uger för Althinget, de to Althingsuger og de to næste Uger efter Althinget. Naar Domstolen er udnævnt, er det fastsat, at hver af Parterne skal tilbyde den anden Part at anvende Forkastelsesret med Hensyn til Dommerne, og skal Forkastelsesretten udöves med Hensyn til Domstolen paa samme Maade som med Hensyn til en Kvid. Den, som har tilkaldt Kviden, skal tilbyde Udövelse af Forkastelsesret med Hensyn til den, og tilbyde den det, angaaende hvem Kvidudsagnet er begjært. Kviden er fuldgyldig, om end to Tjenestekarle ere Medlemmer af den, dersom (to, oprindelig tilkaldte) Bönder ere forkastede. De (Parter, Kvid, o. s. v.) skulle aflægge Ed der, som ved en Thingsdomstol. Dersom Parterne have flere Mænd med til Domstolen, end ti hver, paadrager den sig, som opfordrer Mænd i et större Antal til Ledsagelse, Straffeböder af tre Mark; ogsaa paadrager hver Indenhrepsmand sig Straffeböder (af tre Mark), der vægrer sig for at begive sig (med Parterne) til Domstolen, eller for at udföre nogen andre Forretninger (ved samme), som ere fornödne. Dersom Udenhrepsmænd komme til Domstolen, skulle de ikke deltage i de lovlige Forhandlinger, men dersom de fremsige retlige Erklæringer, er det som om de intet sige. Dersom Kviden giver det Udsagn imod en Mand, at han har givet Udenhrepsfolk Föde, kan han begjære Forsvarskvidudsagn, om han har ment, at den, som han gav Föde, havde fast Hjemsted eller

ikke. Dersom Kviden giver det Udsagn, at han har troet, at den anden havde et Hjem, frifindes han i Sagen. Den Mening, som Flertallet af Dommerne har, skal gjælde, men er der lige mange Stemmer for hver Mening, skal den sagsögte dömmes skyldig.

De Mænd, der ligge i Bod ved Skibe (der ere ankomne eller skulle afreise), bör ikke give Udenhrepsmænd — eller Kvinder, der ere i den Alder, at de kunne faae Börn, om de end höre til Hreppen — Föde; de Personer skal man ei give Föde, som ere omvandrende Tiggere. Paa samme Maade skal der forholdes med Hensyn til hele Sagsanlæggelsen mod Skibsmandskab, som mod Bönder, undtagen at den, der vil anlægge Sag mod Skibsmandskab for (uberettiget) ydet Föde, skal beramme Afholdelse af Domstol hjemme hos sig, og kan Sagsögeren havė saamange Mænd han vil til Domstolen, men den sagsögte ti Mænd, og kan Manden fra Skibet anvende samme Forsvar som en Bonde (naar en saadan sagsöges). Dommerne skulle afsige deres Dom paa den Dag, de komme derhen. Domstolen skal dömme Folkene fra Skibet til at betale fjorten Nætter efter Dommens Afsigelse, paa det Sted, hvor Domstolen blev afholdt. Bonden (naar en saadan sagsöges) skal dömmes til at betale Torsdagen, naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren, paa det Sted, hvor Domstolen blev afholdt, naar det er Böder, der skulle betales, men er det Betaling for (ikke ydede) Madgaver, hvorfor der er anlagt Sag, skal den udredes fjorten Nætter efter Dommens Afsigelse. Dersom Parterne (som hörende til samme Thinglag, paa Vaarthinget) have Betalingstermin sammen, skulle Böderne betales der. Böder skulle betales i lovbestemte Betalingsmidler, ogsaa kan man betale med Ting, hvorpaa Taxt ei er sat; men disse skulle ikke være ringere af Værdi, end at de billigste ere to Örer værd; det Gods skal være uden Svig. Den, der skal modtage, og den, der skal betale, skulle have lovlige Vurderingsmænd til at vurdere saadant Gods; de skulle vurdere det saaledes at dets Værdi beregnes i fulde Örer. Naar Domstolen dömmer, at der skal betales, skal der i Dommen fastsættes, at Betalingen skal skee för Mid-

dag, og til den Tid skulle de komme tilstede, den, der skal modtage, og den, der skal betale. — Dersom man forstyrrer Domstolen, straffes den, der gjör det, med Landsforvisning; i den Sag skal Stævning foretages hjemme i Böigden og ni Nabobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn).

Sögsmaal til Hrepsdomstol skal være anlagt inden Udlöbet af de næste fjorten Nætter efter at den sögsmaalsberettigede (Anklager) har faaet Kundskab om Sagen. Dersom Forseelsen begaaes saa kort för Althinget, at Sagen ikke kan anlægges ved en Hrepsdomstol, skal Anklageren i Hreppen foretage Stævning hjemme i Böigden i den Sag og (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde fem Nabobönder til den sagsögte. Dersom Anklagerne ikke ville anlægge Sag ved Hrepsdomstol, er enhver af Indenhrepsmændene, der vil, berettiget til at anlægge saadan Sag og stævne til Althinget. — Naar Anklagerne ikke ville anlægge de Sager, som de ere antagne til at forfölge, straffes de med Tremarksböder, og ere Hrepsmændene sögsmaalsberettigede mod dem; i saadanne Sager skal Stævning foretages hjemme i Böigden, og fem Nabobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn), men ville de ikke anlægge Sagen, kan hvem der vil gjöre det. — Dersom en anden Mand, end den antagne Anklager, anlægger Sagen og stævner til Althinget og tiltager sig Sögsmaalsretten fra den, der skulde anlægge Sagen, kan Anklageren i Hreppen desuagtet anlægge Sagen om han vil, dersom han kan faae Kvidudsagn for, at han ikke saa betimeligt, at han kunde have afholdt (Hreps-) Domstol fjorten Nætter för Althinget, har vidst, at den sagsögte havde begaaet den Forseelse, hvorfor den anden har anlagt Sag, og dersom Kviden derhos udsiger, at Anklageren vilde ligefuldt have anlagt Sagen, om den anden end ikke havde stævnet.

Anklagerne kunne gyldigen dele Hrepsmændene imellem sig, hvem hver af dem skal sagsöge af de Mænd i Hreppen, som ikke gjöre hvad der paaligger dem, og skal hver af Anklagerne da sagsöge dem, som ved Delingen ere tilfaldne ham.

Naarsomhelst Pengeböder idömmes ved en Althings-

domstol i Hrepssager, skal det ved Dommen fastsættes, at Betalingen skal skee fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag, i Pileskuds-Afstand fra Gjerdet, uden for dette, hvor der hverken er Ager eller Eng, paa den Side fra Gjerdet, hvor Sagsögeren har sit Hjem.

235. Om Hrepsregler.

Hver Mand skal have lovlig (Forsörgelsesret i den) Hrep, hvor han har nydt Forsörgelse — med mindre hans Forsörgelsesret der paa lovlig Maade er ophört — eller ogsaa hvor hans Næstsödskendebarn eller nærmere Slægtning har fast Ophold. Men det er tilladt at give de Personer, der ere paa Veien til deres lovlige Forsörgelseshrep, Aftensmad, men Davre ikkun dersom det er en lovlig Helligdag. Men naar de komme til deres lovlige Forsörgelseshrep, ere alle de Bönder, som skulle betale Thingreiselönsafgift, pligtige til at underholde dem paa saadan Maade, som Hrepsmændene blive enige om, forsaavidt de ikke bringe de trængende til disses Slægtninge til Forsörgelse. Men dersom de (der ere paa Veien til deres Hrep) forhindres fra at fortsætte Reisen ved Uveir eller ved (uoverkommelige) Elve eller Fjorde, er man berettiget til at föde de Personer saalænge man vil og give dem samme Underhold (som anført). Dersom saadanne Personer, der ikke have noget Næstsödskendebarn eller nærmere Slægtning, som har fast Hjem, ere uden Forsörgelse, ere alle Landets Beboere pligtige til at give dem saadant Underhold, som forhen er fastsat for andre fattige (der skulle forsörges af Hreppen). Ei skal man give saadanne omvandrende Tiggere, som det ei er tilladt at give Föde, Husrum, og intet yde dem, undtagen til Skoe eller til Klæder.

Men med Hensyn til alle Overtrædelser af disse Bestemmelser, hvad enten der gives for ringe eller for meget Underhold til Folk, er Straffen Landsforvisning; Hrepsanklagerne ere sögsmaalsberettigede i disse Sager. Dersom Biskoppen finder, at saadanne Forseelser ikke tilbörlig forfölges, er han berettiget til at antage en Mand til For-

fölgelsen. Men naar Hrepsmændene ikke anlægge Sagen, ere Udenhrepsmænd berettigede til at anlægge den, paa samme Maade som ved andre Hrepssögsmaal. Men Landsforvisning er Straffen for de Mænd, som ere antagne til Anklagere, dersom de ikke anlægge Sagen. Men fem Nabobönder skulle (til Kvidudsagn) tilkaldes paa Thinge i alle disse Landsforvisningssager. Man kan gyldigen i Böigden paa den sagsögtes Hjem, hvor han selv hörer derpaa, stævne ham til Althinget eller til Vaarthinget i det Thinglag, hvortil den sagsögte hörer; det er (ogsaa) gyldigt ved Althingets Slutning at lyse til Sögsmaal den paafölgende Sommer. Dersom der anlægges saadanne Modsögsmaal, hvorom Kviden udsiger, at de ikke ellers vilde være blevne anlagte, skulle de ikke tages i Betragtning. Naar Folk sagsöges for ydet Underhold, er det lovligt Forsvar, dersom de skaffe Kvidudsagn for, at de have forment, at det var dem tilladt at give de Personer Föde. Det er endvidere lovligt Forsvar, dersom man tilbyder at lade Biskoppen afgjöre Sagen ved Voldgift, og ved Haandtag vedtager det; da skal der ikke siges nei dertil. Det er endvidere lovligt Forsvar, dersom man tager omvandrende Tiggere og pidsker dem alvorligen; det ansees dog gyldigt, at andre Bönder (foruden den sagsögte) komme til for at pidske den ene Mand; saadant tages i Betragtning som Forsvar med Hensyn til alle de Forseelser, som vedkommende havde begaaet inden Pidskningen gik for sig. Biskopperne kunne, om de ville, gjöre Forandring i disse Bestemmelser (saaledes at Straffen eftergives eller formildes) og gjöre Forslag derom i Lovretten. For de Mænd, som ere antagne til Anklagere, er det ret lovligt Forsvar, dersom de kunne faae Kvidudsagn for, at de ikke have vidst, at de Forseelser vare begaaede, som de sagsöges for ikke at have forfulgt. De omvandrende Tiggere, der her ere anförte som de, der kunne pidskes, ere de, om hvilke det ikke er fastsat, at der maa gives dem Föde.

236. Om Gaver af Gods.

Dersom man giver eller overdrager en Mand udestaaende Fordringer, kan han dog ikke opnaae at indkræve samme, med mindre Fordringshaveren overdrager ham Sögsmaalsret mod hver af Skyldnerne og Ret til Indkrævning af Fordringen hos dem. Dersom Skyldnerne efter Fordringshaverens Bestemmelse love at betale til en anden, har denne (dersom Fordringshaveren har skyldt ham det anviste Belöb) kun Krav mod Skyldnerne, men intet Krav mod den oprindelige Fordringshaver.

Om Ord, hvorfor fuld personlig Bod betales.

237.

Landsforvisning er Straffen, dersom man siger Ord, hvorfor fuld personlig Bod skal betales, til en anden, hvad enten man siger det i hans Paahör eller uden at han hörer det, og tilkommer den fornærmede derhos personlig Bod: otte og fyrgetyve Örer, af Fornærmerens Gods, dersom denne bliver dömt til Landsforvisning eller Fredlöshed. Men det er Ord, der egne sig til fuld personlig Bod, dersom man siger til en Mand hvad der ikke kan opfattes i en god Mening. Ord, der medföre halv personlig Bod, ere saadanne, der kunne forstaaes baade i en god og i en ond Mening; saadant Ord bör aldrig henstaae imellem Folk (saaledes at der reises Sag derom), undtagen det er en Tjenestekarl, der siger det til sin Husbond, eller en Træl til en fri Mand; disse skulle anlægge Sag derfor paa samme Maade, som om et Ord, hvorfor fuld personlig Bod skal betales, var blevet sagt. Tjenestekarlen kan frie sig ved at gaae bort af sin Tjeneste og ingen Godtgjörelse have for Afsavn af sit Ophold i Tjenesten; da bortfalder den Sag imod ham. Hvert Ord skal forstaaes saaledes som det er sagt; intet bör forklares efter en digterisk Betydning af Ordene. Dersom man hörer derpaa, skal man tilkalde Vidner paa Ordet; undslaae Folk sig for at lade sig tilkalde som Vidner derpaa, paadrage de sig Straffeböder af tre Mark, og ere da ligefuldt pligtige til at afgive Vidnesbyrdet. Dersom Fornærmeren og den fornærmede ere to alene sammen, og det ikke er muligt at tilkalde Vidner

paa Fornærmelsen, skal den fornærmede hevne Ord med Ord. Fortæller Fornærmeren det, og roser sig deraf, straffes han med Landsforvisning, og er det da Baglalelse; ved Sögsmaalet skal anvendes Tolvmandskvid. Dersom en tredie Mand hörer paa Fornærmelsen, kan man anlægge Sag med Anvendelse af Tolvmandskvid. Dersom man taler (fornærmelige Ord) til en Mand paa Althinget, forhöies den personlige Bod til det dobbelte. Dersom man taler (fornærmelige Ord) til en Mand, uden at han hörer det, kan Sag anlægges indtil paa det tredie Althing efterat Sagsögeren faaer Kundskab derom, og kan han anlægge Sagen med Anvendelse af, hvilket han vil, Tolvmandskvid eller Paahörs-Vidnesbyrd af fem Mænd, der ere Jordeiere og gyldigen kunde være Medlemmer af en Kvid, hvad enten Ordene ere blevne sagte i Nærværelse af dem alle tilsammen, eller til hver af dem særskilt, og skulle de ved Domstolen erklære paa deres Ære, at de have hört den Yttring af hans Mund. Dersom en Mand gjör en anden Bebreidelser eller siger beskjæmmende Ord til ham, om han end siger sandt, er Straffen Landsforvisning; Sagen skal anlægges med Anvendelse af Vidner, dersom den fornærmede hörer derpaa, men ellers af fem Mænds Paahörs-Udsagn, eller af Tolvmandskvid. Dersom man giver en Mand et andet Navn, end han för har havt, er Straffen Landsforvisning, dersom den fornærmede vil vredes derover; ligesaa er der Straf af Landsforvisning for den, der bruger Navnet (som en anden först har dannet) til Forhaanelse for den fornærmede; under Sagen skal Tolvmandskvid anvendes. Siger man forhaanende Ord til en Mand eller siger overdrevne Ting om ham, er Straffen Landsforvisning; Sagen skal anlægges med Anvendelse af Tolvmandskvid. Dersom man gjör Nid, til Fornærmelse for en Mand, er Straffen Landsforvisning. Men det er Nid, dersom man skjærer eller rister Nidtræ til Fornærmelse for en Mand eller reiser en Mand en Nidstang; Sagen skal anlægges med Anvendelse af Tolvmandskvid.

238. Om Digte.

Hverken bör man digte om en anden Last eller Roes. Ei skal man vredes over Fjerdedelen af et Vers [1], undtagen der er lastende Ord deri. Dersom En digter to Verslinier og en anden to andre, og de begge ere blevne enige om at gjöre det, straffes de med Fredlöshed, ifald der er Last eller Forhaanelse deri. Dersom en Mand digter om en anden et Vers, hvori der ikke er Forhaanelse, straffes han med Böder af tre Mark; dersom han digter mere om ham, er Straffen Landsforvisning, uagtet der ikke er Forhaanelse deri. Fredlöshed er Straffen, dersom man digter om en Mand et halvt Vers, hvori der er Last eller Forhaanelse eller saadan Roes, som man digter til Forhaanelse. Dersom den, der digter det, fremsiger det eller lærer en anden det, paadrager han sig derved en anden (særskilt) Sag, og Straffen er Fredlöshed: samme Straf er der og for enhver, der lærer Verset. Dersom fire Mænd digte (i Forening hver en Verslinie eller tilsammen) et halvt Vers, straffes hver af dem med Fredlöshed, og skal Sag anlægges som for andet Digt. Saadan Fremsigelse (af en andens Digt), der skjönnes at være til Forhaanelse, straffes og med Fredlöshed. I Sager om Digte skal Stævning foretages i Böigden og Sag kan anlægges indtil det tredie Althing, efterat den fornærmede faaer Kundskab om Fornærmelsen, men (til Kvidudsagn) skal der paa Thinge tilkaldes ni Nabobönder; ogsaa kan ved Sögsmaalet anvendes Tolvmandskvid. Samme Straf er der for at fremsige et Digt som for at digte det, og det kommer ikke an paa, for hvilken af Delene der först anlægges Sag, og skulle samme Beviser anvendes under begge Sager. Fredlöshed er Straffen, dersom man digter om en afdöd Mand, der har været Christen, eller man fremsiger hvad der om en afdöd Mand er digtet til Skam eller til Forhaanelse; med Sögsmaalsretten i saadan Sag forholdes der som med Drabssag. Dersom en Mand paahörer i et Digt (som en anden har digtet om ham) et Ord,

1) = *to Verslinier.*

som han er berettiget til Drabsbevn for: at han er feig eller har ladet sig bruge til Omgængelse imod Naturen, og han udöver Hevn derfor ved at dræbe Fornærmeren eller tilföie ham Legemsbeskadigelse, skal han (til sit Forsvar, naar Sag anlægges mod ham for Drabet eller Legemsbeskadigelsen) anlægge Sag for Fornærmelsen. Dersom man fremsiger et Niddigt om en Mand paa Lovbjerget, er Straffen Fredlöshed, og kan Fornærmeren dræbes som ufredhellig af den fornærmede indtil det paafölgende Althing, og skal den fornærmede tilkalde Bönder fra Omegnen af Stedet, hvor Fornærmelsen blev tilföiet, til Kvidudsagn om Fornærmeren har fremsagt det Niddigt til hans Forhaanelse eller ikke. Dersom man digter et forhaanende Digt om de Danskes eller de Svenskes eller Nordmændenes Konge, er Straffen Fredlöshed, og Sögsmaalsretten tilkommer deres Huskarle; dersom de ikke ville, er enhver sögsmaalsberettiget som vil. Dersom en Mand digter en Kjærlighedssang om en Kvinde, straffes han med Fredlöshed; Kvinden er sögsmaalsberettiget, dersom hun er tyve Aar gammel eller ældre; dersom hun ikke vil lade anlægge Sag, tilkommer Sögsmaalsretten hendes Formynder. Dersom man til Forhaanelse af en Mand fremsiger et Digt, som er digtet om en anden, eller man forandrer noget Ord deri, saaledes at det sigter til ham, er Straffen Fredlöshed; Sag skal anlægges derfor som for andet Digt.

Naar en Mand vil stævne for et Digt, skal han for sine Vidner, saaledes at Mænd, der have fast Hjem, dersom de ere tilstede, höre derpaa, saavelsom for dem, der ere tilstede paa Hjemmemarken (paa den Gaard, hvor Stævningen foretages), fremsige der paa Stedet det halve af Verset eller mere, og dernæst tilkalde Vidner og stævne. Naar den Mand, der anlægger Sag for Digt, kommer til Domstolen, skal han tilkalde Vidner paa, at han byder den Gode, han har opfordret til Dannelsen af Tolvmandskvid, eller Nabobönderne, dersom han har tilkaldt saadanne (til Kvidudsagn), at höre det Digt, han har stævnet for, og derefter skal han fremsige Digtet for Domstolen. Naar man stævner to Sager mod een Mand, den ene Sag for Forfattelsen af Digtet, den anden for at have paa samme Sted fremsagt

samme Digt, er han beföiet til (ved Stævningen kun) een Gang at fremsige det Digt, i Anledning af hvilket han stævner, uagtet Stævningerne ere tvende, og er det ogsaa gyldigt, at han een Gang fremsiger Digtet for Domstolen, skjöndt Sagerne ere tvende, dersom han paa saadan Maade har stævnet. Dersom en Mand paa Lovbjerget lyser til Sögsmaal (som han vil anlægge paa Althinget den fölgende Sommer) imod en anden for et Digt, skal han fremsige Digtet, inden han foretager Lysning, og er han (da) ei pligtig til den fölgende Sommer at fremsige Digtet paa Lovbjerget, undtagen han vil.

Om end (ikkun) een Verslinie er digtet om en Mand, men Digtet dog udgjör et halvt Vers eller mere, er man berettiget til at anlægge Sag derfor og gjöre Paastand paa Fredlöshed. Dersom man digter et vidtomfattende Digt, er enhver, der vil, berettiget til at henföre det paa sig og stævne derfor; uagtet Kviden udsiger, at han ikke har digtet om den, der anlægger Sagen, men udsiger, at han har digtet, straffes han dog for det vidtomfattende Digt. Det er vidtomfattende Digt, naar man ikke digter om nogen Mand i Særdeleshed, og Digtet dog udbredes inden Böigden, og er Straffen derfor Fredlöshed.

239. Om man finder anden Mands Ting.

Dersom man finder en Værdigjenstand eller andet Gods, der tilhörer en anden Mand, og man veed, paa hvis Grund man har fundet det, skal man bringe det til den Mand, der boer paa Jorden, til Bevaring. Men han skal bevare det og oplyse det paa Steder, hvor Folk træffe sammen, samt paa Vaarthinget og paa Althinget. Dersom den, til hvem Tingen er afgiven til Bevaring, ikke oplyser den, er Eieren af Tingen sögsmaalsberettiget (mod ham). Dersom Finderen ikke oplyser Tingen, er Jordeieren sögsmaalsberettiget (mod ham). Finder man (en Ting) paa sin Grund eller under Jorden, skal man anmelde det for sine Nabobönder saavelsom paa Thinge. Dersom Jordeieren eller den, der har boet paa Jorden, har nedgravet det, eier den det, der har nedgravet det, ifald det findes inden Vinternæt-

ter[1] (i det Aar, da de ere fraflyttede Gaarden). Findes Tingen paa Althinget, skal den afgives til Bonden, som boer der, til Bevaring; Finderen erhverver da Tingen, dersom der ikke fremkommer nogen Eier til den. Finder man en Ting oppe paa (öde) Fjeldsletter, skal man afgive den til Bevaring til den Bonde, der boer nærmest Veien; denne skal da oplyse Tingen, men den, der eier Jord nærmest Fjeldet, erhverver Tingen (dersom ingen Eier melder sig). Dersom Gods findes paa Vaarthinget eller paa Hösthinget, skal det oplyses der, og afgives til den Mand til Bevaring, som boer nærmest derved; Jordeieren erhverver (da) Tingen, dersom en anden ikke vedkjender sig den. Dersom Thinglagsmændene eie Jorden, erhverver Finderen Tingen. Har en Mand, der ikke hörer til Thinglaget, fundet den, tilfalder den Thinglagsmændene. Findes den i en Alminding, naar Folk opholde sig der, skal Finderen oplyse den; han erhverver den, dersom der ikke melder sig nogen Eier til den.

240. Om Almindinger her i Landet.

Almindinger er der her i Landet. Det er Almindinger, hvad Fjerdingsmænd eie sammen. Der er man berettiget til at fiske og fange Fugle — at komme derhen, naar en Maaned er tilbage af Vinteren og være der i syv Maaneder; derpaa skal Almindingen henligge i fem Maaneder, saaledes at den alene, som boer nærmest derved, er berettiget til at bruge den til Græsning. Man er berettiget til der at hugge Ved (af Drivtömmer) og tilskjære det og före det til Skibet eller til Boderne (ved Skibet), og er da Vedet fredhelligt. Dersom Folk komme derhen med et andet Skib og ikke kunne faae Ladning til det, men de andre (der ere ankomne först) have mere end de kunne indlade i deres Skib, ere hine berettigede til at tage Ladning til deres Skib. Kommer der en Hval, medens Folk er i Alminding, da er det samme fastsat om den, som om Vedet. Kommer der en Hval der, naar Folk ikke ere i Alminding, skal der (af

1) *De sidste Dage för Vinterens Begyndelse.*

den nærmest boende) skjæres (Budstikker i Form af) Kors og disse sendes bort omkring til alle Sider; den paadrager sig Straffeböder af tre Mark, som ikke lader Korset gaae — forudsat at Veiret ikke forhindrer det. Enhver, som vil, kan (deltage i at) flense (Hvalen) og före det flensede bort. Kommer der Folk derhen til en Tid, da de (der ere tidligere ankomne) have flenset mere, end de strax kunne före bort, ere hine berettigede til at tage, hvad de ikke medtage. Hvad enten Folk komme derhen med Skibe eller Heste til Afhentelse (af Ved eller Hval), er enhver berettiget til at före saa meget bort, som han formaaer.

241. Om Hundebid.

Hunde have ingen Fredhellighed. Dersom man har en ustyrlig Hund, skal den være bunden, saa at den ikke naaer til Folk, naar de gaae ad deres Vei. Naar en Hund er bunden foran Fadebur eller Bod eller (Kreatur-) Sti for at holde Vagt, indestaaer den for sig selv, som gaaer i dens Baand, og det samme gjælder, om det er Fæ, som gaaer i dens Baand, og er Eieren af Hunden ikke ansvarlig derfor. Ei skal Hundens Baand være længere, end at der er to Alen mellem Pælen og Halsbaandet. Dersom en Hund er bunden under Bænken (langs Væggen af Stuen), skal den ikke kunne naae frem til Kanten af Bænken, saaledes at den kan bide Folk, der gaae paa Gulvet. Er den bunden paa Vandhuset, skal den ikke kunne naae til En, naar man gaaer til Vandhuset, eller sætter sig paa Træet, eller tager sig noget til Aftörring. Binder man en Hund mindre forsigtig end nu er sagt, eller den er lös og bider en Mand, saaledes at der kommer Blod, er Straffen Tremarksböder. Dersom Hunden bider i Brusk eller Ben eller Sener, eller saaledes at det efterlader Saar eller Forandring af Hudens Farve, eller ogsaa dersom det bliver nödvendigt at anvende Lægedom, straffes Eieren af Hunden med Landsforvisning. Fredlöshed er Straffen, dersom den tilföiede Skade bliver anseet for större Saar. Men i saadanne Sager skal Stævning foretages i Böigden, og skal der paa Thinge tilkaldes Nabobönder (til Kvidudsagn).

Dersom en Hund bider en Mand, saaledes at han deraf faaer Bane, er Straffen Fredlöshed, og skal Sagen anlægges ligesom Drabssag. Dersom en Hund bider en Mands Fæ eller driver det ud i Sumpe, skal Eieren af Hunden tilbyde Eieren af Fæet lignende Fæ, som det, hvis Tab er foraarsaget af Hunden, men vil den anden beholde sit Fæ, skal der tilbydes ham Skadeserstatning. Men tilbyder han ikke disse Vilkaar, skal Eieren af Fæet stævne ham derfor til Straffeböder (af tre Mark) og dobbelt Erstatning. Den, som löser en Hund, eller forholder sig saaledes med den, at han vil lade den fölge med sig, er ansvarlig for hvad Skade den gjör, skjöndt en anden Mand eier den. Kommer der en Hund i Fölge med en Mand, og denne beder om, at der maa gives den Mad, eller sörger for den, naar de komme til Hus, da bærer han Ansvaret for hvad Skade Hunden gjör, skjöndt en anden eier den, men ikke, dersom han ikke befatter sig noget med den.

242. Om Tyre.

Dersom man har en Tyr, der er tre Aar gammel eller ældre, og den saarer Folk eller kaster en Mand til Jorden saaledes, at han faaer Skade deraf, eller den saarer Folks Fæ eller kaster det saaledes til Jorden, at det faaer Skade deraf, er Straffen (for Eieren) Landsforvisning. En Tyr er ufredhellig for Saar, naar den tilföier Folk Legemsskade, dersom den er tre Aar gammel eller ældre. Dræber den en Mand, er der samme Straf som naar en Hund dræber en Mand; man er berettiget til at slutte Forlig om saadanne Sager, uden (Lovrettens) Tilladelse. Samme Straf er der, dersom den tilföier Folk saadan Skade, som regnes for större Saar (som naar en Hund gjör saadan Skade).

Hver Mand indestaaer sig selv for (Skade af) Horn og (Heste-) Hov.

243.

Dersom en Mand har en tam Hvidbjörn, skal han forholde sig med den, som med en Hund, og paa samme Maade betale Erstatning for Skade, dersom den gjör nogen.

Dersom man saarer en tam Hvidbjörn, der tilhörer en anden, uden at Björnen har nogen Skyld, skal man betale Straffeböder (af tre Mark) og Erstatning for Skaden; er Skaden fem Örer eller mere, er Straffen Landsforvisning. En Björn bliver ufredhellig for Saar, dersom den gjör Folk Skade. Dersom man, for at tilföie en Mand Forhaanelse, hugger en Hund eller Björn, medens den, der har Dyret i sit Værge, holder Dyret, er Straffen Landsforvisning. Ogsaa er Straffen Landsforvisning, dersom man förer her til Landet en Skovbjørn; denne Straf er der for Eieren af den og for Skibsstyrerne, men Skibsfolkene skulle betale Straffeböder af tre Mark, og skal der (til Kvidudsagn) i alle Landsforvisningssager tilkaldes paa Thinge ni Nabobönder, men i Sager, der gaae ud paa Straffeböder (af tre Mark), fem Nabobönder. Dersom en Skovbjörn slipper lös her i Landet og tilföier Mennesker eller deres Fæ Skade, er den, der förte Björnen hertil, i alle Maader ansvarlig for den, ligesom for en anden tam Björn. Samme Straf er der, dersom en Ulv eller Ræv föres hertil Landet.

244. Om Forlig mellem Folk.

Dersom man ved Haandtag overdrager til en anden paa sine Vegne at slutte et saadant Forlig, som man finder for godt . . . . . . kan det altsammen gjælde. Dersom en Mand ved Haandtag gaaer ind paa at erklæres fredlös eller landforvist, eller paa, at en anden skal indgaae Forlig paa hans Vegne, eller paa at betale et vist Belöb, være sig at han indgaaer saadant Forlig for sig eller for en anden Mand, paa saadan Maade, at Kviden udsiger, at det er nödtvunget Haandtag, da bör det ingen Gyldighed have. Men det er nödtvunget Haandtag, naar en Mand indgaaer Haandtagsoverenskomst under saadanne Forhold, at der ellers vilde være Fare for hans Liv eller Gods, eller han befrygtede legemlig Overlast eller at blive fraranet sit Gods. Men naarsomhelst Kviden udsiger, at nödtvunget Haandtag har fundet Sted, saaledes som nu er anfört, bör det aldrig gjælde, og straffes alle de Mænd med Landsforvisning, som forlangte Haandtaget. Det er en Sag, hvori Stævning skal

foretages i Böigden og skulle ni Nabobönder fra Omegnen af det Sted, hvor det nödtvungne Haandtag fandt Sted, tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn).

Naar Folk afgjöre deres Sager paa saadan Maade, at de udnævne andre Mænd til at afsige Voldgiftskjendelse om deres Sag, skulle alle Bestemmelser, hvortil de knytte Overenskomsten om Voldgiften, overholdes, dersom Mændene samtykke i at afsige Voldgiftskjendelsen. Men komme Voldgiftsmændene ikke overens, skal Flertallets Mening gjöre Udslaget. Ere Voldgiftsmændene to, og de ikke komme overens, skulle de kaste Lod, og skal den, som Loddet træffer, afsige Voldgiftskjendelsen. Dersom den, hvem Loddet træffer, eller som har tilbudt Lodkastning (uden at den anden har villet gaae ind derpaa, og som derfor alene skal afgjöre Sagen), ikke, naar han afsiger Voldgiftskjendelsen, aflægger Ed, er den som uafsagt. Men vil ingen af dem kaste Lod, og hver af dem har sin Mening om Sagen, og de hver for sig afsige Voldgiftskjendelse, da er hverken den enes eller den andens Voldgiftskjendelse gyldig, om de end ere edelig afsagte. Dersom den, hvem det tilkommer, afsiger Voldgiftskjendelsen, og senere bekræfter samme med Ed, skal Eden være aflagt inden Betalingsdagen kommer.

Ogsaa kunne Voldgiftsmændene, naar de ikke blive enige om, hvad de skulle bestemme, tage en Mand, som de blive enige om, til Voldgiftsmand, dersom denne i begges Paahör samtykker i at afsige Voldgiftskjendelsen, og ere de da, dersom (det af dem er vedtaget, at) hans Voldgift skal afgjöre Sagen, fritagne for deres Hverv, og paadrager da han alene sig Straf, dersom Voldgiftskjendelsen ikke afsiges tilbörlig, naar saadan Bestemmelse er bleven taget.

Men dersom de Mænd, som ere antagne til at afsige Voldgiftskjendelse, saaledes som nu er anfört, og have samtykket i at overtage Sagens Afgjörelse, ikke afsige Voldgiftskjendelsen paa tilbörlig Maade, straffes de med Landsforvisning, og skal Stævning foretages i Böigden for urigtig Behandling af Sagen, og ni Nabobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn). Dersom alle de antagne Voldgiftsmænd forholde sig urigtig ved

Afsigelsen af Voldgiftskjendelsen, eller de alle döe inden den er afsagt, skal den til Sögsmaalet (for den Forseelse, hvis Fölger skulle afgjöres ved Voldgiften) berettigede eller hans Arving under Vidners Tilkaldelse opfordre den Mand, som ved Haandtag gik ind paa Voldgift, til for sit Vedkommende, syv Nætter senere, i sit Hjem, at vælge en Voldgiftsmand (istedet); „men jeg skal vælge en anden" — skal han sige; „jeg opfordrer paa lovlig Maade". Naar hver af Parterne vælger sin Voldgiftsmand, skulle Voldgiftsmændene, dersom de ikke blive enige, söge at bringe Sagen til Afgjörelse paa lovbestemt Maade (ved Lodkastning o. s. v.). Dersom den, der ved Haandtag har samtykket i Voldgift, ikke vil vælge en Voldgiftsmand, skal den, som den opfordrende har udnævnt, alene afgjöre Sagen. Dersom alle Voldgiftsmændene miste Mælet eller Forstanden, skal der forholdes paa samme Maade, som anfört (om Dödsfald). Dersom Parterne vælge hver sin Voldgiftsmand, og den ene af Voldgiftsmændene döer eller mister Mælet eller Forstanden, skal den af Parterne, der (saaledes) mister sin Voldgiftsmand, tage en Mand istedet. Dersom en Voldgiftsmand bliver syg eller saaret og ikke kan komme til det Sted, hvor Voldgiftskjendelsen var berammet til Afsigelse paa den angivne Dag, skal der fremdeles forholdes som naar en Voldgiftsmand döer. Paa samme Maade som der nu er sagt om Voldgiftsmænd, skal der i alle Henseender forholdes, naar der er flere Voldgiftsmænd end tvende.

Dersom den Mand, der ved Haandtag har samtykket i Voldgift (med Hensyn til en af ham begaaet Forseelse), döer inden Voldgiftskjendelsen er afsagt, skal det ved Voldgiftskjendelsen paalægges hans Arving eller, dersom denne ikke er voxen, hans Værge, at betale (hvad der af den afdöde skulde udredes). Men döer den Mand, hvem der er givet Haandtag paa Sagens Afgjörelse ved Voldgift, skal der ved Voldgiftskjendelsen bestemmes, at Belöbet skal betales til hans Arving eller ogsaa dennes Værge.

Naar det er een Mand, der skal afsige Voldgiftskjendelse, og han bliver syg eller saaret, eller dersom Elve eller Uveir eller Folk hindre ham, saa at han ikke kan komme til det Sted, hvor Voldgiftskjendelsen skal afsiges,

skal han afsige den paa det Sted, hvor han kan komme længst frem. Dersom den, der skal afsige Voldgiftskjendelse, formener at være udsat for legemlig Overlast eller for Bane, ifald han afsiger Kjendelsen paa det Sted, hvor det var bestemt at det skulde skee, skal han afsige Voldgiftskjendelsen paa det Sted, hvor han tröster sig dertil, om det end er senere. Og skal der paa samme Maade forholdes, naar der er flere end een Voldgiftsmand, dersom de ikke kunne afsige Voldgiftskjendelsen uden Fare. Dersom en Mand er udnævnt til Voldgiftsmand, og han ikke samtykker i at afgjöre Sagen ved Voldgift, paadrager han sig ikke Straf ved at undlade at afsige Voldgiftskjendelsen, og kan der ikke gjöres Fordring paa, at han afsiger denne, men dersom han afsiger Kjendelsen, haves der samme Fordring paa det ved samme tilkjendte Belöb, som om han havde samtykket i at afgjöre Sagen ved Voldgift.

245. Om Sölvs Værdi.

I den Tid, da Christendommen kom her til Island, gik Sölv her som Betalingsmiddel ved Udredelsen af al stor Gjæld: blegt Sölv, der skulde taale Indsnit (uden at forandre Farven), og hvoraf den störste Del skulde være Sölv (og kun en mindre Del andet Metal), og saaledes udmöntet, at tredsindstyve Penninge udgjorde en veiet Öre, og var da veiet og tællet Sölv det samme (idet man regnede alene efter Vægt). Et Hundrede i Sölv blev regnet for ligesaa meget som fire Hundreder og tyve Alen Vadmel, og var da en Öre (Sölv) lige med en halv Mark Vadmel.

246. Om Omsætningstaxt mellem Folk.

Det er Omsætningstaxt efter Althingsbestemmelser: at sex Alen Vadmel, gangbart, nyt og ubrugt, skal være en Öre. En Overkappe af dem, der gaae i Handelen, fire Alen lang — Alenen maalt fra Albuen til Spidsen af Tommelfingeren — og to Alen bred, med tretten Læg tvers over Kappen, svarer til to Örer; ere Kapperne bedre, skulle de (særlig) vurderes. Sex Rævebælge svare til en

Öre. Sex Lammeskind med Ulden paa svare til en Öre. Sex Bedeskind, hvoraf Ulden er klippet, svare til en Öre. To Katbælge af gamle Hankatte svare til en Öre; tre Bælge af Katte, der ere en Sommer gamle, svare til en Öre. Fem Alen Vadmel med rödbrune Striber svare til en Öre. En Öre Guld, saadant, som kan taale at komme i Ilden, svarer til tredsindstyve Örer. En Mark[1] renset Sölv svarer til tredsindstyve Örer. En Jernkjedel, der er ny, ikke har været over Ilden, og veier en halv Væt, og rummer otte Spande, svarer til femten Örer. Af Leer, belagte med Staal, og hvis Blad er en Alen langt, og som veie atten Örer, hele og tilfilede ind til det indlagte Staal, skulle tre svare til to Örer. En Væt Stöbejern svarer til fem Örer. En Væt Stangjern svarer til sex Örer. Det er en gyldig Spand til at maale Kjedler (ved deres Ansættelse i Forhold til Örer), naar et Stykke Træ, der stilles ved Indsnittet i Staverne, hvori Bunden fældes, paa den ene Side ved den överste Rand (af Spanden) viser en Höide af tolv Tommer — en Tomme beregnet (fra det yderste Fingerled) til Negleroden paa en middelstor Mand.

Dette er endvidere Omsætningstaxt: En Ko, tre Vintre gammel eller ældre, ti Vintre gammel eller yngre, drægtig, og som giver Melk, hornet og lydeslös, ikke slettere end en middelgod Oxe, og som ved Fardagstid kan taale at drives fra den ene Böigd til den anden, og malker saameget som en Kalv behöver, den er gangbar i Betaling. Tre vintergamle Oxer regnes lige med en Ko; to vintergamle Oxer svare til en Ko. En gold Ko og en to Vintre gammel, drægtig Kvie, der ikke kan leies ud for samme Leie som en Ko, (regnes lige med hinanden). En Oxe, fire Vintre gammel, gildet eller ikke gildet, svarer til en Ko. En gold Ko og en tre Vintre gammel Oxe regnes (hver for sig) for Trefjerdedele af en Koes Værdi. En fem Vintre gammel Oxe regnes for en og en Trediedel Koesværdi. En sex Vintre gammel Oxe for en og Totrediedel Koesværdi. En syv Vintre gammel Oxe, eller ogsaa om den er ældre, regnes lige med to Köer. En gammel Plovoxe ved Foraarstid maa

1) *En Mark = et halvt Pund; en Væt = 80 Pund.*

(særlig) vurderes. Sex Hunfaar — to, der ere to Vintre gamle, og fire, der ere ældre — som kunne opföde deres Lam, ikke have tabt deres Uld, ere laadne og med Lam — svare til en Ko. Otte Hunfaar, aldeles golde, tre Vintre gamle eller ældre, regnes lige med en Ko. Otte Beder, to Vintre gamle, svare til en Ko. (Ligesaa:) otte vintergamle Hunfaar, der have faaet Lam og opföde dem. Sex Beder, tre Vintre gamle, svare til en Ko. En fire Vintre gammel Bede og en to Vintre gammel Bede svare (tilsammen) til to Hunfaar. En Vædder, to Vintre gammel, regnes lige med et Hunfaar. Tolv vintergamle Beder regnes lige med en Ko — alle disse Faar skulle være i forsvarlig Tilstand og med Ulden paa. En Vædder, tre Vintre gammel eller ældre, og en Bede, som gaaer i Spidsen for Hjorden, maae (særlig) vurderes. Sex Geder med Kid — med samme Egenskaber som (anfört om) Hunfaar — eller otte golde Geder, tre Vintre gamle eller ældre, regnes lige med en Ko. Otte, en Vinter gamle Geder, der opföde deres Kid, regnes lige med en Ko. Otte Gedebukke, to Vintre gamle — hvoraf fire ere ugildede og fire gildede — svare til en Ko, og sex Bukke, tre Vintre gamle — Halvdelen gildet, Halvdelen ugildet — svare til en Ko. En fire Vintre gammel Buk og en to Vintre gammel Buk svare (tilsammen) til to Geder. En to Vintre gammel Buk regnes lige med en Ged. Ere Bukkene ældre end nu er anfört, skulle de (særlig) vurderes. To vintergamle Geder — Halvdelen Hungeder eller gildede Bukke, Halvdelen Bukkevæddere eller ugildede Bukke — regnes lige med en Hunged (med Kid). Heste ere og ansatte til Taxt. En Hest, fire Vintre gammel eller ældre, og ti Vintre gammel eller yngre, sund og lydeslös, regnes lige med en Ko. En Hoppe, fire Vintre gammel eller ældre, og ti Vintre gammel eller yngre, gold, sund og lydeslös, er en Fjerdedel ringere i Værdi end en Ko. En tre Vintre gammel Hest er lige med en Hoppe. En tre Vintre gammel Hoppe er Totrediedele af en Koesværdi. To Heste, to Vintre gamle — den ene en Hingst eller Vallak, den anden en Hoppe — svare til en Ko. Tre vintergamle Heste — hvoraf en er en Hingst eller Vallak — regnes lige med en Ko. Dersom man i Betaling leverer

en vintergammel Hoppe for en Trediedel af en Koesværdi, skal der i Tilgift betales en Öre. De anförte Heste eller Hopper skulle være af Middelgodhed og ikke slettere. En Stodhingst, der er af större Værdi, fordi den bruges til Hestekampe, og en Vallak, der er af större Værdi, fordi den bruges som Ridehest, og en Stodhoppe med Föl, det er Gjenstande, der maa (særlig) vurderes. En So, to Vintre gammel eller ældre, med ni Grise, regnes lige med en Ko. Tre Alen bredt Lærred svarer til to Örer. To Alen engelsk Lærred af to Alens Bredde svarer til en Öre. To Mark Vox svarer til en Öre. Stadsklæder, nye, tilskaarne eller ikke tilskaarne; Vadmel, nyt og ubrugt, tjenligt til Overkapper; nye Overkapper; nye Katteskind og Lammeskind; glat (ikke udskaaret) Arbeide og forarbeidede Gjenstande, der gaae i Handelen; udhamrede Jernstænger; nye Kobberkjedler — det er alt Gjenstande, som maae (særlig) vurderes. Med Hensyn til alle de Gjenstande, (hvorpaa ikke er sat Taxt, men) som skulle (særlig) vurderes, skulle de, der have et Mellemværende, som skal berigtiges, vælge en Mand hver, som lovlige Vurderings- og Besigtigelsesmænd. Men blive disse ikke enige, skulle de kaste Lod, og den, hvem Loddet træffer, skal da edeligen vurdere Gjenstanden. Tre Vætter Faareuld af gamle Faar regnes lige med en Ko. Tre Vætter af saadanne Födemidler, der ere lige saa gode som Mel, svare til en Ko. (En Væt) Faareuld af vintergamle Faar, eller Huden af en fuldvoxen Oxe (svarer til Trediedelen af en Koes Værdi), men i hvert af Tilfældene skal der betales en Tilgift af en Öre. To Kohuder regnes lige med Huden af en fuldvoxen Oxe. Naar der betales med Hunfaar, hvoraf Ulden er klippet, bör der med tyve Hunfaar gives i Tilgift en Væt Uld.

247. Om Norges Konges Ret i Island.

Det er Kongen af Norges Ret i Island, at hans Sager kunne gjöres gjældende uden Stævning og kunne forfölges efter Landsfolkets Love i Island. Lov og Rettighed til Böder for personlige Fornærmelser skulle hans Mænd have der, lige med Landets Beboere. Arv (efter en Nordmand)

skal i Island tages i Besiddelse af den afdödes Frænde eller Formuesfælle, men ere de ikke til, skal der i Island ventes efter Arvingen (og Arven först udleveres naar han kommer).

248. Om Islænderes Ret i Norge.

Islændere skulle i Norge have samme Ret til Böder for personlige Fornærmelser, som en fribaaren Odelsbonde. Arv, der er falden i Norge (efter en Islænder), kan tages af (den afdödes) Næstsödskendebörn fra Island, være sig Kvinder eller Mænd, eller nærmere beslægtede. Ed af tre Mænd skal bevise Slægtskabet, naar man vil begjære Bevis. Men dersom Arvingen ikke er her (i Norge), skal den Mand, som den afdöde var i Huset hos, beholde det her i tre Vintre, med mindre (den afdödes) Næstsödskendebarn eller en nærmere Slægtning indfinder sig för den Tid. Islændere skulle ingen Afgift betale i Norge undtagen Havneafgift og Afgift til de vagthavende i Kjöbstæderne. Frihaarne Mandfolk: Mænd, som have Ret til fuld personlig Bod for Fornærmelser, skulle i Havneafgift betale sex Overkapper og sex Alen Vadmel eller en halv Mark Sölv. Afgiften kan fordres betalt, naar man er kommen paa Ankerpladsen eller det Sted, hvor Skibet skal fortöies ved Landjorden. Islændere have i Norge Ret til at bruge Vand og Ved, men de ere kun berettigede til at hugge alt det Ved de ville, naar det er i en Kongen tilhörende Skov. Islændere ere pligtige til at drage i Krig med Kongen naar der er Vished for at der er en (fjendtlig) Hær i Norge og fuld Krigsudskrivning finder Sted; da skal hver tredie blive tilbage, men to gaae med. Norge ere Islændere (der opholde sig der) pligtige til at forsvare med Kongen, men ei ere de pligtige til længere Krigstog. Ei skal der i Norge tages fra Islændere saadant (Arve-) Gods, som er tilfaldet i en anden Konges Rige. Islændere ere berettigede til at reise fra Norge til Island, undtagen der er Vished for at en (fjendtlig) Hær er i Norge. Men Islænderne ere berettigede til fra sit Land at reise til hvilket Land de ville. Men dersom Islændere betale Havneafgift paa (Orkn-, Syder- eller Fær-) Öerne eller Hjaltland (Shetlandsöerne), ere de ikke pligtige til at betale Havneafgift igjen i

Norge, med mindre de imidlertid reise til Island. Hver Mandsperson, der er sund og rask og kan betale Havneafgift, er berettiget til at reise fra Island (til Norge), men berettigede til at reise fra Island til Norge, for at bosætte sig der, ere de, der ere istand til at forsörge sin trængende Slægt og at gjöre saadan Krigsudredning, som dem tilkommer; ligeledes enhver Kvinde, der fölger med sin Mand eller sin Fader eller Sön eller Broder, dersom hun eier Gods til et Belöb af tre Mark.

Dersom en udenlandsk Mand döer her (i Norge), skal Husbonden af hans Gods tage sex Örer — regnede efter Tal (ikke Vægt) — til Begravelsen, men derefter skal han lade fire Mænd, der have fast Hjem og ere de nærmest boende paa to Sider, vurdere Efterladenskabet. Dersom et Næstsödskendebarn eller en nærmere Slægtning (til den afdöde) kommer tilstede, skal han ifölge Kjöbstadretten fordre Borgen (for Efterladenskabets Tilstedeblivelse) indtil Möde bliver holdt. Vidnerne til Begjæringen om Borgen ere ikke pligtige til at aflægge Ed, dersom Husbonden paa Mödet vedgaaer, at Borgen blev fordret. Den, der fordrer Efterladenskabet, skal opregne Slægtskabet mellem sig og den afdöde og aflægge Ed derpaa, saavelsom paa, at han tager det Gods for at bringe det til Island, og at han vil före det til Arvingerne den næste Sommer, dersom han kan. Hans to Mededsmænd skulle aflægge Ed paa, at det er ret Slægtskabsopregning, og ere de ikke pligtige til at opregne Slægtskabet eller at bekræfte flere Ting med Ed; derpaa skulle Byesmændene afsige Dom i Sagen og bekræfte Dommen ved at tage deres Vaaben. Derefter skal Husbonden udrede Godset og aflægge Ed paa, at alt det Gods er udredet, som den afdöde eiede.

Dersom en Mand taber sit Gods saaledes, at han ikke har Evne til at betale hele Havneafgiften, er han ikke pligtig til at betale den. Dersom Mænd, der have den Bestemmelse (fra Island) at tage til Grönland, eller som drage hen for at opsöge (nye) Lande, drive for Vind og Veir til Norge, eller de kastes ud fra Island, naar de ville före deres Skibe mellem Havnene, ere de ikke pligtige til at betale Havneafgift.

Denne Ret og disse Love, som her ere anförte, gav Kong Olaf den hellige Islænderne. Biskop Gissur og Teit, hans Sön, Markus, Hrein, Einar, Björn, Gudmund, Dade og Holmstein aflagde Ed paa, at Biskop Isleif og (andre) Mænd med ham aflagde Ed paa den her anförte Ret: at denne Ret eller en endnu bedre gav Olaf den hellige Islænderne.

249. Om fremmedes Arv her i Landet.

Dersom en fremmed, der her ikke har nogen Frænde, döer her i Landet, skal hans Formuesfælle tage Arven i Besiddelse, dersom de have sluttet saadant Fællig, at den mindre formuende indbefattede alt det Gods, som han havde med paa den Reise, i Fælliget. Dersom saadan Fælle ikke er til, skal Arven tages i Besiddelse af den Madfælle, som hyppigst spiste sammen med den afdöde; dersom de alle gjorde det lige ofte, skulle de dele Efterladenskabet mellem sig. Er ingen af dem til, skal Skibsstyreren tage Arven i Besiddelse; er der flere saadanne, skulle de dele Efterladenskabet mellem sig efter den Andel, som de eie i Skibet. Dersom den afdöde alene eiede Skibet, og ingen Formuesfælle eller Madfælle havde, skal Efterladenskabet tages i Besiddelse af den Gode, som Eieren af den Jord, hvor de fortöie deres Skib, er i Thinglag hos. Dersom den fremmede döer paa det Sted, hvor han har taget Ophold, skal Efterladenskabet tages i Besiddelse af den Bonde, der har givet ham Ophold paa sin Gaard, forudsat at der ikke er nogen Formuesfælle. Men döer han paa Veien (fra Gaarden) inden han kommer til Skibet, skal der forholdes, ligesom naar han döer paa Gaarden, hvor han har taget Ophold. Dersom den frændelöse har havt Landhusholdning, skal den Gode, som han var i Thinglag hos, tage hans Efterladenskab i Besiddelse. Er han ikke i Thinglag hos nogen Gode, skal det tages i Besiddelse af den Gode, som Eieren af den Jord, hvor den afdöde boede eller var Husmand, er i Thinglag hos. Dersom en saadan Person, som, efter hvad nu er anfört, skal tage Arven i Besiddelse, gjör Anslag mod den fremmedes Liv eller dræber ham, skal den tage Arv og Böder (for Drabet), som er anfört næst efter ham. Dersom

den fremmede döer paa Veien, naar han begiver sig til den Gaard, hvor han vil tage Ophold, er det, som om han döde ved Skibet. Dersom den Gode, om hvem det er fastsat, at han skal tage Arven i Besiddelse, dræber den fremmede, skulle de andre Goder i Thinglaget tage Arv og Böder. Dersom der senere kommer til Island Arvinger, der ere af den danske Tunge, skulle de tage Arv — og Böder, dersom der er saadanne — uden Renter. Alt det Gods, som Arvinger ikke (strax) tage, hvad enten det er Böder i Drabssager eller Arv, skal man lade vurdere som umyndiges Midler, og tilfalder da Renterne af Godset Besiddelsestagerne. Men forholdes der ikke rigtig med Vurderingen, maae Renterne udbetales.

Dersom en Mand döer her, hvis Arving er udenlands, skal den Mand, der er nærmest beslægtet med den afdöde, tage Arven i Besiddelse, men han skal lade Efterladenskabet vurdere ligesom umyndiges Midler, og er han berettiget til at bevare Godset og nyde Renterne deraf, medens den anden er udenlands. Dersom denne kommer til Island, kan han fordre Hovedstolen til næste Betalingstermin[1]; til ingen Mand bör Besiddelsestageren afgive Arven, medens Arvingen er udenlands. Dersom den, der er udenlands, döer, og man ikke er enig om, hvem af dem er död först (han eller den i Island afdöde, som han var nærmest til at arve), skal man opfordre den Gode, som den her afdöde var i Thinglag hos, til Dannelse af Tolvmandskvid (til Udsagn herom.) Men dersom ingen Gode vedgaaer at have havt den afdöde i sit Thinglag, skal den Gode opfordres dertil, som Sagsögeren er i Thinglag hos. Paa saadan Maade skal dermed forholdes, at Arvingerne til den i Udlandet afdöde skulle stævne dem, der have Efterladenskabet, til Udredelse og Afgivelse af samme, men lade före Bevis ved Domstolen for dens Död, der var udenlands. Dersom Kviden da giver det Udsagn, at den, der var her, er död först, skal Efterladenskabet udleveres af dem, der hidtil have havt det, men i modsat Fald kunne de tilbageholde det.

---

1) *Torsdagen, naar syv Uger ere forlöbne af Sommeren.*

250. Om Fordring af Gods.

Dersom en Mand har udestaaende Fordring paa en anden, og denne nægter ham at faae den, kan han gyldigen ved Slutningen af Althinget lyse til Sögsmaal imod den anden til næste Sommer og gjöre Paastand paa Straffeböder af tre Mark for Tilbageholdelsen af Godset. Den, der har lyst til Sögsmaal, skal under Vidners Tilkaldelse sige til den sagsögte inden sex Uger ere forlöbne af Sommeren, dersom de höre til samme Fjerding, at han har lyst til Sögsmaal imod ham. Kan han ikke sige det til ham selv, skal han melde det paa Thingskrænten paa Vaarthinget eller paa Höstthinget i det Thinglag, hvortil Sagsögeren selv hörer. Dersom han ikke paa saadan Maade anmelder det, og den sagsögte ikke inden sex Uger ere forlöbne af Sommeren faaer Kundskab om, at Sagen er beredt til Anlæggelse mod ham, bliver Sögsmaalet ugyldigt. Naar man den foregaaende Sommer har lyst til Sögsmaal mod en Mand, skal man (til Kvidudsagn) tilkalde de Nabobönder, som boede nærmest hans Hjem paa den Tid, Sagen (ved Lysningen) blev begyndt, og som ligeledes boe nærmest derved paa den Tid, Sagen anlægges. Med Hensyn til alle de Sager, som ere saaledes (ved Lysning) beredte til Anlæggelse, skal der (til Kvidudsagn) anvendes de Bönder, som, naar Sagen anlægges, boe nærmest den Bopæl, som den sagsögte havde, da Sagen blev (ved Lysningen) beredt til Anlæggelse mod ham. Dersom man faaer Mistanke om, at den, som man ved Thingets Slutning har (ved Lysning) forberedt Sagsanlæggelse imod, vil löbe bort ud af Landet, kan man paa Lovbjerget forbyde ham at reise, og ved Forbud forbyde alle Skibsstyrere saavelsom Skibsfolk at före ham ud af Landet. Men alle de Mænd, som faae Kundskab om Forbudet, paadrage sig Straf, Skibsstyrerne Landsforvisning og Skibsfolkene tre Marks Straffeböder, dersom de före ham bort. Samme Straf paadrage de sig, dersom Stævning i Sagen er foretagen hjemme i Böigden eller Sagen er (ved Stævning) ved Skibet beredt til Anlæggelse — forudsat at Forbud er ved Fortöiningspælene blevet nedlagt imod, at

han föres bort; de skulle stævnes for alt deres Samkvem (med den bortreiste) og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes fem Naboböнder i Tremarkssager og ni i Landsforvisningssager.

Aldrig bör man lyse til Sögsmaal om en udestaaende Fordring eller stævne derfor, förend man har krævet Betaling og den er nægtet.

Dersom man hos en Mand har en Fordring, der skal betales til en bestemt Termin, og Skyldneren vil löbe bort ud af Landet, kan man gyldigen, skjöndt Betalingstermin ikke er kommen, forbyde ham at reise, men kun i det Tilfælde kan der anlægges Sag imod ham eller de Mænd, som före ham bort, dersom Gjælden ikke bliver betalt til Terminen.

251. Sögsmaal om udestaaende Fordringer.

Sine Vidner bör man hjemme i Böigden opfordre (til at möde paa Thinge for at aflægge Vidnesbyrd), hvad enten man vil anvende Vidnerne ved Sögsmaal eller Forsvar. Han skal (til at möde og aflægge Vidnesbyrd paa Thinge) opfordre Flertallet af de Vidner, som han tilkaldte som Vidner, da de Ord, han vil före Bevis for, bleve sagte; han skal foretage Opfordringen paa dens Bopæl, som han opfordrer til at aflægge Vidnesbyrdet, og nævne hans Navn og anföre, hvad Vidnesbyrd det er. Ogsaa kan han gyldigen foretage Opfordringen paa det Sted, hvor han faaer den, han vil opfordre, selv i Tale. Han skal Torsdagen, naar otte Uger ere forlöbne af Sommeren, hjemme i Böigden have opfordret sine Vidner (til at möde paa Althinget og aflægge Vidnesbyrd).

Naar en Bonde, der (har saamegen Formue, at han) har at betale Thingreiselönsafgift, opfordres til at aflægge Vidnesbyrd (paa Althinget), skal han ikke forlange af den opfordrende hverken Hest eller Mad. Naar en Mand opfordres til at reise til Thinge for at aflægge et Vidnesbyrd, og han forhen, da han blev tilkaldt som Vidne, har vidst, at det kunde ventes, at han vilde komme til at gjöre en Thingreise for at aflægge Vidnesbyrdet, skal han ikke af den

opfordrende forlange hvad han behöver til Thingreisen. Dersom en Bonde, der ikke har at betale Thingreiselönsafgift, eller en Tjenestekarl opfordres til Thingreise til Aflæggelse af Vidnesbyrd, ere de berettigede til at fordre Udredning til Reisen, om de ville. Den, der vil kræve Udredning, skal tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd om" — skal han sige — „at jeg fordrer af dig en Hest og Sadel, at samme er kommet til mit lovlige Hjem inden jeg rider hjemme fra" — og skal han nævne ham og angive, hvad Dag han vil ride hjemmefra. Mad kan han ogsaa forlange af ham, og Telt og Plads i en Bod (paa Thinget) og saadan Udredning, som han behöver at have paa Thinge. Han bör tilbyde den opfordrende Ledsagelse af sig og de Thingmænd, han faaer med, naar de komme til Thinge. Den Mand, som opfordrede til Aflæggelse af Vidnesbyrd, er pligtig til at lade en Hest komme til den opfordrede, en saadan, hvorpaa han kan reise fulde Dagsreiser. Lader han ikke saadan Hest komme derhen, saaledes som det var forlangt, er den, der blev opfordret til at aflægge Vidnesbyrdet, berettiget til at sidde hjemme.

Om Aflæggelsen af Vidnesbyrd skal altid Opfordring være skeet fjorten Dage för Althinget, med mindre en Mand lader sig tilkalde som Vidne i et Tilfælde, hvor han veed, at han vil komme til at reise til Thinge for at aflægge Vidnesbyrdet, og kan Opfordring til Aflæggelse af saadant Vidnesbyrd skee hvor kort för Thinget det saa er.

252. Om Opfordring af Vidner til Aflæggelse af Vidnesbyrd.

Dersom man opfordrer en anden til Aflæggelse af Vidnesbyrd paa Thinge, paa saadan Maade, at den opfordrede ikke hörer derpaa, er denne berettiget til at begive sig til den Mands lovlige Hjem, der opfordrede ham til Aflæggelse af Vidnesbyrdet, og der kræve af ham al den Udredning (til Thingreisen), som han kunde have fordret paa sit lovlige Hjem, dersom han havde hört paa den andens Opfordring.

Dersom en Mand, der er opfordret til Aflæggelse af

Vidnesbyrd paa Thinge, bliver syg, skal han sende Bud til den, der har opfordret ham til Vidnesbyrdets Aflæggelse, og tilbyde ham at affatte Vidnesbyrdet (i den Form, det skal afgives) i Forening med de andre Mænd, der tilligemed ham ere (oprindeligt) blevne tilkaldte som Vidner paa det, hvorom Vidnesbyrd nu skal aflægges; han skal gjöre Tilbudet paa sit lovlige Hjem. Den, som opfordrede til Aflæggelse af Vidnesbyrdet, skal begive sig hen for at træffe de Mænd, der vare tilkaldte som Vidner tillige med den syge, og opfordre dem til at fare hen og affatte Vidnesbyrdet sammen med den syge Mand. Ed skal den syge Mand aflægge, og han skal angive, hvad Vidnesbyrd han vilde have aflagt, og skulle to Mænd modtage den ene syge Mands Vidnesbyrd. Gyldigt er det, at tre Mænd modtage to Mænds Vidnesbyrd, dersom to ere syge. De Mænd, der modtage Vidnesbyrdet, skulle paa Thinget stötte de (mödte) oprindelige Vidner, og anföre, hvad Vidnesbyrd den syge har afgivet.

Dersom Aflæggelse af Vidnesbyrd er affordret en Mand, der vil reise ud af Landet, og som er kommen paa flydende Fyr — da er han kommen paa flydende Fyr, naar han har sine Klæder paa Skibet, og Skibets Besætning har bragt ud paa det den störste Del af sine Varer — skal han afgive det Vidnesbyrd, han er bleven opfordret til at aflægge, paa samme Maade, som den syge Mand skulde gjöre det. Dersom en syg Mand lader sig tilkalde som Vidne, skal det ikke være til Hinder for hans Thingreise (for at aflægge Vidnesbyrdet), med mindre han er mere syg, naar han skal ride hjemmefra, end da han blev tilkaldt som Vidne.

Dersom en Mand bliver opfordret til at aflægge paa Thinge et Vidnesbyrd, som han formener at han ikke er bleven (oprindelig) tilkaldt som Vidne til at aflægge, skal han desuagtet ride til Thinget og ved Domstolen frigjöre sig for Aflæggelsen af Vidnesbyrdet. Dersom man opfordrer en Mand til Aflæggelse paa Thinge af et Vidnesbyrd, som Opfordreren formener, at hin ikke er bleven (oprindelig) tilkaldt som Vidne til at afgive, og han gjör det til den opfordredes Skade, er Straffen Landsforvisning for Opfordreren; i den Sag skal Stævning foretages hjemme i Böigden og ni Nabobönder til den sagsögte tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn).

253. Om Fæstemaal.

Sön, sexten Aar gammel eller ældre, og arvedygtig, er Fæstningsmand for sin Moder. Men er Sön ikke til, da er Datteren det, naar hun er gift, og skal hendes Mand fæste sin Svigermoder bort. Men dernæst er Fader Fæstningsmand for sin Datter. Men dernæst skal samfædre Broder fæste sin Söster bort. Men er ikke Broder til, skal Moder bortfæste sin Datter. Men derefter skal den nærmest beslægtede Mandsperson være Fæstningsmand, med mindre der er Kvinder, som ere gifte og som ere nærmere beslægtede; da skulle deres Mænd (bortfæste Bruden).

254. Hvem der er Sagsöger i Leiermaalssag.

Sagsöger er 1. Kvindens Ægtemand, dersom han er til. Dernæst er 2. Sön, arvedygtig, sexten Aar gammel. Dernæst er 3. den, som er gift med hendes arvedygtige Datter. Derefter er 4. Fader. Dernæst er 5. samfædre Broder. Dernæst er 6. Moder. Dernæst er 7. Söster. Derefter er 8. sammödre Broder. Den nærmest beslægtede Mand skal være Sagsöger i Leiermaalssag, ligesom i Drabssag.

Man er berettiget til at gilde omvandrende Tiggere, og er der ingen Straf, om de end faae Saar eller Bane deraf.

Dersom en Kvinde klæder sig i Mandfolkeklæder eller skjærer sit Haar eller bærer Vaaben, for at være anderledes end andre, er Straffen Landsforvisning; det er en Sag, hvori Stævning skal foretages i Böigden og skulle fem Nabobönder tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn); sögmaalsberettiget er hvem der vil. Det samme er fastsat om Mandfolk, dersom de klæde sig i Kvindedragt.

Ei paahviler der Konen Gjæld, saaledes at andre Mænd have Krav mod hende, medens hendes Mand lever, med mindre hun alene har stiftet Gjælden som sin, men Ret har Manden til at anvende alt deres Gods til Betaling af Gjæld.

Om Tiendeydelse.

255.

Det er fastsat i Lovene her, at alle Mænd her i Landet skulle betale lovlig Tiende af deres Gods. Det er lovlig Tiende, at man skal for hvert Tidsrum af to Halvaar betale en Öre, regnet til sex Alen, dersom man eier 100 Sex-Alens-Örer. Den, der eier ti Sex-Alens-Örer, foruden sine Hverdagsklæder, gjældfrit, skal give en Alen Vadmel, eller Ulden af et Faar — en saadan Uldtot, at sex lignende udgjöre et haspet Garnbundt — eller et Lammeskind med Ulden paa; men den, som eier tyve Örer, skal give to Alen. Men den, som eier fyrgetyve Örer, skal give tre Alen, men den, som eier tredsindstyve Örer, skal give fire Alen. Den, som eier firsindstyve Örer, skal give fem Alen. Den, som eier 100 Örer, skal give sex Alen. Det Gods behöver ikke at angives til Tiende, som iforveien er givet til gudeligt Brug, være sig at det er givet til Kirker eller Broer eller Færgebaade for Reisende, hvad enten Godset bestaaer i Jorder eller Lösöre. Præster behöve ei heller at betale Tiende af det Gods, de eie af Böger eller Messeklæder, eller noget af det, som de bruge til Gudstjenesten; af andet Gods skulle de betale Tiende. Af den Beholdning af Levnetsmidler, som haves om Foraaret, behöver man ikke at betale Tiende, dersom man vedbliver sin Landhusholdning. Ophörer man med den, eller man afhænder noget af Beholdningen, skal man betale Tiende deraf. Dersom man eier et Godedömme, behöver man ikke at angive det til Tiende; et Herredömme er det, men ikke Formue. Alle Bönder,

der (have saadan Formue, at de) skulle betale Thingreiselönsafgift, bör betale Tiende af deres gjældfrie Gods; ei skal der undtages, hvad der behöves til deres trængende Slægts Underhold. Om han end har ringere Formue (end at han skal betale Thingreiselönsafgift), men han dog eier ti Örer gjældfrit, skal han betale Tiende deraf, hvad enten han er Bonde eller Tjenestekarl, med mindre han har saadanne trængende Slægtninge, som han er pligtig at underholde ved sine Hænders Arbeide. Det er ret, at alle de trængende, som ikke skulle betale Tiende, (kunne) modtage Tiende (i Fattigunderstöttelse). Ligesaafuldt skulle Kvinder betale Tiende, som Mandfolk.

Hrepsmöder skal man holde om Efteraaret i hver Hrep, ikke för end naar fire Uger ere tilbage af Sommeren, og (der) fordele Tienden (blandt de trængende, som skulle modtage den hos Yderne). Tienden skal være fordelt den förste Söndag i Vinteren. Fem Mænd, som dertil findes bedst skikkede, være sig Bönder eller Tjenestekarle, skulle antages i hver Hrep til at fordele (blandt de fattige) Tiende og Madgaver, og være tilstede ved Folks Edsaflæggelse (til Bekræftelse af Tiendeangivelsen), og sagsöge Folk for Lovovertrædelser. Hver Mand, som har at betale Tiende, er pligtig til at begive sig til saadant Hrepsmöde, eller at skaffe en Mand i sit Sted, til at udföre de ham paahvilende lovlige Forretninger, en Mand, som (har de Egenskaber, at han) kan gyldigen forpligte sig ved Haandtagslöfte. Dersom han ikke selv, eller nogen paa hans Vegne, indfinder sig för Middag, paadrager han sig derved Straffeböder af tre Mark, og skal han betale den Tiende, som bliver fastsat for ham. Der (paa Mödet) skal der opregnes, hvor meget Gods hver Mand eier; man skal vurdere Jorder og Lösöre, og skal det Gods vurderes, som ved den lovbestemte Fardagstid var til, gjældfrit. Selv skal enhver vurdere sit Gods, og angive det, men naar han har opregnet og vurderet sit Gods, skal han i sin Haand tage en (hellig) Bog eller et Kors og tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd om" — skal han sige — „at jeg sværger Ed paa Bogen, lovlig Ed, og det siger jeg Gud, at jeg eier saa meget Gods, som jeg nu har opregnet, eller mindre". Men vil han ikke aflægge Ed, naar han opfordres

dertil, da straffes han derfor med tolv Marks Böder; opfordret dertil er han, naar han bedes derom. Hans egen Angivelse af Godset skal gjælde, og skal han deraf betale Tiende, med mindre han edelig ansætter det en Fjerdedel ringere end det (i Virkeligheden) er. Ansætter han ved Ed sit Gods en Fjerdedel ringere, end det (i Virkeligheden) er, straffes han derfor med tolv Marks Böder, og skal han betale saa meget i Tiende, som de Mænd, der forestaae Hrepsmöderne, uden Aflæggelse af Ed, beregne hans Gods til, og tildele ham at betale. Naar en Mand har aflagt Ed, skal han betale Tiende af Godset saaledes som han har svoret paa at det er, med mindre hans Gods formindskes eller foröges med 100 Örer. Dersom hans Gods formindskes, saaledes at det er blevet 100 Örer mindre efter den Tid, da han gjorde den edelige Angivelse, er han berettiget til at begive sig til Hrepsmödet og opregne sit Gods og bekræfte sin Angivelse med Ed og yde Tiende af hvad han sværger at det er. Dersom hans Gods foröges med 100 Örer eller mere, er det ret, at han begiver sig til Hrepsmödet og anmelder det og betaler Tiende deraf. Formene Hrepsbeboerne, at han Gods er foröget mere end han siger, eller at han ingen Anmeldelse vil gjöre, uagtet hans Gods er foröget med 100 Örer eller mere, skulle de Mænd, der forestaae Hrepsmöderne, sende Bud til ham, at han skal komme til Hrepsmödet, og edelig angive sit Gods anden Gang. Dersom han ikke vil aflægge Ed anden Gang, naar Forstanderne for Hrepsmöderne fordre det, skal han derfor böde tolv Mark, og er skyldig i Undladelse af at aflægge Ed, og skal han betale saa megen Tiende, som Forstanderne for Hrepsmöderne beregne hans Gods til, og yde Tienden til de (fattige) Folk, som de bestemme. Naar en Mand bliver skyldig i Undladelse af at aflægge Ed, ere Bönderne i Hreppen sögsmaalsberettigede i Sagen mod ham derfor, hvem af dem, der först vil. I den Sag skal Stævning foretages paa den sagsögtes lovlige Hjem, og skal man (i Stævningen) gjöre Paastand paa, at han dömmes til at böde tolv Mark, og skal der (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkaldes fem Nabobönder til ham. Dersom Kviden udsiger, at han er skyldig i Undladelse af at aflægge Eden, skal Domstolen

tildömme Sagsögeren sex Mark, men de övrige sex Mark skulle betales sammen med anden Tiende.

256. Om fattiges Tiende.

De Hrepsmænd, som dertil ere antagne, skulle skifte hver Mands Tiende i fire Dele, undtagen den er mindre end en Öre; da bör den være udelt. En Fjerdedel af Tienden skal gives de indenhreps fattige, som i det Aar behöve det til Underhold af dem, som de skulle forsörge, og skal den deles mellem dem; man skal give mere til den, som trænger til mere. Ei skal Tiende gives ud af Hreppen, undtagen Forstanderne for Hrepsmöderne blive enige derom, og de finde, at Udenhrepsmænd ere mere trængende. Det Gods, der skal gives de fattige, skal bestaae af Vadmel eller Overkapper af den Slags, som gaae i Handelen, eller i Uld eller i Faareskindspelse eller i Mad eller i Fæ af alle Slags, undtagen Heste. Det skal være betalt og afgivet til de fattige Mænd, der skulle modtage det, inden Mortensdag. Dersom det da ikke er betalt, regnes det for Tilbageholdelse af Tienden, og den, der skal betale, straffes derfor med Böder af sex Mark; den fattige, hvem Tienden er tildelt, er sögsmaalsberettiget i den Sag, baade til at anlægge Sagen og til at overdrage til en anden paa sine Vegne at anlægge den. Ligeledes er den sögsmaalsberettiget i Sagen, som er antagen i Hreppen som Anklager, og som har bestemt, at Tienden skulde udbetales til den fattige. I den Sag skal Stævning foretages paa den sagsögtes lovlige Hjem og skulle fem Bönder, de, der boe nærmest Stævningsstedet, tilkaldes paa Thinge (til Kvidudsagn). Den Mand, som har tildelt den fattige Tienden, kan gyldigen foretage Stævning (mod den, der ikke betaler Tienden) paa sin Bopæl, den Torsdag, da fire Uger ere forlöbne af Sommeren, dersom den ikke inden den Tid er betalt. Han kan den Dag modtage Vadmel til den fattige, dersom den anden da vil betale; ei er han pligtig til da at modtage Tienden i andre Gjenstande, undtagen han vil. Bliver den ikke betalt den Dag, skal den Mand, der er antagen til Hrepsanklager, eller den, han giver Fuldmagt til at före Sagen, gaae ud paa Hjemmemarken paa

sin Gaard og tilkalde Vidner paa, at han er beredt til at modtage den Tiende, som den anden skulde betale, og skal han nævne hans Navn og angive, hvor stort Belöb det er, og „han seer ingen, der betaler for ham". Han skal tilkalde Vidner anden Gang: „til Vidnesbyrd om" — skal han sige —„at jeg stævner ham" — og skal han nævne ham — „for, at han tilbageholder Tienden for den og den" — og skal han nævne den fattiges Navn — „og jeg paastaaer ham dömt til derfor at böde sex Mark, og til at betale Fjerdedelen af Tienden med det dobbelte Belöb, eftersom Nabobönder vurdere den, (eller) den Del af den, som ikke er betalt, dersom noget af den er betalt; jeg stævner til Betaling og Udredelse af det Gods" — og skal han angive, til hvilket Thing han stævner,, og skal stævne „med lovlig Stævning". Han skal (til Kvidudsagn) paa Thinge tilkalde fem Bönder fra Nabolaget af det Sted, hvor han stævnede.

257. Om Biskopstiende.

En anden Fjerdedel af Tienden skal Biskoppen have, men den skal betales i Vadmel eller Overkapper af dem, som gaae i Handelen, eller Lammeskind med Ulden paa, eller i Guld eller i renset Sölv. Naar Biskoppen bereiser Landsfjerdingen, skal han i hver Hrep, naar Folk ere forsamlede ved Kirke, kundgjöre, hvem der skal modtage den Fjerdedel af Tienden, som tilkommer ham. Betalingstid for den Del af Tienden, som man skal betale til Biskoppen, er ansat til Torsdagen, naar fire Uger ere forlöbne af Sommeren, paa den Mands lovlige Hjem, som Biskoppen har givet Fuldmagt (til Modtagelsen). Gyldigt er det, om der betales för. Betales Tienden ikke til den Tid, skal den, som (ifölge Biskoppens Fuldmagt) er rette Sagsöger, gaae ud paa Hjemmemarken paa sin Gaard, og tilkalde Vidner paa, at han er beredt til at modtage det Gods, som den anden skulde betale, og skal han nævne hans Navn, og angive, hvor stort Belöb det er, og „han seer ikke den Mand, der udreder Belöbet". Han kan gyldigen der paa Stedet stævne til Betaling af denne Tiendefjerdedel, paa samme Maade som med Hensyn til den anden Fjerdedel,

som för er omtalt. Ogsaa kan han senere stævne til Belöbets Betaling paa dens lovlige Hjem, der skal betale det; det Vilkaar har han ogsaa at anmelde det for Biskoppen og lade ham indfordre Tienden paa den Maade, som han vil.

258. Om Kirketiende.

Nu er der tilbage to Fjerdedele; det er hver Mands halve Tiende; den skal gives til Kirker og til Præsternes Underhold, saa meget til hver Kirke, som Biskoppen tildeler den af Tienden, og skal det udbetales til den, der har den Kirke under Værgemaal, som Tienden er tildelt. Kirkeværgen skal kjöbe af Præsten saa megen Gudstjeneste, som han har Midler (af Tienden) til at betale, og skal han skaffe de övrige Ting til Kirkens Tarv, der ere nödvendige, saavidt Midlerne strække til. Efter de Regler skal der af alle Gaarde i Böigden betales Tiende til Kirkerne, som Biskoppen har fastsat (angaaende, hvilke Gaarde skulle yde Tiende til hver Kirke), uden Hensyn til hvem det er (Jorddrot eller Leilænding), der boer paa Gaarden. Bonden, der boer paa det Kirkebol, som Tienden er tildelt, er rette Opkræver og Sagsöger i Sagen og kan, om han vil, give en anden Fuldmagt til at anlægge den. Men vil han ikke sagsöge, tilkommer Sögsmaalsretten den lærde (geistlige) Mand, som er Kirkens Tjener, naar han vil anvende det til Kirkens Fornödenhed. Den Fjerdedel af Tienden, som skal betales til Præsters Underhold, skal betales i Vadmel eller i Overkapper af dem, som gaae i Handelen, eller i Lammeskind med Ulden paa, eller i Guld eller i renset Sölv. Men den Del af Tienden, der skal betales til Kirkens Fornödenhed, skal betales i Vox eller i Ved eller i Rögelse eller i Tjære eller i nye Lærreder, saadanne, som ere skikkede til Kirkeklæder, og efter den Pris, hvortil man mod Vadmel kan kjöbe dem i Böigden. Gyldigt er det, om Betalingen ydes alene i Vadmel. Det Gods skal være betalt i det seneste den Torsdag, da fire Uger ere forlöbne af Sommeren, men betales det ikke til den Tid, skal Opkræveren den Dag foretage Stævning paa Hjemmemarken paa det Kirkebol, som Tienden skal betales til, og anlægge Sag derfor som for

anden Tiende. Han skal foretage to Stævninger, en for hver Fjerdedel af Tienden, og i hver Sag gjöre Paastand paa Böder af sex Mark for Undladelsen af Betalingen. Ogsaa kan man vælge at foretage een Stævning for begge Fjerdedele, og har da Sagen (kun) een Böde i Fölge med sig, thi den samme er sögsmaalsberettiget for begge.

Man kan gyldigen i Tiendesag foretage hjemme i Böigden Stævning til Vaarthinget, dersom Parterne höre til samme Thinglag, og anlægge Sagen for Domstolen der, dersom den sagsögte er der tilstede. Med Hensyn til den Fjerdedel af Tienden, der tilfalder Biskoppen, kan Sag anlægges, skjöndt den sagsögte ei er der tilstede. Dersom Lysning er foretagen paa Thinge, skulle fem Nabobönder til den sagsögte tilkaldes (til Kvidudsagn).

259. Om Tiende.

Dersom en Mand har Værgemaal over en umyndigs Midler, hvoraf han (som Værge) nyder Renterne, skal han yde Tiende af den Del af Renterne, der tilfalder ham, ligesom af det Gods, han för har eiet. Alle islandske Mænd skulle give Tiende af deres Gods, men udenlandske Mænd, dersom de komme hertil Landet, ere ikke pligtige til at betale Tiende af deres Gods her, inden de have været her tre Aar uafbrudt, med mindre de stifte Landhusholdning inden den Tid; men det Foraar skulle de betale Tiende, som de begynde Landhusholdning, og Aaret derefter. Men dersom vore Landsmænd reise herfra og efterlade Gods, da skal den, der har det i Bevaring, betale Tiende deraf, men af det Gods, som han förer bort med sig, er han ikke pligtig til her at betale Tiende, om han ogsaa bliver meget længe borte. Men kommer han her til Landet, skal han her betale Tiende af det Gods, han medbringer hertil, Vinteren efter den Sommer, da han har gjort Reisen hertil, om han end (paa Betalingstiden) er österpaa i Garderige (Rusland). Dersom en Mand kommer her til Landet, og hans Gods er foröget eller formindsket, eller han ikke för har edeligen angivet dets Belöb, er han pligtig til at aflægge Ed paa, hvormeget Gods han har,

dersom man opfordrer ham dertil. Dersom Ægtefolk eie Gods i Fællig, skal Manden edeligen angive begges Gods. Dersom en Mand og en Kvinde eie Gods sammen, skjöndt de ikke ere Ægtefolk, skal Manden aflægge Eden. Dersom Mandfolk eie Gods sammen, er det gyldigt, at den ene af dem aflægger Ed; dersom den ene vil skyde Eden over paa den anden og ingen af dem vil aflægge den, kan Sag anlægges mod begge. Den skal edeligen angive Gods, som er lovligen raadig over det. Dersom Renter tilfalde en Mand (som Bevarer) af en udenlandsværendes Gods, skal han betale Tiende deraf, som naar Renter tilfalde ham af umyndiges Midler. I den Hrep skal man betale Tiende, hvor man har lovligt Hjem i det paagjældende Aar, hvorsomhelst Godset beroer.

Man kan gyldigen forliges om Tiendesag, medens den ikke er indstævnet; dog kan man (ogsaa) gyldigen forliges om Sagen, skjöndt Stævning er foretaget, og skal der (da) ei bortfalde mere af Böderne, end Halvdelen. Gaaer man ved Forlig ind paa mindre Böder end tre Mark, straffes man med Tremarksböder og er hvo der vil sögsmaalsberettiget. Dersom Tiende ikke betales hjemme i Böigden og der ikke er stævnet derfor, kan der gyldigen den næste Sommer derefter paa Althinget, paa Lovbjerget, foretages Lysning af Sagen. Indenhrepsmænd eller de, som faae Fuldmagt af dem, ere berettigede til om Fredagen og Löverdagen (i Althingets förste Uge) at lyse til Tiendesögsmaal; dersom Hrepsmænd ikke have lyst för Söndagen, kan efter Söndag hvem der vil gyldigen foretage Lysning, indtil Domstolene drage ud (til Sagers Paakjendelse). Den, der vil lyse til Sögsmaal om Tiende, skal gaae til Lovbjerget og tilkalde Vidner: „til Vidnesbyrd om“ — skal han sige — „at jeg lyser til Sögsmaal imod ham“ — og skal han nævne hans Navn — „for at han har undladt at betale den og den Fjerdedel af Tienden“ — og skal han angive, hvilken Fjerdedel det er — „jeg paastaaer ham dömt derfor til at böde sex Mark og til at betale den Del af Tienden, der ikke er betalt, med det dobbelte Belöb, eftersm Nabobönder vurdere det til“ — og skal han angive, til hvad Domstol han lyser — „jeg lyser lovlig Lysning.“ Naar man lyser til Tiendesögsmaal, skal man tilkalde fem Nabo-

bönder til den sagsögte paa Thinge (til Kvidudsagn). Men naar man hjemme i Böigden foretager Stævning i Tiendesag, skal man paa Thinge tilkalde (til Kvidudsagn) fem Bönder, der boe nærmest Stævningsstedet. Ingen Forkastelsesret kan anvendes mod saadanne Kvidmænd, undtagen med Hensyn til, om de ere de nærmest boende eller ikke. Ei skulle Feil ved Sagens Behandling tages i Betragtning i Tiendesager, dersom Sagen er retteligen anlagt. Dersom den sagsögte i en Tiendesag anlægger Modsögsmaal, skal dette ikke tages i Betragtning, med mindre det gaaer ud paa Straf af Landsforvisning eller mere; Modsögsmaalet skal (ogsaa) tages i Betragtning, dersom det er et Tiendesögsmaal. Kun da kan der paa Thinge foretages Lysning og samme Sommer anlægges Tiendesag, dersom den sagsögte er tilstede paa Thinget; dog kan der anlægges Sag angaaende den Fjerdedel af Tienden, der tilfalder Biskoppen, uagtet den sagsögte ikke er paa Thinge. Ei forældes Tiendesag mere end anden Sag om Gods eller Gjæld. Dersom man ikke betaler den Tiende, man skal yde, i Löbet af de to förste Halvaar, skal der stævnes paa dens lovlige Hjem, der sagsöges, eller Lysning foretages paa Thinge. Foretager man hjemme paa sin Bopæl, naar fire Uger ere forlöbne af Sommeren, Stævning af Tiendesag, skal Domstolen dömme, at Belöbet skal betales paa samme Sted, fjorten Nætter efter (Thingets Slutning ved) Vaabentag, (nemlig) den udestaaende Tiende og sex Mark i Böder: der skal tildömmes Sagsögeren tre Mark, men andre tre Mark skulle lægges til den Fjerdedel af Tienden, som der er stævnet for. Men dersom Stævning er foretaget paa den sagsögtes Hjem, skal det ved Dommen fastsættes, at den udestaaende Tiende og Böderne skulle betales der, fjorten Nætter efter Vaabentag. Men dersom der paa Thinge er foretaget Lysning af Tiendesag, skal Domstolen ved Dommen fastsætte, at Tienden og Böderne skulle betales paa den sagsögtes lovlige Hjem, fjorten Nætter efter Vaabentag. Men alle de Pengestraffe, der fölge af disse Sager, samt Straffeböder skulle ved Dommen bestemmes i Örer, hver Öre beregnet til sex Alen.

Med Hensyn til al Tiende, der er ringere, end at den skal deles (mellem alle fire Tiendetagere), er det fastsat, at den

skal fölge med Fattigtienden om Efteraaret, med mindre Biskopperne ville særligen lade den henlægge til Kirker.

260. Om Tiendesager.

Biskoppen skal bestemme, til hvilken Kirke Tienden skal betales fra hver Gaard, og skal det gjælde, saalænge den samme Biskop forestaaer Bispeembedet. Dersom Biskoppen tillader, at der opföres en Kirke, hvor der ikke för har været nogen, kan han gyldigen til den Kirke henlægge Tienden af en Gaard, skjöndt denne henhörer iforveien til en anden Kirke. Biskoppen er berettiget til at tage Tiende fra Kirker, skjöndt han har henlagt den til dem, dersom deres Værgemaal forestaaes slettere end fastsat er. Har Biskoppen ikke (om Tiendens Henlæggelse til Kirken, oprindelig) taget nogen Bestemmelse, og lader det være, som det har været för, er han berettiget til, naar han vil, at fordele Tienden paa anden Maade, men ikke skal han foretage Fordelingen oftere end een Gang.

Hver Mand skal med Ed bekræfte, hvormeget Gods (hvoraf Tiende skal ydes) han eier, og er pligtig dertil, naar han er sexten Aar gammel. Og skulle alle aflægge (saadan) Ed i hvert Tidsrum af tre Aar. Tjenestekarle eller Indsiddere skulle aflægge Ed for en Bonde. For en saadan Bonde skulle de aflægge Eden, som de Mænd, der i hver Hrep ere antagne til at paasee, at Ed (med Hensyn til Tiendeangivelse) aflægges af Folk, finde gyldigt; Bonden er pligtig til paa Hrepsmödet at anmelde saadan Tiende.

Paa det Sted skal en Mand om Foraaret betale Tiende, hvor hans Tiende om Efteraaret er bleven fastsat, men er det ingensteds skeet, skal han betale paa det Sted, hvor han Mortensdag har fast Ophold.

261. Om Barnedaab.

Dersom Faderen döber sit syge Barn, skal han ikke af den Grund skilles fra sin Kone (uagtet det aandelige Slægtskab, han derved kommer i til hende). En syvaarsgammel Dreng skal döbe Barnet, dersom en voxen Mand ei er til; en yngre Dreng kan kun i det Tilfælde foretage Daaben, dersom han kan Pater Noster og Credo. En Kvinde skal döbe, dersom en Mandsperson ei er tilstede, og er der samme Straf for en Kvinde som for en Mandsperson, der-

som hun ikke forstaaer sig paa at döbe, Ei skal et Barn döbes om igjen, om der end er udeladt Ord eller Handlinger, saafremt det forhen er blevet döbt i Faders og Söns og den Helligaands Navn, og Barnet er blevet noget vaadt. Dersom Præsten ikke forholder sig saaledes med Daaben, at Biskoppen finder det rigtigt, straffes han med Landsforvisning og er Biskoppen sögsmaalsberettiget. For tolvaarsgamle Mænd og Kvinder er det Pligt at forstaae sig paa at döbe Börn og at kunne de Ord og de Handlinger, som höre dertil. Men kunne de det ikke paa Grund af Ligegyldighed, eller dersom der, naar Daab skal finde Sted, ikke forholdes ret dermed, straffes de med Landsforvisning, og raader Biskoppen for Sagens Anlæg.

262. Om Ligsang.

Dersom der findes noget af et christent Menneskes Lig, er det fastsat, at fuldstændig Ligsang skal synges derover, saafremt der sees Kjendetegn paa, om det har været en Mand eller en Kvinde. Paa samme Maade skal der forholdes, dersom man veed bestemt, af hvis Lig det fundne er, skjöndt der ikke sees Kjendetegn paa, om det har været en Mand eller Kvinde — med mindre der har været Omstændigheder den döde angaaende, som medföre, at der ikke skal synges Ligsang over Liget.

263. Om at bære Vaaben ind i Kirke.

Man skal ei bære Vaaben ind i Kirke, eller i et Bedehus, hvor det er tilladt at Gudstjeneste maa holdes, og ei skal man sætte dem ved Forgavlen af Kirken eller ved Kirkevæggene. Men om disse Vaaben er dette fastsat: Öxe og Sværd og Spyd og Stikvaaben og Kölle. Overtræder man denne Bestemmelse, er Straffen Landsforvisning. Sögsmaalsberettiget i denne Sag er den, som Biskoppen dertil giver Fuldmagt, eller den Præst, som forretter Gudstjeneste ved Kirken, eller den Bonde, som der boer. Under Sagen skal anvendes Vidnesbyrd, dersom Vidner haves, men i modsat Fald Tolvmandskvid. Men den sagsögte frifindes i Sagen, dersom han faaer Kvidudsagn for, at han har baaret Vaaben til Kirken i det Ærinde at forrette et Haandværksarbeide ved den, som den har trængt til. Ogsaa er det fastsat, at man kan anvende det Forsvar, at tilbyde Afgjörelse af Sagen

ved Biskoppens Voldgift, med saadant Haandtagssamtykke (til denne Afgjörelsesmaade), som Biskoppen finder antageligt; da skal det ikke afslaaes. Men Sögsmaalsretten i denne Sag tilkommer hvem der vil, dersom ingen af dem, der nu bleve anförte, vil anlægge Sagen.

264. Om Ildpröve.

Biskopperne skulle have Ret til at lade foretage Ildpröve oftere end een Gang, om hvem der er Fader til et Barn, dersom de finde det nödvendigt, og skal den Ildpröve være gyldig, som sidst foretages.

265.

Dersom Folk ville have Gudstjeneste paa lovbestemte Helligdage og de antage en Præst der i Sognet, skulle de betale (ham) derfor tolv Mark for Tidsrummet mellem tvende Althinge; det halve skal betales i Handelsvarer eller hvad der vurderes til saadanne, beregnet i Örer, hver til sex Alen, men det halve i saadanne Betalingsmidler, som ere gængse der i Sognet. Belöhet skal betales den Torsdag, da sex Uger ere forlöbne af Sommeren, paa Præstens Hjem. Præsten paadrager sig Straffeböder af tre Mark, dersom han ansætter sin Tjeneste höiere end saa, og er den sögsmaalsberettiget, som sluttede Overenskomsten med ham; dersom han ikke vil, kan hvem der vil anlægge Sagen. Den lovlige Betaling ere Præsterne berettigede til at fordre af Sognebeboerne, i Forhold til hvor megen Gudstjeneste de forrette, med mindre de indbyrdes forenes om andet, og skal det gjælde, hvad de forenes om. Betalingstiden, paa hvilken alle Sognebeboerne skulle udrede til Præsten Vederlaget for Forrettelse af Gudstjenesten, er den Torsdag, da syv Uger ere forlöbne af Sommeren, og skal der, dersom Betalingen udebliver, bödes halvfemte Mark — hver Öre beregnet til sex Alen — og er paa Præstens Hjem Stævningsstedet mod alle Sognebeboerne med Hensyn til Betalingen til ham for Afholdelse af Gudstjenesten.

266. Om Beboelse af Kirkebol.

Dersom en Mand boer paa Kirkebol, skal han der vedligeholde Bygninger og Gjerder, saaledes at Jorden ei forringes. Men dersom Jorden forringes i hans Beboelsestid, skal det erstattes Kirken, saaledes som fem Nabobönder med Haand paa

(en hellig) Bog vurdere det. Dersom han forbedrer Kirkejorden, skal han have Lön af Gud derfor; ei kan han fordre Pengeerstatning derfor.

267. Om Ligs Begravelse.

Det er fastsat, at alene de Folk skulle begraves ved Kirke, som den Biskop, der raader over Fjerdingen, tillader. Dersom man förer til Kirken en Mands Lig, hvis Begravelse Biskoppen har forbudt, straffes den, der förte Liget, med Landsforvisning; sögsmaalsberettiget i den Sag er den, der har Kirken under Værgemaal, og skal der paa Thinge (til Kvidudsagn) tilkaldes ni Nabobönder til den sagsögte; ogsaa er Straffen Landsforvisning for den, der modtager Liget, saavelsom for Præsten, dersom han synger Ligsang over det.

268. Fortegnelser over Kirkeeiendomme.

Naar Folk give Gods til Kirker, efter Biskoppernes Raad og med Givernes (nærmeste eventuelle) Arvingers Samtykke, skal det gjælde ligesaa fast, som om det i Lovretten er tilladt, og er der samme Straf dersom Gaven ikke fuldbyrdes, og samme Krav haves der paa, at den fuldbyrdes (som om Lovrettens Tilladelse er givet). Det er tilladt Biskopperne, at de, naar de ville affatte Fortegnelser over Kirkers Herligheder i Folks Jorder, ikke behöve at lade foretage Lysning deraf paa Lovbjerget, undtagen de ville, men paa Thingskrænten skulle de lade det kundgjöre, paa Vaarthinget i det Thinglag, hvortil de höre, i Vidners Nærværelse, Foraaret derefter.

Det er fastsat, at Ret til at roe ud for at fiske — og til al Fangst af Fiske og Fugle — paa lovbestemte hellige Tider er afskaffet.

I de femten Dage, der med störst Strenghed skulle holdes hellige, er det tilladt at fastgjöre sin Höstak for at sikkre den for Storm eller Vandflod eller Ild, samt at foretage alle de Arbeider, som forhen[1] ere anförte. Straffen er nu Landsforvisning, dersom andet Arbeide (end det saaledes tilladte) forrettes.

1) *Jfr. ovenfor c. 14.*

Efterskrift.

De os fra Fortiden levnede Optegnelser af de Love eller Retsregler, der vare gjældende i Island i Tidsrummet fra Landets Bebyggelse i det 9. Aarhundrede e. Chr. — eller fra c. 930, da Ulfljot skal have stiftet Althinget og indfört de förste for hele Landet gjældende Love — indtil Fristatens Undergang 1262—1264, da Islænderne underkastede sig den norske Konge, indskrænke sig fornemmelig til Indholdet af *to* gamle *og* fortrinlige *Pergamentshaandskrifter*, nemlig Skindbogen paa det Kjöbenhavnske store kongelige Bibliothek, hvorefter nærværende Udgave er besörget, gl. kgl. Saml. 1157 fol. (codex regius, konungsbók, i nærværende Efterskrift betegnet K.), og Skindbogen 334 fol. i den arnamagnæanske Samling paa Universitetsbibliotheket i Kjöbenhavn (codex arnamagnæanus, Staðarhólsbók, her betegnet St.), hvortil for den geistlige Rets Vedkommende (Kristenretten og Tiendeloven), der efter Fristatens Undergang endnu i længere Tid bevarede sin Gyldighed og derfor oftere blev afskreven, kommer Skindbögerne i den arnam. Saml. 346 fol., 351 fol., 347 fol., 135 4°, 158 B 4°, 50 8°, jfr. 148 4° og 173 C 4°. Enkelte mindre Dele af den verdslige Ret findes derhos i det ovennævnte Haandskrift A. M. 347 fol., og i A. M. 279 A 4°, samt i Brudstykkerne A. M. 315 A—D fol., jfr. ogsaa A. M. 136 4° og 624 4°. Endelig haves der endel Papirshaandskrifter fra en meget nyere Tid, der dog alle maae antages at være Afskrifter enten af K. eller af St.

Disse vore to Haandskrifter ere hvad Texten angaaer, temmelig forskjellige. Vi lægge ikke i saa Henseende særdeles Vægt paa den Omstændighed, at K. indeholder enkelte

Afsnit, som savnes i St. (deriblandt Thingsordningen, Afsnittene om Lovsigemanden og Lovretten); dette kunde f. Ex. være grundet paa den Tilfældighed, at Eieren af St. allerede havde disse Stykker i et andet Haandskrift. Men ogsaa Anordningen af de övrige Afsnit, disses Inddeling og Rækkefölge er forskjellig; indenfor de Hovedmaterier, som begge Skindböger omhandle, indeholder St. mange större og mindre Stykker, hvortil K. ikke har noget tilsvarende, og de Stykker, der ere fælles for begge Skindböger, findes jevnlig i en meget forskjellig Orden og i en afvigende Affattelsesform, idet da navnlig St. ofte giver den udförligere Redaction.

Vi kunne ikke i nærværende Efterskrift gaae ind paa en udförligere Dröftelse af de forskjellige indviklede Spörgsmaal, der frembyde sig med Hensyn til den islandske Rets Udvikling og Beskaffenheden af de forskjellige Recensioner og disses indbyrdes Forhold[1]. Som Momenter, der kunne bidrage til at forklare den omtalte Uoverensstemmelse mellem Hovedhaandskrifterne — en Uoverensstemmelse, der tildels paa lignende Maade viser sig i Forholdet mellem disse og det övrige haandskriftlige Materiale — skulle vi alene kortelig henvise dels til Bestemmelsen i Lovsigemandsafsnittet, nærv. Udg. c. 116, I., S. 209 (Overs. III., S. 208) om Lovsigemandens Forpligtelse til paa det aarlige Althing for den forsamlede Mængde nöiagtigen at foredrage den gjældende Lovgivning, dels til Lovrettesafsnittet c. 217, I., S. 213 (Overs. III., S. 212), der omtaler den saakaldte Haflides Lovbog eller Lovsamling (Hafliðaskrá) — ɔ: den efter Althingets Beslutning paa Haflide Márssons Bopæl i 1117—1118 nedskrevne Samling af Landets Love, som derefter af Althinget i 1118 vedtoges[2] — og hvor det sees, at der ved Siden af denne

---

1) *Jfr. Indledn til en Afhandl. af nærværende Udgiver om den islandske Familieret efter Grágás i Annaler for nord. Oldkyndighed 1849, S. 156 ff., hvortil vi hvad Hovedspörgsmaalene angaaer i det væsentlige kunne henholde os. Iövrigt henvises i det hele til Prof. K. Maurer's lærde og udtömmende Afhandling i Ersch u. Grubers Encyclopädie, Artiklen Graagaas, hvis Opfattelse vi dog ikke i alle Punkter kunne tiltræde.*

2) *Herom hedder det i Are frodes Islendingabók, c. 10. (Islend. sögur 1843, I. 47): „Den förste Sommer Bergthor (Rafnsson) var Lovsigemand (1117) blev den nye Lov vedtaget, at vore Love skulde skrives i en Bog paa Haflide Marssons Bopæl den fölgende Vinter, efter Bergthors og andre dertil udnævnte vise Mænds Meddelelse (at sögu) og Raadslagninger. De skulde gjöre alle de*

Haflides Lovsamling existerede forskjellige andre Lovhaandskrifter, der vare uoverensstemmende saavel indbyrdes som med Hafliðaskrá. Ligesom nu Lovsigemanden i Tidsrummet för hin förste Nedskrivning af Lovene i 1117—1118 (for Kristenrettens Vedkommende 1123—1133) maatte efter Hukommelsen samle og ordne Lovene for at kunne holde sit Lovforedrag, saaledes maatte han i den fölgende Tid indordne de efterhaanden givne nye Love paa de passende Steder, og medens Opgaven var at foredrage Lovene saa ordret stemmende som muligt med den Affattelse, hvori de af Lovretten, den lovgivende Forsamling paa Althinget, vare vedtagne, maa der iövrigt med Hensyn til Formen og Ordningen, ligesom med Hensyn til Samlingen af Stoffet, saavel efter 1118 som för den Tid antages at have tilkommet Lovsigemanden en vis Frihed, navnlig ogsaa ligeoverfor hin förste, i Löbet af kun een Vinter og maaskee derfor ufuldkomment nedskrevne Haflideske Lovsamling. Den enkelte *Samlers Individualitet* maatte da let give sig et Præg i Textens Anordning saavelsom i Udtryk og Farve, og med de vexlende Lovsigemænd og ved de af disse og andre private Samlere foretagne Compilationer maatte der da opstaae indbyrdes forskjellige Recensioner. Det er formentlig saadanne Recensioner, vi have for os i vore ovennævnte Haandskrifter. Naar nu disse Recensioner betegnes med det i det 16. Aarh. opstaaede Navn Grágás — en Benævnelse, der forövrigt beroer paa en Forvexling med en af Magnus den gode udgivet norsk Lovbog af dette Navn, og som rimeligvis har sigtet til, at det paagjældende Haandskrift har været indbundet i Gaaseskind, — da er vel en saadan fælles Benævnelse forsaavidt uegentlig, som den omfatter Texter, der ingenlunde ere identiske, men tvertimod i Orden og Omfang meget forskjellige, men det forekommer os dog, at hin fælles Betegnelse lader sig forsvare. Tiltrods for alle Forskjelligheder findes der nemlig

---

Forandringer (nymæli, nye Love) i Lovene, som de fandt bedre end de gamle Love; derefter skulde Lovene foredrages den fölgende Sommer i Lovretten, og alt det skulde da gjælde, som Flertallet ikke stemte imod. Det skete da ogsaa saaledes, at da blev skrevet Vigslóði (Drabsafsnittet) og mange andre Lovstykker, og oplæst i Lovretten af geistlige Mænd den fölgende Sommer, og det fandt alles Bifald og ingen mælede derimod".

ikke blot i de enkelte Hovedmaterier en fælles Kjærne: et Indbegreb af fælles, ofte ordret enslydende Bestemmelser, men der er ogsaa i det hele en stor og væsentlig, man kunde sige systematisk Overensstemmelse i Indholdet, der medförer, at Haandskrifterne, eller navnlig vore to Hovedrecensioner, tilsammentagne maae ansees at give en fuld og harmonisk Fremstilling af det hele oldislandske Lovomraade, ligesom de overhovedet i Aand og Tone kunne siges at danne en Enhed. K. antages at være nedskreven c. 1250 og St. c. 1271—1280, men begge ere vistnok Afskrifter af ældre Haandskrifter. At dog ingen af Recensionerne kan antages at være identisk med den i 1118 vedtagne Hafliðaskrá fremgaaer allerede af, at K., der i det hele viser sig at give en noget ældre Text end St., i det ovenanförte Sted c. 217 selv omtaler Haflides Samling; c. 18, hvor Biskop Magnus Gissursson (1216—1236) omtales, viser endog, at K. ikke kan være afsluttet tidligere end 1216. Naar bortsees fra de enkelte Love fra en senere Tid, der ere indordnede i Texten, og paa den anden Side fra de Uoverensstemmelser, der ere en Fölge af, at ældre ophævede Love ere blevne staaende, medens de nye istedetfor dem traadte ligeledes ere anförte, ere vi tilböielige til at antage, at vor Text i dens væsentlige Indhold giver os en Fremstilling af den islandske Lovgivning, saaledes som den har været omtrent 1150—1200.

Som allerede antydet, betragte vi de foreliggende Recensioner af Graagaasen som ved privat Flid tilveiebragte Samlinger af de ved den offentlige Myndighed, den lovgivende Forsamling paa Althinget, vedtagne Love, og vi kunne ikke slutte os til den Anskuelse, at Indholdet af vore Texter, foruden af egentlige Love, tillige tildels skulde bestaae af Optegnelser over Sædvaneretten eller af private juridiske Udarbeidelser (Afhandlinger eller Glosser). Det er i Modsætning til en saadan Opfattelse — hvorefter Graagaasen tildels vilde være at betragte som en Retsbog — at vi paa Titelbladet have betegnet den som Lovbog, en Benævnelse, der forsaavidt efter den moderne[1] Anvendelse af Ordet er

1) *Med Hensyn til Graagaasens Sprogbrug jfr. St. Arfaþ. c. 23, S. 228: þat er oc af tekit er ritat var i fornum logbócum.*

uegentlig, som Graagaasen ikke er nogen af den lovgivende Myndighed affattet eller vedtagen Codification, men som turde finde sin Retfærdiggjörelse i vor ovenanförte Hovedanskuelse, hvorefter Lovsamlerne maae antages at have bestræbt sig for at gjengive Lovene ordret i den Affattelse, hvori de vare vedtagne, hvortil kommer, at Lovforedraget paa en Maade fik en Sanction ved at holdes paa Althinget under Lovrettens Control, jvfr. c. 117, I., S. 216 (Overs. III., S. 215). Iövrigt bemærkes, at ligesom Fremstillingen undertiden — f. Ex. ved den brugte Taleform i förste Person („jeg"), I.,23, 61, o. s. v. — bærer Præg af, at det er Lovsigemanden, der foredrager Lovene, saaledes findes der ganske vist enkelte Stykker, der ved Compilatorernes overdrevne Iver for at samle saa meget som muligt ere blevne optagne, uden at være af legislativt Udspring; hertil henföre vi c. 247 og 248, der maae antages affattede i Norge, Formularerne i c. 114 og 115, og den historiske Notits i c. 245.

Kristenretten (med Tiendeloven) er tidligere udgivet 1776 af G. J. Thorkelin efter St. med afvigende Læsemaader efter nogle andre af de ovenanförte Haandskrifter, og de övrige Dele af Graagaasen ere i 1829 udgivne af den arnamagnæanske Commission ved Th. Sveinbjörnsson, for hvilken Udgave St. ligeledes er lagt til Grund, idet de Afvigelser, der findes i K., ere anförte notevis og de Afsnit, K. alene indeholder, ere meddelte efter dette Haandskrift. I Modsætning til denne Udgivelsesmaade, der paa Grund af Recensionernes Forskjellighed og navnlig den forskjellige Orden, hvori de enkelte Bestemmelser ofte findes i disse, har vist sig aldeles ufyldestgjörende, have vi valgt alene at udgive Skindbogen K., uden noget Forsög paa tillige anmærkningsvis at paapege de Afvigelser fra samme, der findes i det övrige haandskriftlige Materiale. Denne vor Skindbog[1], der i 1656 fra den islandske Biskop Brynjolf Sveinsson blev nedsendt til Kjöbenhavn, bestaaer af 93 Blade i stor Folio, hvert med to Spalter paa Siden, og er skrevet med to forskjellige Haandskrifter, begge meget smukke og tydelige,

---

1) *En nærmere Beskrivelse af den findes i Jón Sigurðssons Diplomatarium Islandicum I., 73 ff.*

hvoraf den förste ender med det 13. Blad, uden at der er Grund til at antage, at den sidste Del af Haandskriftet skulde hidröre fra en væsentlig senere Tid end den förste. Efter det 37. Blad findes en Laeune, formentlig af 2 Blade, og af den överste Del af förste Blad er et Stykke bortrevet eller bortslidt, hvorhos den förste Side tildels er vanskelig at læse; herved kommer imidlertid til Nytte en Papirsafskrift af förste og af endel af anden Side, der findes indbunden foran Texten. Af begge Skindbogens Haandskrifter findes i Udgaven af 1829 gode Faesimiler. Ved Udgivelsen have vi bestræbt os for at give et saa nöiagtigt Aftryk af dette i alle Henseender fortrinlige Pergamentshaandskrift, som det ved Anvendelsen af de almindelige Skrifttegn lod sig gjöre. Ikkun aabenbare Afskriverfeil ere blevne rettede, i hvilken Henseende vi have vist megen Varsomhed; om enhver saadan, endog nok saa ringe Rettelse eller Udeladelse eller Tilföining er altid i Noter under Texten gjort Bemærkning. Forövrigt er Texten trykt ganske som den findes i Skindbogen, navnlig ogsaa med den der brugte Skrivemaade; Forkortelserne, ved hvis Oplösning vi have fulgt den af hver af Afskriverne i det hele fulgte Retskrivning, ere antydede med Cursivskrift. Vi have aftrykt det hele Haandskrift, idet vi navnlig finde det utvivlsomt, at saavel Kristenretten, hvormed det begynder, som Tiendeafsnittet (med nogle dertil knyttede Capitler, henhörende til Kristenretten), hvormed det ender, bör henregnes til Graagaasen. Skindbogens med en nyere Haand tilföiede Sidetal have vi anfört i Klammer, idet hver Sides förste og anden Spalte er betegnet med a og b; da Sidetallet imidlertid först begynder med anden Side, ere det förste Blads fire Spalter betegnede med S. 1 a, b, c, d. Angaaende de Tilskrivninger, der hist og her findes i Skindbogen med en aabenbart meget nyere Haandskrift, have vi i Almindelighed ikke fundet Anledning til at gjöre Bemærkning i Noterne. Capitel- eller Paragraphinddelingen er tilföiet, hvorved der, forsaavidt Skindbogen ikke indeholder Overskrifter, som betegne en saadan Inddeling, er taget Hensyn til Initialernes Störrelse. Hvor der i Skindbogen findes Initialer, der ere mindre end de sædvanlige Capitelinitialer, men større end de almindelige

Begyndelsesbogstaver, ere de i Udgaven betegnede med federe Typer. Endel af Balkerne eller Afsnittene have i Skindbogen Overskrifter, der i saa Fald ere anförte i Udgaven uden Bemærkning, men hvor Overskrifter ikke findes, har det maattet beroe paa et Skjøn — navnlig tildels efter Initialernes Størrelse — hvor et nyt Afsnit skulde antages at begynde. Paa nogle Steder ere Overskrifter tilføiede, hvorom da Bemærkning er gjort i Noterne. Hvor der i Skindbogen paa nogle faa enkelte Steder findes betegnet, at Bestemmelsen er en ny Lov (nýmæli, i Skindbogen staaer i Almindelighed nym̄.), er dette altid anfört i Udgaven; hvor Ordet nym. findes i Margen i Skindbogen, er det i Udgaven trykt paa samme Maade. Af enkelte Bestemmelser findes i Skindbogen ikkun Begyndelsen, eller Begyndelsen og Slutningen, forbundne ved et „usque" eller usque in finem — hvilket tildels kan forklares ved at man allerede har havt disse Bestemmelser i et andet Haandskrift og derfor har fundet det ufornödent at optage dem fuldstændigt. Hvor i saadanne Tilfælde Stedet findes i St., have vi udfyldt det efter denne sidstnævnte Skindbog og ved Klammer betegnet, hvad der er tilföiet, idet vi da i det saaledes optagne Stykke have fulgt Retskrivningen i St., hvorimod vi ikke have fundet tilstrækkelig Grund til ogsaa at betegne de opløste Forkortelser med Cursivskrift. I Anmærkninger under Texten er der henvist til de ovennævnte tidligere Udgaver, ligesom der ogsaa, forsaavidt angaaer de Dele, der ikke have noget tilsvarende i St., herom er gjort Bemærkning; imidlertid er en saadan Anmærkning glemt ved Thingsordningsafsnittet, der som anfört ikke findes i St.

I et Tillæg have vi givet et Aftryk af det ovennævnte Brudstykke A. M. 315 D, bestaaende af to Pergamentblade, hvis Linieinddeling vi tillige have betegnet med Streger. Dette mærkelige Brudstykke er sandsynligvis en Levning af et fuldstændigt Lovhaandskrift og dets Text er forskjellig fra begge vore to Hovedrecensioner; det hörer til de alleræld ste islandske Haandskrifter, formentlig fra Midten af eller ialfald den sidste Halvdel af det 12. Aarh. Endvidere er aftrykt A. M. 315 B, bestaaende af et Pergamentblad, formentlig fra det 14. Aarh., hvilket Brudstykke

synes at afgive Exempel paa et Supplement til et ældre Haandskrift, samt 315 C, der bestaaer af afskaarne Stykker af et formentlig fra den förste Del af det 13. Aarh. hidrörende Haandskrift; endelig have vi optaget nogle Capitler af A. M. 347 fol. (Belgsdalsbók, formentlig fra det 14. Aarh.), som der ere knyttede til Kristenretten[1]. Ved disse i Tillæget optagne Stykker have vi notevis gjort Henvisninger til de tilsvarende Steder i K. samt til Sveinbjörnssons og Thorkelins Udgaver. Brudstykket 315 A, der antages at være skrevet i det 14. Aarh. og indeholder endel af Vígslóði, (I. S. 171^{6} til S. 178^{22} i nærværende Udgave), have vi ikke optaget, da det i det hele stemmende med K.[2], og til at optage de mindre Stykker i A. M. 136 4⁰ (nærv. Udg. c. 247 og 248) og A. M. 624 4⁰ (c. 245) kunde der ikke være Anledning, da disse Stykker som ovenanfört ikke kunne ansees henhörende til den egentlige Graagaas. Först efterat den islandske Text var fuldstændig trykt, ere vi blevne opmærksom paa Skindbogen A. M. 279 A 4⁰ (Þingeyrabók), hvori findes Forstrandsretten (c. 209 ff.) i en Recension, der er meget lig St.

I Oversættelsen have vi sögt at bevare Originalens Aand og Tone og med Klarhed og Tydelighed at gjengive dens Mening, i hvilket Öiemed vi undertiden have gjort Tilföininger, der ere satte i Klammer; ikke sjeldent have vi i Oversættelsen nedlagt Resultatet af mere omfattende Undersögelser, uden at der dog, efter den lagte Plan, herfor kunde gjöres Rede enten i Anmærkning eller paa anden Maade. Enkelte af Originalens technische Udtryk have vi

---

1) *Med Hensyn til disse i Tillæget optagne Stykker jfr. Maurer's Graagaas, S. 8 og 13, hvor der bl. a. efter Guðbr. Vigfussons Meddelelse bemærkes, at 315 C formentlig ikke er skrevet paa Pergament, men paa fint Papir, saakaldet chinesisk Papir. Hvad angaaer Aftrykket i nærværende Udg. af 315 D, har Guðbr. Vigfusson, s. Maurer S. 15, medens han iövrigt med Anerkjendelse har udtalt sig om min i det hele rigtige Læsning af dette Brudstykke, ment, at der bör læses afstr, ofstarr, f. afftr, offtarr, kömr f. komr. S. 221^{15} yr f. ör, S. 221^{16} gengo f. gengo, S. 222^{5} gingo f. gengo S. 222^{22} varþvaizlona f. varþveizlona. Af 315 D. findes et Facsimile i P. G. Thorsen: De danske Runemindesmærker, I., ved S. 312. Med Hensyn til 347 fol., hvoraf et Facsimile findes i Thorkelins Udgave af Kristenretten, henvises til Dipl. Isl. I., 117 ff.*

2) *Ogsaa Skrivfeilen S. 175 Not. 1 og Referentserne S. 174 Not. b, c og d, og S. 177 Not. b findes i dette Brudstykke paa samme Maade som i K.*

troet at kunne bibeholde, f. Ex. Gode = Herredsforstander, Kvid = Nævninger (Jury), Hrep = Commune.

Nærværende Udgaves Text er trykt i 1852, og med det første Hefte af Texten, S. 1—60, fulgte i sin Tid tillige den tilsvarende Del af Oversættelsen. I det nævnte Aar blev jeg ansat i Island og medens jeg opholdt mig der, blev i Aarene 1853—1855 trykt S. 61—192 af Oversættelsen, hvorefter der indtraadte en længere Tids Standsning fra min Side, da Embedsforretninger og andre offentlige Hverv gjorde mig Sysselsættelsen med dette Arbeide umulig. I de senere Aar og navnlig siden 1864, efterat jeg under forandrede Embedsforhold havde optaget Arbeidet paany, skyldes Forsinkelsen ikke mig, men Literatursamfundets hensygnende Tilstand, der har medført, at Trykningen er skredet langsomt frem, indtil nu endelig i et Slutningshefte kan leveres den hele tilbagestaaende Del af Oversættelsen (tredie Del fra S. 193 og hele fjerde Del), tilligemed nærværende Efterskrift, der træder istedetfor den oprindelig paatænkte udførligere Fortale, og endelig nogle Rettelser til Texten. Det hele Værk udgjör saaledes fire smaa Dele, de to förste indeholdende Texten, de to sidste Oversættelsen.

Kjöbenhavn, i Mai 1870.

V. Finsen.

Rettelser.

Förste Del.

Side

55^{3} *ca*srl vætt, l. s*ca*l vætti.

85 nederst, 61, l. 62.

93^{18} beiðt, l. beiðt.

105^{16} e o, l. *ero*.

123^{23} Ef, er sandsynligvis en Afskriverfeil istedetfor: En.

138^{20} eeei, l. ceei.

159^{25} einvi*r*ke er formentlig en Afskriverfeil istedetfor: (som i St.) rettr i quoð.

175^{19} hcf*ir*, l. he*fir*.

180^{18} Efter hei*man* er formentlig udeglemt: enda er honom rett at stefna heiman (St.)

182^{9} feee^{3}, l. feec^{2}.

194^{15} tit, l. ti*l*.

194^{16} telra*l*, l. telrat.

198^{1} Efter: b*roðor* so*nr* er formentlig ved en Afskriverfeil udeglemt: moðor broðir.

199^{28} seapbotendr ens vegna. Frændr — er formentlig af Afskriveren urigtig interpungeret istedetfor: seapbotendr. Ens vegna frændr o. s. v.

200^{24} viðtakendr *ero* e*igi* ti*l*, er formentlig en Afskriverfeil istedetfor: viðtakendr *ero* ti*l*.

218^{12} Efter: broþir samfeþri lavngetinn — er formentlig ved en Afskriverfeil udeglemt: þa systir samfeþra lavngetin.

223^{10} fe, l. fe.

Anden Del.

Side
52^{16} *a*t, l. at.
88^{2} Ef, bör formentlig rettest udelades.
112^{1} stc*f*na, l. ste*f*na.
129^{26} og 130^{1} ti*l* ti*l*, l. ti*l*.
136^{2} þei*m* e*r* at h*o*no*m* leígðe. oc hino*m* e*r* selde, e*r* formentlig en Afskriverfeil istedetfor: þei*m* e*r* selde oc hino*m* e*r* at h*o*no*m* leígðe (cfr. St.)
142^{24} tið¹, l. tið².
156^{10} Efter enda se — er formentlig ved en Afskriverfeil udeglemt: eigi. (cfr. St. II, 312.)
204^{3} af, l. ef.
247^{24} vrrliðr bör formentlig læses vvaliðr, jfr. Dipl. Isl. I, 317.
249^{3} metar, l. mælir.